

กำหนดการเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

Publishing Schedule

Number 1 (January - March)

Number 2 (April - June)

Number 3 (July - September)

Number 4 (October - December)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทาง
ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
สังคม

Objective

1. To promote and disseminate academic works and research
results in educational science, psychology, political science,
Public Administration and interdisciplinary studies in the
humanities and social sciences.

2. To provide academic services in solving social problems.

ดุษฎีมาฆะ

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มีนาคม 2567

Vol. 24 No. 1 (January - March 2024)

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการ
กลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความ
เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจาก
กองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่
ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียน
บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

Article Consideration

Each article will be published by a panel of two journalists with
expertise in relevant fields. And get the editorial approval before
publishing. The review is in the form of: The article's Double Blind.

To comply with copyright law The author must sign the copy
of the article submission form to the journal. In addition, the author
must confirm that the original article submitted to it. Only one
publication in the Dhammathas academic journal. If the images
or tables of other articles appearing in other publications are used. The
author must ask permission of the copyright owner. Include a book
that has been approved by the editor before the article is published.

ที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phra Thamwacharapundit

Assoc. Prof. Dr. Phrarajpattanavajarabundit

Prof. Dr. Prayong Seanburan

Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen

Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Khon Kaen University

Thammasat University

Chulalongkorn University

บรรณาธิการ / Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล / Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ / Editorial assistant

สาริกา ไสวงาม / Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ., รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพจน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Phrakhu Sudhikhambhirayan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Kanokorn Somprach	Northeastern University
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan	Pibulsongkram Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam	Kalasin University
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn	Phranakhon Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew	Huachiew Chalermprakit University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong	Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chakkapan Wongpompavan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Putthiwat Thawonsinsak	Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร / Journal Manager

มาริสสา ไสวงาม / Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก : สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์ :

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 085-752-1693
<http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: sariga.saw@mcu.ac.th

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ 64-66 ถนนรินรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4322-1938 E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 ประจำปี เดือน มกราคม - มีนาคม 2567

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ มีโคตรทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ปิตียาศักดิ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น	วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยะบุญธง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์	มหาวิทยาลัยบูรพา
13. รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
14. รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
15. รองศาสตราจารย์ ดร.พรรรัตน์ แสงตหาญ	มหาวิทยาลัยบูรพา
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สุระทิน ชัยทองคำ	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
18. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชุดา สร้างเอี่ยม	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
19. รองศาสตราจารย์ ดร.กฤตกร นวกิจไพฑูรย์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
20. รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
21. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตน์ะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
22. รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร สารพะงษ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิพิสย์ เจียมปัญญารัช	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะมาศ ใจไผ่	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจนสมุทร แสงพันธ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวีวรรณ แพทย์สมาน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรณิการ์ อินตะวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา พรรณราย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ไพศาล บรรจุสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการสสมทสร (Peer Review)

ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 ประจำปี เดือน มกราคม - มีนาคม 2567

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.ธัญธิดา พิมพ์พวง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุมทิพย์ ทองเจริญ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจั่น	มหาวิทยาลัยทักษิณ
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์	มหาวิทยาลัยพะเยา
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวรรณ พัชรประภคิต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ	วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรีพร นาคสัมฤทธิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันธิติวณิชย์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทิมา นาคาพงศ์ อัครวิทย์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
44. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนัย ทะคำสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
46. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุไทย วันหากิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
47. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์	มหาวิทยาลัยบูรพา
48. พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
49. อาจารย์ ดร.บุญเลิศ วงศ์โพธิ์	มหาวิทยาลัยปทุมธานี
50. อาจารย์ ดร.สุนนา ลีลาวณิชกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
51. อาจารย์ ดร.กรวิทย์ เกาะกลาง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บรรณาริการแกลง

วารสารวิชาการธรรมทรศนัฉบับนี้ เป็นปีที่ 24 ฉบับที่ 1 ประกอบด้วย **บทความวิจัย** 1) อารยธรรมลุ่มน้ำชี: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในจังหวัดขอนแก่น 2) พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม 3) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ 4) หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น: การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ 5) การวิเคราะห์ผลการนำนโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ 6) การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน 7) บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น 8) อิทธิพลของลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X, Y และ Z ในประเทศไทย 9) ความสุขในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ 10) การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย 11) การมีส่วนร่วมและผลลัพธ์การจัดการขยะต้นทางในชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในจังหวัดนครพนม 12) องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 13) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา 14) การวิเคราะห์ธาตุสี่ในปรัชญาเอมพิโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท 15) การพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 16) การศึกษาคุนภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 17) การสร้างทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 18) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 19) รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น 20) การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด 21) การศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย และ 22) การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง และ**บทความวิชาการ** ประกอบด้วย 1) Guidelines for Promoting Passenger Tourism at Secondary City Airports in Thailand 2) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงการปล่อยตัวชั่วคราว และ 3) อุปมาแห่งกาม: เปรียบเทียบคุณและโทษของกามจากความปรารถนาที่ไร้การควบคุม

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากความรู้ และบทความวิชาการ ตามที่ปรากฏ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดจนการดำเนินชีวิตต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- **อารยธรรมลุ่มน้ำชี: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในจังหวัดขอนแก่น**
Chi Valley Civilization: History Culture and Wisdom in Khon Kean Province
สุวิน ทองปาน และปานจิตร์ สุขุมาลัย
Suwin Thongpan and Panjit Sukuman 1
- **พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม**
Natural Resource Conservation Behavior of the People Living in the Wat Rai Khing Waterfront Community Nakhon Pathom Province
อนุชา ช้างน้อย
Anucha Changnoi 17
- **แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ**
Guideline for Product Development and Increasing Marketing Channels Through E-commerce System for Thai Local Textile Community Enterprises in Sisaket Province
นริศรา ลอยฟ้า
Naritsara Loiypa 29
- **หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น: การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ**
Executive Training Program for Local Leaders: Learning to Local Development of Leaders in Chaiyaphum Province
ปัญญา คล้ายเดช, พระศรีสัจญาณมุนี และพระมหาวิฑูรย์ สิทฺธิเมธี
Panya Klaydesh, Phrasrisachayanamuni and Phramaha Withun Sitthimethi 51

■ การวิเคราะห์ผลการนำนโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ	
Analysis for the result of the Implementation in the Provincial Integrated Administration policy	
อนรรักษ์ อนันตนาธร	
Anurat Anantanatorn	65
■ การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน	
Sustainable Community Development for Supporting Natural and Cultural Based Tourism in Chaiya Phum Province	
ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ และปัญญา คล้ายเดช	
Chayaporn Sukprasert and Panya Klaydesh	77
■ บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น	
The Role of Community Leaders in the Promotion of Buddhist Political Ethics for Local Development in Khon Kaen Province	
ภูกาญจนาภรณ์ पुलันรัมย์ และเกษภา ผาทอง	
Phukanchanakrit Pulanram and Ketsada Phathong	93
■ อิทธิพลของลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X, Y และ Z ในประเทศไทย	
The Influence of Personality Trait and Brand Personality on Political Trust and Representative Voting of Generation X, Y and Z in Thailand	
วีระศักดิ์ จินารัตน์	
Veerasak Jinarat	111
■ ความสุขในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ	
Happiness at work and job effectiveness of Bangkok Civil Servants	
จิรพันธ์ วงษ์คำ และชัยยุทธ ชีโนกุล	
Chiraphan Wongkham and Chaiyuth Chinokul	127

■	การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย Cultural Management of Buddhist Communities along the Border of Loei Province ศตวรรษ สงกาพันธ์, พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และพระสิริรัตนเมธี Satawat Songkaphan, Phramaha Somsak Sateesumpanno and Phra Sirirattanametee	141
■	การมีส่วนร่วมและผลลัพธ์การจัดการขยะต้นทางในชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในจังหวัดนครพนม Participation and Results of Community Initial Waste Management by Small, Medium, and Large-Sized Local Administrative Organizations in Nakhon Phanom Province อนุวัฒน์ พลทิพย์ และคณิน เชื้อดวงผุย Anuwat Pontip and Kanin Chueaduangpuy	157
■	องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริม การเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ Confirmatory Factor Analysis of Human Resource Management responding to Department of Learning Encouragement of District Learning Encouragement Center in Three Southernmost Provinces ฟารีดา กาซอ และปาริชาติ บัวเจริญ Fareeda Kasorand Parichat Buacharoen	171
■	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา Rights and Liberties Protection of Accused and Defendant Buddhist Monk in Criminal Case สมเด็จ จุลราช Somdej Julrach	187
■	การวิเคราะห์ธาตุสี่ในปรัชญาเอมพิโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท An Analysis Four Elements of Empedocles and Theravada Buddhist Philosophy พระมหาปรเมศวร์ ปรมิสฺสโร (ประพิน), จักรพรรณ วงศ์พรพวัน และพระครูภาวนาโพธิคุณ Phramaha Paramet Paramissaro (Prapin), Chakkapan Wongpornpavan and Phrakru Bhavanabhothikun	201

- การพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Development of Scientific literacy in a Daily life through flipped classroom and Team-based Learning management for Undergraduates at North Eastern University

รุ่งรัตน์ ธรรมทอง
Rungrat Thummathong 213
- การศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

A Study of the Quality Cultural environment in the Mon Community Sam Khok District, Pathum Thani Province

จิตตรี พละกุล, อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, นิตกร อ่อนโยน และจิตเจริญ ศรีขวัญ
Jittree Palakun, Ananya Popradit, Nitikorn Onyon and Jitcharoen Sronkwan 223
- การสร้างทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

The Creation of Life Skills in the Digital Era of People in Roi Et Province Based on Theravada Buddhists Philosophy

กุลนันท์ สิงห์ยะบุศย์, พระเทพวชิรวิมล และโสวิทย์ บำรุงศักดิ์
Kullanun Singyabudh, Phrathep Vachiravimom and Sowit Bumrungpak 241
- การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1

Administrative Skills of School Administrators Affecting Academic Management Efficiency of Schools in SanKamphaeng District Educational Quality Network under the Chiang Mai Primary Education Service Area Office 1

จิราพร เรือนคำมูล และปาริชาติ บัวเจริญ
Jiraporn Ruenkhummoon and Parichat Buacharoen 255

- รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น

A Model for Developing Online Learning Management with Creative Innovation in the Situation of Next Normal of Schools in Khon Kaen Province

สมควร นามสีฐาน, ปาณจิตร สุกุมาลย์, พระดบัสวิน ปภัสสร (แสนสุริวงศ์),
พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี) และวุฒิชัย เยาวโพธิ์

Somkhuan Namseethan, Panjitr Sukumal,
Phra Dabatsawin Phapatsaro (Saensuriwong),
Phramaha Ampol Dhanapaño (Chaisaree) and Wudhichai Yaowapho 269
- การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

Embedded Formative Assessment in Classroom using Lesson Study and Open Approach

พสธร มีแก้ว และณณมล ช่างศรี

Photsathon Meekaew and Narumon Changsri 283
- การศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

An Analytical Study of Gods in Hindu Philosophy That Influence Thai Society

วิจิตตรี ธรรมรักษ์, สุวิน ทองปั้น และจักรพรรณ วงศ์พรพจน์

Wijittree Dhammarak, Suwin Thongpan and Chakkapan Wongpornpavan 295
- การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

The Area-Based Development of Phra Bundit Asa and Phra Dhammacarika for Solutions of Poverty of the High land People

พระครูพิลาศธรรมากร (ณัฐพล ประชุมหะ),
พระครูพิสุทธชยานุศาสน์ (ชิตชัย สีดอกไม้), สมบูรณ์ ตาสนธิ, เดชา ตาละนิก
และบัวสวรรค์ จันทร์พันดาว

Phrakhru Piladdhammakorn (Natthaphon Prachunha),
Phrakhru Pisutchayanusask (Chitchai Seedokmai),
Somboon Tasonthi, Decha Talanuk and Buaswan Junpundao 311

บทความวิชาการ : Academic Article

- Guidelines for Promoting Passenger Tourism at Secondary City Airports in Thailand
Waraphon Klinsreesuk, Jakkawat Laphet, Panida Rakklin
and Tapsatit Gooncockkord4 327
- แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงการปล่อยตัวชั่วคราว
Approaches to Reducing the Disparity in Access to Temporary Release
ภานุวัฒน์ บุญยัง และไตรรงค์ ต้นทสุข
Phanuwat Boonyoung and Trairong Tantasuk 341
- อุปมาแห่งกาม: เปรียบเทียบคุณและโทษของกามจากความปรารถนาที่ไร้การควบคุม
The Simile of Kama: Comparing the Benefits and Disadvantages of Kama
from Uncontrolled Desire
พระมหาสมบัติ คุณณสโก, พระมหาวิรุฐ วิโรจโน และพระครูสังฆรักษ์ ทวี อภโย
Phramaha Sombat Kunesako, Phramaha Wiruth Wirojano
and Phrakhru Sangkarak Thawee Abhayo 359

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 373
- คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ 374

อารยธรรมลุ่มน้ำชี: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ในจังหวัดขอนแก่น*

Chi Valley Civilization: History Culture and Wisdom in Khon Kean Province

สุวิน ทองปั้น และปานจิตร์ สุขุมาลัย

Suwin Thongpan and Panjit Sukuman

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nopphadol.1992@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาภูมิปัญญาในชุมชนอีสานและแหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาแนวทางการธำรงรักษาและการสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการ 7 คน ประชาชนชาวบ้าน 7 คน ผู้แทนภาครัฐและเอกชน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น พบว่าประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่น เริ่มจากท้าวพันได้รวบรวมคนประมาณ 350 คน มาตั้งบ้านเรือนที่ริมบึงแก่นนครเมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ปี พ.ศ. 2332 ส่วนวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ดังนี้ 1) งานกาชาดเทศกาลผ้าไหมและงานผูกเสี่ยว 2) เทศกาลสงกรานต์และถนนข้าวเหนียว สำหรับอารยธรรมขอนแก่นที่ค้นพบ ดังนี้ 1) อารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ 2) อารยธรรมประวัติศาสตร์ 3) อารยธรรมทวารวดี 4) อารยธรรมลพบุรี 5) อารยธรรมล้านช้าง

2. ภูมิปัญญาในชุมชนอีสานและแหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น พบว่าภูมิปัญญาในชุมชนอีสาน ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาการแพทย์ 2) ภูมิปัญญาอาหารและโภชนาการ 3) ภูมิปัญญาการจักสาน 4) ภูมิปัญญาศิลปการแสดง 5) ภูมิปัญญาภาษาและวรรณกรรม 6) ภูมิปัญญาการทอผ้า สำหรับแหล่ง

*ได้รับบทความ: 19 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 31 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2567

Received: September 19, 2023; Revised: March 31, 2024; Accepted: March 31, 2024

อารยธรรมในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ แหล่งอารยธรรมตำบลสาวะถี

3. แนวทางการธำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น ได้จากการถอดบทเรียนจากแหล่งอารยธรรมตำบลสาวะถี มี 6 แนวทาง คือ 1) การสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การสร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์ 3) การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4) การสร้างวิสาหกิจภูมิปัญญาชุมชน 5) การสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาและวัฒนธรรม 6) การใช้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: อารยธรรม; ประวัติศาสตร์; วัฒนธรรม; ภูมิปัญญา

Abstract

The objectives of this research are; 1) to study the history, culture, and civilization of the Chi River in Khon Kaen province. 2) to study wisdom in the Isaan community and the sources of Chi River Basin civilization in Khon Kaen province. 3) to study the ways for maintaining and inheriting the Chi River civilization. in Khon Kaen province. This is qualitative research. The research tools used were in-depth interviews. Key informants included 7 academicians, 7 local philosophers, and 7 representatives from the government and private sector. Data were analyzed using descriptive methods.

The results showed that:

1. History, culture and civilization of the Chi River in Khon Kaen province. It was found that the history of Khon Kaen city had been started by Thao Phan as the founder, he gathered about 350 persons to set up houses at the edge of Kaen Nakhon lake on the 15th date of the waxing moon of the 4th lunar month in 1789. According to the Provincial Cultural Office of Khon Kaen province, they are as follows: 1) Red Cross Fair, Silk Festival and Xiao Fair 2) Songkran Festival and Khao Neaw Road. According to the Khon Kaen civilization discovered, they were as follows: 1) Prehistoric civilization 2) Historical civilization 3) Dvaradi civilization 4) Lopburi civilization 5) Lan Chang civilization.

2. Wisdom in the Isaan community and the Chi River civilization in Khon Kaen province, it was found that Isaan wisdoms are as follows: 1) Medical wisdom, 2) Wisdom on Food and nutrition, 3) Basketry wisdom, 4) Wisdom on Performing arts, 5) Wisdom on language and literature, 6) Weaving wisdom. The source of civilization in Khon Kaen Province, there is Savathi sub-district civilization.

3. Ways of maintaining and inheriting the source of Chi River civilization in Khon Kaen province were lessons learned from the Savathi sub-district civilization. There are 6 approaches: 1) Creating a museum of local wisdom, 2) Creating the creative art, 3) Creating the creative tourist attractions, 4) Creating the enterprises of community wisdom, 5) creating a network of wisdom and culture, 6) Using wisdom, culture and traditions to develop communities.

Keywords: Civilization; History; Culture; Wisdom

1. บทนำ

มนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็นเผ่าพันธุ์ เป็นสังคม ดังที่อริสโตเติลนักปรัชญากรีกโบราณกล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Man is social animal)” (ประยงค์ สุวรรณบุบผา, 2537, หน้า 31) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนสิ่งหนึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือการบัญญัติกฎระเบียบของการอยู่รวมกันเพื่อให้เกิดสันติสุข และอีกประการหนึ่งมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล (Man is a rational animal) จึงมีการคิดประดิษฐ์สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต สำหรับสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นนั้นเรียกว่าภูมิปัญญาและทรัพยากรบุคคลก็ถือว่าเป็นภูมิปัญญา (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2543 หน้า 1) เมื่อเป็นเช่นนี้ภูมิปัญญาก็คือสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้น ประดิษฐ์ขึ้น มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการใช้ร่วมกัน มีการยอมรับร่วมกันว่าเป็นสิ่งดีงามแล้วมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายมาเป็นวิถีชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือผลผลิตแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ ได้แก่ วิถีแห่งการดำเนินชีวิตทุกอย่างตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การกิน การเป็นอยู่ การแต่งกาย การทำงาน การพักผ่อน การแสดง

อารมณ์ การสื่อสาร การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เมื่อเป็นเช่นนี้วัฒนธรรมจึงหมายถึงหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตอันเป็นเครื่องกำหนดมาตรฐานความประพฤติของคนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนที่สั่งสมกันมาและถ่ายทอดเป็นมรดกให้แก่อนุชนรุ่นหลัง สำหรับผลงานที่เกิดจากการคิดค้นและการกระทำนั้นจึงเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองและความเป็นมาของคนแต่ละเผ่าพันธุ์หรือแต่ละชาติพันธุ์ และหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตนี้เรียกว่าอารยธรรม ดังนั้นอารยธรรมจึงหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 49)

อารยธรรมคือความเจริญรุ่งเรืองที่เกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมต่างๆ ที่รวมกลุ่มเป็นสังคมเมือง รวมทั้งที่มีการติดต่อกับสังคมอื่น เป็นความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและจิตใจอย่างเป็นระบบและเสถียรภาพ เป็นสังคมที่มีความสงบสุขบนพื้นฐานของมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีจริยธรรมภายใต้จารีต ประเพณี กฎหมายของสังคม และการปกครองที่เข้มแข็ง (ชมพูนุท นาศิริรักษ์, 2542) เมื่อเป็นเช่นนี้อารยธรรมจึงหมายรวมเอาทั้งประวัติศาสตร์

ความเป็นมาของชนเชื้อชาติพันธุ์นั้นๆ ด้วยอันประกอบไปด้วย ความเชื่อ แนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่เป็นร่องรอยอันประกอบไปด้วย สังคมมนุษย์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนานที่กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจอย่างเป็นระบบและเสถียรภาพ เป็นสังคมที่มีความสงบสุขบนพื้นฐานของมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม ภายใต้จารีต ประเพณี กฎหมายของสังคม และการปกครองที่เข้มแข็ง (ชมพูนุท นาศิริรักษ์, 2542) ซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของคนภาคอีสานมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สำหรับหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองมีอยู่มากมาย เช่น เรื่องราวต่างๆ ที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ภาพกิจกรรมฝาผนัง ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และโบราณวัตถุ เช่น พระธาตุ เจดีย์ ปราสาท ใบเสมา เป็นต้น ซึ่งพบกระจายอยู่ทั่วไปในภาคอีสานตามเมืองโบราณต่างๆ ที่ใกล้แม่น้ำสำคัญ เช่น แม่น้ำชี แม่น้ำมูล และแม่น้ำโขง

อารยธรรมลุ่มน้ำชีจังหวัดขอนแก่น เป็นอารยธรรมที่อยู่บริเวณพื้นที่ตอนกลางของภาคอีสาน ซึ่งมีหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงความเก่าแก่มานานนับเป็นพันๆ ปี เริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง สำหรับแหล่งอารยธรรมที่ค้นพบอยู่บริเวณบ้านสาวะถี ซึ่งเป็นแหล่งที่ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา พุทธศิลป์ กิจกรรมฝาผนัง โดยมีวัดไชยศรีเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธสถาน พุทธศิลป์ โบราณ

สถานบางแห่งอยู่ในความดูแลอนุรักษ์ของวัดและชาวบ้าน แต่ก็มีความเสี่ยงไหม้ไปตามกาลเวลา จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาและการสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น

จากประเด็นดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิจัย อารยธรรมลุ่มน้ำชี: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางอารยธรรมลุ่มน้ำชี อันเป็นมรดกอันล้ำค่าของบรรพบุรุษลุ่มน้ำชี ที่ได้คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาจนกลายมาเป็นสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของคนลุ่มน้ำชี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในชุมชนอีสาน และแหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาแนวทางการธำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับอารยธรรม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาลุ่มน้ำชี 2) เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมอารยธรรม วัฒนธรรม หรือภูมิปัญญา 3) เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนสาวะถี โดยการจำแนกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ 1) นักวิชาการ 7 คน 2) ประชาชนชาวบ้าน 7 คน 3)

ผู้แทนภาครัฐและเอกชน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่ม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ แล้วทำการตีความ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อารยธรรมลุ่มน้ำชี: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น

1.1 ประวัติศาสตร์จังหวัดขอนแก่น ก่อนการตั้งเมืองขอนแก่นบริเวณนี้มีน้ำชีไหลผ่าน ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้มีคนย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่บริเวณนี้ ซึ่งมีหลักฐานการย้ายถิ่นฐานครั้งนี้ครั้งแรกที่ชาวพันได้รวบรวมผู้คนประมาณ 350 คน มาตั้งบ้านเรือนที่ริมบึงบอน (บึงแก่นนคร) เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ปี พ.ศ. 2332 หลังจากนั้นได้สร้างชุมชน สร้างเมือง และสร้างจังหวัดขอนแก่น จนมีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา พร้อมทั้งมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายมาเป็นอารยธรรมลุ่มน้ำชีจังหวัดขอนแก่น

1.2 วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น คือ สิ่งที่คนขอนแก่นคิดค้นขึ้น ประดิษฐ์ขึ้น และเป็น

สิ่งที่คนขอนแก่นได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของคนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต ความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า จนกลายมาเป็น "มรดกคนขอนแก่น" สำหรับวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

- 1) งานเทศกาลโหมนาชาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาด และ 2) งานประเพณีสงกรานต์อีสานเทศกาลดอกคูน เสี่ยงแคนและถนนข้าวเหนียว

1.3 อารยธรรมจังหวัดขอนแก่น คือ สิ่งที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มน้ำชีจังหวัดขอนแก่น สำหรับอารยธรรมที่ค้นพบในจังหวัดขอนแก่นแบ่งออกเป็น 5 ยุคดังนี้ 1) อารยธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่ค้นพบคืออารยธรรมโนนนกทาและอารยธรรมโนนชัย 2) อารยธรรมสมัยประวัติศาสตร์ ที่ค้นพบคืออารยธรรมโนนเมือง อารยธรรมบ้านเมืองเพีย อารยธรรมชัยวาน อารยธรรมดงเมืองแอม 3) อารยธรรมสมัยทวารวดี ที่ค้นพบคืออารยธรรมบ้านโนนสะอาด ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ อารยธรรมบ้านบัวสิมมา อยู่ที่บ้านบัวสิมมา ตำบลโนนอุดม อำเภอชุมแพ และอารยธรรมท่ากระเสริม อยู่ที่บ้านท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง 4) อารยธรรมสมัยลพบุรี ที่ค้นพบคืออารยธรรมบ้านหัวขัว ตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย มีหลักฐาน คือปราสาทเปือยน้อย อารยธรรมบ้านหัวสระ ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง ได้แก่ กู่แก้ว อารยธรรมบ้านนาคำน้อย ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง ได้แก่

หมู่บ้านนาคำน้อย ภูเขาชัย อารยธรรมบ้านหนอง
ต๋ับเต่า ตำบลป่าปอ อำเภอบ้านไผ่ ได้แก่ รอย
พระพุทธรูปหินลาดและแหล่งตัดหิน และ 5)
อารยธรรมสมัยอาณาจักรล้านช้าง ที่ค้นพบคือ
อารยธรรมบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง
ซึ่งมีหลักฐานปรากฏชัดเจนคือ พระธาตุขามแก่น
ซึ่งอารยธรรมที่ถูกค้นพบเหล่านี้ได้แสดงถึงการตั้ง
ถิ่นฐานและความเจริญรุ่งเรืองของบรรพบุรุษคน
ขอนแก่น หลักฐานที่ค้นพบ ได้แก่ โบราณวัตถุ เช่น
พุทธรูป พระธาตุ ใบเสมา เป็นต้น โบราณสถาน
เช่น กำแพงเจดีย์ ปราสาท เป็นต้น ศิลปะและการ
แสดง เช่น ภาพกิจกรรมฝาผนัง หมอลำ เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาในชุมชนอีสานและแหล่ง
อารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น

2.1 ภูมิปัญญาในชุมชนอีสาน คือ
ความรู้ ความสามารถของบรรพบุรุษอีสานที่ได้
คิดค้นขึ้น ประดิษฐ์ขึ้น มีดังนี้ 1) ภูมิปัญญาการ
แพทย์ คือการรักษาคนป่วย เช่น การรักษาด้วย
สมุนไพร การย่างไฟ 2) ภูมิปัญญาอาหารและ
โภชนาการ คือ การปรุงอาหาร การถนอมอาหาร
3) ภูมิปัญญาการจักสาน เช่น กระติบข้าว เครื่อง
มือจับสัตว์ เป็นต้น 4) ภูมิปัญญาศิลปะการแสดง
เช่น หมอลำ นาฏศิลป์ เป็นต้น 5) ภูมิปัญญาภาษา
และวรรณกรรม เช่น วรรณกรรมผาแดงนางไอ่
สังข์สินไซ เป็นต้น และ 6) ภูมิปัญญาการทอผ้า เช่น
การทอผ้าไหม การทอผ้าฝ้าย เป็นต้น ภูมิปัญญา
เหล่านี้เกิดจากการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ
แล้วถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับภูมิปัญญาในจังหวัดขอนแก่น คณะ
ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นสัญลักษณ์

และอัตลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

(1) กระติบข้าว คนอีสานมีวัฒนธรรม
การกินข้าวเหนียวมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เมื่อเป็นเช่น
นี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคิดประดิษฐ์ภาชนะ
สำหรับบรรจุข้าวเหนียว และภาชนะสำหรับบรรจุ
ข้าวเหนียวคือกระติบข้าว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคน
อีสานที่เกิดจากความรู้ความสามารถของบรรพบุรุษ
ที่นำเอาไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติมา
จักสานเป็นภาชนะบรรจุข้าวเหนียว โดยมีการเรียน
รู้ร่วมกันและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายมา
เป็นสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของคนอีสาน

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่เป็น
ศูนย์กลางของอีสาน ชาวขอนแก่นได้นำกระติบข้าว
เหนียวมาพัฒนาต่อยอด โดยการสร้างให้เป็น
สัญลักษณ์ของคนขอนแก่น ซึ่งชาวขอนแก่นได้
สร้างสวนสาธารณะตรงข้ามเซ็นทรัลพลาซ่า
ขอนแก่น แล้วทำรูปกระติบข้าวเป็นสัญลักษณ์ และ
สร้างถนนข้าวเหนียวขึ้นที่ถนนศรีจันทร์ ซึ่งเริ่ม
ตั้งแต่สี่แยกเซลล์ทรีไปจนถึงสี่แยกเตี้ยวง และ
มีการเฉลิมฉลองในวันปีใหม่ของทุกปีจะมีคนนับแสน
คนที่มาร่วมกันทำคลื่นมนุษย์ จนกลายเป็นสถิติโลก
ที่มีการบันทึกไว้ในกินเนสบุ๊ก และในวันที่ 13-15
เมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นวันสงกรานต์จะมีคนหลั่ง
ไหลมาจากทุกสารทิศที่มาสรงน้ำสงกรานต์ที่ถนน
ข้าวเหนียว จากข้าวเหนียวและภาชนะบรรจุข้าว
เหนียวของคนอีสาน ชาวขอนแก่นได้พัฒนาต่อยอด
มาเป็นวัฒนธรรมประจำจังหวัดขอนแก่น จนกลาย
เป็นสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของคนขอนแก่น

(2) การทอผ้าไหม ถือว่าเป็นภูมิ
ปัญญาของการผลิตผ้าของคนอีสาน ที่มีมาตั้งแต่

บรรพบุรุษที่ได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและได้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งแต่ละจังหวัดในภาคอีสานก็จะมีเทคนิคทอผ้าไหมและลวดลายในการทอผ้าไหมที่แตกต่างกันไป สำหรับชาวขอนแก่นได้พัฒนาการทอผ้าไหม ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคนิคการทอ การคิดประดิษฐ์ลวดลายที่เป็นสัญลักษณ์และอัตลักษณ์จนกลายมาเป็นผ้าไหมขอนแก่น จนเป็นที่ยอมรับและเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดขอนแก่น ดังคำขวัญประจำจังหวัดขอนแก่นที่ว่า “พระธาตุขามแก่น เสียงแคนดอกคูน ศูนย์รวมผ้าไหม ร่วมใจผูกเสี่ยว เที่ยวขอนแก่นนครใหญ่ ไดโนเสาร์สิรินธรเน่ สุดเท่เหรียญทองแรกมวยโอลิมปิก”

ชาวจังหวัดขอนแก่นได้ใช้ผ้าไหมมาเป็นสิ่งที่สร้างวัฒนธรรมประจำจังหวัดขอนแก่น โดยการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนจัดงานประจำปี จังหวัดของทุกปี เป็นการจัดงานกาชาดประจำจังหวัดทุกปี คือ “งานเทศกาลไหมนานาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาด จังหวัดขอนแก่น” พัฒนาเป็นซอฟต์แวร์เวอร์ชันกลายเป็นที่รู้จักระดับประเทศและระดับโลก

2.2 แหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจแหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน ที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างจนถึงปัจจุบัน คณะผู้วิจัยจึงเลือกตำบลสาวะถีเป็นพื้นที่วิจัยเพื่อถอดบทเรียนแหล่งอารยธรรมจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

(1) แหล่งอารยธรรมตำบลสาวะถี เป็นแหล่งอารยธรรมที่มีอยู่ในบริเวณตำบล

สาวะถี มีอายุนานนับพันๆ ปี ซึ่งมีโบราณวัตถุที่หลงเหลือไว้เป็นหลักฐานหลายอย่าง เช่น ซากวัดอุโบราณ เช่น ถ้วยขาม ไหแตก กระดุกคนโบราณ เครื่องปั้นดินเผาชนิดต่างๆ นอกนั้นมีซากวัดร้างอยู่ 3 แห่ง แต่ละแห่งมีพัทธสีมา 8 คู่ออยู่ทางทิศตะวันตกของโนนเมือง ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ทำการสำรวจพัทธสีมา 8 คู่อ และพบพระธาตุหรือเจดีย์อยู่บริเวณนั้น บริเวณที่พัทธสีมาล้อมรอบนี้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรเรียกว่า “กู๋”

(2) แหล่งอารยธรรมวัดไชยศรี ตั้งอยู่ที่บ้านสาวะถี หมู่ที่ 8 ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีเนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 48 ตารางวา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย อยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นวัดเก่าแก่มีสถาปัตยกรรม (โบสถ์) เป็นสถาปัตยกรรมอีสานมีอายุกว่าร้อยปีเศษ วัดไชยศรีสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2408 และได้พระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2460 โดยมีพระอธิการอ่อนสา เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ส่วนสิมสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2469 ลักษณะการก่อสร้าง พื้นล่างและผนังสร้างด้วยอิฐฉาบปูนเรียบ ช่วงบนเป็นไม้ทั้งหมด รวมทั้งหลังคาด้วย บานประตูหน้าต่างแกะสลักเป็นฝีมือของพระอธิการอ่อนสา ส่วนภาพฝาผนังเป็นฝีมือของช่างเขียนชาวบ้าน ชื่อนายทอง ทิพย์ชา เป็นชาวอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดย เขียนตามแนวคิดของพระอธิการอ่อนสา ฝาผนังด้านในเขียนเป็นภาพพุทธประวัติ ภาพเวสสันดรชาดก ภาพเรื่องสังข์ ศิลป์ชัย ภาพเทพ มนุษย์และสัตว์ต่างๆ ภาพเขียนด้านนอกเขียนเป็นภาพนรก 8 ชุม ภาพพระเวสสันดร ภาพเรื่องสังข์ศิลป์ชัย และภาพทหารยืน

ผ้าประตู่ ชูแป้นเขียนด้วยสีฝุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นสีคราม สีเหลืองและสีเขียว เขียนภาพผา ผงไม่เหลือที่ว่างไว้เลย การวางองค์ประกอบของภาพ เช่น ภาพมนุษย์ จะมีลักษณะแปลกไปจากภาพจิตรกรรมที่พบเห็นในที่อื่น เช่น ภาพตัวพระหรือกษัตริย์จะมีขนาดเล็ก ภาพยักษ์และภาพสัตว์จะมีขนาดใหญ่ ภาพต่างๆ จะแสดงท่าทางโลดโผน การจัดวางภาพบนผนังด้านต่างๆ ในที่แคบ เล็กและสูงใหญ่ก็จัดไว้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีภาพเหตุการณ์แวดล้อมสังคมความเป็นอยู่ในสมัยนั้นด้วย ทำให้สามารถศึกษาเรื่องราวความเป็นอยู่ของชุมชนจากภาพเหล่านี้ นับว่าเป็นหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติชุมชนที่สำคัญ

3. แนวทางการดำรงรักษาและการสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่นได้จากการถอดบทเรียนแหล่งอารยธรรม ตำบลสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทพื้นที่ทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โบราณสถาน โบราณวัตถุ พร้อมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม แล้วถอดบทเรียนแนวทางการดำรงรักษาและการสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีที่ยั่งยืน 5 แนวทางดังนี้

3.1 การสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โรงเรียนบ้านสาววัดธิดาราชรังษยัญ หมู่ 21 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 ซึ่งเรียกว่า “พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาสาวะถี” พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาสาวะถี โรงเรียนบ้านสาววัดธิดาราชรังษยัญ ปีที่ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2559 พิพิธภัณฑ์

นี้ เดิมเป็นอาคารเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาววัดธิดาราชรังษยัญในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-2 ตามความต้องการของผู้อำนวยการโรงเรียน ที่เห็นว่าอาคารไม่มีความเก่าเพราะจำนวนนักเรียนที่ลดน้อยลงจึงตัดสินใจมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ ซึ่งสิ่งของที่นำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ส่วนหนึ่งย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์วัดไชยศรี และอีกส่วนมาจากชาวบ้านซึ่งนำของเก่าที่ตนมีอยู่มาบริจาคให้ เนื่องจากอยากมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ซึ่งสิ่งของที่จัดแสดงนั้นเป็นอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ที่ชาวบ้านชุมชนสาวะถีใช้ประโยชน์ และมีเรื่องราวที่น่าสนใจที่คนในชุมชนสามารถเป็นคนถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมได้รับรู้ พิพิธภัณฑ์แบ่งออกเป็น 3 ห้อง ห้องแรกเป็นห้องที่บอกเล่าเรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาซึ่งแสดงถึงความเป็นกลุ่มชนเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่นที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง และมีอุปกรณ์ของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันจัดแสดง ห้องที่สองเป็นอุปกรณ์และเครื่องมือเกี่ยวกับการทอผ้า อุปกรณ์การประมง อุปกรณ์การเกษตร และห้องที่สามเป็นเรื่องราวของวรรณกรรมสินไซผลงานต่างๆ มีการจัดทำข้อมูล

3.2 สร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ศิลปะสร้างสรรค์เป็นการนำเอาแนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์ คือศาสตร์แห่งความงามความบันเทิงเข้ามาใช้ในการสร้างสรรค์งานด้านภูมิปัญญาให้มีชีวิตชีวา หรือสร้างสิ่งที่เกิดประโยชน์กับชุมชน ซึ่งในศิลปะสร้างสรรค์ของชุมชนสาวะถี ที่มีการสร้างสรรค์ผลงานที่เด่นชัดมีอยู่ 2 ด้าน คือ สร้างหมอลำน้อยสินไซร้อยปี และ สร้างหนังประโมทัยหรือหนังตะลุง

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) หมอลำน้อยสินไชร้อยปี บ้านสาวะถีเป็นหมู่บ้านมีคณะหมอลำมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ซึ่งมีวัดไชยศรีเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่มากกว่า 200 ปี จุดเด่นของวัดอยู่ที่สิมโบราณที่มีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสินไช และจิตรกรรมฝาผนังได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและนักเรียนโรงเรียนสาวะถี รวมตัวกันฝึกซ้อมเชิดหุ่นร้องหมอลำ โดยการนำเอาตำนานสินไชมาจัดแสดง เพื่อเป็นการอนุรักษ์หมอลำไม่ให้สูญหายและยังเป็นการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนด้วยกิจกรรมที่เยาวชนร่วมกันทำ เช่น การแสดงหมอลำน้อยสินไชร้อยปี การแสดงเชิดหุ่นหรือที่รู้จักกันในชื่อหนังปะโมไทย โดยที่นักเรียนใช้เวลาว่างจากการเรียนมารวมตัวกันฝึกซ้อม

(2) หนังสือประโมทัยสินไชพิทยาสรรพ์ หนังสือประโมทัยได้คิดริเริ่มและดำเนินการสร้างในโครงการสินไชโมเดล มาตั้งแต่ปีที่ 1 ด้วยการนำเอาเรื่องราวในวรรณกรรมสินไช ที่ปรากฏอยู่บนฝาผนังสิมวัดไชยศรี มาเรียบเรียงและผ่านกลอนลำ โดยมีการเล่นหนังประโมทัยแบบอีสานประกอบ จากจุดเริ่มต้นสร้างสรรค์และพัฒนามาถึงปีที่ 4 ซึ่งมี ครูพรศักดิ์ ภูมิสวาสดี ครูโรงเรียนสาวะถีพิทยาสรรพ์ที่ปลูกปั้นเด็กๆ รุ่นแล้วรุ่นเล่าให้มาร้องหมอลำ เล่นหนังประโมทัยสินไช เล่นดนตรีอีสาน และเชิดหนังตะลุง จนสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ที่มารับชม ณ ปัจจุบันนี้ หนังสือประโมทัยสินไชได้พัฒนาไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ได้มีบทนำเป็นภาษาอังกฤษเสริมเข้ามา เพื่อให้ชาวต่างชาติได้รับชม ได้ความรู้ความเข้าใจ

3.3 สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนบ้านสาวะถีเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง และเป็นแหล่งที่สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมล้านช้าง ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากเรื่องเล่า จากหลักฐานที่เป็นใบเสมา จากหลักฐานที่บันทึกอยู่ในใบลาน และจากปราชญ์ชุมชนที่ได้สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อเป็นเช่นนี้ชุมชนสาวะถีและวัดไชยศรีถือว่าเป็นแหล่งอารยธรรมสำหรับคนขอนแก่น เช่น รูปสัญลักษณ์ประจำจังหวัด คือรูปสิโห ซึ่งได้จากการวิจัยอุปถัมภ์ฝาผนังสิมวัดไชยศรีของเทศบาลนครขอนแก่น

การสร้างมัคคุเทศก์น้อย ชุมชนสาวะถีร่วมกับโรงเรียนบ้านสาวะถี และวัดร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้อารยธรรม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับชุมชนทั้งที่เป็นผู้ใหญ่ เด็ก และเยาวชน จนเกิดองค์ความรู้สามารถที่จะถ่ายทอดต่อให้กับคนอื่นได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดไชยศรีหรือเที่ยวชมชุมชนบ้านสาวะถีก็จะมีมัคคุเทศก์ชุมชน “อบรมมัคคุเทศก์น้อยสาวะถีเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เที่ยวสาวะถีวิถีสุข” สินไชโมเดลเสริมทักษะมัคคุเทศก์น้อยและมัคคุเทศก์ชุมชนจิตอาสา เพื่อเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันของคน 3 วัย เด็กประถม มัธยม และผู้สูงอายุในชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องประวัติชุมชน สถานที่สำคัญ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตนเอง

3.4 สร้างวิสาหกิจภูมิปัญญาชุมชน การสร้างวิสาหกิจภูมิปัญญาชุมชน เป็นอีกแนวทาง

หนึ่งที่จะดำรงรักษาและการสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น สำหรับการรักษาหรืออนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาให้เกิดความยั่งยืนและสามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต้องสร้างสิ่งเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์หรือสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สร้างความบันเทิง สร้างสรรค์สังคม สร้างความสามัคคี สร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน เป็นต้น จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่ชุมชนสวະถီ ดังนี้

(1) อยู่ดีมีแฮ้ง: สินไซโมเดล เศรษฐกิจสร้างสรรค์บ้านสวະถี จังหวัดขอนแก่น การก่อตั้งสินไซโมเดล มีจุดประสงค์คือการนำเอาภูมิปัญญาที่อยู่วัดไชยศรี ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือที่ชาวอีสานเรียกว่าฮูปแต้มที่อยู่บนฝาผนังสิม ซึ่งเป็นจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับสังข์สินไซเป็นการนำเอาเรื่องสินไซมาสร้างประโยชน์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มกับชุมชน ให้ชุมชนก่อเกิดรายได้ให้ชุมชนมีอยู่มีกิน สร้างผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน เช่น สร้างแก้วกาแพสินไซ เสื้อสินไซ ละครสินไซ หมอลำสินไซ เป็นต้น

(2) local economy กับ การสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนสวະถีเป็นชุมชนมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดี และต้นทุนทางทรัพยากรที่ดิน เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2563 มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดอบรมและจัดนิทรรศการโชว์ผลงาน โครงการ “อบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเทศบาล

ตำบลสวະถี” ขึ้น ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีคณะผู้บริหาร คณาจารย์ ชาวชุมชนที่เข้าร่วมโครงการร่วมกิจกรรมกว่า 60 คน

โครงการนี้ได้ “อบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเทศบาลตำบลสวະถี” ขึ้นเพื่อให้ชุมชนเทศบาลตำบลสวະถี ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และ เป็นการให้บริการวิชาการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน เพื่อให้ได้ชิ้นงาน ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่ความรักความผูกพันที่มีต่อชุมชน โครงการนี้เป็นการร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐ คือศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับชุมชนสวະถี สร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นแต่ยังไม่ได้ยกระดับ

3.5 สร้างเครือข่ายภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม อารยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนนั้นต้องมีการร่วมกันระหว่าง 3 หน่วยงาน ดังนี้

(1) บ้านหรือชุมชน ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการดำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะวัฒนธรรมจะคงอยู่หรือสูญหายขึ้นอยู่กับชุมชน ถ้าชุมชนยังใช้วัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ และวัฒนธรรมยังมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชน วัฒนธรรมนั้นก็จะคงอยู่กับชุมชนและมีการสืบสานถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะชุมชนบ้าน

สาวะถีเป็นชุมชนที่มีการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นในการดำรงชีวิตมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง และชุมชนสาวะถียังเป็นชุมชนวิถีพุทธ นั่นก็คือการนำเอาหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเข้ามาใช้เป็นหลักการอยู่ร่วมกันในชุมชน

(2) วัด เป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทุกเพศทุกวัย พระครูบุญชญากรเจ้าอาวาสวัดไชยศรี บ้านสาวะถี ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งท่านกล่าวว่า “การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต้องนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพัฒนาชุมชน”

(3) โรงเรียน (หน่วยงานรัฐ) สำหรับการดำรงไว้ซึ่งข้อมูลนั้นเป็นการร่วมมือกันของโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนบ้านสาวะถีวิทยาสรรค์ ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม ท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

3.6 ใช้ภูมิปัญญาวัฒนธรรม ประเพณี พัฒนาชุมชน ชุมชนสาวะถีเป็นชุมชนพุทธที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษล้านช้าง ชาวตำบลสาวะถีได้ใช้ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้านในการสร้างหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ดังนี้

(1) ใช้ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล 5 หลักบุญและบาปซึ่งเป็นคติธรรมทางพุทธศาสนา โดยการนำแนวคิดเหล่านี้มาสร้างหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความรักด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ชุมชนสาวะถีได้นำภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาไปใช้พัฒนาชุมชนอย่าง

ชัดเจน คือคณะกรรมการชุมชนประชุมร่วมกันพระสงฆ์และโรงเรียน มีมติร่วมกันให้ยึดหลักศีลห้าในการดำเนินชีวิต ที่เห็นชัดเจนคือศีลข้อที่ 5 การงดเว้นดื่มน้ำเมา มติที่ประชุมเห็นว่า “ให้งดขายเหล้าในวันพระและการจัดงานต่างๆ ปลอดเหล้า” เพราะโทษของเหล้ามีมากมาย เช่น นำไปสู่ความประมาท นำไปสู่การทะเลาะวิวาท และนำไปสู่การทำผิดศีลข้ออื่นๆ อีกด้วย สำหรับการเริ่มต้นระยะแรกๆ ก็ไม่ได้ผลร้อยเปอร์เซ็นต์ โดยการเริ่มจากอาสาสมัคร หลังจากนั้นก็มีคนเข้าร่วมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ณ ปัจจุบันนี้ เป็นการจัดงานที่ปลอดเหล้า 100 เปอร์เซ็นต์

(2) ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือฮีด 12 หรือประเพณี 12 เดือน และความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ เข้ามาช่วยกล่อมเกลาคิดใจของชุมชน โดยการจัดงานประเพณีต่างๆ ร่วมกันของ 3 หน่วยงาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน โดยเอาวัดไชยศรีเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของชุมชน ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ พ่อค้าประชาชน ร่วมกันจัดงานประเพณีจนโด่งดังและเป็นที่รู้จักกันของนักท่องเที่ยว การจัดงานจึงนำไปสู่การสร้างแหล่งท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน เช่นสินค้า เศรษฐกิจการท่องเที่ยว เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการธำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชี จังหวัดขอนแก่น โดยการสร้างแหล่งเรียนรู้หรือสร้างพิพิธภัณฑ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งครั้งแรกสร้างขึ้นที่วัดไชยศรี แต่ขาดบุคลากรและขาดเงินงบประมาณในการดูแลรักษา จึงได้มีการทำงานร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน แล้วย้ายพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปไว้ที่โรงเรียนบ้านสาวตรีราษฎร์รังสฤษดิ์ เพื่อจะได้มีบุคลากรและเงินงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และเพื่ออำนวยความสะดวกของนักเรียน หลังจากนั้นได้เกิดผลผลิตที่เป็นรูปธรรม คือ โรงเรียนประถมศึกษาได้ตั้งคณะหมอลำน้อยสินไช ร้อยปี และโรงเรียนมัธยมได้ตั้งคณะหนังประมัยสินไชพิทยาสรรพ์ ดังนั้นการสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางการธำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชี จังหวัดขอนแก่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธยาน์ ตั้งถาวรสกุล (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ศูนย์ศิลปะการแสดง สถาบันคึกฤทธิ์ พบว่า 1) ศูนย์ศิลปะการแสดงสถาบันคึกฤทธิ์ มีการดำเนินงานก้าวหน้าเป็นลำดับ มีผู้เรียนมากขึ้น ไม่มีการเก็บค่าเรียนและผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตัวศิลปินแห่งชาติที่มาสอนถึง 3 คน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิคึกฤทธิ์และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 2) การเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีผลต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนถิ่นที่อยู่ไม่แตกต่างกัน 3) ความสัมพันธ์ของปัจจัยสนับสนุนทุกด้านกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทาง

วัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ไทยมีความสัมพันธ์ในระดับมาก 4) แนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วยด้านครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ด้านผู้เรียนต้องมีความตั้งใจและมุ่งมั่น มีงบประมาณสนับสนุน ภาครัฐให้ความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ภาคเอกชนให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ องค์กรและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม สถาบันการศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ สถาบันคึกฤทธิ์มีการจัดการที่ดี ไม่แสวงหากำไร มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก มีการจัดกิจกรรมนาฏศิลป์ไทยและการแสดงต่อสาธารณชนเป็นประจำ

แนวทางการธำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัดไชยศรี บ้านสาวะถีเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อการธำรงรักษา เพื่อการสืบทอด และเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งมีพระสงฆ์นำโดยพระครูบุญชญากรเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างมรดกท้องถิ่น สร้างศูนย์การเรียนรู้ในวัด สร้างเครือข่ายวัฒนธรรม (บ้าน วัด โรงเรียน) สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกัลป์ญาณสิทธิวัฒน์ และคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่องความร่วมมือของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมปฏิบัติการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมผลประโยชน์การอนุรักษ์

วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง นั้นแสดงให้เห็นว่าวัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการดำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรม เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณและเป็นจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชุมชน

แนวทางในการดำรงรักษาและสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชี จังหวัดขอนแก่น โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน โดยการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านสาวะถี เช่น การสร้างเสื้อลินไซ การสร้างแก้วกาแฟลินไซ โดยการนำเอารูปลินไซมาสกรีนลงไปที่เสื้อและที่แก้วกาแฟ เพื่อสร้างแบรนด์สินค้าให้กับชุมชนเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวัชรสุวรรณาทร (ลูกซูป เกตุเขียว) และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน เนื่องจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นนั้นถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนยังคงมีการรักษาไว้ แต่อยู่อย่างกระจัดกระจายและลดจำนวนลงอย่างมาก โดยเฉพาะการลดจำนวนลงของต้นตาลในท้องถิ่น ส่วนมากมีผลมาจากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย สวนบางแห่งถูกทิ้งร้างและสวนบางแห่งถูกปรับเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองความต้องการตามวิถีชีวิตที่ทันสมัย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จะได้สร้างภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน ดังนี้

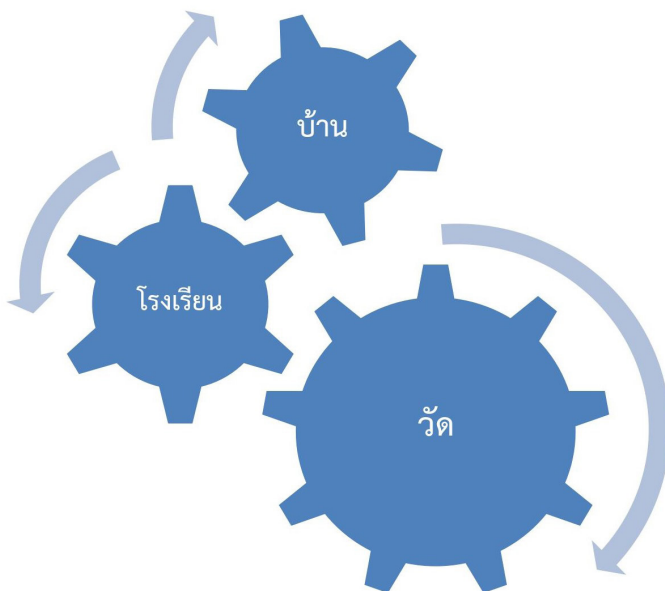
1.1 การพัฒนาชุมชนด้วยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2 การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง อารยธรรมลุ่มน้ำชี: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในจังหวัดขอนแก่น ทำให้ได้องค์ความรู้จากการถอดบทเรียนแนวทางการดำรงรักษาและการสืบทอดอารยธรรมลุ่มน้ำชีในจังหวัดขอนแก่น ให้เกิดความยั่งยืนต้องเกิดจากการร่วมมือกันขององค์กรต่างๆ ในการดำรงรักษาและการสืบทอดอารยธรรม ต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบ “บวร” คือการร่วมมือกันของ 3 หน่วยงานหลัก คือ 1) บ้านหรือชุมชน 2) วัด 3) โรงเรียนหรือหน่วยงานของรัฐ สามารถเขียนออกมาเป็นรูปภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). *ภูมิปัญญาอีสาน*. มหาสารคาม: โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชมพูนุท นาศิริรักษ์. (2542). *มนุษย์กับอารยธรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐธยาน์ ตั้งถาวรสกุล. (2558). *แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้* นาฏศิลป์ไทย: กรณีศึกษาศูนย์ศิลปะการแสดง สถาบันคีฤทธี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2537). *สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ และคณะ. (2548). *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวัชรสุวรรณาทร (ลูกซุบ เกตุเขียว) และคณะ. (2562). *ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน
ที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม*
Natural Resource Conservation Behavior of the People Living
in the Wat Rai Khing Waterfront Community Nakhon
Pathom Province

อนุชา ช้างน้อย

Anucha Changnoi

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar, Thailand

E-mail: anucha.chang@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม และ 2) ศึกษาผลกระทบของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม จำนวน 14 หมู่บ้าน หรือ 28 ชุมชน จำนวน 3,200 คน คำนวนจากสูตรของยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 356 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เป็นเพศชายอายุระหว่าง 31-40 ปีสถานภาพสมรส การศึกษา ม.6 - ปวส. ประกอบธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 35,000 บาท
2. ด้านพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ การประกอบอาชีพที่ไม่ยั่งยืน การใช้สารเคมีอันตราย และการก่อมลพิษในและรอบน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศ วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการสิ้นเปลืองและมลภาวะที่มาจากกิจกรรมมนุษย์ กับการ

*ได้รับบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 25 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

ปกป้องพื้นที่และสัตว์น้ำสำหรับผลทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: พฤติกรรม; การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ; ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the attitudes towards natural resource conservation behavior among the residents of the riverside community near Wat Rai Khing, Nakhon Pathom province, and 2) examine the impact of residents' behavior on natural resource conservation in the riverside community near Wat Rai Khing, Nakhon Pathom province. It was a quantitative research study. The sample group used in the research consisted of residents living in the riverside community near Wat Rai Khing, Nakhon Pathom province, comprising 14 villages or 28 communities with a total population of 3,200 people. According to Yamane's formula, a sample group of 356 people was obtained. The research instruments included statistical questionnaires used for data analysis, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient.

The research findings were as follows:

1. The majority of respondents to the questionnaire were males aged between 31-40 years old, married, with education levels ranging from junior high school to vocational certificate, engaged in private businesses, and with an average monthly income of less than 35,000 baht.
2. Destructive behaviors towards natural resources, on average, were significantly high, including unsustainable occupations, the use of hazardous chemicals, and disturbance of aquatic and surrounding life. Overall, natural resource conservation behaviors were significantly high, including fostering understanding of environmental systems, efficient resource utilization, and addressing wastefulness and pollution resulting from human activities. Regarding hypothesis testing of personal factors with destructive behaviors towards natural resources and conservation behaviors, no significant differences were found in any aspect at a statistically significant level of 0.05.

Keywords: behavior; natural resource conservation; riverside community Wat Rai Khing

1. บทนำ

ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใน จังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองนครปฐม นครปฐม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคกลางของ ประเทศไทย เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัย โบราณมีพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของคนในพื้นที่และ นักท่องเที่ยวที่มาจากเยือนจังหวัด ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน เป็นชุมชนลุ่ม แม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดนครปฐม โดยมีวัด เป็น ศูนย์กลางทางศาสนาและกิจกรรมทางศาสนาของ ชุมชน วัดไร่ขิงเป็นวัดที่เก่าแก่และมีความสำคัญ ทางประวัติศาสตร์ เดือนเมษายนของทุกปีทาง ชุมชนจะจัดงานรดน้ำดำหัวพระเทพศิรินทร์ ซึ่งเป็น เทศกาลท้องถิ่นที่รู้จักกันดีสำหรับคนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมในเวลานั้น นอกจากนี้ ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิงยังมีกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ น่าสนใจ เช่น เดินป่า เล่นน้ำในแม่น้ำท่าจีน ช่าง เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เยี่ยมชมสถานที่ สำคัญอื่นๆ ในนครปฐม เช่น สวนสัตว์นครปฐม หรือ วัดนครปฐมเจดีย์ วัดที่มีความสำคัญทาง ศาสนาและแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมทั้งในและต่าง ประเทศ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การ มหาชน, 2565)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง ยั่งยืนไม่เพียงแต่ช่วยให้พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ อยู่ตลอดเวลา แต่ยังเป็นช่องทางสำคัญในการ ส่งต่อวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปยังคนรุ่น ต่อไป ด้วยการลดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่าง

สม่ำเสมอ เราสามารถยังคงเสริมสร้างเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนได้อย่าง ยั่งยืน ในขณะเดียวกันยังสร้างสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ ของบุคลากรท้องถิ่นให้เต็มศักยภาพด้วย (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) การสร้างความเข้าใจและการกระ ทำเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติในชุมชนริมน้ำ วัดไร่ขิง เป็นประเด็นการศึกษาที่มีหลายมิติ โดยมุ่ง เน้นการลดการสูญเสียจากการควบคุมการ ทำลายพื้นที่ป่าชายเลน และการเพิ่มความมั่นคง ของอ่างเก็บน้ำ รวมถึงการสนับสนุนการใช้วิถี เกษตรอินทรีย์และยั่งยืน เพื่อป้องกันผลกระทบต่อ ระบบน้ำและน้ำเสียในพื้นที่ การกระทำเหล่านี้เรียก เก็บตัวอย่างการร่วมมือระหว่างท้องถิ่น รัฐบาล และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อสร้างความเข้าใจและ ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวิธีการเกษตรและการ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เพื่อป้องกันมลพิษที่มี อันตรายต่อน้ำและสนับสนุนนโยบายการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง เป็นสิ่ง จำเป็นในการปกป้องและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ ของทรัพยากรน้ำในระยะยาว การร่วมมือระหว่าง ทุกฝ่ายเป็นสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและ อนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติในชุมชนนี้ (วัดไร่ขิง, 2565)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เป็นเรื่องสำคัญที่มี ความสำคัญอย่างมากต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมใน ภูมิภาค เนื่องจากจังหวัดนครปฐมมีแม่น้ำและ ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เช่น ป่าชายเลน และอ่าง

เก็บน้ำ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อการปกป้องสิ่งแวดล้อมทั่วไป และส่งเสริมการอนุรักษ์ชุมชนในภูมิภาคด้วยการปกป้องป่าชายเลนมีสิ่งประโยชน์ในการลดความเสี่ยงจากน้ำท่วมและการกัดเซาะ พร้อมทั้งเสริมสร้างสภาพอย่างเหมาะสมสำหรับสัตว์ป่าและพืชท้องถิ่นในบริเวณนี้ด้วย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติยังเป็นการรักษาสมดุลของธรรมชาติในพื้นที่นั้นอีกด้วย ดังนั้น การสนับสนุนและการทำงานร่วมกันของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งในภาวะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลกในปัจจุบัน (อุบลวุฒิพรโสภณ และคณะ, 2565, หน้า 118-132)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ปัญหาพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิงในจังหวัดนครปฐมต้องการการสอบสวนและการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อ เช่น การมีอาชีพที่ไม่ยั่งยืนที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ระมัดระวัง การใช้สารเคมีอันตรายในการเกษตรและกิจกรรมอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางน้ำ นอกจากนี้ยังมีการทำลายสิ่งมีชีวิตในและรอบๆ น้ำ ด้วยการล่าสัตว์ป่า คุ่มครองและการรบกวนมิตรภาพระหว่างพืชและสัตว์ในน้ำ การแก้ไขปัญหานี้ต้องการการประสานงานและมีการจัดการที่เหมาะสมทั้งในด้านการศึกษาและการปฏิบัติในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจและการใช้ทรัพยากร

ธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพฤติกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม จำนวน 14 หมู่บ้าน หรือ 28 ชุมชน (เทศบาลเมืองไร่ขิง, 2565) จำนวน 3,200 คน คำนวณจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 356 คน สำหรับการศึกษาแต่ละครั้ง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้รับการคำนวณด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาหาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

เครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยใช้กระบวนการสืบค้น เพื่อตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชน

รมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ประกอบไปด้วย ส่วนที่ 3 ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนรมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ส่วนที่ 2 พฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ 1) การประกอบอาชีพที่ไม่ยั่งยืน 2) การใช้สารเคมีอันตราย 3) การปล่อยมลพิษลงในน้ำ และ 4) การก่อมลพิษในและรอบน้ำ และส่วนที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ 1) การปกป้องพื้นที่และสัตว์น้ำ 2) การสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศ 3) วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) การสืบเลี้ยงและมลภาวะที่มาจากกิจกรรมมนุษย์โดยเนื้อหาครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน มีลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) ระดับ 1 ถึง 5 (1 คือ น้อยที่สุด และ 5 คือ มากที่สุด)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย พบความถูกต้องโดยจัดทำดัชนีความสอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ (IOC) ของคำศัพท์สำหรับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยทำแบบสอบถามคำถามแต่ละข้อว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่ แล้วนำผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงและแก้ไขตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อไป

การเก็บข้อมูลใช้เวลาทำวิจัย 6 เดือน โดยเริ่มจากเดือนมีนาคม - สิงหาคม 2565 และนำแบบสอบถามกลับมาตรวจสอบความเรียบร้อยต้องอาศัยความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนรมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัด

นครปฐม จากนั้น รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 356 คน พบว่า ครบถ้วนทุกแบบสอบถาม แล้วนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สามารถสรุปผลการวิจัยเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การสำรวจระดับความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนรมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เกี่ยวกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 202 คน โดยมีเพศชายเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 101 คน (ร้อยละ 50.5) อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 72 คน (ร้อยละ 18.0) สถานภาพสมรสแต่ละระดับมีจำนวนต่างกัน โดยมีโสด 115 คน (ร้อยละ 28.7) และสมรส 115 คน (ร้อยละ 22.5) ระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีจำนวนคนละ 90 คน (ร้อยละ 22.5) และตำแหน่งงานหลากหลายประเภท โดยมีคนที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด 64 คน (ร้อยละ 16.0) รวมถึงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 25,001-35,000 บาท มีจำนวนคนละ 72 คน (ร้อยละ 18.0)

2. พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนรมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐมผลการวิเคราะห์แยกรายด้านได้ดังนี้

2.1 พฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนรมน้ำวัดไร่ขิง

โรจึง จังหวัดนครปฐมในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การประกอบอาชีพที่ไม่ยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ตารางที่ 1 ภาพรวมพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

พฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การประกอบอาชีพที่ไม่ยั่งยืน	4.04	0.816	มาก
การใช้สารเคมีอันตราย	4.02	0.841	มาก
การก่อมลพิษในและรอบน้ำ	3.97	0.820	มาก
การปล่อยมลพิษลงในน้ำ	3.94	0.781	มาก
รวม	3.99	0.815	มาก

2.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดโรจึง จังหวัดนครปฐมในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ตารางที่ 2 ภาพรวมพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ตารางที่ 2 ภาพรวมพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การปกป้องพื้นที่และสัตว์น้ำ	3.99	0.780	มาก
การสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศ	4.01	0.788	มาก
วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ	4.00	0.826	มาก
การสืบเชื้อสายและมลภาวะที่มาจากกิจกรรมมนุษย์	3.99	0.824	มาก
รวม	4.00	0.805	มาก

สำหรับการทดสอบสมมติฐาน พบว่าสมมติฐานที่ 1 ปฏิเสธส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกด้านที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกันตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน
ส่งผลต่อพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แตกต่างกัน

Independent Variable	Adjusted Value		Sig.
	Std. Error	Beta	
การศึกษา	0.015	-0.088	0.079
สถานภาพ	0.019	0.042	0.403
อายุ	0.012	0.038	0.447
เพศ	0.041	0.035	0.491
อาชีพ	0.011	-0.014	0.779
รายได้	0.012	0.006	0.898

จากตารางที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกด้าน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่แตกต่างกัน ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แตกต่างกัน

Independent Variable	Adjusted Value		Sig.
	Std. Error	Beta	
เพศ	0.080	-0.027	0.589
อายุ	0.024	0.038	0.448
สถานภาพ	0.037	0.059	0.241
การศึกษา	0.029	0.099	0.047
อาชีพ	0.021	0.101	0.045
รายได้	0.024	0.004	0.931

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐมอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนนี้ พบว่าในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง ประชาชนมีความคิดเห็นร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการประกอบอาชีพที่ไม่ใช้สารเคมีอันตราย และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ความเข้าใจและความเชื่อของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำวัดไร่ขิงเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้รับอิทธิพลจากศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่มาของพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยก่อนหน้าเช่นงานวิจัยของพัลลภ หารุคำจา และคณะ (2561, หน้า 35-42) เกี่ยวกับการฟื้นฟูประเพณีแห่ช้างเผือกในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง ในทางปฏิบัติและแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะในเชิงพุทธบูรณาการ เช่น การศึกษานี้ระบุว่าความเชื่อศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแรงจูงใจสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง ซึ่งการฟื้นฟูและรักษาประเพณีแห่ช้างเผือกเป็นตัวอย่างชัดเจนในการแสดงถึงความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชนในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยสืบทอดวัฒนธรรมและความเชื่อในระดับท้องถิ่น

พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม โดยมีสมมติฐานว่า การสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศวิถีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการปกป้องพื้นที่และสัตว์น้ำจะมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงและมลภาวะที่มาจากกิจกรรมมนุษย์ในพื้นที่นี้ พบว่า พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิงมีระดับความคิดเห็นสูงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร และมีการสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศวิถีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังมีการลดการเปลี่ยนแปลงและมลภาวะที่มาจากกิจกรรมมนุษย์ในพื้นที่ด้วย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าการสร้างความเข้าใจในระบบนิเวศวิถีการใช้ทรัพยากรมีผลต่อการอนุรักษ์ และลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงและมลภาวะ การศึกษานี้ยังสนับสนุนแนวคิดของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทร ยืนยง และชนิตา รักษ์พลเมือง (2558, หน้า 45-62) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำโขง พบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง-ล้านนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำโขงแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ (1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน กลุ่ม และชุมชนใน ลุ่มน้ำ (2) เชื่อมโยงลุ่มน้ำ (4) สร้างเครือข่าย

การเรียนรู้ข้ามแดน-ลุ่มน้ำ 2) แนวทางกระบวนการเรียนรู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำโขง ได้แก่ (1) จัดทำคู่มือการเรียนรู้สำหรับผู้เข้าร่วม (2) คู่มือการเรียนรู้เพื่อการดำเนินงาน (3) คู่มือการเรียนรู้การสร้างพื้นที่ทางสังคม (4) คู่มือการเรียนรู้เพื่อสะสมและหาทุน

ความแตกต่างในพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล โดยสมมติฐานว่า มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความมั่นใจ 95% ในพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติของบุคคลที่ต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความมั่นใจ 95% ในพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ต่างกันระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จากการทดสอบสมมติฐานที่ว่า มีความแตกต่างทางสถิติในพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอธิบายได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันเช่น การศึกษา อาชีพ หรือที่อยู่อาศัย ส่งผลต่อพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ต่างกัน ผลการวิจัยนี้ได้รับการยืนยันด้วยการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียง หรือการวิจัยอื่นที่พบผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกันในการทดลองที่มีเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกันในปัจจุบัน โดยที่พบว่าการแตกต่างในพฤติกรรมทำลายทรัพยากรธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างทั่วไปในประชากรที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัศมีอุตเสนา (2559, หน้า 58-68) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องตลาดน้ำกับการทำหน้าที่พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนพบว่า บทบาทสำคัญของตลาดน้ำต่อการพัฒนา

ชุมชนอย่างยั่งยืนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของตลาดน้ำคลองลัดมะยมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จนกลายเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน” “ตัวกลางในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม” และ “ปกป้องศิลปะชุมชน” “ตัวกลางทางศิลปวัฒนธรรม” สอดคล้องกับคำครองชีพของชาวชุมชน ผลวิจัยฯ เสนอว่า ปัจจัยสำคัญที่สะท้อนบทบาทของตลาดน้ำในการส่งเสริมการพัฒนายั่งยืนของชุมชน คือ “ทุน” นั่นคือทุนมนุษย์ (วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากชุมชนอื่น) (ชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำและขยะ) ทุนทางสังคม (การแสดงศิลปวัฒนธรรมและส่งเสริมการเรียนรู้) ทุนทางกายภาพ (การเข้าถึงตลาดน้ำ สภาพคลอง ภายใต้งานสถาบัน) ช่วยลดความเสี่ยงหรือสร้างภูมิคุ้มกันทางรอดและเพิ่มกระบวนการหรือกลไกการพัฒนาภายใต้ข้อจำกัดเพื่อชี้นำชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ความแตกต่างในปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยสมมติฐานว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันจะมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และทำให้มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ในทุกด้าน แม้ว่ามันจะไม่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างแตกต่างกัน พบว่ามีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ในปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเองไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยส่วนบุคคลต่อพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ซึ่งอาจมีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากร แต่อาจไม่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรเอง การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกันในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวุฒิสุวรรณทิพย์ และคณะ (2560, หน้า 77-89) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน: ตลาดน้ำสามคลองสองเมืองของจังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การก่อตั้งคลองด่านสามารถเห็นได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2406 การคมนาคมทางน้ำมีบทบาทสำคัญ

จากนั้นการคมนาคมทางบกมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ทำให้ความนิยมของตลาดน้ำคลองด่านลดลงในปลายปี พ.ศ. 2552 การรวมตัวของชุมชนเพื่อฟื้นฟูตลาดน้ำคลองแดนดำเนินการโดยสำรวจรูปแบบและเนื้อหาของการสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดนตามแนวคิดของการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบกับโซเชียมัลมีเดียทุกชนิด สื่อส่วนตัว สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อทีวี สื่อเพลง ของที่ระลึก และอื่นๆ เนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรม คือ การทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมตามวิถีพุทธเน้นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ตลาดน้ำคลองแดนมีบรรยากาศดี น่าเที่ยว สะอาด เป็นระเบียบ ใช้สิ่งของเครื่องใช้จากธรรมชาติในการซื้อขายสินค้า

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จัดทำแผนกลยุทธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนและเป็นระยะยาวเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่จึง โดยให้ความสำคัญกับการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น

1.2 ส่งเสริมนโยบายการศึกษาเชิงสิ่งแวดล้อม การนำเสนอหลักสูตรการเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับนักเรียนและชุมชนในพื้นที่ โดยร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาท้องถิ่นเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1.3 สนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การสร้างโครงสร้างการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนในระยะยาวและส่งเสริมการอนุรักษ์ในขณะเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การสร้างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่า การกำหนดพื้นที่เพื่อการรักษาสัตว์ป่าและพืชป่าที่มีคุณค่าในพื้นที่ริมน้ำวัดไร่จึง และการติดตั้งเขตรักษาพันธุ์เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและคุ้มครองสิ่งมีชีวิตในพื้นที่

2.2 การส่งเสริมการศึกษาและการเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ การจัดกิจกรรมการ

ศึกษาและการอนุรักษ์ในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง เช่น การนำเสนอผลงานวิจัยและการอนุรักษ์ต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจการร่วมมือในการอนุรักษ์

2.3 การสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชนในการสนับสนุนและดำเนินการกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาผลกระทบจากกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การวิจัยและศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง เพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมในอนาคต

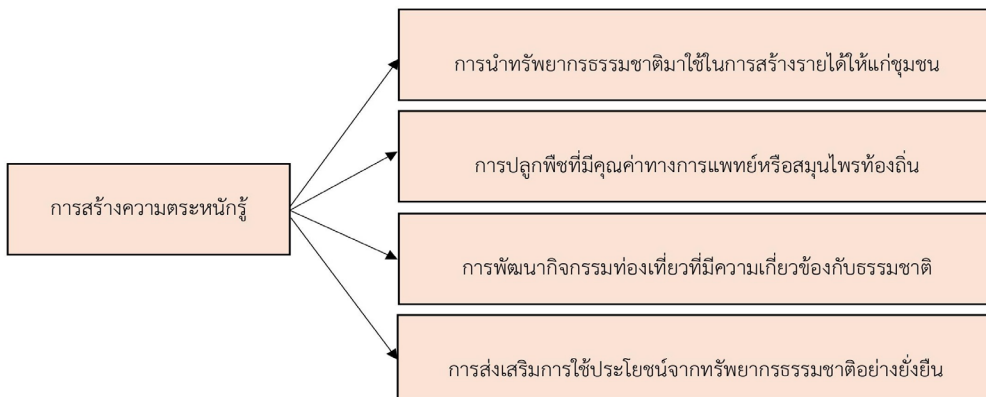
3.2 การเสนอนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับหน่วยงานท้องถิ่น การสร้างข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่นและประชาคม

3.3 การสร้างโครงสร้างการสนับสนุนการสร้างโครงสร้างที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ริมน้ำวัดไร่ขิง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นพบพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมน้ำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม การสร้างความตระหนักรู้ในประชาชนท้องถิ่นเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตที่ยั่งยืน การสร้างการเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจะช่วยให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์และรับผิดชอบในการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การปลูกพืชที่มีคุณค่าทางการแพทย์หรือสมุนไพรท้องถิ่น และการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่ง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนสามารถสร้างรายได้ส่งเสริมให้แก่ชุมชนและช่วยพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ณัฐวุฒิ สุวรรณทิพย์ และคณะ. (2560). การสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน: ตลาดน้ำสามคลองสองเมืองของจังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 15(2), 77-89.
- พัลลภ หารุคำจา และคณะ. (2561). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธบูรณาการ: กรณีศึกษาการฟื้นฟูประเพณีแห่ช้างเผือกในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 7(2), 35-42.
- ภัทร ยืนยง และชนิตา รักษ์พลเมือง. (2558). การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำโขง. *วารสารครุศาสตร์*, 43(4), 45-62.
- รัศมี อุตเสนา. (2559). ตลาดน้ำกับการทำหน้าที่พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 6(3), 58-68.
- วัดไร่ขิง. (2565). *ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัดไร่ขิง*. เข้าถึงได้จาก <https://raikhing.go.th/content.php?cid=20171030141514CTSkkA2>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2565). *ท้าวพุดต่างมุมมอง*. เข้าถึงได้จาก <https://db.sac.or.th/museum/knowledge/40>
- อุบล วุฒิพรโสภณ และคณะ. (2565). การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการจัดตั้งตลาดริมน้ำวัดไร่ขิงเพื่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดนครปฐม. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 14(2), 118-132.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่าน ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ*

Guideline for Product Development and Increasing Marketing Channels Through E-commerce System for Thai Local Textile Community Enterprises in Sisaket Province

นริศรา ลอยฟ้า

Naritsara Loiypa

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sisaket Rajabhat University, Thailand

E-mail: naritsara.l@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น อำเภอยะชุมนุ้ม จังหวัดศรีสะเกษ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น อ.ยะชุมนุ้มจังหวัดศรีสะเกษ 3) พัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ รูปแบบการวิจัยประยุกต์แบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษเครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม แบบประเมิน โปรแกรมสำเร็จรูปในการพัฒนาระบบ วิเคราะห์เชิงคุณภาพและนำเสนอเชิงพรรณนาความ วิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าท้องถิ่นมีการผลิตและจำหน่ายสินค้าพบมากที่สุดคือ สินค้าผ้าคลุมไหล่ ผ้าสบู่ ผ้าถุงสำเร็จรูปและเสื้อก๊อบ ตามลำดับ กลุ่มลูกค้าเป็นลูกค้าทั่วไปและหน่วยงานราชการ การจำหน่ายส่วนมากในรูปแบบของแบบออฟไลน์ตามงานแสดงสินค้าและตามกลุ่มสินค้าชุมชน

*ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 มกราคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 13 มีนาคม 2567

Received: April 4, 2023; Revised: January 16, 2024; Accepted: March 13, 2023

2. ด้านแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า มีแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้ 1) การแปรรูปผ้าทอจากเศษผ้าทอเหลือใช้โดยการแปรรูปเป็นกระเป๋าและเครื่องประดับสตรี 2) การแปรรูปต่อยอดผลิตภัณฑ์ พบว่า กรอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ 1) รูปแบบทันสมัยตอบสนองต่อผู้บริโภค 2) มีเอกลักษณ์ 3) เน้นความเรียบง่าย 4) ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย

3. การพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) สินค้า 2) ตะกร้าสินค้า 3) เมนูสั่งซื้อและการชำระเงิน 4) กิจกรรมและการประชาสัมพันธ์ 5) เมนูติดต่อเรา ผลการประเมินระบบพบว่า ความพึงพอใจภาพรวมระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 มีการออกแบบระบบตามวัฏจักรการพัฒนาระบบและตามความต้องการของผู้ใช้งานเน้นการออกแบบเรียบง่ายเหมาะกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

คำสำคัญ: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น; แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์; พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The objectives of the current research were to study the operational circumstances of Local weaving community enterprise group, Khukhan District, Sisaket Province, to study approach of product development, and to develop e-commerce systems of local weaving community enterprise group, Khukhan District, Sisaket Province. An applied research was deployed. The Local weaving community enterprises group, Khukhan District, Sisaket Province was participated in this research. The research instruments consisted of questionnaire, in-depth interview, focus group discussions, assessment form, and package software. The data were analyzed by qualitative analysis and quantitative analysis using percentage, mean, and standard deviation.

The results show that:

1. The most available products are shawls, breast cloths, ready-made sarongs and gaep shirts, respectively. Most of the product distribution modes are offline, according to trade fairs and by community groups. Regarding the customers, they are general customers and government agencies.

2. The four key approaches for product development include (1) processing of woven fabrics from waste woven fabrics by processing into bags and women's accessories, (2) processing to modernize products based on consumers' needs and have uniqueness, (3) emphasizing simplicity, and (4) the variety of products.

3. The e-commerce system contains five components namely, product, shipping cart, order and payment, activities and public relations, and contact us. The findings on the system satisfaction as being “high level” with mean of 4.47 and a standard deviation of 0.45. In terms of suggestions, it was found that the system is designed according to the system development cycle and according to user requirements, focusing on simple design suitable for community products.

Keywords: Local Textile Community Enterprises; Approach to Enhance the Products; Electronic Commerce

1. บทนำ

ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีการรวมกลุ่มกันของชุมชนในการขายสินค้าในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อขายสินค้าจากชุมชนมากมายหลากหลายอย่างล้วนมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อาทิ เช่น กลุ่มทอผ้าไหม ผ้าหมัดหมี่ ผ้าย้อมมะเกลือ และผ้าลายลูกแก้ว ที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพและความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรส่งเสริมสินค้าสู่การแข่งขันต่อตลาดโลกได้ จากการลงพื้นที่สำรวจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าและจำหน่ายตามร้านขายของฝากและเทศกาลประจำปีตามโอกาส ช่องทางการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์ยังไม่ได้ทั่วถึงและทำการตลาดเพื่อเป็นที่รู้จักเท่าที่ควร ในด้านของผลิตภัณฑ์ยังไม่มีการสร้างคุณค่าในผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการที่จะยกระดับผลิตภัณฑ์และต้องการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผู้ประกอบการต้องมีการพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

จำเป็นต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม (ทิชากร เกสรบัว, 2556, หน้า 155-174) และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจำเป็นต้องตระหนักถึงคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์ (สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่, 2560, หน้า 62-85) และจากงานวิจัยของนริสราลอยฟ้า (2563, หน้า 214-226) ที่พบว่า การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยยังคงอัตลักษณ์ตามท้องถิ่นและทำการประยุกต์ให้ร่วมสมัยกับปัจจุบันโดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ของผู้บริโภคและภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมของชุมชน โดยมีแนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าคือการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมด้วยการเพิ่มลวดลายให้มีเอกลักษณ์และการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบประยุกต์ให้ทันสมัย และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นควรใช้แนวคิดผู้บริโภคเป็นศูนย์กลางทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค (จิตต์โสภา เณรียศักดิ์ และคณะ, 2562, หน้า 226-237) การสร้างคุณค่า “Value Creation” ให้กับผลิตภัณฑ์จะเน้นจากการกำหนดลักษณะ (Attributes) ของสินค้า การสร้างจุดเด่น (Features)

ให้สินค้าเกิดประโยชน์ (Benefits) ของสินค้าและสร้างคุณค่า (Value) สินค้าต่อไป อย่างสร้างสรรค์คุณค่า (Value Creation) อันนำไปสู่มูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ (เสรี วงษ์มณฑา, 2549)

การพัฒนาศักยภาพชุมชนและเพิ่มความเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และรับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ให้มีอำนาจในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืนนั้น ประเด็นที่สำคัญอย่างมากในการประชาสัมพันธ์สินค้า ส่งเสริมการตลาด การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย การเข้าถึง การประชาสัมพันธ์ก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการจะช่วยเพิ่มส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจสู่ชุมชนอย่างมากขึ้นและยั่งยืน จะเห็นได้ว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคแล้ว สินค้าและผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องประกอบด้วยภาพลักษณ์ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นองค์กร ตราสินค้า และบรรจุดัชนีที่ดีจะช่วยส่งเสริมการตลาดใจซื้อและเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ (จิตติมา จารุวรรณ และออร์กัญญา โฆษิตานนท์, 2555, หน้า 38-49) และอีกประการหนึ่งการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ จะช่วยตอบสนองด้านการติดต่อสองทางระหว่างลูกค้าและผู้จำหน่ายเข้าถึงกันได้อย่างรวดเร็วทุกมุมโลก เพิ่มช่องทางรายได้และทันต่อการแข่งขันในตลาดโลกได้ ประกอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีความแปลกใหม่ ทันสมัย พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคตลอดเวลา (นิธิดา พระยาหล่อ และลำปาง แม่นมาตย์, 2558, หน้า 38-51)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า

ท้องถิ่นและการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะช่วยในการเพิ่มศักยภาพพัฒนาชุมชนและเพิ่มความเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และรับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นและจะเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าอันจะสามารถสร้างรายได้ อย่างยั่งยืนให้กับชุมชนและช่วยส่งเสริมประชาสัมพันธ์ จัดจำหน่ายและเข้าถึงผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นอำเภอยะรัง

ชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ โดยได้เลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีการประกอบการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการทอผ้าท้องถิ่น มีการผลิตจำหน่ายอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปและมีการรวมกลุ่มกันในการผลิตและการจำหน่ายอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาตั้งแต่การจัดตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบันและเป็นพื้นที่ในการบริการวิชาการจำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนิคม เขต 7 2) กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาค้อ กลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 5-10 รายต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประเด็นการสัมภาษณ์ทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินงานบริบททั่วไปของวิสาหกิจและแนวทางการพัฒนาสินค้าและการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้สินค้าชุมชนที่เป็นการสร้างรายได้ของชุมชนจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้ข้อคำถามในการสัมภาษณ์กับตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยประเด็นคำถามเน้นสภาพการดำเนินงานของกลุ่มภายใต้ตัวแปรหรือองค์ประกอบของส่วนผสมทางการตลาด (4P's) และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นเป็นหลักและการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ใช้ข้อคำถามในการตั้งประเด็นสอบถามความคิดเห็นโดยรวมของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นโดยแบบสอบถามผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย ในการเปรียบเทียบความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาและระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นโดยใช้มาตราวัดแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ (5 Point Likert Scale)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีความสอดคล้องระหว่าง 0.68-1.00 เป็นไปตาม IOC $\geq .50$ แสดงว่าการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี แนวปฏิบัติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) กับสภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

1. ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

2. ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Study) ด้วยแบบสอบถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นตามกรอบส่วนผสมทางการตลาด (4P's) สอบถามข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบ

ด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน สมาชิกกลุ่ม และ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 10 คน

3. สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Key Informant) ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน สมาชิกกลุ่ม และผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 10 คนเพื่อให้ทราบข้อมูลถึง ปัญหา ความต้องการ แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ ดังกล่าว โดยทำการสัมภาษณ์แยกประเด็นดังนี้ 1) ลักษณะของผลิตภัณฑ์เดิม 2) ผลิตภัณฑ์ในร้านยอดจำหน่ายสูงสุด 3) รูปแบบและผลิตภัณฑ์ที่มีความต้องการของตลาดและกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบัน 4) ลักษณะรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์

4. ทำการสำรวจตลาดของผลิตภัณฑ์ จังหวัดศรีสะเกษ และงานแสดงสินค้าของชุมชน ตามงานประจำอำเภอ งานประจำจังหวัดศรีสะเกษ และห้างสรรพสินค้า ร้านผ้าไทย ร้านขายของฝาก และสื่ออื่นๆ เพื่อศึกษารูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์

5. นำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นประเด็นขององค์ประกอบของแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ แล้วนำเสนอผลต่อกลุ่มชุมชนทอผ้าท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการรายงานข้อค้นพบ (Descriptive Methodology) การตีความหมาย (Interpretive

Methodology)

การศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือในการพัฒนาระบบใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และทำการพัฒนาระบบตามวัฏจักรการพัฒนาระบบ (SDLC) โดยการสร้างต้นแบบ (Prototyping) ประกอบด้วย 1) การหาความต้องการพื้นฐานของผู้ใช้ 2) การออกแบบต้นแบบ 3) การนำต้นแบบไปทดลองใช้ 4) การปรับปรุงต้นแบบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทำการศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และการหาความต้องการพื้นฐานของผู้ใช้โดยผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการของผู้ใช้โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจากกลุ่มผู้บริโภค และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีผลต่อการซื้อออนไลน์ และจากการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของเว็บไซต์ขายออนไลน์ โดยนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาองค์ประกอบของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาออกแบบและสร้างต้นแบบ (Prototype)

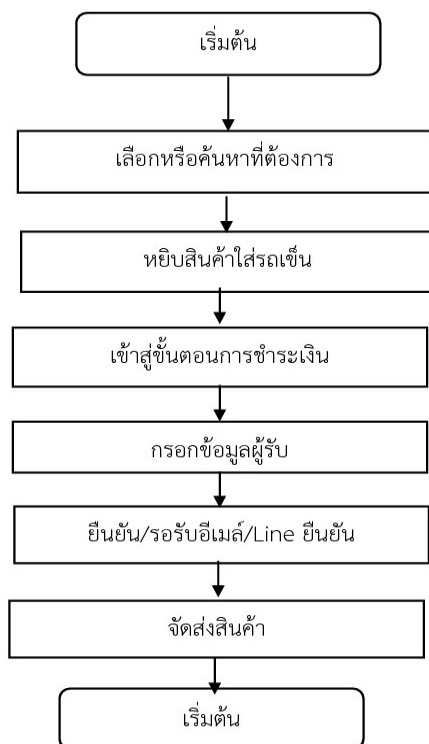
2. การออกแบบต้นแบบต้นแบบระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาระบบสารสนเทศ วงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle: SDLC) โดยประกอบด้วย 1) การออกแบบรายงาน (Output Design) ประกอบด้วย รายงานการสั่งซื้อของลูกค้าแต่ละคน 2) การออกแบบจอภาพ (Input Design)

ประกอบด้วย 1) หน้าแรกของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ที่ประกอบไปด้วยตราสินค้าและป้ายโฆษณาเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์แสดงถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ภาพกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) เมนูสินค้า จะประกอบไปด้วย ประเภทสินค้าที่มีการจำหน่าย คือ ผ้าไหม ผ้าคลุมไหล่ ชุดสำเร็จรูป ผ้าขึ้นใหม่ กระเป๋า 3) เมนูประวัติ จะเป็นการนำเสนอข้อมูลประวัติความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ

4) เมนูข้อมูลผู้ใช้ จะเป็นเมนูสำหรับผู้จัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ 5) เมนูติดต่อเรา จะเป็นเมนูสำหรับติดต่อกับทางร้านค้าออนไลน์ 6) เมนูคำสั่งซื้อ จะเป็นเมนูสำหรับตรวจสอบการสั่งซื้อ 7) กิจกรรม/การประชาสัมพันธ์ จะเป็นเมนูสำหรับรวบรวมกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น

3. การออกแบบผังระบบ (System Flowchart) แสดงลำดับขั้นตอนการสั่งซื้อของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ดังแสดงตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงลำดับขั้นตอนการสั่งซื้อของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

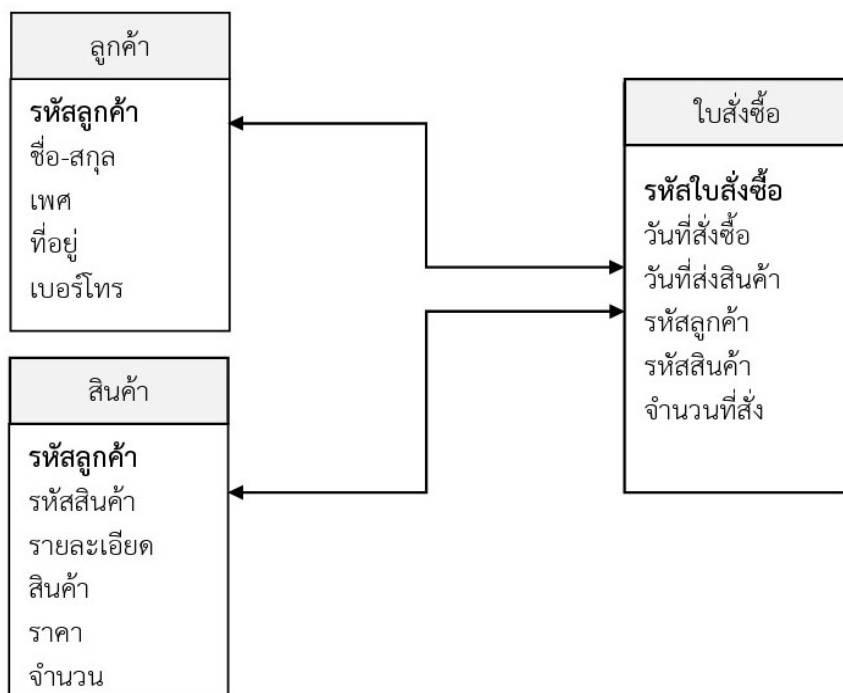
4. การออกแบบฐานข้อมูล (Database Design) ฐานข้อมูลระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ประกอบด้วยข้อมูลดังนี้ 1) ลูกค้า (รหัสลูกค้า, ชื่อ-สกุล, เพศ, ที่อยู่, เบอร์โทร) สำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ

ลูกค้า 2) สินค้า (รหัสสินค้า, รายละเอียดสินค้า, ราคา, จำนวน) และ 3) ใบสั่งซื้อ (รหัสใบสั่งซื้อ,

วันที่สั่งซื้อ, วันที่ส่งสินค้า, รหัสลูกค้า, รหัสสินค้า, จำนวนที่ส่ง) สำหรับเก็บข้อมูลการสั่งซื้อสินค้า

ภาพที่ 2 แสดงเอนทิตี แอทริบิวต์และความสัมพันธ์ในระบบฐานข้อมูล

5. การสร้างต้นแบบ (Prototype) ผู้วิจัยได้ทำการสร้างต้นแบบระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จากการออกแบบองค์ประกอบระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ตามองค์ประกอบการออกแบบหน้าจอ ประกอบด้วย 1) หน้าแรกของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย ตราสินค้าและป้ายโฆษณาเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์แสดงถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าทอท้องถิ่น และประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ภาพกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าทอท้องถิ่น 2) เมนูสินค้า ประกอบด้วย ประเภทสินค้าที่มีการ

จำหน่าย คือ ผ้าไหม ผ้าคลุมไหล่ ชุดสำเร็จรูป ผ้าสไบ 3) เมนูประวัติ จะเป็นการนำเสนอข้อมูลประวัติความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าทอท้องถิ่น ตำบลนิคมพัฒนา อำเภوخุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ 4) เมนูข้อมูลผู้ใช้ จะเป็นเมนูสำหรับผู้ใช้งานจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ 5) เมนูติดต่อเรา จะเป็นเมนูสำหรับติดต่อกับทางร้านค้าออนไลน์ 6) เมนูคำสั่งซื้อ จะเป็นเมนูสำหรับตรวจสอบการสั่งซื้อ 7) กิจกรรม จะเป็นเมนูสำหรับรวบรวมกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าทอท้องถิ่น

ในการสร้างระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้และวิธีการสร้าง ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้ 1) โปรแกรมกราฟิกใช้ในการตกแต่งภาพสินค้า และภาพกิจกรรม และเมนูการใช้งานต่างๆ 2) โปรแกรมที่ใช้จำลองเว็บเซิร์ฟเวอร์ใช้ Apache 3) โปรแกรมที่ใช้ในการสร้างฐานข้อมูลใช้ PhpMyAdmin 4) โปรแกรมสำเร็จรูปในการสร้างเว็บไซต์ใช้โปรแกรม Joomla 3.8 ในการสร้างและระบบการสั่งซื้อใช้ฟังก์ชันเพิ่มเติมที่ประกอบด้วยแอปพลิเคชันสำเร็จรูป

2. ขั้นตอนในการสร้างระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้ 1) ทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ภาพสินค้า ภาพกิจกรรม รายละเอียด 2) นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาตกแต่งด้วยโปรแกรมกราฟิก 3) ทำการสร้างโดยทำการจำลองเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเว็บเซิร์ฟเวอร์โดยใช้ Apache 4) ทำการสร้างฐานข้อมูลด้วย โปรแกรมที่ใช้ในการสร้างฐานข้อมูลใช้ PhpMyAdmin 5) ทำการสร้างเว็บพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยโปรแกรม Joomla 3.8 สำหรับสร้างและจัดทำระบบการสั่งซื้อใช้ฟังก์ชันเพิ่มเติมที่ประกอบด้วยแอปพลิเคชันสำเร็จรูป 6) ทำการอัปโหลดเว็บไซต์ผ่านโปรแกรม FTP 7) นำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มเป้าหมาย 8) การปรับปรุงต้นแบบผู้วิจัยได้นำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้มีข้อเสนอแนะในด้านความสวยงามการ

ปรับสีที่ใช้ให้ดูเรียบง่ายและขนาดตัวอักษรให้เป็นรูปแบบเดียวกัน และสีที่ใช้ควรชัดเจน อ่านง่าย รูปภาพปรับให้ขนาดใหญ่ขึ้นและคมชัด สินค้าควรแสดงให้ชัดเจนและใส่รายละเอียดให้มากยิ่งขึ้น ด้านการใช้งาน การใช้งานมีการติดต่อกับผู้ใช้ได้เหมาะสมและครอบคลุม ควรเพิ่มรายละเอียดการชำระเงินของลูกค้าและผู้รับสินค้าเพิ่มเติม หลังจากนั้นได้ทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้นำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ได้ปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 15 คน ได้มีข้อเสนอแนะดังนี้ ด้านความสวยงาม ความสวยงามใช้สีได้เรียบดูสบายตา แต่ควรเพิ่มขนาดตัวอักษร ด้านการใช้งานเหมาะสมแต่ควรเพิ่มคำอธิบายการใช้งานประกอบด้านผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานมากที่สุด และ 9) นำไปใช้ผู้วิจัยได้นำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าทอท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษไปใช้งานผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสอบถาม สอดทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการรายงานข้อค้นพบ (Descriptive Methodology) การตีความหมาย (Interpretive Methodology)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการผลิตตามยอดสั่งซื้อของลูกค้าประจำ โดยส่วนมาก พบว่า เป็นหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และลูกค้าทั่วไปในพื้นที่ กลุ่มลูกค้าเป็นกลุ่มวัยทำงานโดยส่วนใหญ่ รองลงมาคือ กลุ่มผู้สูงอายุ ด้านการจัดจำหน่าย พบว่า ทำการขายสินค้าที่กลุ่มโดยตรงและขายตามเทศกาลงานประจำปีของอำเภอ งานประจำจังหวัด โดยสินค้าโดยทั่วไปที่พบเป็นผ้าสำหรับตัดชุด และผ้าคลุมไหล่และเสื้อสำเร็จรูปทรงกระบอก ด้านการส่งมอบสินค้า ทำการส่งมอบโดยตรงกับผู้ซื้อที่พื้นที่ขายมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ดำเนินการส่งมอบโดยการขนส่งทางไปรษณีย์ และด้านการบรรจุหีบห่อบรรจุภัณฑ์ จัดส่งแบบใช้ถุงกระดาษทั่วไปและไม่มีเครื่องหมายการค้าที่ชัดเจน ด้านการประชาสัมพันธ์โฆษณา มีเพียงวิธีการบอกต่อโดยไม่มีการประชาสัมพันธ์

บนสื่อออนไลน์หรือสังคมออนไลน์ โดยเมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอท้องถิ่นโดยการทอส่วนมากนิยมทอเป็นเป็นลายลูกแก้ว ลายพริกไท เป็นที่นิยมของผู้บริโภคสำหรับตัดเป็นชุดสำนักงานและงานประเพณีต่างๆ โดยเรียงลำดับจากผ้าที่นิยมมากที่สุด คือ ผ้าฝ้าย และผ้าไหม เมื่อพิจารณาจากสีที่มียอดการสั่งซื้อมากที่สุดในช่วงที่ผ่านมาสามปี คือ สีดำ สีฟ้า สีเหลือง และสีชมพู และโทนสีสุภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดจำหน่ายสินค้าแบบผ้าทอสำหรับตัดชุดมากที่สุด ส่วนการแปรรูปการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนโดยส่วนมากจะทำการแปรรูปเป็นผ้าชิ้น ผ้าคลุมไหล่ และผ้าสไบ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอท้องถิ่น โดยขอบเขตการวิจัยภายใต้การต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ การประยุกต์รูปแบบตามปรากฏการณ์ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นที่พบมากที่สุด 3 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ภาพแสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ (นริศรา ลอยฟ้า, 2563)

จากภาพที่ 3 แสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น พบมากที่สุด คือ ผ้า

เมตรสำหรับตัดชุด เป็นชนิดผ้าไหมและผ้าฝ้าย การทอลายที่ พบมากที่สุดคือ ลายลูกแก้ว ลายพริกไท

ตามลำดับถัดมา ประเภทผ้าชิ้นใหม่ เป็นผ้าไหม สำหรับสวมใส่ และผ้าคลุมไหล่ เป็นชนิดผ้าฝ้าย พบมากที่สุดลายลูกแก้ว ลายพริกไท ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นพบว่า มีแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้ 1) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเศษผ้าเหลือใช้ 2) การแปรรูปต่อยอดผลิตภัณฑ์จากสินค้าเดิมโดยทำการประยุกต์ให้ทันสมัย โดยกรอบของการพัฒนาโดยวิเคราะห์กรอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า 1)

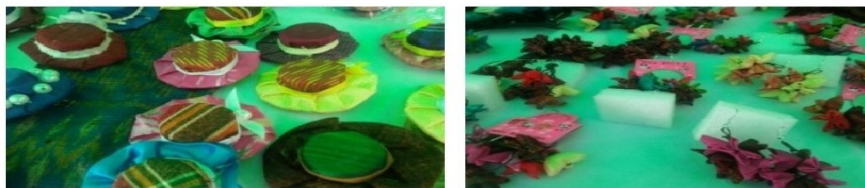
รูปแบบทันสมัยและตอบสนองต่อผู้บริโภค 2) เพิ่มความเป็นเอกลักษณ์ 3) เน้นความเรียบง่ายตามท้องถิ่นและชุมชนสามารถผลิตเองได้ 4) ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย จากการรอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ พบว่า ด้านที่ 1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเศษผ้าเหลือใช้ มีรูปแบบดังนี้ 1) การแปรรูปเป็นกระเป๋าจากเศษผ้า 2) การแปรรูปเป็นของประดับสตรี เช่น เครื่องประดับสตรี ดังแสดงดังภาพที่ 4 และ 5

ภาพที่ 4 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเศษผ้าเหลือใช้ (นริศรา ลอยฟ้า, 2563)

จากภาพที่ 4 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเศษผ้าเหลือใช้ เป็นประเภทกระเป๋าต่างคัสตรี ขนาด กว้าง 10 x ยาว 20 cm ผ้าทอที่ใช้เศษผ้าไหม

และผ้าฝ้าย เทคนิค คือ ขอบกระเป๋าใช้ด้ายปักขอบ เล่นลวดลาย สีให้กลมกลืน สวยงาม ราคาขาย 250-350 บาท ตามลักษณะผ้าทอฝ้ายหรือผ้าไหม

ภาพที่ 5 การแปรรูปเป็นเครื่องประดับสตรี (นริศรา ลอยฟ้า, 2563)

จากภาพที่ 3 แสดงการแปรรูปเป็นเครื่องประดับสตรีที่ประดับผมสตรีขนาด กว้าง 3x3 cm ผ้าทอที่ใช้เศษผ้าไหม และผ้าฝ้ายสีที่ใช้เป็นโทนสี

สลับสีเล่นลวดลายที่พบมากที่สุดจากเศษผ้าจะเป็น สีชมพู เหลือง สีม่วง สีฟ้าและลายชิ้นใหม่ เทคนิค คือ ใช้ด้ายปักผ้าทอ และใช้ลวดลาย และสีให้

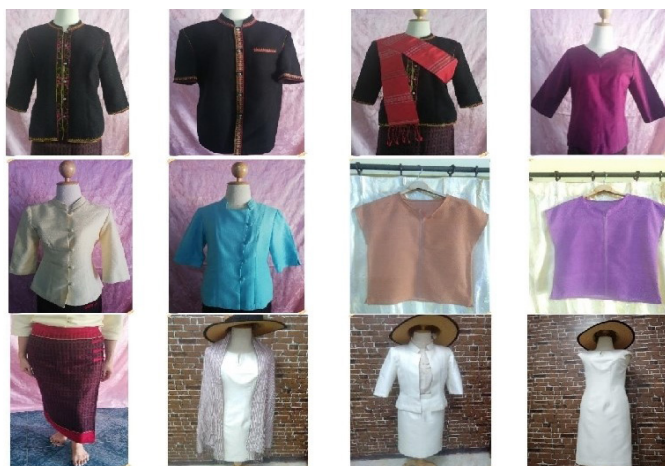

กลมกลืน โดดเด่นเพิ่มความสวยงาม ราคาขาย 15-25 บาทขึ้นอยู่กับลักษณะของผ้าทอชนิดฝ้ายหรือผ้าไหมและประเภทต่างหุสตรี้ผ้าทอที่ใช้เศษผ้าไหมและผ้าฝ้ายสีที่ใช้เป็นโทนสีเดียวกันที่พบมากจากเศษผ้าจะเป็นสีชมพู สีม่วง สีฟ้า และลายผ้าไหมเทคนิค คือ ใช้เศษผ้าทอนำมาทำเป็นดอกไม้แล้วผู้กรัดด้วยด้ายเพื่อจัดช่องต่างหุ โดยใช้ลวดลายผ้า และสีให้กลมกลืน และสวยงามราคาขาย 20-25 บาทขึ้นอยู่กับลักษณะของผ้าทอชนิดฝ้ายหรือผ้าไหม

การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าทอเหลือใช้ ประกอบด้วย ผ้าไหม ผ้าฝ้ายที่เหลือจากการแปรรูปผ้าทอเหลือใช้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ พัชรพรพิพัฒน์ (2558, หน้า 60-105) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋ากจากเศษผ้าฝ้ายทอเหลือใช้ กรณีศึกษาผ้าฝ้ายทอไทลื้อบ้านเฮี้ย อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยค้นหาแนวทางในสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภทกระเป๋ากจากเศษผ้าฝ้ายทอเหลือใช้

จากกระบวนการตัด โดยรูปทรง และขนาดของกระเป๋ารูปทรงที่เหมาะสมเป็นทรงที่ไม่มีความซับซ้อนในแม่แบบสามารถทำได้ง่าย สามารถขยายขนาดได้ มีความเหมาะสมกับความต้องการ และการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย และประยุกต์ร่วมสมัย นอกจากนั้นเศษผ้าทอเหลือใช้ยังสามารถนำมาออกแบบเป็นเครื่องประดับสตรี เช่น ต่างหู กิ๊บ ดังแสดงที่ภาพที่ 4 ซึ่งเศษผ้าเหลือใช้ยังสามารถนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่งยังก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์และสร้างรายได้มากยิ่งขึ้น

ด้านที่ 2 การแปรรูปต่อยอดผลิตภัณฑ์จากสินค้าเดิมโดยทำการประยุกต์ให้ทันสมัยโดยกรอบของการพัฒนาโดยวิเคราะห์กรอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า 1) รูปแบบทันสมัยและตอบสนองต่อผู้บริโภค 2) เพิ่มความเป็นเอกลักษณ์ 3) เน้นความเรียบง่ายตามท้องถิ่นและชุมชนสามารถผลิตเองได้ 4) ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย จากกรอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีรูปแบบดังภาพที่ 6 ดังนี้

ภาพที่ 6 รูปแบบการต่อยอดผลิตภัณฑ์จากสินค้าเดิมโดยทำการประยุกต์ให้ทันสมัย (นริสรา ลอยฟ้า, 2563)

จากภาพที่ 6 แสดงรูปแบบการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้าทอที่มีการออกแบบให้ทันสมัยตอบสนองต่อผู้บริโภค มีความเป็นเอกลักษณ์ เน้นความเรียบง่ายตามท้องถิ่นและชุมชนสามารถผลิตเองได้และมีความหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพงษ์ เกียรติวิภาค (2559, หน้า 13-51) ที่ได้ทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง โดยผลงานที่ได้รับการออกแบบใช้ขอบเขตการออกแบบ คือ ต้องมีคุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรม มีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ความสวยงามและความน่าสนใจ และรูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมต่อยอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชุมชนกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยที่ได้จากบรรพบุรุษ สามารถสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงความรู้และเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ กับประสบการณ์จากผลงานที่ผ่านมาและสอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา ลอยฟ้า (2563, หน้า 214-226) ที่พบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการออกแบบต้องคำนึงถึงคุณค่า วัฒนธรรม อัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและให้มีความหลากหลาย มีการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ให้ทันสมัยกับปรากฏการณ์ผู้บริโภคในปัจจุบัน จากผลการสำรวจความต้องการผู้บริโภคและการจำหน่ายสินค้าผ้าทอท้องถิ่นในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ งานเทศกาลของดีประจำปีจังหวัดศรีสะเกษ งานแคนโขนตาอำเภอ

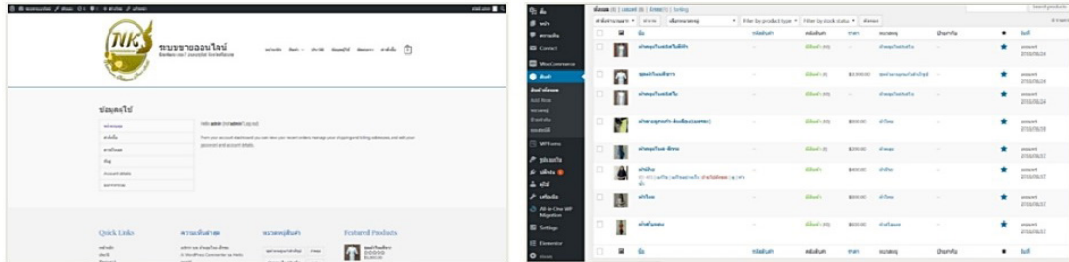
ขุนันธ์ เพื่อสำรวจความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และสำรวจผลิตภัณฑ์ของชุมชนแล้วนำไปวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลแล้วมาปรับปรุงเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในระดับต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอท้องถิ่นและคนในชุมชนตื่นตัวกับปรากฏการณ์ใหม่ของผลิตภัณฑ์นำไปสู่แนวความคิดการต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนโดยใช้ข้อมูลที่ได้มาสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาร่วมกันซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน อีกทั้งชุมชนมีเครือข่ายและสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติด้วยผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมที่มีเครือข่ายทางปัญญา เป็นชุมชนอิสระซึ่งทำหน้าที่จัดการความรู้เพื่อประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและมีแนวโน้มในการเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชนแต่ละท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

3. ผลการพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น ปรากฏผลดังนี้แบ่งตามการใช้งานออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) ส่วนของผู้เยี่ยมชมสามารถเลือกดูข้อมูลสินค้า รายละเอียดสินค้า ราคา จำนวนสินค้าจาก e-catalog และสามารถเรียกดูรายการสินค้าที่สั่งซื้อได้ และสามารถลบ แก้ไข รายการที่สั่งซื้อได้ และสามารถแจ้งการชำระเงินและการจัดส่งสินค้าได้และสามารถสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าผ่านทางส่วนของติดต่อเราได้ 2) ส่วนของผู้ดูแลเว็บไซต์ ในส่วนของผู้ดูแลเว็บไซต์สามารถ เพิ่มรายการสินค้า ลบรายการสินค้า แก้ไขรายการสินค้า พร้อมทั้งจัดการรายการสั่งซื้อของลูกค้าได้สามารถเพิ่ม

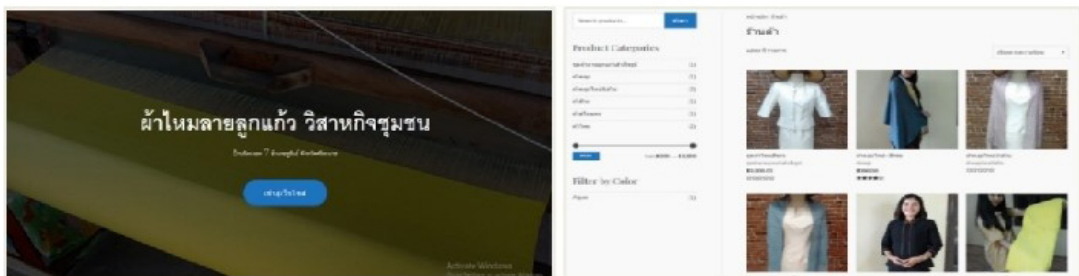

กิจกรรม จัดการกิจกรรม สามารถแก้ไขข้อมูลเกี่ยวกับเว็บไซต์และเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับข่าวประชา

สัมพันธ์ เพิ่มกิจกรรมได้ และสามารถจัดการเมนูการใช้งานได้

ภาพที่ 7 แสดงหน้าผู้ดูแลระบบและแสดงการจัดการสินค้า

ภาพที่ 8 แสดงหน้าแรกและแสดงรายการสินค้า

4. ผลการประเมินระบบพาณิชย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น การประเมินจาก

กลุ่มเป้าหมายของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินจากกลุ่มเป้าหมายของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านการใช้งาน			
มีเมนูที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน	4.33	0.58	มาก
สะดวกในการเลือกรายการสินค้า	4.00	0.00	มาก
มีขั้นตอนในการสั่งซื้อที่ง่ายไม่ยุ่งยาก	4.33	0.58	มาก
สามารถเรียกดูข้อมูลสินค้าได้	4.33	0.58	มาก
มีการจัดประเภทหมวดหมู่สินค้า	4.00	0.00	มาก
ข้อมูลสินค้าถูกต้องและชัดเจน	4.67	0.58	มากที่สุด

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
มีการแจ้งยอดการชำระเงิน	4.67	0.58	มากที่สุด
มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถูกต้องและชัดเจน	4.67	0.58	มากที่สุด
มีข้อมูลติดต่อกับทางร้าน	4.33	0.58	มาก
ภาพรวมของการใช้งาน	4.33	0.58	มาก
ความสวยงามของเว็บไซต์			
ขนาดของตัวอักษรมีรูปแบบสวยงามและอ่านง่าย	4.33	0.58	มาก
รูปภาพมีขนาดพอดีและสวยงาม	4.33	0.58	มาก
ภาพประกอบสื่อความหมายถึงสินค้าได้	5.00	0.00	มากที่สุด
รูปแบบของเว็บไซต์มีความสวยงาม น่าสนใจ	4.33	0.58	มาก
การจัดวางตำแหน่งสินค้าเหมาะสม	4.33	0.58	มาก
การใช้สีเหมาะสม	4.33	0.58	มาก
มีการออกแบบเว็บไซต์เหมาะกับสินค้า	4.00	0.00	มาก
ภาพรวมของเว็บไซต์	4.00	0.00	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.33	0.40	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินจากกลุ่มเป้าหมายของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษพบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 4.33 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อค่าเฉลี่ยสามอันดับแรก คือ ภาพประกอบสื่อความหมายของสินค้าได้ ค่าเฉลี่ย 5.00 ระดับมากที่สุดรองลงมาข้อมูลสินค้าถูกต้องและชัดเจนมีการแจ้งยอดการชำระเงินมีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนทอผ้าท้องถิ่นถูกต้องและชัดเจนซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.67 ระดับมากที่สุด และมีเมนูที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน มีขั้นตอนในการสั่งซื้อที่ง่าย ไม่ยุ่งยาก สามารถเรียกดูข้อมูลสินค้าได้ มีข้อมูลติดต่อกับทางร้าน ภาพรวมของการใช้งาน ขนาดของตัวอักษรมีรูปแบบสวยงามและอ่านง่าย รูปภาพมีขนาดพอดีและสวยงาม รูปแบบของเว็บไซต์มีความสวยงาม น่าสนใจ การจัดวางตำแหน่งสินค้าเหมาะสม การใช้สีเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.33 ระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินจากกลุ่มเป้าหมายของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านการใช้งาน			
มีเมนูที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน	4.60	0.51	มากที่สุด
สะดวกในการเลือกรายการสินค้า	4.33	0.49	มาก
มีขั้นตอนในการสั่งซื้อที่ง่ายไม่ยุ่งยาก	4.07	0.26	มาก
สามารถเรียกดูข้อมูลสินค้าได้	4.80	0.41	มากที่สุด
มีการจัดประเภทหมวดหมู่สินค้า	4.33	0.49	มาก
ข้อมูลสินค้าถูกต้องและชัดเจน	4.67	0.49	มากที่สุด
มีการแจ้งยอดการชำระเงิน	4.57	0.51	มากที่สุด
มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ถูกต้องและชัดเจน	4.73	0.46	มากที่สุด
มีข้อมูลติดต่อกับทางร้าน	4.67	0.49	มากที่สุด
ภาพรวมของการใช้งาน	4.64	0.50	มากที่สุด
ความสวยงามของเว็บไซต์			
ขนาดของตัวอักษรมีรูปแบบสวยงามและอ่านง่าย	4.47	0.52	มาก
รูปภาพมีขนาดพอดีและสวยงาม	4.67	0.49	มากที่สุด
ภาพประกอบสื่อความหมายถึงสินค้าได้	4.80	0.41	มากที่สุด
รูปแบบของเว็บไซต์มีความสวยงาม น่าสนใจ	4.20	0.41	มาก
การจัดวางตำแหน่งสินค้าเหมาะสม	4.13	0.35	มาก
การใช้สีเหมาะสม	4.67	0.49	มากที่สุด
มีการออกแบบเว็บไซต์เหมาะกับสินค้า	4.13	0.35	มาก
ภาพรวมของเว็บไซต์	4.33	0.49	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.47	0.45	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินจากกลุ่มเป้าหมายของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทอ

ผ้าท้องถิ่นจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษพบว่า ความพึงพอใจในภาพรวม

อยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อค่าเฉลี่ยสามอันแรก คือ สามารถเรียกดูข้อมูลสินค้าได้ภาพประกอบสื่อความหมายถึงสินค้าได้ค่าเฉลี่ย 4.80 ระดับมากที่สุดรองลงมา มีข้อมูลเกี่ยวกับจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษถูกต้องและชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.73 ระดับมากที่สุด และข้อมูลสินค้าถูกต้องและชัดเจนมีข้อมูลติดต่อกับทางร้านรูปภาพมีขนาดพอดีและสวยงามการใช้สีเหมาะสมค่าเฉลี่ย 4.67 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า (ประสิทธิ์ รัตนพันธ์, มณีรัตน์ รัตนพันธ์ และจาริณี แซ่ว่อง, 2561, หน้า 42-51) สอดคล้องกับแนวคิดของฐิติพันธ์ จันทร์หอม (2559, หน้า 181-192) เน้นความทันสมัยคุณภาพให้สูงขึ้นแบบอย่างสากล ในราคาที่เป็ธรรมสอดคล้องกับสมบัติ ประจัญศานต์ (2558, หน้า 331-338) และผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอของที่ระลึกมีการพัฒนาประยุกต์มาจากแบบดั้งเดิมและมีเอกลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพงษ์ เกียรติวิภาค (2559, หน้า 13-51) ผลการศึกษาค้นคว้าที่ได้รับการออกแบบควรใช้ขอบเขตคือต้องมีคุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรม มีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น วัสดุและ

กรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ความสวยงามและความน่าสนใจและรูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา และสอดคล้องกับงานวิจัยของนริสรา ลอยฟ้า (2563, หน้า 214-226) ที่ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยทำการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมและประยุกต์กับสมัยใหม่ในปัจจุบันแต่ยังคงความเป็นท้องถิ่น อัตลักษณ์ วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น พร้อมทั้งจากปรากฏการณ์ของผู้บริโภคในปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมีส่วนร่วมต่อยอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชุมชนกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยที่ได้จากบรรพบุรุษ สามารถสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงความรู้และเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ กับประสบการณ์จากผลงานที่ผ่านมา จากการจำหน่ายในงานเทศกาลของดีประจำปี งานงานแซนโฌนตาอำเภอบุขันธ์ เพื่อประเมินกลุ่มผู้บริโภคแล้วนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับลูกค้าในระดับต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอและคนในชุมชนตื่นตัวกับปรากฏการณ์ใหม่ของผลิตภัณฑ์ อีกทั้งชุมชนมีเครือข่ายและสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติด้วยผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมที่มีเครือข่ายทางปัญญา เป็นชุมชนอิสระซึ่งทำหน้าที่จัดการความรู้เพื่อประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและมีแนวโน้มในการเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชนแต่ละท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน จากงานวิจัยการส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าท้องถิ่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตนมีอยู่ให้มีการต่อยอด เพิ่มสีสัน เพิ่มลวดลายความเป็นท้องถิ่น และการประยุกต์เข้ากับรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยจะช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์

น่าสนใจต่อกลุ่มผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นและยังสามารถเพิ่มกลุ่มของลูกค้าที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

ด้านการพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสร้างช่องทางการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับกฤษณะ ดาราเรือง (2560, หน้า 131-143) ที่กล่าวว่าการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะช่วยให้เพิ่มช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่ายและช่วยตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วทุกมุมโลก การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีการนำเสนอในรูปแบบ e-catalog ตะกร้าสินค้า (Shipping Cart) ข้อมูลการชำระเงินและการจัดส่งสินค้า และในส่วนข่าว กิจกรรม การประชาสัมพันธ์และติดต่อเรา สอดคล้องกับงานของกนกพัชร กอประเสริฐและคณะ (2561, หน้า 111-121) ที่พบว่า การออกแบบพัฒนาเว็บไซต์จะต้องประกอบด้วย การนำเสนอสินค้า ข้อมูลข่าวสารบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา ลอยฟ้า (2563, หน้า 214-226) ที่พบว่าระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ช่วยเพิ่มช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่ายได้อย่างดีและจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การนำเสนอสินค้า การสั่งซื้อสินค้า การชำระเงิน การขนส่งสินค้าและการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะช่วยให้ประชาสัมพันธ์และการจัดจำหน่ายสินค้าที่สอดคล้องกับผู้บริโภคในปัจจุบันในยุคอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ได้เป็นอย่างดี (วงศ์กร ปลื้มอารมย์, สุพาดา สิริกุดตา และณัฏฐ์ กุสิษฐ์, 2554, หน้า 105-117) ด้านผลการประเมินจากกลุ่มเป้าหมายของระบบพาณิชย์

อิเล็กทรอนิกส์ทอผ้าท้องถิ่นจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อค่าเฉลี่ยสามอันแรก คือ สามารถเรียกดูข้อมูลสินค้าได้ภาพประกอบสื่อความหมายถึงสินค้าได้ค่าเฉลี่ย 4.80 ระดับมากที่สุด รองลงมา มีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นถูกต้องและชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.73 ระดับมากที่สุด และข้อมูลสินค้าถูกต้องและชัดเจน มีข้อมูลติดต่อกับทางร้านรูปภาพมีขนาดพอดีและสวยงามการใช้สีเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.67 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ จากผลการประเมินจะเห็นว่าระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ มีการออกแบบระบบภายใต้หลักการทฤษฎีการออกแบบตามวัฏจักรการพัฒนาระบบ (SDLC) และการทำต้นแบบระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านการออกแบบตามหลักการทฤษฎีการออกแบบระบบ โดยใช้หลักการออกแบบตามความต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลักสอดคล้องกับบริบทชุมชนและเทคโนโลยีในปัจจุบันและใช้หลักการออกแบบเน้นความเรียบง่ายสะดวกในการใช้งานการใช้สีเหมาะสมใช้โทนสีดูสบายตาและเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบกับการใช้ภาพประกอบสื่อความหมายที่ชัดเจนมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชน การใช้งานที่มีโครงสร้างเว็บไซต์ที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และมีข้อมูลการติดต่อที่ชัดเจนที่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งานจึงทำให้ภาพรวมอยู่ในระดับเป็นที่พึงพอใจซึ่งประการที่สำคัญประการหนึ่งในข้อค้นพบการพัฒนาระบบ

พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์คือความเรียบง่าย เข้าถึง และใช้งานง่าย มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน และความเป็นจุดเด่นบอกเล่าเรื่องราวสินค้าชุมชน ในลักษณะ Softpower เพื่อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ วิถีชีวิตชุมชนเพื่อเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสินค้า และผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรนำลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของ ผ้าทอหรือลวดลายที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นศรีสะเกษ มาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นการ อนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิด ประโยชน์เชิงพาณิชย์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรคำนึง ถึงการนำวัสดุ เทคนิคการผลิตนวัตกรรมด้านสิ่งทอ มาใช้ในการผลิตและควรศึกษาแนวโน้มการ ออกแบบ (Trend) ที่เป็นปัจจุบันเพื่อทราบแนวทาง การออกแบบในด้านรูปแบบวัสดุ การใช้สีและ กระบวนการผลิต เพื่อให้เหมาะสมกับความนิยม ของผู้บริโภค

2.2 ในการพัฒนาระบบพาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์ควรพิจารณานำเทคโนโลยีใน

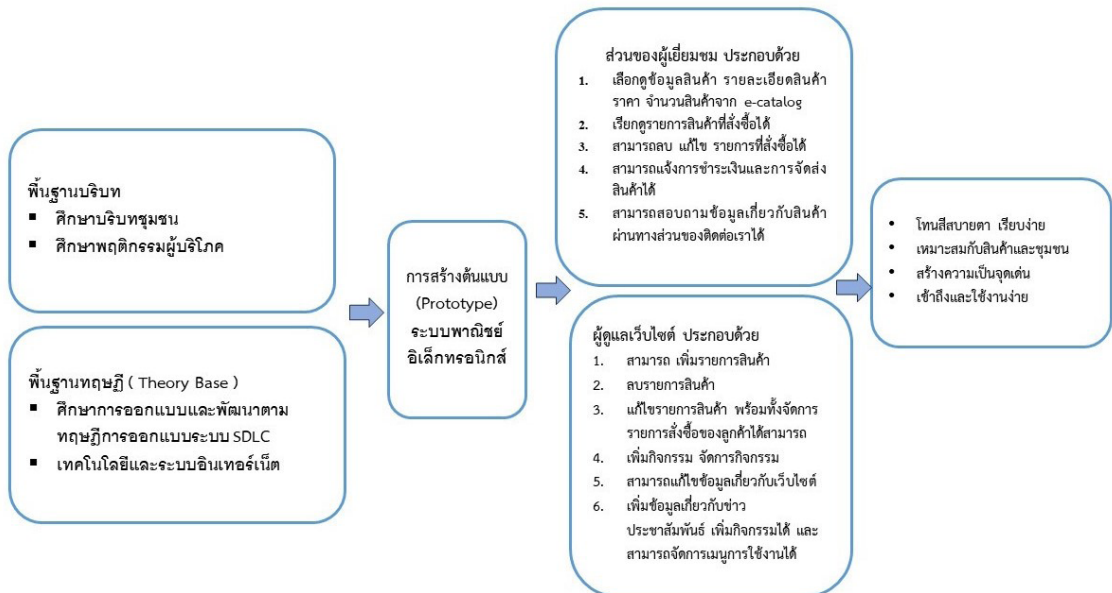
ปัจจุบันมาประยุกต์ใช้เพื่อสอดคล้องกับสถาน การณ์ปัจจุบันและสอดคล้องกับบริบทชุมชนและ อำนาจความสะดวกในการใช้งานที่เหมาะสมกับ ชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการศึกษาศึกษาแนวทางการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มให้สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า ท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษพบว่า การออกแบบที่ เหมาะสมต้องอาศัยหลักการออกแบบให้สอดคล้อง ภายใต้อารมณ์ของชุมชนและเอกลักษณ์และศิลป วัฒนธรรมของท้องถิ่นมีความเป็นอัตลักษณ์แสดง ความเป็นท้องถิ่นชุมชนนั้นๆ นำเสนอเรื่องราวผ่าน การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทรงคุณค่า และร่วมสมัย สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้ามีคุณภาพมี ความหลากหลาย ในด้านการพัฒนาระบบพาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์มีการออกแบบและพัฒนาตามหลัก การทฤษฎีของการออกแบบตามวัฏจักรการพัฒนาระบบ (SDLC) โดยใช้หลักการออกแบบตามความ ต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลักสอดคล้องกับบริบท ชุมชนโดยคำนึงถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนา ปัจจุบันที่เหมาะสมกับชุมชนดังภาพ

ภาพที่ 9 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 10 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ พชรพรพิพัฒน์. (2558). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นประเภท กระเป๋าจากเศษผ้าฝ้ายทอเหลือใช้: กรณีศึกษาผ้าฝ้ายทอไทลื้อบ้านเฮี้ย อำเภอปัว จังหวัดน่าน. *วารสารวิจิตรศิลป์*, 8(1), 60-105.
- กฤษณะ ดาราเรือง. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดวิสาหกิจชุมชนบ้านเขาแหลม จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 31(100), 131-143.
- กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. (2559). การศึกษาและพัฒนาการนำผ้าฝ้ายทอมือมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษา: กลุ่มหมู่บ้าน ผ้าฝ้ายทอมือบ้าน ดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัด ลำพูน. *ศิลปกรรมสาร*, 11(1), 13-51.
- จิตต์โสภา เฉลียวศักดิ์ และคณะ. (2562). การออกแบบ และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: ผ้าถุงพิมพ์ลาย ผ้าขึ้นอีสาน. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 7(3), 226-237.
- จิตติมา จารุวรรณ และอรกัญญา โฆษิตานนท์. (2555). พฤติกรรมและปัจจัยสำคัญที่มีต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ ของผู้บริโภคจากการสื่อสารการตลาดในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 3(2), 38-49.
- จิตติพันธ์ จันทร์หอม. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(1), 181-192.
- ทิชากร เกสรบัว. (2556). แนวทางการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) เพื่อการส่งออกในตลาดอาเซียน. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 30(2), 155-174.
- นริศรา ลอยฟ้า. (2563). การเพิ่มมูลค่าสินค้าและเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมลายลูกแก้วตำบลนิคมพัฒนา อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 8(1), 214-226.
- นิธิดา พระยาโล และลำปาง แม่นมาตย์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าประเภท ผลิตภัณฑ์อาหาร ในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคที่ผลิตในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(1), 38-51.
- ประสิทธิ์ รัตนพันธ์, มณีรัตน์ รัตนพันธ์ และจาริณี แซ่ว่อง. (2561). การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทอาหารในจังหวัดสงขลา. *วารสารการวิจัย เพื่อการพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(4), 42-51.

- วงศ์กร ปลื้มอารมย์, สุพาตา สิริกุตตา และณัฏฐ์ กุลิสร်. (2554). พฤติกรรมการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตในการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ของผู้บริโภคในประเทศไทย. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 3(6), 105-117.
- สมบัติ ประจัญตานต์. (2558). ลวดลายเรขศิลป์ส่วนประดับของปราสาทขอมบนผ้าไหมมัดหมี่ต่อการออกแบบเครื่องแต่งกาย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 3(3), 331-338.
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่. (2560). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณ. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 10(4), 62-85.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2549). *การตลาดคือการสร้างคุณค่า*. เข้าถึงได้จาก <https://www.manager.co.th/Business/ViewNews.aspx?NewsID=9490000114546>

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น: การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนา ท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ*

Executive Training Program for Local Leaders: Learning to Local Development of Leaders in Chaiyaphum Province

ปัญญา คล้ายเดช, พระศรีสังฆญาณมุนี และพระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี

Panya Klaydesh, Phrasrisachayanamuni and Phramaha Withun Sitthimethi

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: panya.klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรม 2) พัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมือง 3) พัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 4) เพื่อพัฒนาสังคม สันติประชาธรรม และ 5) พัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี โดย 1) ทำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,200 คน 2) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 190 คน และดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 2 กลุ่ม และ 3) ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการจัดโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น จำนวน 100 คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ ตารางไขว้ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้นำมีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมและแบบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า ผู้นำ มีพฤติกรรมที่ดีใน 3 ด้าน คือ การครองตน ครองคน และครองงาน ผู้นำที่มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ที่แตกต่างกันมีแนวโน้มพฤติกรรมทางการเมืองต่างกันออกไป
2. แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำที่ดี ต้องมุ่งส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตย ใน 3 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) ภาวะผู้นำ และ 3) การส่งเสริมการร่วมมือและสร้างเครือข่ายใน ท้องถิ่น

*ได้รับบทความ: 16 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2567

Received: June 16, 2023; Revised: March 16, 2024; Accepted: March 29, 2024

3. ผู้นำสรรหาสิ่งสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมโดยรวม การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้นำได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อจัดการกับปัญหาต่างๆ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

4. การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมได้ต้องอาศัย 1) พระสงฆ์ 2) ผู้นำท้องถิ่น และ 3) กรรมการหมู่บ้าน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชน

5. หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ 4 หลักสูตร 8 กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างให้เป็นชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม ทำให้ผู้นำได้รับการปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่น

คำสำคัญ: หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น; การสร้างองค์ความรู้; จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study political culture type for behavior development, 2) to develop the new political idea, 3) to develop the moral and social responsibility, 4) to develop the peaceful society and 5) to develop the desirable local leadership curriculum of local leaders in Chaiya Phum province. This research program was mixed methods as Qualitative, Quantitative and Action research. The sample group was 1200 people by using of questionnaires, the key informants were 190 expert persons by using of in-depth interview forms, and to conduct 2 focus group discussions and 100 local leaders were developed by leadership development activity. The data was analyzed by using of statistics as Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Chi-Square test and to analyzed qualitative research by using of descriptive analysis.

The result was found that:

1. Political Culture of leaders were in the type of Participative Political Culture and Subjective & Participative Political Culture. There are 3 dimensions of good leaders as self-occupancy, human occupancy and job occupancy. Leaders with different political cultural styles have different political behaviors.

2. The new political idea of good leaders has to support democratic local self-governing in 3 dimensions: 1) political participation, 2) leadership and 3) supporting on community group building and networks.

3. Leaders seek ways to promote justice for society as a whole. Ethics and social responsibility development are an activity organized for leaders to realize their responsibilities

to deal with problems and solve the problem correctly.

4. The development of a peaceful society requires 1) monks, 2) local leaders, and 3) village committees, with a focus on regulations and systems. Regulations based on public cooperation.

5. There are 4 courses and 8 learning activities on the development of ideal local leaders to establish a model community for a peaceful and democratic society. Cultivate local development concepts for leaders.

Keywords: Executive Training Program; Knowledge Creation; Chaiya Phum province

1. บทนำ

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสปกครองตนเอง โดยเลือกผู้นำท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ของท้องถิ่นให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยที่ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน และการปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีผู้แทนของประชาชนที่รู้และเข้าใจในความต้องการของประชาชนสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงเป้าหมาย รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล, 2566, หน้า 26)

การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การได้รับเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตนและยังฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานในท้องถิ่น (วิญญู อังคนารักษ์, 2518, หน้า 98) แต่ในขณะเดียวกัน ผู้นำท้องถิ่นที่

ได้รับการเลือกให้เป็นผู้แทนของประชาชนนั้น ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นผู้นำที่ดีและสามารถสร้างประโยชน์และคุณค่าให้เกิดขึ้นต่อท้องถิ่นได้ทั้งหมด แต่ในทางตรงกันข้ามก็อาจมีผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ดีเกิดขึ้นมาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ หากมีผู้นำท้องถิ่นที่เลวก็สามารถสร้างสิ่งที่ไร้ประโยชน์และไร้คุณค่าให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่นได้เช่นเดียวกัน

สำหรับหลักในการเป็นผู้ปกครองหรือผู้นำที่ดีนั้น ที่สำคัญคือ จะต้องมีการจริยธรรมของความเป็นผู้ปกครองที่ดีหรือเป็นผู้นำที่ดีเสมอ สอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “ในฝูงโคแต่ละฝูง ย่อมมีโคที่เป็นผู้นำฝูง และฝูงโคนั้นย่อมเดินตามโคหัวหน้านั้นฉันใด ในหมู่มนุษย์ย่อมต้องมีหัวหน้าเป็นผู้นำหมู่คณะ และหมู่คณะนั้นย่อมดำเนินตามผู้นำของตนฉันนั้น (อง.จตุกก. (ไทย) 21/70/98) หมายความว่า ผู้นำในหมู่มนุษย์ ที่เราสมมติเรียกกันว่านักปกครองจะเป็นนักปกครองระดับใดก็ตาม ถือว่า มีหน้าที่เป็นผู้นำสังคมในระดับของตนทั้งสิ้น และจัดว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสังคมนั้นๆ อาจนำสังคมของตนให้เจริญก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้งก็ได้ อาจนำสังคมของตนให้ถึงความวิบัติล่มจมก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

มโนธรรมสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมรวมไปถึงนโยบายและวิธีการที่ผู้นำนั้นจะนำมาปกครองหรือบริหารหมู่คณะของตน

การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ที่ผ่านกระบวนการอบรมแล้วทำให้มีเป้าหมายในชีวิตหรืองานที่ได้รับ รวมถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ย่อมทำให้ผู้นำสามารถพิชิตเป้าหมายของตัวเอง และมีความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลรอบข้าง รวมถึงการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมที่ดีขององค์กรและเข้าใจภาวะผู้นำ กับการเปลี่ยนแปลงและการสร้างนวัตกรรมได้เป็นอย่างดีจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน (สุวิน สุขสมกิจ, 2524, หน้า 296; รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม, 2544, หน้า 120) ดังนั้น การสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นแก่ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นการสร้างคุณค่าที่เหมาะสมต่อการพัฒนาท้องถิ่นได้

การสร้างหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการแสวงหาแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและร่วมกันศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่และนำเสนอหลักสูตรการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น โดยสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย อันเป็นการเตรียมพร้อมสู่การคัดสรรผู้นำท้องถิ่นในอนาคต

ดังนั้น คณะผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นเพื่อให้รับรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนที่จะพึงมีต่อประชาชนในสังคมนั้นๆ จะมีส่วนช่วยสร้างให้สังคมในท้องถิ่นนั้นๆ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสุขตามความเป็นจริงและเป็นสังคมที่เป็นธรรมาภิบาลได้อย่าง

แท้จริง โดยคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้นำในมิติต่างๆ คือ การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น, การพัฒนาแนวคิดทางการเมืองแบบใหม่ให้กับผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น นำไปสู่การจัดโครงการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย และร่วมกันพัฒนาเป็นสังคมสันติประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการวิจัยแล้วจึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดชัยภูมิ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และดำเนินการจัดโครงการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นใน 2 พื้นที่ ซึ่งผลในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้นำไปพัฒนาต่อยอดพัฒนาเป็นโครงการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ศักยภาพสำหรับผู้นำท้องถิ่นในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
4. เพื่อพัฒนาสังคมสันติประชาธิปไตยของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

5. เพื่อพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรม ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็นโครงการย่อย 5 โครงการ จัดเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และดำเนินการจัดทำกรรณมาตนา กลุ่มย่อยในพื้นที่เป้าหมาย และ ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการดำเนินจัดโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น จำนวน 100 คน โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,118,750 คน (สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย) และคำนวณหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมได้ จำนวน 1200 คน โดยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1967, p. 398) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) (ปัญญา คล้ายเดช, 2560, หน้า 175) โดยจำแนกกลุ่มอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ตามโครงการวิจัยย่อย คือ 1) ผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนา พฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน 2) ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัด ชัยภูมิ จำนวน 400 คน และ 3) ผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำ ท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์และ สนทนากลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์, ผู้นำท้องถิ่น, ประชาชน ชาวบ้าน/ผู้รู้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ประชาชนในพื้นที่ โดยทำการสัมภาษณ์ และจัด ทำการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 190 คน โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและ การสนทนากลุ่มเป็น 5 กลุ่มตามโครงการย่อยๆ ละ จำนวนระหว่าง 25-45 รูป/คน และผู้เข้าร่วมใน โครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง ชัยภูมิ และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 100 คน

3. พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ 1) ระดับทั่วไป คือ ดำเนินการแจกแบบสอบถามใน พื้นที่เขตจังหวัดชัยภูมิ 2) ระดับปฏิบัติการ คือ ดำเนินสัมภาษณ์, สนทนากลุ่ม และดำเนินการ กิจกรรมโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในที่เฉพาะ 2 แห่ง คือ 1) เขตพื้นที่ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ และ 2) เขตพื้นที่ตำบล หนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ชุดจำแนกโครงการวิจัยย่อย คือ 1) โครงการวิจัย ย่อย 1 มีเครื่องมือการวิจัย จำนวน 3 ประเภท คือ (1) แบบสอบถาม (2) แบบสัมภาษณ์ และ (3) แบบ ประเมินผลความพึงพอใจ 2) โครงการวิจัยย่อย 2 มีเครื่องมือการวิจัย จำนวน 2 ประเภท คือ (1) แบบสอบถาม และ (2) แบบสัมภาษณ์ 3) โครงการ วิจัยย่อย 3 มีเครื่องมือ จำนวน 2 ประเภท คือ (1) แบบสัมภาษณ์ และ (2) แบบสนทนากลุ่ม 4) โครงการวิจัยย่อย 4 มีเครื่องมือการวิจัย จำนวน 2

ประเภท คือ (1) แบบสอบถาม และ (2) แบบสัมภาษณ์ 5) โครงการวิจัยย่อย 5 มีเครื่องมือการวิจัย จำนวน 2 ประเภท คือ (1) แบบสัมภาษณ์ และ (2) แบบประเมินความพึงพอใจ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในโครงการย่อยทั้ง 5 โครงการแล้วนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในลักษณะความเรียงโดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละโครงการที่ได้กำหนดไว้ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยได้นำหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตในการแจกแบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ตลอดจนถึงการประเมินผลความพึงพอใจของผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันจัดขึ้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติวิเคราะห์แบบตารางไขว้ หรือ Chi-square test พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของความเรียงประกอบตาราง 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) เป็นการใช้ข้อมูลจาก 3 กลุ่มยืนยันกัน คือ (1) กลุ่มประชาชนทั่วไป (2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และ (3) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตทั้ง 3 กลุ่มมาตรวจสอบข้อมูลแล้วคัดเอาข้อมูลที่ตรงกัน ส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกันไปหาข้อมูลเพิ่มเติมว่าเนื่องมาจากสาเหตุอะไรจึงได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มที่ได้ตรวจสอบแล้วว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกันทั้ง 3 กลุ่มประกอบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณนำมาจัดหมวดหมู่แล้วตีความ แปรความแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น: การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น พบว่า ตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง 6 แบบ คือ 1) แบบค้ำแคบ 2) แบบไพร่ฟ้า 3) แบบมีส่วนร่วม 4) แบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า 5) แบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม 6) แบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม และผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง 2 แบบ คือ 1) แบบมีส่วนร่วม และ 2) แบบไพร่ฟ้าผสมกับแบบมีส่วนร่วม เมื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ยังพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมี

พฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งโดยภาพรวมและรายด้านตามลำดับ คือ 1) ด้านความเคารพสิทธิของผู้อื่น 2) ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3) ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมตามลำดับ และรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

2. การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น 2) ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น และ 3) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เมื่อนำไปสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านมากตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.01$) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ($\bar{X} = 3.85$) ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.62$) และมีแนวทางการพัฒนา คือ การส่งเสริมให้เกิดการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ การสร้างผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่และการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน

3. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น พบว่า ผู้นำท้องถิ่นควรได้รับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่ดีใน 2 คุณลักษณะ ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะด้านจริยธรรม กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นควรใช้ชีวิต

อย่างพอเพียง รู้คุณค่าของเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา เห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจอดทน เสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ใช้เหตุผลในการบริหารงาน มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ระเบียบ กติการาชการของสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน และพัฒนาจุดแข็ง 2) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นควรมีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นคนเอง มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดี และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระของตนเองต่อสาธารณชนต่อสังคม ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ เคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ

4. การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น พบว่า 1) แนวคิดทางสังคมสันติประชาธรรม มีพื้นฐานแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จะความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก เนื่องจากมีความผูกพันทางเครือญาติ เป็นสังคมชนบทที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการรวมชอมกันเองในครอบครัวก่อน ถ้าตกลงกันไม่ได้จึงจะให้ผู้ใหญ่บ้านมาไกล่เกลี่ย แต่หากเป็นเรื่องใหญ่อาจแจ้งความดำเนินคดี ประชาชนเชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบ

รมเย็น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง เพราะสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆ สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้ มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลงได้ ความสามัคคีในชุมชน มาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ ด้วยเหตุที่เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก 2) รูปแบบสังคมสันติประชาธรรม จะพบว่า บทบาทของพระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมโดยต้องมีการร่วมกันปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และมีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิดระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนด และบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรม ควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของชุมชน ที่จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชน ไม่ขัดกับหลักกฎหมายบ้านเมืองและไม่ขัดกับศีลธรรมทางศาสนา โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐและพระสงฆ์มีความรู้เป็นที่ปรึกษา และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรม คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับและร่วมในการเขียนธรรมนูญหมู่บ้านที่เป็นรูปธรรมขึ้น

5. การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรม ผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ พบว่า รูปแบบหลักสูตรผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ ความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ มีความยุติธรรม คุณธรรม และจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ เน้นทำงานเป็นทีม ผู้นำแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงาน และทุกวันพระทุกคนเข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญภาวนา เพราะผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี

สำหรับการดำเนินกิจกรรมหลักสูตรการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้นำได้ ซึ่งผู้นำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เราๆ มองเห็นกันอยู่นั้นส่วนใหญ่มองเห็นเป็นค่ายกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเรื่องสัตว์ 4 ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจน ทิศ 6 สังคหะวัตถุ ๑ ปริหานิยธรรม 7 มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง เป็นการฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย สนุกสนาน มีกำลังใจเพิ่มขึ้นและผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเจตคติต่อ

กิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$) ด้านเนื้อหากิจกรรม ($\bar{X} = 4.13$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.19$) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.12$) ด้านการประเมินผลกิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น: การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น พบว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วมและแบบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ 1) ด้านการเมืองในยุคปัจจุบัน ที่ประชาชนเริ่มกลับมามีสิทธิมีเสียงและมีเสรีภาพทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยในระยะแรกประชาชนยังหวาดกลัวต่ออำนาจของผู้นำรัฐประหาร จึงยอมสยบต่อผู้มีอำนาจและยอมรับอำนาจของผู้นำที่เหนือกว่าตน ต่อมาเมื่อมีการปล่อยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ประชาชนจึงเรียกร้องและแสดงความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นเพื่อแสดงสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมของตนต่อสาธารณะ 2) ด้านเศรษฐกิจ ในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่เศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำสูง ประชาชนจึงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดเวลา และ 3) ด้านสังคม ในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ทำให้ประชาชน

รู้เท่าทันข่าวสารบ้านเมืองและเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลา และนักการเมืองท้องถิ่นเองก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมดังกล่าว ซึ่งในระยะเวลาต่อไป ผู้นำท้องถิ่นจะมีความเป็นผู้แทนของประชาชนเพิ่มมากขึ้น และจะมีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Almond & Verba (1965, pp. 13-26) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลมีได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นผลมาจากการกล่อมเกลางานทางการเมือง โดยตัวแทนต่างๆ และปฏิกิริยาที่บุคคล/กลุ่มบุคคลมีต่อวัตถุทางการเมือง (political objects) และปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ ทั้งนี้ปัจเจกบุคคล/กลุ่มบุคคลจะมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะใด หรือประเภทใดเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของบุคคล/กลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง อันได้แก่ 1) การรับรู้ (Perception) 2) ทศนคติ (Attitude) 3) ค่านิยม (Values) 4) ความเชื่อ (Beliefs) 5) การเรียนรู้ (Learning) 6) การจูงใจ (Motivation) 7) ความต้องการ (Wants) และ 8) บุคลิกภาพ (Personality) ซึ่งส่งผลให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแตกต่างกันออกไป

2. แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น พบว่า แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ใน 3 มิติ คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น 2) ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น และ 3) ด้านการส่งเสริม

ให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมประชาธิปไตยให้ก้าวหน้ามั่นคง เนื่องจากกิจกรรมในท้องถิ่นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จ ในส่วนของภาวะผู้นำนั้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในฐานะเป็นผู้ชี้นำช่องทางในการพัฒนาให้กับชุมชนหรือสังคมนั้นๆ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน มีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย เข้าใจบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี และสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถรับทราบปัญหาและความต้องการในชุมชน และยังสามารถก่อให้เกิดการส่งเสริมก่อให้เกิดการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายชุมชน เมื่อผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเข้าถึงแต่ละองค์กร ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่างๆ เป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ มีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายในชุมชนร่วมกันพัฒนาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคิด วรณดี (2565, หน้า 57-70) ที่ได้วิจัยเรื่อง ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น มีการรณรงค์ในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย และได้พบว่าการมี

ส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนและประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะการไปเลือกตั้ง และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีการประชาสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์การเลือกตั้งและหาเสียงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนคือการรับฟังจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมืองที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมและปัญหาอุปสรรค

3. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบ ต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น พบว่า หลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นหลักที่สำคัญสำหรับผู้นำท้องถิ่น ซึ่งพบว่าผู้นำท้องถิ่นต่างมีความต้องการแสวงหาเครื่องมือเพื่อนำมาช่วยส่งเสริมให้เกิดความเป็นชอบธรรมและความเป็นธรรมให้กับผู้นำและสังคมโดยภาพรวม และการจัดกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบของผู้นำที่ต้องจัดการกับปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุมีผลและถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นแต่ละท่านมีความตระหนักรู้ในการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างแยบคาย เริ่มจากการแก้จากภายในและเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอินธนนต์ เหล็กนวลชูสิน (2560, หน้า 169-195) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย 4

ตัวแบบ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์และการปฏิบัติราชการโปร่งใสภายใต้หลักจริยธรรม 2) ความมีคุณธรรมในการบริหารองค์การโดยสุจริตและรับผิดชอบต่อสังคม 3) ส่งเสริมและสร้างทีมงานเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมภายในองค์การ และ 4) ศักยภาพในมิติทางปัญญาและสังคมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างต่อเนื่อง

4. การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีบทบาทความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม คือ 1) พระสงฆ์ 2) ผู้นำ 3) คณะกรรมการหมู่บ้านโดยต้องให้ความสำคัญกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคมสันติประชาธรรมนั้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ (ตัวแทนของศาสนา) ผู้นำท้องถิ่น (ตัวแทนของประชาชน) และคณะกรรมการ (ตัวแทนของชุมชน) จะต้องร่วมมือกันบนพื้นฐานของกฎ ระเบียบเป็นแกนกลาง โดยร่วมมือกันทุกฝ่ายซึ่งจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ ซึ่งผลงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิสมัย วงศ์จำปา (2559) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย กลุ่มการเมืองภาคประชาชน กลุ่มท้องถิ่น ท้องที่ และกลุ่มภาคประชาสังคม ลักษณะของกลุ่มเป็นการรวมตัวตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีบทบาทเป็นตัวแทนของผลประโยชน์กลุ่มตนเอง มีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็น

ลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ที่มารวมตัวกันชั่วคราว เพื่อเรียกร้องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อมีกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง ได้พัฒนามาสู่การรวมกลุ่มที่เป็นเชิงสถาบันมากขึ้น โดยมีโครงสร้าง กลไก และกิจกรรมในการดำเนินงานในเชิงของการเรียกร้องผลประโยชน์ต่อสังคมพะเยา และประเทศชาติ บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

5. การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ 4 หลักสูตร 8 กิจกรรมการเรียนรู้ในด้านการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น การสร้างแนวคิดใหม่ทางการเมืองเพื่อส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตย ท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมนำชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกัน สู่การพัฒนาแบบสังคมสันติประชาธรรม และสร้างเป็นชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม ทำให้ผู้นำท้องถิ่นได้รับการปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเพิ่มเติมขึ้น และจะมีการสร้างเครือข่ายการพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ (2564, หน้า 895-907) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข พบว่า

สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม 2) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 3) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ 4) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน 5) มีอุดมการณ์การเป็นผู้มีความเป็นธรรม รูปแบบที่นำมาใช้พัฒนาหลักสูตร คือ หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงรุก การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสอนงานแบบพี่เลี้ยง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาศักยภาพให้กับนักการเมืองท้องถิ่นและประชาชนอย่างต่อเนื่องโดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

1.2 องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อสร้างกระบวนการกระจายอำนาจอย่างทั่วถึงและให้สิทธิแก่ประชาชน

1.3 องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อการกระจายการพัฒนาสู่ท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

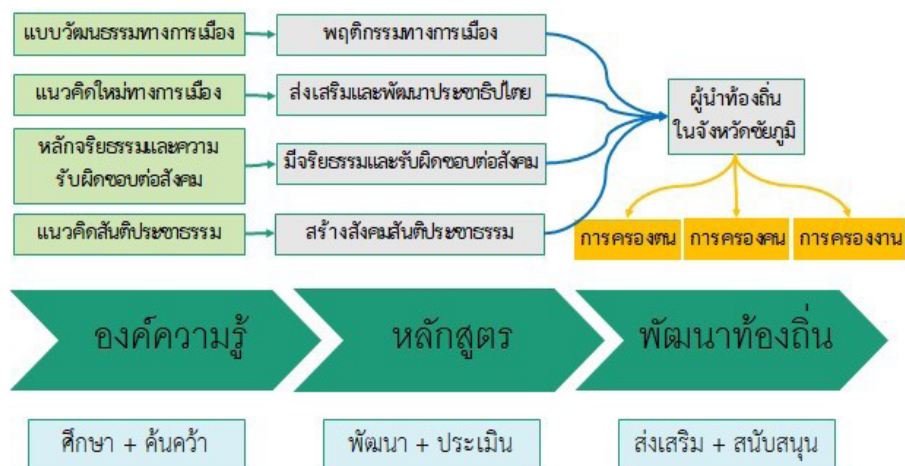
2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในสังคมไทย

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักการเมืองท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในสังคมไทย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น: การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ มีองค์ความรู้ที่ได้รับจากกรอบแนวคิดการวิจัยที่ใช้ คือ 1) องค์ความรู้อันเกิดจากศึกษาและค้นคว้าในแนวคิดที่สอดคล้องและเหมาะสมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น 4 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับแบบวัฒนธรรมทางการเมือง, แนวคิดใหม่ทางการเมือง, หลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม และแนวคิดสันติประชาธรรม อันนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรและการประเมินหลักสูตรที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น 2) หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้น มี 4 หลักสูตร คือ (1) หลักสูตรสำหรับพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง (2) หลักสูตรเพื่อการส่งเสริมพัฒนาให้เกิดประชาธิปไตย (3) หลักสูตรพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม และ (4) หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม และ 3) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นโดยมุ่งไปที่การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืนด้วยหลักการครองตน ครองคน และครองงาน ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 9(3), 895-907.
- คิด วรณดี. (2565). ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษาการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. *วารสารมณีเชษฐาราม*, 5(2), 57-70.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- พิสมัย วงศ์จำปา. (2559). *พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล. (2566). *คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับการบริหารการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่*. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม. (2544). *ตัวแทนผู้นำองค์กรในทศวรรษหน้า: ศักยภาพ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิญญู อังคนารักษ์. (2518). *แนวคิดในการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.

- สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย. (2565). ข้อมูลจังหวัดชัยภูมิ. เข้าถึงได้จาก http://www.chaiyaphum.go.th/page_about/about2.1.php
- สุวิน สุขสมกิจ. (2524). พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อินธนนต์ เหล็กนวลชูสิน. (2560). การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 4(1), 169-195.
- Almond, G. and Verba, S. (1965). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nation*. Boston: Little, Brown and Co.
- Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

การวิเคราะห์ผลการนำนโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ^{*1}

Analysis for the result of the Implementation in the Provincial Integrated Administration policy

อุนรัตน์ อนันตนารส
Anurat Anantanatorn
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand
E-mail: moucmu@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ โดยวิเคราะห์ผลใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพ 2) ประสิทธิภาพ และ 3) ความยั่งยืนและการขยายต่อนโยบาย ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา รวม 117 คน การวิเคราะห์ผลนั้นมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ผลการนำนโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.07 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านประสิทธิภาพค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 รองลงมาคือ ด้านประสิทธิภาพค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 และ ด้านความยั่งยืนและการขยายต่อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของผลสูงสุด และต่ำสุดของแต่ละด้าน พบว่า ด้านประสิทธิภาพสูงที่สุด ได้แก่ การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของแผนงานและโครงการที่จะของบประมาณก่อนนำเสนอแผนงานหรือโครงการเพื่อบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาดำเนินการ ได้แก่ การทบทวนแผนพัฒนาฯ อย่างสม่ำเสมอ ด้านประสิทธิผลสูงที่สุด ได้แก่ ความพร้อมและสามารถดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้ทันทีเมื่อได้รับการอนุมัติงบประมาณต่ำที่สุด ได้แก่ การออกแบบวิธีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทาง

^{*1}ได้รับบทความ: 27 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2567

Received: December 27, 2023; Revised: March 30, 2024; Accepted: March 31, 2024

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยการวิเคราะห์ผลการนำนโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ

ปฏิบัติงาน ด้านความยั่งยืนสูงสุด ได้แก่ แผนงาน/โครงการตามนโยบายสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน เพราะลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างเสมอภาคเป็นธรรมต่ำที่สุด ได้แก่ แผนงาน/โครงการตามนโยบายช่วยลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม

คำสำคัญ: การวิเคราะห์นโยบาย; ผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ; การบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ

Abstract

This research aims to analyze the outcomes of implementing integrated provincial administration policies. The analysis covers three aspects: 1) Efficiency, 2) Effectiveness, and 3) Sustainability and Policy Expansion. A mixed-method research approach was utilized, collecting quantitative data from integrated provincial administration committees in three provinces: Chonburi, Rayong, and Chachoengsao, totaling 117 participants. Statistical methods used for data analysis include Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation.

The research findings indicate that: overall, the implementation of integrated provincial administration policies has a moderate average score of 3.07. Examining each aspect individually reveals moderate levels across all three dimensions. Specifically, Effectiveness has the highest average score of 3.09, followed by Efficiency at 3.08, and Sustainability and Expansion at 3.06. Regarding the extremes of each aspect, the highest score in Effectiveness pertains to prioritizing urgent plan and project sequencing for budget allocation before proposing plans, while the lowest is related to regularly reviewing the minimum development plan. In terms of Effectiveness, the highest score is associated with promptly executing procurement upon receiving the minimum approved budget, while the lowest involves designing budget expenditure tracking methods to prevent operational issues. Sustainability's highest score is linked to plans/projects aligned with policies aimed at enhancing people's quality of life through expense reduction, income augmentation, opportunity expansion, and consistent state support. The lowest score in Sustainability relates to plans/projects aligned with policies to alleviate poverty and social inequality.

Keywords: Policy Analysis; Policy Implementation Outcomes; Integrated Provincial Administration

1. บทนำ

นโยบายการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ เป็นนโยบายที่รัฐบาลหลายยุคมีความมุ่งหวังสูงใน เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อการปฏิรูปการบริหาร และการดำเนินงานของระบบราชการไทยให้มี ประสิทธิภาพและมีเป้าหมายชัดเจนในพัฒนาระดับ พื้นที่ และมีความเป็นเอกภาพ โดยการบูรณาการ เชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของหน่วยราชการใน ระดับภูมิภาคและท้องถิ่น รวมถึงมีการประสาน แผนงานโครงการในลักษณะห่วงโซ่การพัฒนา Value Chain ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ซึ่งรัฐบาลเชื่อว่าการปฏิรูปการทำงานแบบบูรณา การของหน่วยราชการจะสามารถยกระดับการให้ บริการของภาครัฐและทำให้คุณภาพชีวิต

บทความนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะนำ เสนอเนื้อหาผลของการดำเนินนโยบายการ บริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปสู่ การปฏิบัติ โดยเลือกใช้พื้นที่ในการศึกษาและการ วิเคราะห์ข้อมูลใน 3 จังหวัดหลักในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดมีลักษณะเฉพาะด้านพื้นที่ อาทิ มีความ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงหลากหลายกิจกรรม อาชีพ อุตสาหกรรม การพาณิชย์ การท่องเที่ยว การศึกษา และภาคการเกษตร มีความเป็นเมือง และชนบทผสมผสานกันมีความหลากหลายเชิง พันธุกรรมของประชากรและเป็นเป้าหมายนโยบาย หลักโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรือ Eastern Economic Corridor (EEC) (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ที่รัฐบาลมีความมุ่งหวังสูงจึงเป็นพื้นที่ที่น่า

สนใจศึกษา ในระบบการจัดการของภาครัฐที่มี ลักษณะของการเป็นการบริหารราชการแบบบูรณ การที่มีความเชื่อว่าจะมีประสิทธิภาพสูงสุดคล่อง กับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าการ บริหารราชการแบบเดิม (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วย การบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบ บูรณาการ, 2551) ผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะสามารถ นำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินนโยบายการ บริหารจังหวัดแบบบูรณาการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์ผลของการนำนโยบายการ บริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไป ปฏิบัติ ใน 3 มิติ ตามกรอบแนวทางวิเคราะห์ของ วรเดช จันทศร (2542) ได้แก่ ประสิทธิภาพ (ความ คุ่มค่าของการดำเนินนโยบาย ประสิทธิภาพ (ผลลัพธ์ ของการดำเนินนโยบาย) และความยั่งยืน (ความ สามารถในการพัฒนาต่อหรือการขยายขอบเขต ของนโยบายให้กว้างขวางมากขึ้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสม Mixed Research การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิเคราะห์ผล การนำนโยบายไปปฏิบัติ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้ เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูลจาก คณะกรรมการการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัด แบบบูรณาการของจังหวัด จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี 35 คน จังหวัดระยอง 41 คน จังหวัด

ละเชิงเทรา 41 คน รวมกลุ่มประชากรทั้งสิ้น 117 คน โดยระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2563 เป็นระยะเวลา 1 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการและข้าราชการที่เป็นคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และนโยบายสาธารณะ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาตัวแปรเชิงอนุมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ ด้านประสิทธิภาพ (ความร่วมมือของหน่วยปฏิบัติ) (N = 117)

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. หน่วยงานมีการประชุมและซักซ้อมแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาฯ ให้กับเจ้าหน้าที่ทุกคนทราบและเข้าใจตรงกัน โดยเฉพาะเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ บูรณาการ กับเป้าหมายตามหน้าที่ของต้นสังกัด (Function)	3.03	0.66	ปานกลาง	6
2. หน่วยงานมีการทบทวนแผนพัฒนาฯ อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แผนและข้อเสนอโครงการมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง	2.98	0.68	ปานกลาง	7
3. หน่วยงานจัดทำแผนพัฒนาฯ และข้อเสนอโครงการ โดยให้ความสำคัญเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการเป็นหลัก	3.05	0.63	ปานกลาง	4
4. ก่อนการจัดทำแผน หน่วยงานได้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้แผนพัฒนาและข้อเสนอโครงการมีการบูรณาการร่วมกัน ในลักษณะต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ	3.09	0.72	ปานกลาง	3

4. สรุปผลการวิจัย

ผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ปัจจัย โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านประสิทธิผล (การบรรลุเป้าหมายเชิงปฏิบัติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 รองลงมาคือด้านประสิทธิภาพ (ความร่วมมือของหน่วยปฏิบัติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 และด้านความยั่งยืนและการขยายต่อ (การบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 ตามลำดับ

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
5. ก่อนนำเสนอแผนงานหรือโครงการเพื่อบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ หน่วยงานได้จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของแผนงานและโครงการที่จะของบประมาณ	3.18	0.68	ปานกลาง	1
6. หน่วยงานสามารถเสนอแผนงานและข้อเสนอโครงการของงบประมาณได้ทันกำหนดเวลา	3.16	0.66	ปานกลาง	2
เฉลี่ย	3.08	0.67	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นต่อผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ ด้านประสิทธิภาพ (ความร่วมมือของหน่วยปฏิบัติ)โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 โดย 3 อันดับแรกได้แก่ ประเด็นข้อที่ 6 ก่อนนำเสนอแผนงานหรือโครงการมีการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของแผนงานและโครงการที่จะของบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 7 สามารถเสนอแผนงานและข้อเสนอโครงการของงบประมาณได้ทันกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 ประเด็นข้อที่ 5 ก่อนการจัดทำแผน ได้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้แผนพัฒนาและข้อเสนอโครงการมีการบูรณาการร่วมกัน ในลักษณะต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 ส่วน 2 อันดับต่ำสุด ได้แก่ ประเด็นที่ 2 มีการทบทวนแผนพัฒนาฯ อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แผนและข้อเสนอโครงการมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 7 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 และประเด็นที่ 1 มีการ

ประชุมและซักซ้อมแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาฯ ให้กับเจ้าหน้าที่ทุกคนทราบและเข้าใจตรงกันโดยเฉพาะเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ บูรณาการ กับเป้าหมายตามหน้าที่ของต้นสังกัด (Function) ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 หมายความว่าผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ 2 ด้านนี้มีประสิทธิภาพอันดับต่ำที่สุดสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบกลุ่มและแบบเชิงลึกพบว่า

“ส่วนใหญ่แล้วแผนพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการส่วนราชการจะหยิบเอาแผนของส่วนงานมาเสนอไว้ในแผนบูรณาการ ถ้าปีนี้ไม่ได้ ก็เอาเสนอเข้ามาใหม่ในปีหน้า เสนอเพื่อโอกาสที่จะได้ ทำให้ไม่มีการทบทวน และเมื่อถึงเวลาที่ได้รับการพิจารณาปรากฏว่าความพร้อมของโครงการเช่นสภาพพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เอกสารอื่นๆ ล้าสมัย ทำให้ต้องเริ่มทำใหม่และไม่ทันที่จะเสนอตามแผนเวลา ทางที่ดีส่วนงานจะต้องมีการทบทวนโครงการทุกปีและต้องบูรณาการกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้จะได้มีความพร้อมและทันสถานการณ์” (หัวหน้าสำนักงานจังหวัดระยอง,

การสัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564) “งานในการกิจ หรือคุมงานให้กับหน่วยงานอื่น ส่วนใหญ่แล้วจะจัด
หน้าที่ตาม function มีมากอยู่แล้ว และสำนักงาน เจ้าหน้าที่หนึ่งหรือสองคนให้รับผิดชอบและดำเนิน
โยธาจังหวัดต้องสนับสนุนบุคลากรไปช่วยออกแบบ การเรื่องบูรณาการโดยเฉพาะเพราะไม่มีเวลา”

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่ม
จังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ ด้านประสิทธิผล (การบรรลุเป้าหมายเชิงปฏิบัติ) (N = 117)

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. มีการเตรียมความพร้อมและสามารถดำเนินการจัดซื้อจัด จ้างได้ทันทีเมื่อได้รับการอนุมัติงบประมาณ	3.21	0.77	ปานกลาง	1
2. มีการออกแบบวิธีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อ ไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติจนทำให้โครงการไม่เป็นไปตาม แผนการใช้จ่ายเงิน	2.98	0.68	ปานกลาง	9
3. การบริหารงบประมาณและการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ตรงตามแผนงาน/โครงการกำหนดไว้	3.09	0.61	ปานกลาง	5
4. โครงการที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณไม่มี การโอน การ แก้ไข การเปลี่ยนแปลง และยกเลิกโครงการ	3.01	0.69	ปานกลาง	8
5. ระบบการรายงานความก้าวหน้าของการใช้จ่ายงบ ประมาณมีความเหมาะสมทั้งรูปแบบและช่วงเวลา	3.15	0.70	ปานกลาง	3
6. แผนงาน/โครงการที่ได้รับงบประมาณสำเร็จลุล่วงตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	3.11	0.63	ปานกลาง	4
7. แผนงาน/โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณแล้ว เสร็จตามกำหนดเวลา	3.18	0.73	ปานกลาง	2
8. แผนงาน/โครงการที่ได้รับงบประมาณเป็นไปตามงบ ประมาณที่ได้รับ	3.06	0.63	ปานกลาง	6
9. แผนงาน/โครงการเป็นต้นแบบให้กับแผนงานหรือ โครงการอื่น	3.06	0.63	ปานกลาง	6
เฉลี่ย	3.09	0.67	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ ด้านประสิทธิผล (การบรรลุเป้าหมายเชิงปฏิบัติ) โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 9 ประเด็น โดย 3 อันดับแรกได้แก่ ประเด็นข้อที่ 1 มีการเตรียมความพร้อมและสามารถดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้ทันทีเมื่อได้รับการอนุมัติงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 7 แผนงาน/โครงการแล้วเสร็จตามกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ประเด็นข้อที่ 5 ระบบการรายงานความก้าวหน้าของการใช้จ่ายงบประมาณ มีความเหมาะสมทั้งรูปแบบและช่วงเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่ได้ค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด 2 ประเด็นได้แก่ 2 มีการออกแบบวิธีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติจนทำให้โครงการไม่เป็นไปตามแผนการใช้จ่ายเงินประเด็นที่ โครงการที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณไม่มีการโอน การแก้ไข การเปลี่ยนแปลง และยกเลิกโครงการ ได้คะแนนต่ำสุดเป็นอันดับ 9 มีค่าเฉลี่ย 2.98 และ ประเด็นที่ 4 โครงการที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณไม่มีการโอน การแก้ไข การเปลี่ยนแปลง และยกเลิกโครงการ เป็นอันดับต่ำเป็นอันดับ 8 มีค่าเฉลี่ย 3.01 สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์แบบกลุ่มและการ

สัมภาษณ์เชิงลึก ที่พบว่า

“การของบประมาณตามแผนบูรณาการ หลายส่วนงานเสนอโครงการมาแล้วถ้าไม่ได้ปีที่เสนอ ในปีต่อไปก็จะหยิบของเดิมมาใส่ใหม่ ไม่ได้มีการทบทวนแผน พอจะได้จัดสรรงบประมาณ ถึงเวลาจริงโครงการทำไม่ได้ เพราะสภาพพื้นที่เปลี่ยนเสียเวลาไปปรับปรุงรายละเอียดโครงการใหม่ ทำให้โครงการไม่สามารถทำตามแผน และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ได้ เสียเวลาและเสียโอกาส ”

“โครงการที่เสนอเข้าแผนจังหวัดแบบบูรณาการ ส่วนราชการส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายในการเชื่อมโยงพยายามจะผลักดันโครงการของตนเองให้เข้าไปอยู่ในแผน เมื่อได้รับการพิจารณาจะมีปัญหาในทางปฏิบัติเพราะสำนักงานงบประมาณเน้นมากเรื่องการบูรณาการและการเชื่อมโยงแผนและโครงการระหว่างหน่วยงาน”

“ขั้นตอนการอนุมัติงบเข้า เสนอโครงการไปหลายปีแล้วไม่ได้พอได้ พอจะได้เร่งให้ส่งรายละเอียดประมาณการค่าใช้จ่ายที่คำนวณไว้มันเปลี่ยนแปลงเพราะราคาวัสดุเปลี่ยนแปลงงบประมาณที่อนุมัติมาเป็นงบประมาณเดิม พอได้มาทำไมได้ก็ต้องขอแก้ไข เปลี่ยนแปลงทำให้โครงการไม่สามารถทำได้ตามแผนและไม่บรรลุผล” (นายอำเภอพนมสารคาม, การสัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ ด้านความยั่งยืนและการขยายต่อ (การบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์) (N = 117)

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการช่วยให้การทำงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีทิศทางที่ดีขึ้น	3.06	0.63	ปานกลาง	6
2. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการช่วยให้เกิดการขยายตัวเศรษฐกิจในระดับชุมชน ประเทศ ให้มีความเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน	3.02	0.67	ปานกลาง	9
3. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการช่วยลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม	2.99	0.80	ปานกลาง	11
4. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ ช่วยในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีทิศทาง	3.11	0.69	ปานกลาง	2
5. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการช่วยชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความมั่นคงทางสังคม	3.11	0.72	ปานกลาง	3
6. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน เพราะ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างเสมอภาคเป็นธรรม	3.15	0.75	ปานกลาง	1
7. แผนงาน/โครงการตามนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง	3.07	0.61	ปานกลาง	4

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
8. นโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการได้รับการตอบรับและการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ประกอบการภาคเอกชนและประชาชน	3.06	0.62	ปานกลาง	5
9. มีการนำผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ มากำหนดเป้าหมาย และวางแผนสำหรับกิจกรรมในการต่อยอดโครงการ	3.04	0.64	ปานกลาง	7
10. มีการทบทวนผลการดำเนินการและนำข้ออุปสรรคไปปรับปรุงนโยบายและกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติอยู่เสมอ	3.04	0.64	ปานกลาง	7
11. การบริหารจังหวัดแบบบูรณาการสร้างความทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการไปสู่การทำงานที่มีทิศทาง	3.02	0.67	ปานกลาง	10
เฉลี่ย	3.06	0.67	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 3 พบว่า คณะกรรมการการบริหารจังหวัดฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อผลของการนำนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการไปปฏิบัติ ด้านความยั่งยืนและการขยายต่อ (การบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์) โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 11 ประเด็น โดย 3 อันดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ประเด็นข้อที่ 6 แผนงาน/โครงการ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน เพราะลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างเสมอภาคเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 4 แผนงาน/โครงการ ช่วยในการอนุรักษ์และฟื้นฟู

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีทิศทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 และประเด็นข้อที่ 5 แผนงาน/โครงการ ช่วยชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความมั่นคงทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ส่วนประเด็นที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้ายได้แก่ ประเด็นที่ 3 แผนงาน/โครงการ ช่วยลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม อยู่ในอันดับที่ 11 ซึ่งเป็นอันดับต่ำสุดมีค่าเฉลี่ย 2.99 และประเด็นที่ 11 การบริหารจังหวัดแบบบูรณาการสามารถสร้างความทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการไปสู่การทำงานที่มีทิศทาง อยู่อันดับที่ 10 มีค่าเฉลี่ย 3.32 สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์กลุ่ม ดังนี้

“โครงการ/แผนงานตามแผนพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย

เชิงยุทธศาสตร์เฉพาะยังขาดการเชื่อมโยงแผนงาน โครงการระหว่างส่วน โครงการส่วนใหญ่มีลักษณะ เป็นงานในหน้าที่ของส่วนงาน การเป้าหมายในการ พัฒนาเชิงบูรณาการจึงมีน้อยมาก” (หัวหน้าสำนักงาน จังหวัดระยอง, การสัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564)

“โครงการตามแผนบูรณาการเมื่อ ดำเนินการไปแล้ว มีปัญหาในการส่งต่อให้กับหน่วยงานอื่น เช่นการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยว หรือสนาม กีฬาชุมชน เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จไม่รู้จะโอนมอบ ให้หน่วยงานมารับช่วงต่อ ท้องถิ่นก็ไม่เอา ชุมชน ไม่เอาเพราะต้องใช้งบประมาณในการดูแล สำนัก กงปให้เฉพาะงบก่อสร้าง แต่ไม่ให้งบดูแล หลายแห่ง ถูกปล่อยทิ้ง ประโยชน์ ” (ผู้แทนท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดระยอง, การสัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564)

“การมีแผนและงบประมาณแบบจังหวัดบูรณาการที่ดีเป็นช่องทางที่ทำให้ภาคเอกชน สามารถมีส่วนในการของงบประมาณมาดำเนิน โครงการตามที่เราต้องการ แต่ปัญหาคือเงื่อนไข ต้องมีการบูรณาการหลายหน่วยงาน บางครั้งไม่รู้ ใครเป็นเจ้าของภาพในการดูแลเมื่อโครงการแล้วเสร็จ โครงการขาดความต่อเนื่องและเมื่อผู้ว่าราชการ จังหวัดเปลี่ยนยุทธศาสตร์หรือนโยบายเปลี่ยน โครงการที่วางแผนไว้ขาดความต่อเนื่องไปต่อ ไม่ได้” (ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง, การสัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ผลของการนำ นโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบ บูรณาการไปปฏิบัติ โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านประสิทธิภาพ พบ ว่าประเด็นที่ได้อันดับต่ำสุด 2 อันดับ ได้แก่ การ ขาดการทบทวนแผนพัฒนาฯ อย่างสม่ำเสมอเพื่อ ให้แผน และข้อเสนอโครงการมีความสอดคล้องกับ สถานการณ์ที่เป็นจริง และขาดการประชุมและซัก ซ้อมแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาฯ ให้กับเจ้า หน้าที่ทุกคนทราบและเข้าใจตรงกันโดยเฉพาะเป้าหมายทำให้เจ้าหน้าที่สับสนระหว่างเป้าหมายเชิง บูรณาการ(Intergrade)กับเป้าหมายตามหน้าที่ของ ต้นสังกัด (Function) ทำให้ประสิทธิภาพการ ทำงานไม่บรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์นโยบาย หลายหน่วยงานยังทำงานแบบไม่เข้าใจการทำงาน แบบบูรณาการ ขาดความเชื่อมโยงในแผนงานและ โครงการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิง ยุทธศาสตร์ของนโยบายการบริหารจังหวัดและ กลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการที่ต้องการปฏิรูประบบ การทำงานของภาครัฐ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการทบทวนแผนพัฒนาฯ อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แผนและข้อเสนอโครงการ มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง และมีการเตรียมความพร้อมของแผนงานหรือโครงการ อาทิ การออกแบบ การขออนุญาตใช้พื้นที่ การ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อความพร้อมรองรับการอนุมัติอย่างครบถ้วน ก่อนการจัดทำแผนและข้อเสนอโครงการ

1.2 ควรมีการคิดออกแบบกระบวนการ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้มีระเบียบ

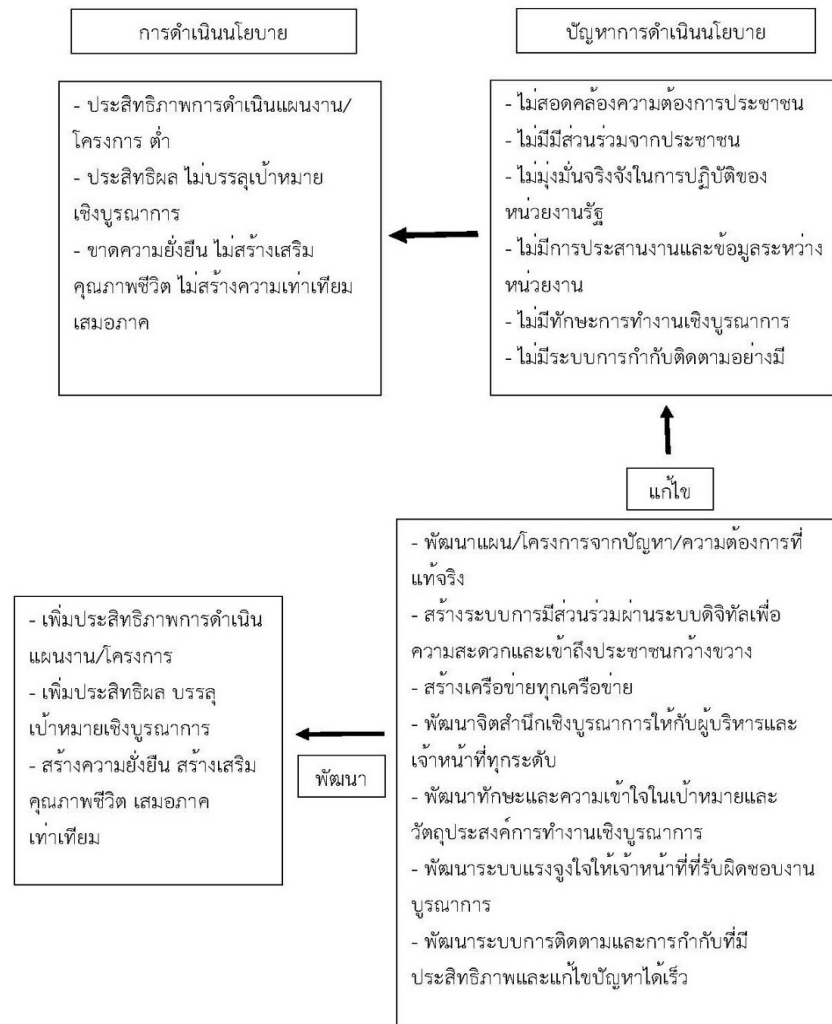
แบบแผนสามารถตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันปัญหาในทางปฏิบัติจนทำให้โครงการไม่เป็นไปตามแผนการใช้จ่ายเงิน รวมถึงการควบคุมดูแลโครงการต่างๆ ให้สามารถจัดได้ตามที่ขออนุมัติงบประมาณให้เกิดการการโอน การแก้ไข การเปลี่ยนแปลง และยกเลิกโครงการให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

1.3 ควรมีการมุ่งเน้นการมีแผนงาน/โครงการของนโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน โดยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ขยายโอกาส ลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม และให้การดูแลประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคเป็นธรรม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

นโยบายการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการที่ปัจจุบันดำเนินอยู่นั้น ไม่บรรลุวัตถุประสงค์นโยบาย ไม่สามารถช่วยลดความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและไม่ทำให้คุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้นจริงได้จริง

เพราะแผนงานและโครงการส่วนใหญ่ขาดการศึกษาความต้องการของประชาชนอย่างละเอียดถี่ถ้วน และขาดการมีส่วนร่วม ขาดความจริงใจในการดำเนินโครงการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ขาดทักษะและไม่มีอำนาจตัดสินใจ ทำให้แผนงานโครงการตามแผนบูรณาการฯ ไม่สอดคล้องกับตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐของไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ระบุว่า การบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพต่ำ ขาดระบบการทำงานที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายแบบบูรณาการกับหน่วยงานหรือภาคส่วนอื่นๆ การให้บริการประชาชนและยังต้องปรับปรุงให้ได้มาตรฐานสากล ขณะที่การทุจริตและประพฤติมิชอบได้ขยายไปในวงกว้างทั้งในภาครัฐ เอกชน และองค์กรเอกชนจากศักยภาพดังกล่าวจึงอาจเป็นเหตุให้ความยั่งยืนและการขยายตัวของนโยบายมีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551.

(2551, 30 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 137ก, หน้า 1-16.

วรเดช จันทรศร. (2542). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหยาบล้อคและการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).

การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน*

Sustainable Community Development for Supporting Natural
and Cultural Based Tourism in Chaiya Phum Province

ชยากรณ์ สุพระเสริฐ และปัญญา คล้ายเดช

Chayaporn Sukprasert and Panya Klaydesh

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: panya.klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 2) พัฒนาเส้นทางและ
กิจกรรมการท่องเที่ยว และ 3) พัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการวิจัยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ การ
วิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ
จำนวน 800 คน มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 110 คน และดำเนินการกิจกรรมพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชุมชน
บ้านลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่รองรับเส้นทางท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ 1) อุทยานแห่งชาติตาดีด 2) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา
3) อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ 4) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม มีศักยภาพอยู่ในระดับสูงที่สุด ส่วนแหล่ง
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ 1) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) และ 2) พระธาตุชัยภูมิ มีศักยภาพอยู่ในระดับ
สูงที่สุด 3) ศาลเจ้าพ่อพญาแล 4) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี วัดคอนสวรรค์ และ 5) พระเจ้าองค์ตื้อ
(ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ มีศักยภาพที่อยู่ในระดับสูง และ 6) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์)
วัดพญาแล 7) ปรางค์ภู มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

*ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

Received: March 30, 2023; Revised: March 30, 2024; Accepted: March 30, 2024

2. มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว จำนวน 6 เส้นทาง คือ 1) เส้นทางไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ 2) เส้นทางชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา 3) เส้นทางเที่ยวชม เทียวไหว้และเที่ยวช็อป 4) เส้นทางเที่ยวชมอุทยานชาติและอุทยานธรรม 5) เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ และ 6) เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น จำนวน 5 กิจกรรม คือ 1) การไหว้พระ 2) การสักการะอนุสาวรีย์ 3) การชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ 4) การเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดีมี และ 5) การนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน

3. ทำการพัฒนาชุมชนบ้านลาดวังม่วง ในอำเภอนองบัวแดง และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนประเภทโคมบายที่เรียกว่า ตุ้งสาย ตุ้งแมงมุม ตุ้งพวงระย้า และพัฒนาตลาดผ้าทอ ให้มีเอกลักษณ์ประจำอำเภอนองบัวแดง เพื่อรองรับเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่ได้พัฒนาขึ้น อันเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน สังคม เชื่อมโยงส่งเสริมซึ่งกันและกัน ให้มีการพัฒนาต่อยอดของความรู้ในด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องให้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน; การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม; จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research Plan were 1) to study the potential of tourist sites, 2) to develop tourist routes and activities, and 3) to develop communities for supporting tourism along natural and cultural tourist routes in Chaiya Phum Province. This research was mixed methods as Documentary, Survey, Qualitative, Quantitative and Participatory Action research in carrying out community development activities to support natural and cultural tourist routes. The samples were 800 people by using of questionnaires, the key informants were 110 expert persons by using of in-depth interview forms and conducting community development activities in the Ban Lad Wang Muang community area Nong Bua Daeng District Chaiya Phum Province to develop an area for supporting natural and cultural tourist routes.

The result found that:

1. Natural tourist sites in Chaiya Phum as: 1) Tat Ton National Park 2) Phu Laen Kha National Park 3) Sai Thong National Park and 4) Pa Hin Ngam National Park have potential in highest level. Cultural tourist sites in Chaiya Phum as: Wat Chaiyaphum Phithak (Pha Koeng) and Phra That Chaiyaphum have potential in highest level. Chao Pho Phaya

Lae Shrine, Dvaravati Buddha Image of Wat Khon Sawan and Phra Chao Ong Tue (Phu Phra) Wat Sila At have potential in highest level. Thai National History Museum (Swan Boat) of Wat Phaya Lae and Prang Ku have potential in middle level.

2. There are 6 developed natural and cultural tourist routes: 1) a route to pay homage to sacred objects and visit historical sites 2) a route to admire nature on the Phu Laen Kha mountain range 3) a route for sightseeing, paying homage and shopping 4) a route for sightseeing in national parks 5) the route from South to North and 6) the route from West to East. Natural and cultural tourist activities included: 1) paying homage to Buddhist Places 2) paying homage to monuments 3) admiring historical sites 4) traveling, playing and admiring nature and 5) sleeping in a joyful atmosphere.

3. To develop Ban Lad Wang Muang community in Nong Bua Daeng District and develop community products called “Tung Sai” “Tung Yai Maeng Mum” and “Tung Phuang Raya” and develop woven fabric patterns to be unique in Nong Bua Daeng District to support the natural and cultural tourist routes that have been developed which is a network for exchanging knowledge between communities, society, linking and promoting each other to have further development of knowledge in various fields continued to be sustainable.

Keywords: Community Development, Natural and cultural tourism, Chaiyai Phum Province

1. บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism หรือ CBT) เป็นแนวคิดที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกนำมาจัดการในชุมชนท้องถิ่นตลอด 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยรูปแบบของการจัดการโดยคนในชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่ (Host Management) เช่น ประเทศญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ โดยได้ศึกษาและพบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ กระบวนการความร่วมมือ และความคิด

สร้างสรรค์ในกลุ่มสังคม การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็วและในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงภายในและภายนอกชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง (สุตถนอมตันเจริญ, 2560, หน้า 1-24) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การมหาชน (2565) ได้กำหนดแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2563-2565 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Community-Based Tourism: CBT Thailand) เป็นแผนที่จะช่วยยกระดับให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อชุมชน 5 กลยุทธ์สำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้

2. การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจตัวเองว่ามีดีอะไรและต่อยอดนำเสนอจากทรัพยากรที่มี ไม่จำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่อาจจะไม่ใช่อัตลักษณ์ของท้องถิ่น

3. การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อแสวงหาลาดนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน และสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่เสียอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนั้น เพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการนำเที่ยวให้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าเส้นทางการท่องเที่ยว

4. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้และประสบการณ์ร่วมกันเพื่อทำงานเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาว โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนของภาครัฐหรือภาคเอกชนเสมอไป

5. การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากวัตถุประสงค์

หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ ดังนั้นตัวชี้วัดความสำเร็จจึงไม่ใช่เพียงรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น แต่เป็นความอยู่ดีมีสุขในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคำนึงถึงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับเป็นการแลกเปลี่ยนของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนที่เท่าเทียมมีความสุขร่วมกัน

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีภูมิศาสตร์จัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านตะวันตก ชัยภูมิมีพื้นที่ภูเขาทางด้านตะวันตก อาทิ ภูเขียว ภูพังเหย ภูกระแต โดยมีภูแล่นคาทางตอนกลางของจังหวัด ส่วนภูตะเภา ภูผาแดง และภูเม็งอยู่ทางตะวันออก มีภูเขาเตี้ยทอดยาวจากทางใต้ถึงตอนกลางอีกด้วย อำเภอที่มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดคือ หนองบัวแดง สภาพภูมิประเทศของชัยภูมิส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนลึกและภูเขา (สุทธิ เหล่าฤทธิ์ และคณะ, 2545, หน้า 198-199)

จังหวัดชัยภูมิจัดว่าเป็นเมืองสงบ มีแหล่งธรรมชาติที่สมบูรณ์งดงาม และมีแหล่งโบราณคดีเก่าแก่ จึงมีนักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ของจังหวัด โดยพิจารณาได้จากสถิติที่สำนักงานสถิติของจังหวัดชัยภูมิ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ปี 2555 จำนวน 1,074,779 คน ปี 2556 จำนวน 1,281,735 คน ปี 2557 จำนวน 1,313,150 คน ปี 2558 จำนวน 1,410,613 และ ปี 2559 จำนวน 1,497,063 คน (จังหวัดชัยภูมิ, 2564) แต่จากการที่มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็น

จำนวนมากนั้น แม้ว่าเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลจะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังแล้วก็ตาม สิ่งที่กระทบตามมาก็คือความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ และสิ่งที่ต้องยอมรับ คือ ธรรมชาติที่ถูกทำลายไปซึ่งไม่อาจจะฟื้นกลับขึ้นมาใหม่ได้ในเวลาอันสั้น และนอกจากนี้ยังมีแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมแห่งใหม่ที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิ มีหลายแห่งตามเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต ที่มีทุ่งดอกกระเจียวดอกสีชมพูงดงาม, มอหินขาว ตั้งอยู่ใกล้เขตอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา เป็นเสาหินและแท่งหิน เป็นภูมิมากรรมที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ น้ำตกตาดโตนเป็นน้ำตกที่สวยงามตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติตาดโตน มีน้ำไหลตลอดปี (สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2564 หน้า 44-46)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวนับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเป็นการช่วยพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น อันจะส่งผลดีต่อแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวและมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว มาถึงการลงพื้นที่วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยนี้ จะเข้ามามีส่วนในการพัฒนา

ส่งเสริม กระตุ้นและสร้างความร่วมมือให้กับประชาชนในชุมชนได้พัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยปฏิบัติการลงพื้นที่ และจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 พื้นที่ โดยมี การดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,118,750 คน (สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย, 2565) และคำนวณหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมได้ จำนวน 400 คน ซึ่งกำหนดได้จากวิธีการหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973, p. 398) และใช้วิธีการ

สุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553, หน้า 220) ซึ่งได้มีกลุ่มอย่างจำนวน 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน และ 2) ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์, ผู้นำท้องถิ่น, ประชาชนชาวบ้าน/ผู้รู้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ, ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนักธุรกิจและนักท่องเที่ยว และจัดทำการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 110 คน โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเป็น 3 กลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเฉพาะในการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จำนวน 50 คน 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จำนวน 30 คน และ 3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ จำนวน 30 คน

2. พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้ง 11 แห่ง คือ 1) อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง

ชัยภูมิ 2) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ 3) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว 4) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต 5) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ 6) ปรากฏภู บ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ 7) ภูพระ (พระเจ้าองค์ตื้อ) วัดศิลาอาสน์ อำเภอเมืองชัยภูมิ 8) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวัดคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ 9) พระธาตุชัยภูมิ หรือพระมหาธาตุรัชมมงคลเจดีย์สิริชัยภูมิ ตำบลเก่าเฒ่า อำเภอแก้งคร้อ 10) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย (เรือหงส์) วัดพญาแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ 11) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) ตำบลกุดชุมแสง อำเภอหนองบัวแดง และนอกจากนี้ยังมีพื้นที่ชุมชนบ้านลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง เป็นพื้นที่ปฏิบัติการการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 แห่ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ชุดจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ชุดที่ 1 เป็นเครื่องมือการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 ประเภท คือ 1) แบบสำรวจ 2) แบบประเมิน 3) แบบสอบถาม 4) แบบสัมภาษณ์ และ 5) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ชุดที่ 2 เป็นเครื่องมือการวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 3 ประเภท คือ 1) แบบสำรวจ 2) แบบสอบถาม และ

3) แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 3 เป็นเครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4 ประเภท คือ 1) แบบสอบถาม (เพื่อการสำรวจเบื้องต้นในการพัฒนาชุมชน) 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) แบบสังเกต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแบบสามเส้า (Triangulation) คือ 1) ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ 2) ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม และ 3) ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลถึงผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม แจ้งความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดนัดหมายวันเวลาที่ จะดำเนินการสัมภาษณ์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้โดยวิธีการบันทึกข้อมูลจดบันทึก สังเกตพฤติกรรมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของความเรียงประกอบตาราง 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

วิธีการแบบสามเส้าเป็นการใช้ข้อมูลจาก 3 กลุ่มยืนยันกัน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตมาตรวจสอบและคัดสรรเฉพาะข้อมูลที่ตรงกัน ส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกันไปนำมาหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงสาเหตุของข้อมูลที่ไม่ตรงกัน หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ นำมาจัดหมวดหมู่แล้วตีความแปลความ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1.1 ประชาชนมีความคิดเห็นต่อระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนใกล้เคียง และด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติทั้ง 4 แห่ง มีศักยภาพอยู่ในระดับสูงที่สุด ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติตาดโตน มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 92.14 2) อุทยานแห่งชาติไทยทอง มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ

90.71 3) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 87.14 และ 4) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา มีศักยภาพคิดเป็นร้อยละ 84.28 จัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ไม่ถูกดัดแปลงจากมนุษย์ มีสิ่งปลูกสร้างขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวบ้างตามความเหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและเพิ่มความสวยงามภายในแหล่งท่องเที่ยว นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติมีคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวได้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เช่น กิจกรรมเล่นน้ำสำหรับอุทยานที่มีแหล่งน้ำ กิจกรรมเกี่ยวกับการเดินสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการพักผ่อน กลางเต็นท์นอนสัมผัสบรรยากาศทางธรรมชาติ กิจกรรมชมวิวยุทธศาสตร์ มีผู้ดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจนและมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องและยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไว้ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และมีการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดีและเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ มีศักยภาพในระดับสูงที่สุด จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) คิดเป็นร้อยละ 92.14 และพระธาตุชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 86.43 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่อยู่ในระดับสูงจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อพญาแล คิดเป็น

ร้อยละ 80.00 พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดีคิดเป็นร้อยละ 73.57 และพระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) คิดเป็นร้อยละ 70.71 และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) วัดพญาแล คิดเป็นร้อยละ 63.57 และปราสาทภู คิดเป็นร้อยละ 56.43 ตามลำดับ

2. การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

2.1 การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 เส้นทาง ประกอบด้วยเส้นทางที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ โดยเริ่มจาก 1) ศาลเจ้าพ่อพญาแล 2) ปราสาท 3) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ และ 4) หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑ์ใบเสมา วัดคอนสวรรค์ เส้นทางที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา โดยเริ่มจาก 1) น้ำตกตาดโตน 2) มอหินขาว 3) ผาหัวนาค และ 4) พระธาตุชัยภูมิ เส้นทางที่ 3 เส้นทางท่องเที่ยว “เที่ยวชม เที่ยวไหว้ และเที่ยวซ้อบ” โดยเริ่มจาก 1) ศาลเจ้าพ่อพญาแล 2) ปราสาท 3) พระเจ้าองค์ตื้อ 4) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) 5) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา 6) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) และ 7) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง, เส้นทางที่ 4 เส้นทางเที่ยวชม “อุทยานชาติและอุทยานธรรม” โดยเริ่มจาก 1) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม 2) อุทยานแห่งชาติไทรทอง 3) ชุมชน

บ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) (พักค้าง) 5) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา 6) น้ำตกตาดโตน 7) มอหินขาว 8) ผาห้วยนา และ 9) พระธาตุชัยภูมิ, เส้นทางที่ 5 เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ โดยเริ่มจาก 1) ศาลเจ้าพ่อพญาแล 2) ปรางกู 3) พระเจ้าองค์ตื้อ 4) น้ำตกตาดโตน (พักค้าง) 5) มอหินขาว 6) ผาห้วยนา และ 7) พระธาตุชัยภูมิ, เส้นทางที่ 6 เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก โดยเริ่มจาก 1) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม 2) อุทยานแห่งชาติไทรทอง 3) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) (พักค้าง) 4) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) 5) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา 6) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) 7) พระเจ้าองค์ตื้อ 8) หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑ์ใบเสมา วัดคอนสวรรค์

2.2 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมินั้น ประกอบด้วย 1) กิจกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2) กิจกรรมสักการะผู้มีพระคุณ 3) กิจกรรมชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ 4) กิจกรรมเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดี และ 5) กิจกรรมนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน

3. การพัฒนาชุมชนเพื่อการรองรับเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า พื้นที่ชุมชนบ้านลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เป็นชุมชนจุดศูนย์กลางของเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะพัก ซื้อสินค้าชุมชนของฝากและทำ

กิจกรรมต่างๆ ผู้วิจัยจึงดำเนินการพัฒนากิจกรรมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3 ส่วน คือ

3.1 พัฒนากิจกรรมชุมชนน่ายุ บ้านน้ามอง หลังบ้านนากิน

3.2 พัฒนาถนนเส้นทางวัฒนธรรม โดยทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนให้เป็นเส้นทางสายวัฒนธรรม มีกิจกรรมหลายหลาย คือ (1) กิจกรรมทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในตอนเช้า (2) พัฒนาพื้นที่เป็นศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีบูธขายของที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าทอมือกระเป๋าลายผ้าข้าวม้า ตุงสาย ตุงแมงมุมระย้า ตระกล้าสานไม้ไผ่ ผักสด ผลไม้ปลอดสารพิษ (3) จัดทำป้ายขนาดใหญ่แสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ของอำเภอหนองบัวแดง และความรู้เกี่ยวกับงานบุญกระฐูป และองค์ความรู้ในการทำกระฐูปและตุง (4) สร้างศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน จะมีพื้นที่ฝึกอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกของชุมชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจ

3.3 พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการรองรับเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า เนื่องจากชุมชนได้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำกันอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว แต่รูปแบบยังไม่ได้รับการยอมรับ ได้มีการประชุม ปรึกษาหารือกันเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีจุดเด่น ซึ่งก็ไม่ใช่การยากเพราะชาวบ้านมีพื้นฐานทางฝีมือหัตถกรรมอยู่แล้ว ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ได้พัฒนาใหม่คือการทำ ตุงแมงมุมระย้า ตุงสาย ให้มีสีสันสดใส ดึงดูด อีกทั้งได้สร้างลวดลายผ้าทอขึ้นมาใหม่ เรียกว่าลายกระฐูป เพื่อให้เป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมผ้า

ฝ่ายของชาวหนองบัวแดง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีศักยภาพอยู่ในระดับสูงที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิทั้ง 4 แหล่งนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นโดยอุทยานแห่งชาติ อันเป็นหน่วยงานราชการ มีระเบียบ ระบบการบริหารงาน และงบประมาณแผ่นดินที่สามารถนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่องและยังคงอยู่อย่างยั่งยืนในปัจจุบัน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและดำเนินการเป็นเครือข่ายที่ดี ทั้งนี้เพราะพื้นที่ในเขตจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของนิภารัตนพุทธสงกรานต์ (2549, หน้า 27-37) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า (1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีอยู่ในระดับสูง โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม) และทางวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ) อยู่ในระดับสูง

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และการท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท) ซึ่งมีอยู่ในทุกพื้นที่ (2) ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวทุกอำเภอของจังหวัดราชบุรีมีความพร้อมที่จะให้บริการทางด้านคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม อาหารและภัตตาคาร ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนความปลอดภัย (3) ศักยภาพของกลไกของจังหวัดราชบุรีที่ประกอบด้วย ผู้นำส่วนจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการเอกชน และประชาชนทุกอำเภอ มีศักยภาพในระดับสูงในการเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปใช้บริการได้ทุกฤดูกาล (4) ศักยภาพในด้านการจัดการ พบว่า มีการประสานความร่วมมือและเสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวระหว่างผู้นำส่วนจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการเอกชน และภาคประชาชนในทุกอำเภอของจังหวัดราชบุรีในระดับสูง (5) ศักยภาพด้านบริการข้อมูลด้านท่องเที่ยว ป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว แผนที่แหล่งท่องเที่ยว ข้อมูล แหล่งท่องเที่ยว คู่มือแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ต ปรากฏว่าอยู่ในระดับที่สูง นอกจากนั้นวิธีการเสริมสร้างศักยภาพของจังหวัดราชบุรี ได้แก่ การประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างเข้มแข็งและจริงจังจะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ได้โดยภาพรวม

2. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่อยู่ในระดับสูงที่สุด จำนวน 2 แห่ง คือ วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก) และพระธาตุชัยภูมิ,

มีศักยภาพที่อยู่ในระดับสูง จำนวน 3 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อพญาแล, พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี และพระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) และมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) วัดพญาแล และปราสาทภู ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีศักยภาพแตกต่างกันไปโดยจะเห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงนั้นเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับจังหวัด เป็นที่ยอมรับ และมีชื่อเสียงมาเป็นระยะเวลา มีลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่โดดเด่นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นจำนวนมาก สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง 3 แห่ง (ศาลเจ้าพ่อพญาแล, หลวงพ่อใหญ่สมัยทวารวดี วัดคอนสวรรค์ และพระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ วัดศิลาอาสน์) จะเห็นได้ว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นโบราณสถาน มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในท้องถิ่นจึงทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เข้าถึงได้ง่ายสะดวกในการเดินทางไปมาคารพสักการะ แต่ในด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีก 2 แห่ง คือ พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) นี้ ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปมากนัก และส่วนปราสาทภูนั้น จะเห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่แหล่งโบราณสถาน อยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากรและเทศบาลเมืองชัยภูมิ ซึ่งมีการวางระบบการบริหารจัดการในพื้นที่

น้อยเกินไป จึงทำให้มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของศิลาวัฒน์ ชัยวงษ์ และคณะ (2563) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดลำนนา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดลำนนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้าน และพุทธศิลปกรรมในลำนนา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สามารถสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของลำนนา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พบว่า มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวการจัดสถานที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวมีเพียงพอ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สภาพเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยว มีความปลอดภัย การแสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมี การจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม และ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของธนากรทองธรรมศิริ (2563) ที่ได้การศึกษาเรื่อง ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสามสิบห้องของชาวจีน

โบราณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสามสิบห้อมโดยรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก, ด้านกิจกรรม และ 5) ด้านการตระหนักรู้ อยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาดังกล่าว ชุมชนสามสิบห้อมควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีนโบราณให้ตรงตามเอกลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณ ปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบให้มีความสวยงาม อีกทั้งควรเพิ่มปริมาณรถโดยสารที่ให้บริการและรถเช่า รวมทั้งหอน้ำให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว

3. การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ สามารถจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้เพียง 2 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม จากสถานที่ท่องเที่ยวหลักหรือมีชื่อเสียงในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 11 แห่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของอนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ มีลักษณะเป็นการ เดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิตและความนึกคิดซึ่งกันและกัน ดังนั้นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้หลักของ

การจัดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว โดยนำผลการวิจัยในครั้งนี้มาจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวแบบเน้นเฉพาะและแบบผสมผสาน โดยดำเนินการกำหนดเส้นทางและอาศัยข้อมูล พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว มาประกอบการจัดเส้นทาง โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยว ตามที่ เดชา บุญค้ำ (2539, หน้า 1) เสนอไว้ว่า ควรจัดเส้นทางให้มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ชื่นชอบการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ มากที่สุดเป็นอันดับ 1 รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นอันดับ 2 อันดับที่ 2 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิตท้องถิ่น โดยผู้วิจัยพยายามจัดสถานที่ท่องเที่ยวให้ครบ ตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในการท่องเที่ยว แบบไปเช้า – เย็นกลับ และใช้เวลา 1 วัน ดังนั้นเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวจึงไม่ไกลมากนัก อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวก็มีจำนวนไม่มากนักเกินไป

4. การพัฒนาชุมชนเพื่อการรองรับเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้วิจัยจึงดำเนินการพัฒนา กิจกรรมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนบ้านลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยทำการพัฒนากิจกรรมใน 3 ส่วน คือ 1) พัฒนากิจกรรมชุมชนน่ายุ บ้านน้อมองหลังบ้านนากิน 2) พื้นฟูถนนเส้นทางวัฒนธรรม โดยทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนให้เป็นเส้นทางสายวัฒนธรรม มีกิจกรรมหลายหลาย 3) พัฒนา

ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการรองรับเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ได้พัฒนาใหม่ คือ การทำตุ้งแมงมุมระย้า ตุ้งสายให้มีสีสันสดใสงดงาม และมีการพัฒนาลวดลายผ้าทอขึ้นมาใหม่ เรียกว่า “ลายกระชูป” เพื่อให้เป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมผ้าฝ้ายของชาวหนองบัวแดง จะเห็นได้ว่าเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างอัตลักษณ์ชุมชนและสร้างมรดกทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวัชรสุวรรณนทร (ลูกซุบ เกตุเขียว) และคณะ (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง การผลิตภัณ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน เนื่องจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นนั้นถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนยังคงมีการรักษาไว้แต่อยู่อย่างกระจัดกระจายและลดจำนวนลงอย่างมาก โดยเฉพาะการลดจำนวนลงของต้นตาลในท้องถิ่น ส่วนมากมีผลมาจากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย สวนบางแห่งถูกทิ้งร้าง และสวนบางแห่งถูกปรับเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองความต้องการตามวิถีชีวิตที่ทันสมัย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดให้มีนโยบายในการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน ในลักษณะเชิงสร้างสรรค์สร้างอัตลักษณ์ความเป็นชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือ

ของชุมชน

1.2 ควรสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดและจากชุมชน ทุกหน่วยงานควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้เกิดผลดีสำหรับชุมชนจากการพัฒนานั้นอย่างต่อเนื่อง

1.3 ควรสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนและมีการสืบสานการพัฒนาให้ต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวตามเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยแบ่งเป็นยุคสมัยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

2.3 ควรวิจัยการยกระดับการพัฒนาผ้าทอลายกระชูป ของอำเภอนองบัวแดง ที่ผู้วิจัยได้ร่วม กับชาวบ้านสร้างไว้ในงานวิจัยครั้งนี้ให้มีความสวยงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน ผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงเนื่องจากเป็นแหล่งที่เขียวที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณค่าและเป็นสิ่งดึงดูดใจ มีความสะดวกสบายเข้าถึงได้ง่าย มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และมีการ

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จังหวัดชัยภูมิ. (2564). *ข้อมูลจังหวัดชัยภูมิ ด้านการท่องเที่ยว*. เข้าถึงได้จาก https://www.chaiyaphum.go.th/page_about/about4.3.php
- เดชา บุญค้ำ. (2539). *การวางแผนผังบริเวณ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนากร ทองธรรมสิริ. (2563). *ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสามสิบห้อยของชาวจีนโบราณ อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์ และคณะ. (2549). *ศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 27-37.
- พระครูวัชรสุวรรณาทร (ลูกซูป เกตุเขียว) และคณะ. (2562). *ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ. (2563). *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดลำนาว*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร์ กระทรวงมหาดไทย. (2565). *สถิติประชากรจังหวัดชัยภูมิ*. เข้าถึงได้จาก http://www.chaiyaphum.go.th/page_about/about2.1.php
- สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.2566-2570 กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด*. เข้าถึงได้จาก http://www.chaiyaphum.go.th/page_other /Plan_cyp2561-2564.php
- สุทธิ เหล่าฤทธิ์ และคณะ. (2545). *ประวัติเมืองชัยภูมิ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุดถนอม ตันเจริญ. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม*. *วารสารท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 1-24.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2565). *ยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.dasta.or.th>
- อนรรักษ์ ปัญญานวรัตน์. (2542). *แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรายได้ พะเยา แพร่ น่าน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Yamane, T. (1973). *Elementary sampling theory*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

**บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรม
ทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น***
**The Role of Community Leaders in the Promotion of Buddhist
Political Ethics for Local Development in Khon Kaen Province**

ภูกาญจนาภักดิ์ ปุณณัมย์ และเกษรา ภาทอง
Phukanchanakrit Pulanram and Ketsada Phathong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: pagsa.2522@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 2) วิเคราะห์จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น และ 3) เสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน ใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้า แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ได้ใช้บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ 6 ด้าน คือ 1) หลักภาวะผู้นำ 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักคุณธรรม 4) หลักความโปร่งใส 5) หลักนิติธรรม และ 6) หลักจารีตประเพณี

2. จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ผู้นำชุมชนได้ใช้บทบาทในการครองตน ครองคน ครองงาน ด้วยจริยธรรมทางการเมือง เพื่อประพฤติปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองการปกครองตามหลักราชธรรม 10 ซึ่งจัดแบ่งเป็นหมวดตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ 1) หมวดศีล คือ ทาน (แบ่งปัน) ศีล (ประพฤติดีงาม) อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) 2) หมวดสมาธิ คือ ปริจาคะ (เสียสละ) อาชวาระ (ซื่อตรง) มัททวะ (อ่อนโยน) ตปะ (มุ่งบำเพ็ญเพียร) อักโกธะ (ไม่โกรธ) ขันติ (อดทน) และ 3) หมวดปัญญา คือ อวิโรธนะ

*ได้รับบทความ: 9 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 12 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 6 มีนาคม 2567

Received: November 9, 2023; Revised: December 12, 2023; Accepted: March 6, 2024

(เที่ยงธรรม)

3. การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผู้นำชุมชนได้มีการเสริมสร้างบทบาทและพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม 3) พฤติกรรมทางการเมือง และ 4) ความน่าเชื่อถือทางการเมือง ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของพลเมืองในท้องถิ่น 3 ด้านหลัก คือ 1) เสรีภาพ 2) เศรษฐกิจ และ 3) สันติสุข โดยมีหลักการบริหารนิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักการสร้างความเจริญแบบสามัคคีธรรม และเป็นฐานสำคัญเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ตามหลักการปกครองที่ว่า “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข”

คำสำคัญ: บทบาท; ผู้นำชุมชน; จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ; การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Analyze the role of community leaders in Khon Kaen province. 2) Analyze Buddhist Political Ethics in Khon Kaen, and 3) Strengthen Buddhist Ethics for local Development in Khon Kaen province. It is qualitative research using document study and related research. In-depth interview from 35 key informants and focus group discussions by 12 qualified experts. Use content analysis techniques to add content and check the accuracy and completeness of the data using triangulation techniques. The present it descriptively.

The research results were as follows:

1. The role of community leaders in Khon Kaen province used their role to perform duties 6 aspects: 1) Leadership 2) Participation 3) Morality 4) Transparency 5) Rule of law and 6) Tradition.

2. The Buddhist Political Ethics in Khon Kaen province. The community leaders have used their role to control themselves, manage people and manage work with political Ethics. To carry out political and administrative duties according to the doctrines of RĀJADHAMMA 10, which are divided into categories according to the Threefold training doctrines e.i. 1) the category of SĪLA (the precept or high moral character) includes DĀNA (charity) SĪLA (the precept) good conduct and AVIHIMŚĀ (non- violence) 2) The category of SAMĀDHI (meditation) includes PARICCĀGA (sacrifice), ĀJJAVA (honesty), MADDAVA (kindness), TAPA (self-control), AKKODHA (non-anger) and KHANTI (patience) and 3) The category of PAÑÑĀ (wisdom) include AVIRODHANA (conformity to the Law).

3. Strengthen Buddhist Ethics for local development in Khon Kaen province. The community leaders have strengthened their roles and consumer behavior: namely 1) Political participation 2) Social responsibility 3) Political behavior and 4) Political credibility which responds to the needs of local citizens in 3 areas e.i. 1) Liberty 2) Economy and 3) Peace, which the doctrines of APARIHĀNİYADHAMMA 7, which is important doctrines for building unity and prosperity to promote local development to be sustainable according to the principles of governance that “Cure Suffering, Nourish Happiness”.

Keywords: Role; Community Leaders; Buddhist Political Ethics; Local Development

1. บทนำ

ประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ หรืออาจถือตามคำกล่าวของอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) อดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาที่เคยได้กล่าวคำสุนทรพจน์ไว้ว่า “ประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (government of the people, by the people and for the people)” (Helana, 1999, pp. 1-2) ซึ่งไม่ว่าคนจะกล่าวอย่างไรก็ตาม ความจริงก็เป็นอยู่อย่างนั้น เสียงส่วนใหญ่ก็ตัดสินใจได้เฉพาะว่า จะเอาอย่างไร คือบอกความต้องการของประชาชนที่ว่า สังคมประชาธิปไตยนั้นใช้เสียงส่วนใหญ่ตัดสินใจ ก็คือบอกความต้องการของประชาชนว่า จะเอาอย่างไร หากแต่ความต้องการของประชาชนที่ว่า จะเอาอย่างนั้น จะเกิดประโยชน์ดีงามแท้จริง ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความรู้ ว่า อะไรจริง อะไรถูกต้อง อะไรดีงาม อะไรเป็น

ประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์แล้ว จึงเลือกตัดสินใจเอาสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม เป็นประโยชน์นั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

ในอดีตที่ผ่านมาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การทุจริตต่อหน้าที่ราชการ การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่การใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบสำหรับตนเองและผู้อื่น การมีทรัพย์สินมากผิดปกติหรือได้มาสืบเนื่องจากการปฏิบัติหรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เหล่านั้นนับเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ก่อให้เกิดผลร้ายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญเทียบเท่าอารยะประเทศ โดยปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นข้อเรียกร้องจากหลายฝ่ายเพื่อหาแนวทางป้องกันและปราบปรามอย่างเป็นรูปธรรม (ณรงค์ ศรีนาท, ม.ป.ป. อ้างถึงใน โชคสุข กรกิตติชัย, 2565) จนมีการกำหนดเป็นกฎหมาย และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.

2518 เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2518 ในสมัยนายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ มีชื่อย่อว่า “คณะกรรมการ ป.ป.ป.” (สำนักกำกับและตรวจสอบสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2550, หน้า 19 อ้างถึงใน โชคสุข กรกิตติชัย, 2565) ทำหน้าที่ดำเนินงานเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวสามารถบังคับใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหมายถึงข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือมีเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหมายรวมถึงกรรมการอนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายดังกล่าวจะสามารถใช้บังคับเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย ด้วยเหตุที่ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ป. มีข้อจำกัดหรือสละกระบวนการดำเนินงานยังต้องขึ้นตรงกับนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากข้อกล่าวหาใดมีความเกี่ยวข้องพาดพิงไปถึงบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประพฤติมิชอบต่อตำแหน่งหน้าที่เสียเอง กฎหมายข้างต้นก็จะบังคับใช้ไม่ได้เต็มประสิทธิภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้

กฎหมาย กล่าวคือการดำเนินคดีแก่บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ในทางการเมืองเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง เพราะองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีทั้งการสอบสวน การฟ้องร้อง หรือการพิจารณาพิพากษาคดี อาจเกิดความเกรงกลัวต่ออิทธิพลในทางการเมืองได้ ทำให้เกิดความไม่กล้าหรือลังเลที่จะดำเนินการตามบทบัญญัติของกฎหมาย (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์ วัฒนกุล, 2545, หน้า 29, อ้างถึงใน โชคสุข กรกิตติชัย, 2565) ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเกี่ยวกับการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ได้มีเพียงศาลยุติธรรมเท่านั้น ที่สามารถใช้กฎหมายประมวลวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับใช้สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่าทุจริต จนกระทั่งเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ซึ่งเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติ และมีประเด็นของการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงรวมอยู่ด้วย ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 สถานการณ์บ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายครั้ง จนเกิดมีกระแสเรียกร้องเรื่องการปฏิรูปการเมืองขึ้น เพื่อแก้ไขความล้มเหลวของระบบการเมือง ทั้งเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน การซื้อสิทธิขายเสียง การไร้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของประชาชน จนเป็นเหตุให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว การขาดจริยธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัญหาสำคัญในสังคมปัจจุบัน อาทิเช่น กรณีเกี่ยวเรื่องการทุจริตในระดับประเทศ จากเหตุการณ์นายบุญทรง เตริยาภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีความผิดในคดีทุจริตโครงการระบายข้าวแบบจีทูจี โดยเมื่อวันที่ 25 ส.ค. 2560 ศาลฎีกา พิพากษาจำคุกนายบุญทรง 42 ปี กรณีมีส่วนรู้เห็นในการทุจริตระบายข้าวแบบจีทูจี ผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และ ผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 หรือ พ.ร.บ. อื้อว่า ซึ่งมีอัตราโทษรุนแรง และได้ยื่นอุทธรณ์คดีต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามกฎหมายใหม่ เพื่อขอลดโทษเนื่องจากมีพยานหลักฐานเพิ่มเติม แต่อัยการโจทก์ได้กลับขออุทธรณ์เพิ่มโทษจำเลยเพื่อต่อสู้ด้วย ในที่สุดศาลได้พิพากษาแก้โทษจำคุกนายบุญทรง โดยเพิ่มอีกกระทงหนึ่งเป็นเวลา 6 ปี จากโทษเดิม 42 ปี เป็น 48 ปี และเมื่อวันที่ 7 ธ.ค.2564 เว็บไซต์ ราชกิจจานุเบกษา เผยแพร่พระราชกฤษฎีกา พระราชทานอภัยโทษ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร วันชาติ และวันพ่อแห่งชาติ 5 ธ.ค. 2564 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ ที่มีความประพฤติดีให้ได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ เพื่อให้โอกาสแก่บุคคลเหล่านั้นกลับเป็นพลเมืองดี อันจะเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ

สืบไปโดยนายบุญทรง เตริยาภิรมย์ อายุ 61 ปี เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม จากคดีโครงการจำนำข้าวในรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งศาลพิพากษาปี 2560 กำหนดโทษไว้ 48 ปี ได้รับพระราชทานอภัยโทษปี 2564 รอบแรก เหลือวันต้องโทษจำคุก 16 ปี และได้รับพระราชทานอภัยโทษปีเดียวกันนี้ ในรอบสอง เหลือวันต้องโทษ 10 ปี จะพ้นโทษ 21 เม.ย. 2571 (ไทย พีบีเอส (Thai PBS), 2566)

นอกจากนี้ ยังมีกรณีการขาดจริยธรรมทางการเมืองในระดับจังหวัด จากเหตุการณ์ เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564 นายอนุศาสตร์ สอนศิลป์ ประธานกรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ได้ส่งเอกสารถึงสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ว่า วันนี้นำเรียนความเคลื่อนไหวในการดำเนินคดีความอาญา เลขคดีที่ อ.89/2564 พนักงานอัยการจังหวัดขอนแก่น โจทก์ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด เป็นผู้เสียหาย (โจทก์ร่วม) 1) นายนพรัตน์ สร้างนานอก 2) นายสมศักดิ์ โคตวงศ์ 3) นายนิวัฒน์ นีราศสูงเนิน 4) นางวราพร ธรณี จำเลย และเลขคดีที่ อ.258/2564 พนักงานอัยการจังหวัดขอนแก่น เป็นโจทก์ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด เป็นผู้เสียหาย (โจทก์ร่วม) นายเอกราช ช่างเหลา จำเลย ร่วมกันยื่นยกข้อหาฟ้องปลอมแปลงเอกสาร (สมุดคู่ฝาก) และคดีความแพ่งคดีหมายเลขดำที่ พฎ1/2564 (หนังสือพิมพ์โคราช คนอีสาน, 2563) ซึ่งต่อมาในวันที่ 29 ก.ย. 2566 ศาลจังหวัดขอนแก่น ยกฟ้อง 3 อดีตนายกกรรมการ และ 1 เจ้าหน้าที่ฝ่ายบัญชี สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น คดีร่วมกันยกเงินกว่า 431 ล้านบาท

ปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิปลอมคดีนี้ พนักงานอัยการจังหวัดขอนแก่น โจทก์ และ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด โจทก์ร่วม ยื่นฟ้องนายณพรัตน์, นายสมศักดิ์, นายนิวัฒน์ อดีต กรรมการบริหารฯ และนางวราพร เจ้าหน้าที่ฝ่าย บัญชี สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น เป็นจำเลยที่ 1-4 ตามลำดับ ฐานร่วมกันยักยอกทรัพย์ ปลอม แปรเอกสารสิทธิหรือสมุดคู่ฝาก และใช้เอกสาร สิทธิปลอม หลังร่วมกับนายเอกราช ช่างเหลา สส.ขอนแก่น เขต 4 พรรคภูมิใจไทย จำเลยที่แยก ฟ้องอีกคดี ยักยอกเงินกว่า 431 ล้านบาท ระหว่าง ปี 2554-2561 โดยจำเลยทั้ง 4 ให้การปฏิเสธตลอด ข้อกล่าวหา (สำนักข่าวไทย อสมท., 2566)

จากกรณีที่กำลังมาข้างต้นนั้น เป็นเพียง หนึ่งในหลายกรณีที่เกิดขึ้นกับนักการเมือง สะท้อน ถึงจิตสำนึก และมาตรฐานด้านจริยธรรมที่ต้อง แสดงความรับผิดชอบทางการเมือง จริยธรรม นักการเมือง ถือเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจ และเป็นเรื่องท้าทายสำหรับนักการเมือง แม้ในปัจจุบัน จะมีนักการเมืองบางคนที่ยอมรับในการปฏิบัติตน ตามแนวจริยธรรม แต่ก็ยังมีนักการเมืองบางคนที่ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่าง ในขณะที่นักวิชาการ ระบุว่า ยังจำเป็นต้องพัฒนาความรับผิดชอบ นักการเมืองไทย ให้มีมาตรฐานสูงขึ้น เนื่องด้วย นักการเมือง หรือผู้บริหารแผ่นดิน ที่ดำเนินกิจการ บ้านเมืองก็เพื่อสร้างสภาพที่เอื้อให้ประชาชนและ สังคมเดินหน้าไปสู่เป้าหมายแห่งชีวิต และเป้าหมายแห่งสังคม การที่จะทำหน้าที่นี้ได้ จะต้อง มี ปัญญาว่าอะไรดี อะไรเป็นประโยชน์ที่แท้จริง อะไรควรเป็นเป้าหมายของชีวิต อะไรควรเป็นเป้า

หมายของสังคม เพราะเราไม่ได้ปกครองหรือ บริหารกิจการบ้านเมืองเพียงเพื่อให้บ้านเมืองสงบ สุขอยู่หนึ่ง ๆ ซึ่งการที่จะสร้างสภาพที่เอื้อนั้น นักการเมืองหรือผู้บริหารแผ่นดิน ก็จะต้องมีปัญญาที่รู้ เข้าใจว่า จะให้เอื้อต่อเป้าหมายอะไร อะไรดีงาม อะไรเป็นประโยชน์ อะไรควรจะเป็นเป้าหมาย อะไร เป็นอารยธรรมที่แท้จริง เพราะฉะนั้น นักการเมือง นักบริหาร นักการปกครอง จึงต้องแสวงปัญญาอยู่ เสมอ โดยถือเป็นหน้าที่ ฯลฯ ดังคำที่ว่า “ถ้าเมื่อฝูง โคข้ามฟากไปอยู่ โคผู้นำฝูงไปคด เมื่อมีโคผู้นำฝูง ไปคด โคทั้งหมดนี้ ก็ยอมไปคด ฉันทใด ในหมู่มนุษย์ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ผู้ใดได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ ประเสริฐสุด ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม จะป่วย กล่าวไปถึงประชาชนนอกนี้ ชาวเมืองทั้งปวงย่อม อยู่เป็นทุกข์ ถ้าพระราชาไม่ทรงดำรงอยู่ในธรรม ถ้า เมื่อฝูงโคข้ามฟากไปอยู่ โคผู้นำฝูงไปตรง เมื่อมีโค ผู้นำฝูงไปตรง โคทั้งหมดนั้นก็ไปตรง ฉันทใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติว่า เป็นผู้ ประเสริฐสุด ถ้าแม้ผู้นั้นประพฤติเป็นธรรม ไม่จำ ต้องกล่าวถึงประชาชนนอกนี้ ชาวเมืองทั้งปวงย่อม อยู่เป็นสุข ถ้าพระราชาทรงดำรงอยู่ในธรรม ฯลฯ” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ในปัจจุบันนี้ สังคมไทยกลายเป็นสังคม นิยมวัตถุทำให้คนคิดเห็นออกห่างจากหลักพุทธ ธรรม ต่างคนต่างมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์ตาม การเปลี่ยนแปลงไปของกระแสโลกโดยมิได้คำนึงถึง คุณธรรมจริยธรรม เพราะเหตุนี้ ผู้นำทางการเมือง จึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการ เมือง เพราะหากผู้นำทางการเมืองขาดซึ่งคุณธรรม และจริยธรรมทางการเมืองแล้วก็มักจะก่อปัญหา

ผลประโยชน์ทับซ้อนในรูปแบบต่างๆ หลักพุทธธรรมถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาการขาดจริยธรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้น อาทิเช่น การละเมิดสิทธิและเสรีภาพ การทุจริตและการทำผิดกฎหมาย การใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนเองหรือกลุ่มบุคคลบางราย โดยทุจริตและการละเมิดกฎหมาย รวมถึงการปกปิดข้อมูล อย่างไรก็ตาม ผู้นำมีทุกระดับในสังคม ซึ่งในระดับท้องถิ่นเป็นระดับที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ผู้นำชุมชนจึงเป็นบุคคลที่สำคัญส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน และจากรายงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านทุจริต (ศปท.) จังหวัดขอนแก่น ข้อมูลเชิงสถิติเรื่องร้องเรียนการทุจริต ผลดำเนินงานจัดการเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ “กรณีร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ” ของศูนย์ดำรงธรรม จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2566 มีการร้องเรียน จำนวน 70 เรื่อง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กล่าวโทษเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการทุจริตของโครงการการบริหารงบประมาณ การบริหารกองทุน การจัดซื้อจัดจ้าง การเรียกรับผลประโยชน์ หรือพฤติกรรมเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เหมาะสม จำนวน 46 เรื่อง 2) ได้รับผลกระทบจากการบริการ/การบริการภาครัฐ จำนวน 20 เรื่อง และ 3) ร้องเรียนโครงการของรัฐอื่นๆ อาทิเช่น โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ไทยชนะ เราชนะ และเราเที่ยวด้วยกัน จำนวน 4 เรื่อง (สำนักงานจังหวัดขอนแก่น, ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านทุจริต (ศปท.) จังหวัดขอนแก่น, 2566)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง บทบาทของ

ผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมวิธีดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

1. วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Sources) ซึ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และอื่นๆ ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ งานนิพนธ์ของนักปราชญ์สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา บทความ วารสาร เอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย เอกสารรายงานต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทัศนะของประชาชนในพื้นที่ ตามขอบเขตเนื้อหาแนวคิด ทฤษฎี และตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีการศึกษาโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากบุคคลทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายจังหวัดขอนแก่น รวมถึงนักวิชาการ ทั้งที่เป็นคหบดีและพระสงฆ์นักวิชาการในประเทศไทย จำนวน 35 รูป/คน สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 กลุ่มหลักๆ ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา/พระสงฆ์นักพัฒนาผู้มีบทบาทเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมือง คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ บุคคลผู้มีประสบการณ์เข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมืองและเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา หรือมีผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นที่ประจักษ์ และมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการจากสถาบันทางการศึกษา คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ประเพณี จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มที่ 3 ภาครัฐ ทั้งฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริหาร ที่ดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง คือ นายอำเภอ (จำนวน 5 คน) ปลัดเทศบาล (จำนวน 3 คน) และหรือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (จำนวน 2 คน) รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 4 ภาค

ประชาชน ประกอบด้วย ผู้มีความรู้ด้านการเมือง การปกครอง และติดตามสถานการณ์ข่าวสารบ้านเมืองเป็นประจำ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 5 นักการเมือง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีบทบาททางการเมืองไทย จำนวน 3 คน และ กลุ่มที่ 6 ผู้นำชุมชนแบบที่เป็นทางการ ทั้งฝ่ายท้องถิ่น และฝ่ายท้องถิ่น และผู้นำชุมชนแบบที่ไม่เป็นทางการ (ปราชญ์ชาวบ้าน) ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี (จำนวน 3 คน) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (จำนวน 2 คน) กำนัน (จำนวน 1 คน) ผู้ใหญ่บ้าน (จำนวน 3 คน) และปราชญ์ชาวบ้าน (จำนวน 1 คน) รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 คน

3. วิธีการศึกษาโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อต้องการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หารลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) และวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งได้คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตามคุณสมบัติ โดยมีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) จำนวน 12 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง

(Structured Interview)

การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ประกอบด้วย 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และอื่นๆ ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ตำรา งานนิพนธ์ของนักปราชญ์สำคัญๆ บทความ วารสาร เอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย เอกสารรายงานต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทัศนะของนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ตามขอบเขตเนื้อหาแนวคิด ทฤษฎี และตามกรอบแนวคิดในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพของงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques) โดยมีการนำแนวคิดนี้มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยอาศัยแง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของข้อมูล สามารถจำแนกเป็น 4 วิธี คือ 1) ต่างวิธี (Methods Triangulation) 2) ต่างแหล่ง

ข้อมูล (Triangulation of Sources) 3) ต่างผู้วิเคราะห์ (Analysis Triangulation) และ 4) ต่างทฤษฎี/แนวคิด (Theory/Perspective Triangulation)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นพบทั้งจากผลของการสัมภาษณ์เชิงลึก และทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บทบาทของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการทั้งในฝ่ายปกครองท้องถิ่น และฝ่ายบริหารท้องถิ่น รวมถึงผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ได้ใช้บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่แบบครองตน ครองคน ครองงาน อันประกอบด้วย 6 ด้านหลักๆ (LPMTRT) คือ 1) บทบาทตามหลักภาวะผู้นำ (L: Leadership) คือผู้นำชุมชนมีบทบาทเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่นได้ ปฏิบัติตนให้เป็นผู้นำเชื่อถือ เป็นกลาง มุ่งมั่น ทุ่่มเท สร้างโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าได้ 2) บทบาทตามหลักการมีส่วนร่วม (P: Participation) คือผู้นำชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติแบบร่วมฟัง ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำ ร่วมเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำชุมชนจำต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาหรือประเด็นที่

สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน 3) บทบาทตามหลักคุณธรรม (M: Morality) คือผู้นำชุมชนมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ หรือในการปฏิบัติราชการให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม เป็นผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองที่ดี ยึดมั่นความถูกต้อง โดยดำรงตนอยู่บนหลักการแห่งเหตุและผล ซื่อสัตย์ ทั้งกับตนเองและผู้อื่น 4) บทบาทตามหลักความโปร่งใส (T: Transparency) คือ ผู้นำชุมชนปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ ให้ให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ 5) บทบาทตามหลักนิติธรรม (R: Rule of Law) คือผู้นำชุมชนจำต้องถือหลักกฎหมายและใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรมเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และมีความยุติธรรมเที่ยงธรรม โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆ และ 6) บทบาทตามหลักจารีต ประเพณี (T: Tradition) คือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมนำวิถีปฏิบัติ และยึดหลักแบบแผนตามจารีต ประเพณี ปรับตัวให้เท่าทันสถานการณ์ สร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาตามยุคสมัย โดยยังตระหนักรักษาดำรงขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่สืบสานต่อไป โดยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างคน เคารพคน คนเคารพธรรมชาติ และคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ มาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบัน จาก

การวิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ คือ ความต้องการอันพึงประสงค์ของพลเมืองในท้องถิ่น ได้แก่ ด้านเสรีภาพ (L: Liberty) หมายถึง ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีเสรีภาพตามบทบาทหน้าที่ของพลเมือง แต่อยู่บนหลักกฎเกณฑ์ กติกา และกฎหมายที่ยอมรับร่วมกัน

2. จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนได้ใช้บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของจริยธรรมทางการเมืองตามหลักราชธรรม 10 (10R: 10 RĀJADHAMMA) โดยบูรณาการร่วมกันระหว่างหลักการทางตะวันตก ตะวันออก โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ อันเป็นวิธีการในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนทุกคนเกิดการมองเห็นคุณค่า มีจิตสำนึกที่ดี เกิดสิ่งเร้า และนำไปสู่อุปนิสัยเชิงบวก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดแบ่งเป็นหมวดๆ ตามหลักไตรสิกขาได้ 3 หมวด (SSP) ได้แก่ 1) หมวดศีล (S: SĪLA) ประกอบด้วย (1) ทาน (การแบ่งปัน) คือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้รู้จักให้หรือแบ่งปันก่อน เป็นผู้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ให้โอกาส เพื่อสร้างความสุขให้กับประชาชน ผู้ได้ปกครองโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (2) ศีล (ความประพฤติดีงาม) คือผู้นำต้องวางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีงามตามหลักศีลทั้งกาย วาจา และมีจิตสำนึกที่ดี ไม่ประพฤติผิดจารีต ประเพณี และกฎ กติกาทางสังคม และ (3) อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) คือ ผู้นำชุมชนที่ดี ต้องนำพาทีมงานและสมาชิกในชุมชนให้สามารถเดินไปข้างหน้าด้วยความเต็มใจ โดยไม่เบียดเบียน บังคับ กดขี่ ข่มเหง

และก่อความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน 2) หมวดสมาธิ (S: SAMĀDHI) ประกอบด้วย (1) ปริจจาคะ (การเสียสละ) คือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีจิตอาสา รู้จักเสียสละให้กับส่วนรวมเป็นสำคัญโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนและกลุ่มพวกพ้อง โดยเน้นสร้างโอกาส สร้างช่องทางการทำมาหาเลี้ยงชีพ และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน ให้สามารถดำรงตนอยู่ได้บนฐานแห่งความพอเพียง และการแบ่งปัน อันเป็นแนวทางส่งผลให้เกิดสภาพทางด้านเศรษฐกิจที่ดี (2) อาชชวะ (ความซื่อตรง) คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้มีความซื่อตรงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ต่อดังค์กร โดยประพฤติตนตั้งอยู่ในความสุจริตต่อหน้าที่หรือต่อหลักการทำงานที่ชัดเจน มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ (3) มัททวะ (ความอ่อนโยน) คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้วางตนดี ไม่เย่อหยิ่ง เป็นผู้มีอัธยาศัยกันเอง รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า มีความอ่อนโยนต่อผู้เยาว์กว่า และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ทุกกลุ่มวัย (4) ตปะ (การมุ่งบำเพ็ญเพียร) คือ ผู้นำชุมชนต้องมีความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคที่พบเจอ มุ่งมั่นสู่เป้าหมาย ยอมเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขของสมาชิกในชุมชน (5) อักโกธะ (ความไม่โกรธ) คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ไม่โกรธง่าย ไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธ เป็นผู้ไม่หุนหันพลันแล่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดี เป็นผู้มีความเมตตาปรารถนาดีต่อสมาชิกในชุมชนทุกฝ่าย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และ (6) ขันติ (ความอดทน) คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้มีจิตใจมั่นคง หนักแน่น ไม่อ่อนไหวต่อความยากลำบากและปัญหาต่างๆ

โดยต้องเป็นผู้มีวิจยญาณ สามารถรู้จักวิเคราะห์แยกแยะเหตุและผลของปัญหาต่างๆ ที่พบเจอได้ด้วยความรอบคอบ และ 3) หมวดปัญญา (P: PAÑÑĀ) ประกอบด้วย อวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม) คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้มีความหนักแน่น ไม่เชื่อง่าย ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ยึดถือความถูกต้อง ความยุติธรรม เที่ยงธรรมเป็นหลัก เป็นผู้มีความน่าเชื่อถือ หรือความน่าไว้วางใจของสมาชิกในชุมชนจากการวิเคราะห์จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ คือ ความต้องการอันพึงประสงค์ของพลเมืองในท้องถิ่น ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ (E: Economy) หมายถึง ผู้นำชุมชนได้เสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธตามหลักราชธรรม 10 จนเกิดพฤติกรรมที่ดีแล้ว ก็เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทางเศรษฐกิจในชุมชนตามมาด้วย ดังที่ว่า “การเมืองดี เศรษฐกิจก็ย่อมดี”

3. การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนได้มีการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ ผ่านบทบาทและพฤติกรรม จำนวน 4 ด้านหลัก (PSPP) อันประกอบด้วย 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนมีเหตุมีผล สร้างความเชื่อใจให้กับประชาชน เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็นในทุกมิติทางสังคมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะสิ่งสำคัญ คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม 2) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม คือ ผู้นำชุมชนที่ดีต้องเป็นผู้ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์

อย่างเท่าเทียมกัน สร้างโอกาสในความรับผิดชอบ ต่อสังคมร่วมกัน สร้างแนวทางที่ดีต่อการสร้าง โอกาสและการยอมรับกติการ่วมกัน 3) ด้าน พฤติกรรมทางการเมือง คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้มี จิตสาธารณะหรือจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Public mind) สร้างการมีส่วนร่วมโดยปฏิบัติหน้าที่หรือ ทำงานเพื่อส่วนรวม ร่วมมือ ร่วมใจ มุ่งเน้นการลด ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม และมุ่งพัฒนา คุณภาพชีวิตเกี่ยวกับสัมมาชีพ เพื่อสร้างสถานภาพ ด้านเศรษฐกิจให้ดีขึ้นแก่สมาชิกในชุมชน อัน เป็นการสร้างประโยชน์สุขให้กับสังคมส่วนรวม ตามหลักการปกครองที่ว่า “การบำบัดทุกข์ บำรุงสุข” โดยยึดบุคลิกภาพของการเป็นผู้นำที่ดี แบบหลัก 5 ก. ได้แก่ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ กล้า นำ และกล้าเปลี่ยนแปลง และ 4) ด้านความน่าเชื่อ ถือทางการเมือง คือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ยึดมั่นใน สุจริตธรรม มีสัจจะ เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความ รัก ความสามัคคี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขกับสมาชิก ในชุมชนเป็นหลัก โดยวางนโยบายการพัฒนาที่ ชัดเจนสามารถจับต้องได้ ไม่เพ้อฝัน ให้เหตุผล รับ ฟังปัญหา และพร้อมแก้ไข ด้วยเหตุผล เพื่อเป้า หมายสูงสุด คือความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน จาก การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อ พัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ทำให้ค้นพบองค์ ความรู้ใหม่ คือ ความต้องการอันพึงประสงค์ของ พลเมืองในท้องถิ่น ได้แก่ ด้านสันติสุข (P: Peace) หมายถึง เมื่อผู้นำชุมชนใช้แนวทางการพัฒนา บทบาทและพฤติกรรมของตนเองได้ตามหลักการ เจริญพุทธแล้ว ย่อมทำให้เกิดสันติสุขภายในชุมชน จากการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ

ทำให้ทราบได้ว่า คือ บทบาทของผู้นำชุมชนในการ เสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อ พัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ล้วนจำต้องมี หลักการบริหารนิยธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นหลักการ สร้างความเจริญแบบสามัคคีธรรม และเป็นฐาน สำคัญเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความ ยั่งยืน ตามหลักการปกครองที่ว่า “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข”

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชน ในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้พบ ประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาเพื่อ การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. บทบาทของผู้นำชุมชนทางการเมือง การปกครองในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชน ได้ใช้บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักภาวะผู้นำ โดยสามารถเป็นผู้นำที่เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่นได้ ปฏิบัติตนให้เป็นผู้นำเชื่อถือ เป็นกลาง มุ่งมั่น ทดมเท สร้างโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2561, หน้า 267-280) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนา ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสนา: ทศพิธราชธรรม พบว่า การพัฒนางานในปัจจุบันมนุษย์ทุกคน จำเป็นจะต้องใช้ภาวะการณความเป็นผู้นำเข้ามา เกี่ยวข้องในการพัฒนางานขององค์กรเสมอ การ พัฒนาที่ทำให้เกิดความเจริญจะต้องมีผู้นำที่ดี ภาวะความเป็นผู้นำจะต้องมีทั้งเก่งงาน เก่งคิด เก่ง พูด เก่งคน และเก่งการดำเนินชีวิตไปด้วยกัน ทั้งนี้

พบว่า ผู้นำชุมชนได้ใช้บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล อันสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ, ยุทธนา ประณีต และสุรพล สุยะพรหม (2560, หน้า 1-14) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า (1) หลักการมีส่วนร่วม คือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน (2) หลักคุณธรรม คือยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการพิจารณาใคร่ครวญการบริหารอยู่เสมอ (3) หลักความโปร่งใส คือสร้างความยินดีในการเผยแพร่ผลการประชุมที่มีผลกระทบต่อประชาชน เผยแพร่ผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการต่างๆ ให้ประชาชนรับรู้ ใช้กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ข้าราชการการที่ประชาชนควรรู้และต้องปฏิบัติ (4) หลักนิติธรรม คือสร้างความยินดีในการดำเนินงานยุติธรรม และตรวจสอบได้ ยึดกฎหมายและกฎเกณฑ์ ปกป้องคนดี ลงโทษคนทำผิด เอาใจใส่ในการปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ไตร่ตรอง กฎระเบียบ ข้อบังคับ และเป็นธรรม ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำชุมชนได้ใช้บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักจารีต ประเพณี คือเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมนำวิถีปฏิบัติ และยึดหลักแบบแผนตามจารีต ประเพณีปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพลเผ่า เพ็งวิภาศ (2559) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบสถานะบทบาทและองค์ความรู้ของประเพณี ฮีตสิบสอง

คองสิบสี่ ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นแบบแผนและแนวทางดำเนินชีวิต (Way of life) ที่มุ่งไปในด้านศีลธรรมประเพณีที่ถูกคิดมากกว่าด้านอาชีพ ฮีต 12 คอง 14 มีอิทธิพลต่อวิถีคนอีสาน และประเพณี ฮีต 12 ชาวอีสานโบราณถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันทำอย่างจริงจัง ส่วนคอง 14 นั้น เป็นแนวปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อความดีงามของตนและส่วนรวม

2. จริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนได้ใช้บทบาทในการครองตน ครองคน ครองงาน ด้วยจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธตามหลักราชธรรม 10 โดยจัดแบ่งเป็นหมวดๆ ตามหลักไตรสิกขา คือ 1) หมวดศีล ได้แก่ ทาน (แบ่งปัน) ศีล (ประพฤติดีงาม) อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) 2) หมวดสมาธิ ได้แก่ ปริจจาคะ (เสียสละ) อาชวชะ (ซื่อตรง) มัททวะ (อ่อนโยน) ตปะ (มุ่งบำเพ็ญเพียร) อักโกธะ (ไม่โกรธ) ขันติ (อดทน) และ 3) หมวดปัญญา ได้แก่ อวิโรธนะ (เที่ยงธรรม) ดังพอจะสรุปให้เห็นเป็นภาพรวมแต่ละหมวดได้ คือ หมวดศีล ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีจิตสาธารณะบำเพ็ญประโยชน์ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติปฏิบัติดีงามตั้งอยู่ในระเบียบวินัยเคร่งครัด เคารพกฎกติกาของสังคมและไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการเบียดเบียนที่กระทบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หมวดสมาธิ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความเสียสละในประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม คือ ผู้นำต้องเป็นผู้มีจิตอาสา รู้จักเสียสละให้กับส่วนรวมเป็นสำคัญโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนและกลุ่มพวกพ้อง ประพฤติตนตั้งอยู่ในความสุจริต มีอัธยาศัยอ่อนโยนต่อผู้อื่น ขยัน

หมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ล่ออำนาจหรือใช้อารมณ์ในการสั่งการอันไม่เหมาะสม รวมถึงมีความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรคที่ประสบพบเจอ และหมวดปัญญา คือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความหนักแน่น ไม่เชื่อคนง่าย ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ยึดถือความถูกต้อง ความยุติธรรม เทียงธรรมเป็นหลัก เมื่อผู้นำชุมชน สามารถนำหลักราชธรรม 10 ประการดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สมาชิกในชุมชน หากตรงกันข้ามถ้าผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนมิได้นำหลักดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการปกครองก็อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาอนันต์ เจริญศิริพัชร และจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2564, หน้า 50-58) ที่ได้ศึกษาเรื่อง พุทธศาสนากับการปกครองพบว่า เมื่อคนในสังคมเป็นเช่นนี้แล้ว ก็จะมีความเดือดร้อนวุ่นวายในสังคม จึงจำเป็นต้องมีการปกครอง กฎ กติกา ข้อตกลง หรือกฎหมาย เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ความวุ่นวาย และเพื่อประโยชน์สุขของคนในสังคมหรือในส่วนรวม โดยการปกครองสำหรับผู้ปกครองที่ดีในมุมมองทางพุทธศาสนาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2561, หน้า 267-280) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสน์: ทศพิธราชธรรม พบว่า การนำเอาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปศึกษาวิเคราะห์แล้วประยุกต์ใช้ให้เข้ากับหลักการปกครองสำหรับภาวะผู้นำ ก็จะทำให้หลักธรรมมีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมและก่อให้เกิดการพัฒนาผู้นำหรือผู้ปกครองทุกระดับชั้นอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือการพัฒนาชีวิต

ชุมชนสังคมและประเทศชาติของเขาให้ดีขึ้น เขาก็มาพัฒนาครอบครัว ชุมชน และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น หลักธรรมจึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองอย่างแท้จริง ดังเช่นในคำว่า “ราชธรรม” คือธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่ หรือผู้เป็นหัวหน้าในการปกครอง เพราะ “ราช” ศัพท์ ย่อมมีความหมายรวมไปถึงชนผู้เจริญรุ่งเรืองเฉพาะตนและยังบริวารชนให้เจริญรุ่งเรืองตามด้วย และหมายถึง ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจ คือผู้เป็นที่ยินยอมพร้อมใจของชนอื่น ฉะนั้น “ราช” ศัพท์นี้ โดยกำหนดอย่างสูงสุด หมายถึงองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นฉัตรชัยของประเทศโดยต่ำสุด หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้ากลุ่มชนชั้นเล็กๆ ผู้นำกลุ่มชนนั้นมีหลายระดับ ผู้นำในแต่ละระดับนั้นจะต้องมีทศพิธราชธรรมเป็นหลักปฏิบัติ จะเว้นเสียมิได้ หลักธรรม 10 ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติในการปกครองเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมตามอุดมการณ์แห่งการปกครองยิ่งๆ ขึ้นไป นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของชาญชัย ฮวดศรี (2549) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 พบว่า 1) บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันครอบครัว พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทโดยได้มีการดำเนินการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งของคนในครอบครัวในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด 2) บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการเมืองการปกครอง พบว่า พระสงฆ์มีการช่วยเหลืองานของทางราชการ ด้านการปกครอง การสงเคราะห์

ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ

3) บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันศาสนา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการสร้างความรู้สึที่ดีโดยการออกบิณฑบาตทุกเช้า และรับกิจนิมนต์ไปทำบุญบ้านของญาติโยม 4) บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทโดยการเป็นพระสอนศีลธรรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 5) บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันเศรษฐกิจ พบว่า พระสงฆ์ให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิตนักศึกษาต่างท้องที่ที่มาศึกษาเล่าเรียน การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาศีล และให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้แก่ประชาชนที่ขาดส่นปลูกที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมากที่สุด 6) บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันนันทนาการ พบว่า พระสงฆ์ มีบทบาทโดยการเขียนบทความเผยแผ่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแพร่ และ 7) แนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน ได้แก่ สถาบันทางสังคมต่างๆ ควรมีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้มากขึ้น พระสงฆ์ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคเอกชนและภาครัฐบาลอย่างจริงจัง และสื่อมวลชนควรนำเสนออย่างมีความรับผิดชอบต่อจิตสำนึก จาริตประเพณีและวัฒนธรรมไทย

3. การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนได้มีการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ ผ่านบทบาทและพฤติกรรม

4 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 3) ด้านพฤติกรรมทางการเมือง และ 4) ด้านความน่าเชื่อถือทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูปลัดเกษญา ผาทอง (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และไทย พบว่า แนวโน้มบทบาทของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ อธิบายได้ด้วยฐานคติ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) บทบาททางการเมืองตามประวัติศาสตร์ ตามพระไตรปิฎก ตามพระธรรมวินัย ตามประวัติศาสตร์ ประเพณี และตามกฎหมาย 2) ประเด็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ประกอบด้วย พฤติกรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) แนวโน้มการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ด้านสิ่งที่เป็นอยู่ทางสังคม ด้านความคาดหวังของสังคม และด้านบทบาทเชิงสร้างสรรค์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองโดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปบูรณาการกับหลักปฏิบัติงานขององค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.2 หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการทำความเข้าใจและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ในการทำความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมือง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ผู้นำชุมชนและประชาชนต้องตระหนักและคำนึงถึงบทบาทของตนเองในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสำคัญ

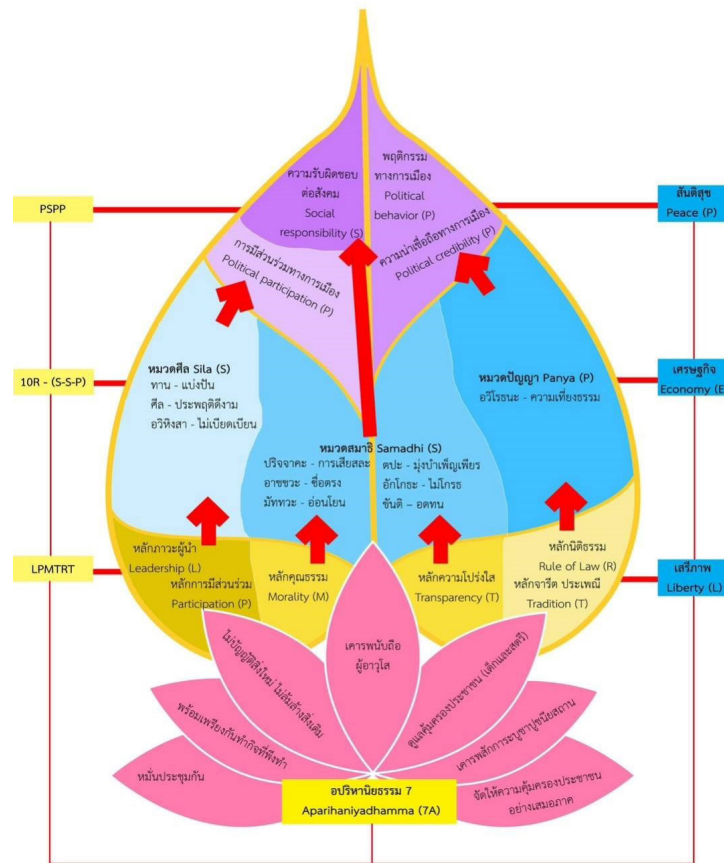
2.2 ผู้นำชุมชนและประชาชนจำเป็นต้องเรียนรู้การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและกระบวนการที่เป็นแก่นสารสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำไปสู่การปฏิบัติของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองให้เป็นที่ยอมรับเคารพนับถือของประชาชน ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษา ดังนี้ ควรทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทยต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ “7A + LEP Model” เป็นกรอบเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น อันเป็นผลลัพธ์ที่ตอบสนองความต้องการอันพึงประสงค์ของพลเมืองในชุมชนท้องถิ่น 3 ด้านหลัก คือ 1) ด้านเสรีภาพ (Liberty) 2) ด้านเศรษฐกิจ (Economy) และ 3) ด้านสันติสุข (Peace) โดยมีหลักอภิธานิธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นหลักการสร้างความเจริญแบบสามัคคีธรรม และเป็นฐานสำคัญเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ตามหลักการปกครองที่ว่า “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2561). การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสนา: ทศพิธราชธรรม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(1), 267-280.

ชาญชัย ฮวดศรี. (2549). บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน เขตปกครอง
คณะสงฆ์ภาค 9. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

โชคสุข กรกิตติชัย. (2565). การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=43427

- ไทย พีบีเอส (Thai PBS). (2566). ย้อนรอย “อดีต 9 นักการเมืองชื่อดัง” ถูกจองจำในคุกจริง. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/330930>
- พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ, ยุทธนา ประณีต และสุรพล สุษะพรหม. (2560). การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2) ฉบับพิเศษ, 1-14.
- พระครูปลัดเกษภา ฝาทอง. (2562). บทบาทของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และไทย. (ดุษฎีนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *จริยธรรมนักการเมือง*. เข้าถึงได้จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/114
- พระมหากานันต์ เจริญศิริพัชร และจักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2564). พุทธศาสนากับการปกครอง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน*, 2(1), 50-58.
- พลเภา เพ็งวิภาศ. (2559). *การวิเคราะห์ผลกระทบสถานะบทบาทและองค์ความรู้ของประเพณี ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ในจังหวัดขอนแก่น*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *ภาวะผู้นำ และจริยธรรมนักการเมือง*. เข้าถึงได้จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/538
- สำนักข่าวไทย อสมท. (2566). *ศาลยกฟ้องคดีทุจริตสหกรณ์ครูที่ขอนแก่น*. เข้าถึงได้จาก <https://tna.mcot.net/region-1246907>
- สำนักงานจังหวัดขอนแก่น, ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านทุจริต (ศปท.) จังหวัดขอนแก่น. (2566). *ผลดำเนินงานจัดการเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ กรณีร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/view/hrkhonkaen/%E0%B8%A8%E0%B8%9B%E0%B8%97>
- หนังสือพิมพ์โคราชคนอีสาน. (2563). *ปธ. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น เผย “เอกราช” สารภาพยกยอกเงิน 431 ล.* เข้าถึงได้จาก <https://www.koratdaily.com/blog.php?id=13992>
- Helana, C. (1999). *Democracy in Practice*. London: Routledge.

อิทธิพลของลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของ
นักการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น
X, Y และ Z ในประเทศไทย*

The Influence of Personality Trait and Brand Personality
on Political Trust and Representative Voting of Generation
X, Y and Z in Thailand

วีระศักดิ์ จินารัตน์

Veerasak Jinarat

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

The Eastern University of Management and Technology, Thailand

Corresponding Author, E-mail: veerasakji@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองที่มีผลต่อความไว้วางใจของประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศจำนวน 2,000 คน และนำกลับมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองตามความเห็นของกลุ่มคนรุ่น X, Y และ Z ประกอบด้วย ความยินยอมเห็นใจ อารมณ์ไม่มั่นคง การเปิดรับ และลักษณะสนใจสิ่งภายนอกเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลพยากรณ์ต่อความไว้วางใจทางการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยทั้งหมดมีสัมประสิทธิ์ถดถอย R^2 .42 ต่อตัวแปรผล นอกจากนี้ ผลวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองส่งผลต่อการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลที่ค่า R^2 .31 และที่สำคัญผลวิจัยพบว่า

*ได้รับบทความ: 22 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 31 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2567

Received: March 22, 2023; Revised: March 31, 2024; Accepted: March 31, 2024

ความไว้วางใจทางการเมืองส่งผลต่อการไปออกเสียงเลือกตั้งร้อยละ 22 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า $F = 6.19$ (Sig. 013)

คำสำคัญ: ลักษณะบุคลิกภาพนักการเมือง; ภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมือง; ความไว้วางใจทางการเมือง; การไปออกเสียงเลือกตั้ง

Abstract

The objective of this research is to study the influence of the elements of the effecting of personality trait and brand personality on political trust and representative voting of generation x, y and z in 2023, Thailand. The researcher used a questionnaire as a tool for collecting 2,000 respondents of voters and analyzed the data with multi-regression analysis.

The research results revealed that: the elements of political personality trait such as agreeableness, neuroticism, openness and extroversion influenced and predicted simultaneously and significantly on political trust at $R^2 = .42$, (Sig. = .05). Besides, the results also contributed that political brand personality predicted significantly on people's political trust at $R^2 = .31$, (Sig. = .05). Importantly, political trust also influence significantly on voting at 22%, $F = 6.19$ (Sig. = .013).

Keywords: Personality Trait; Brand Personality; Political Trust; Voting

1. บทนำ

นักวิชาการในประเทศไทยหลายคนได้ชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งในปี 2566 มีความสำคัญต่อจุดเปลี่ยนประเทศไทยเพื่อการเปลี่ยนฝ่ายกองพันฝ่ายอนุรักษ์นิยมออกจากการเมืองโดยสันติ โดยที่กลไกของรัฐ องค์กรอิสระ กองพันไม่ได้ครอบคลุมการเลือกตั้ง มิฉะนั้นจะเกิดความขัดแย้งจากผลการเลือกตั้ง (เสกสรรค์ กิตติทวีสิน, 2565) พรรคการเมืองได้ใช้นโยบายทางการเมืองและผู้นำพรรคเพื่อเสนอชื่อเป็นฝ่ายรัฐมนตรี เพื่อขยายทางการเมืองที่เป็น

ประชานิยม รัฐสวัสดิการ การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน การปฏิรูประบบราชการ การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเป็นนโยบายเศรษฐกิจที่ชัดเจน (คำ ผกา, 2565)

นอกจากนี้แล้ว สัญญา เคนาภูมิ (2559, หน้า 101-126) อธิบายว่า การเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเมืองที่ให้ความสำคัญกับพลเมืองของรัฐเป็นหลัก ซึ่งมีฐานคิดว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และอำนาจอธิปไตยที่ใช้ไปก็เพื่อ

ผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนสามหลักการดังกล่าวนำมาสู่การพิจารณากระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะการตัดสินใจทางการเมืองมันมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รูปแบบและวิธีการใช้อำนาจอธิปไตยตลอดจนผลประโยชน์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการตัดสินใจทางการเมืองที่เกิดขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานของอรรถประโยชน์ทางการเมือง ดังนั้น การให้ความสำคัญและยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การเมืองจึงเป็นเรื่องของคนทุกคน เพราะทุกคนไม่สามารถปฏิเสธผลกระทบที่เกิดจากการเมืองต่อการดำเนินชีวิตของตนได้ ที่สะท้อนในรูปของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ในหลายลักษณะ เช่น การสนับสนุนเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาล (Support and demand) ความพยายามเพื่อก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลการในการใช้อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานรัฐบาล (Influence) การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายของพลเมือง (Legitimate) การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง (Representation) การไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Alienation) ความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมทางการเมือง (Active) หรือแม้แต่ความตื่นตัวทางการเมืองเป็นพิเศษ (Activists) โดยเป็นการกระทำที่มีต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา (Persistence continuum) การเข้ามามีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติการของราชการ (Bureaucratic actions) และนโยบายสาธารณะ (Public policy) การกระทำที่มีผลต่อการเมืองในระดับชาติ (National politics) และการเมืองใน

ระดับท้องถิ่น การกระทำทางการเมือง (Political action) (Wiener, 1971)

ทั้งนี้ การศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพ (Personality) ของบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในด้านต่างๆ เช่น การตัดสินใจ (Decision-Making) และความต้องการในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ทางการเมืองที่บุคคลสนใจไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ของรัฐบาลหรือด้านพรรคการเมืองและนักการเมือง จึงได้มีการใช้รูปแบบของ Big Five Model หรือ OCEAN ได้แก่ 1) การเปิดรับ (Openness) การแสดงความถูกต้อง (Conscientiousness) การสนใจสิ่งภายนอก (Extroversion) การยินยอมเห็นใจ (Agreeableness) และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) (Sihag, 2021, pp. 35-52) ซึ่งนักจิตวิทยาทางการเมือง (political psychology) อธิบายพฤติกรรม การเลือกตั้งของบุคคลขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ (Personality) แรงจูงใจ (Motivation) การกล่อมเกลางานการเมือง (Socialization) สภาพทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-Economic Status) และทัศนคติ (Attitude) ดังนั้น ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง (Voter) จึงขึ้นอยู่กับทัศนคติเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้นเพื่อตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือก (Sihag, 2021) อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมทางการเมือง (Political Engagement) ของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะ (Trait) ของบุคคลที่มีลักษณะคงที่ตลอดชีวิตเช่น ผู้มีลักษณะสนใจสิ่งภายนอกมีแนวโน้มเข้าร่วมทางการเมืองในขณะที่ผู้ที่มีลักษณะการแสดงความถูกต้องมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามกระแสสังคม (McCrae & Costa, 2008) ดังนั้น

ลักษณะบุคลิกภาพ (Personality Traits) จึงเป็นหัวข้อสำคัญที่มีการศึกษาในหลายบริบท (Context) ทางสังคมศาสตร์การพยากรณ์ลักษณะบุคลิกภาพของมนุษย์จึงเป็นเทคนิคที่มีเพื่อวัดลักษณะ (Features) ของบุคคล (Individual) และมีการวัดที่แตกต่างกัน (Bledorn & Hopwood, 2019, pp. 1-20) แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ (Personality) จึงเป็นแนวคิดของทางจิตวิทยาที่อธิบายความสัมพันธ์ที่เป็นพลวัตในการตัดสินใจของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขต่างๆ การประเมินบุคลิกภาพ (Personality Assessment) จึงเป็นการประเมินได้หลายแนวทางที่เกี่ยวกับลักษณะของมนุษย์ (Human character) ที่รวมถึงความสนใจ (Intention) วิธีคิด (Way of Thinking) และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interaction with others) โดยการสัมภาษณ์ รายงานตนเองและการประเมินพฤติกรรม (Schuliz & Schultz, 2016)

อย่างไรก็ตาม Kavanagh (1995) อธิบายว่า การตลาดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกตั้งรัฐบาลและเป็นทฤษฎีการตลาดทางการเมือง (Theory of political marketing) ในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยผ่านกระบวนการตลาดมาเป็นทฤษฎีการเมือง (Kotler, 1995, pp. 761-769) การตลาดทางการเมือง (Political marketing) ได้เปลี่ยนมุ่งเน้นที่การแสดงออกของนักการเมืองมาเป็นความสนใจของผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งที่มีต่อลักษณะผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประวัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง และความสัมพันธ์ส่วนตัว (Ormrod, Henneberg, & O'Shaughnessy, 2013) เช่น

ลักษณะส่วนตัวที่มีวิสัยทัศน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีในประเทศสหรัฐอเมริกา (Spiller, & Bergner, 2011) รวมถึงความรอบรู้ทางการเมือง (Political Efficacy) อาจมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนเนื่องจากเยาวชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) ในการแสดงออกทางพฤติกรรม นอกจากนี้ ความรอบรู้ทางการเมืองทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) และมีคุณค่าในการแสดงออกเพื่อความต้องการของผู้อื่น สรุปว่า ความเสมอภาคในประสบการณ์การเรียนรู้ทำให้นักศึกษาหรือเยาวชนเพิ่มความรู้สึกส่วนบุคคล ความรอบรู้ทางการเมือง (Political Efficacy) และความไว้วางใจ (Trust) (Capara et al., 2007, pp. 393-405)

ขณะที่ Coppock & Green (2016, pp. 1044-1062) ยังได้แสดงความเห็นว่าการเลือกตั้ง (Voting) เป็นความสนใจในทางการเมืองความรู้สึกอย่างสูงในหน้าที่พลเมืองจึงแสดงออกในการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม สรุปไว้ว่า การเลือกตั้ง (Voting) เป็นความประพฤติ (Habit) เป็นการเพิ่มความสนใจทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และความตระหนักในสังคม แต่ที่สำคัญคือในสนามท้องถิ่นหลายร้อยหลายพันแห่งต่างมีคนรุ่นใหม่ที่เสนอตัวเพื่อทำงานให้กับพี่น้องประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่น Gen Y เกิดในช่วง พ.ศ. 2523-2540 หรืออายุระหว่าง 24-41 ปีที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในสนามการเมืองทุกระดับมากยิ่งขึ้น คน Gen Y เกิดมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมเทคโนโลยีใหม่ในโลกสื่อสารแบบดิจิทัล การรับรู้ข่าวสารจำนวนมากรวมทั้งการได้มีโอกาสทางการ

ศึกษาทั้งโดยตรงจากห้องเรียนและประสบการณ์ตรงนอกห้องเรียนความคิดเห็นทางการเมืองก็เริ่มหลากหลายมากยิ่งขึ้น ขณะที่คนรุ่น Gen Z เกิดหลัง พ.ศ. 2540 หรืออายุ 24 ปีลงมา ก็เชื่อมต่อกับรุ่น Gen Y อย่างดี นอกจากนี้ การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ปี 2566 มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 52,322,000 คน แบ่งตามประเภทกลุ่มคนได้ดังนี้ 1) กลุ่มเจนเนอเรชั่น Z (18-25 ปี) จำนวน 7 ล้านคน 2) กลุ่มเจนเนอเรชั่น Y (26-41 ปี) จำนวน 15 ล้านคน 3) กลุ่มเจนเนอเรชั่น X (42-57 ปี) จำนวน 16 ล้านคน (ลม เปลี่ยนทิศ, 2566)

นอกจากนั้นแล้ว กลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X, Y และ Z ที่มีผลต่อแนวโน้มในการไปออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) โดยเฉพาะการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเนื่องจาก ปัจจัยสิ่งแวดล้อมและบริบท (Contextual and Environment Factors) มีบทบาทสำคัญที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคลิกภาพ (Personality Trait) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) (Ha, Kim, & Jo, 2013, pp. 511-532) ดังนั้น การเลือกตั้งนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงอิทธิพลของลักษณะบุคลิกภาพกับความไว้วางใจทางการเมืองที่มีผลต่อภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองตามความคาดหวังของประชาชน

และสำหรับกรณีนี้ Bastian, Jones, Moore, & Roe (2017) อธิบายบุคลิกภาพ (Personal Trait) ว่าเป็นลักษณะที่แสดงความแตกต่างด้านความคิดและพฤติกรรมจากคนอื่น ลักษณะบุคลิกภาพจึงหมายถึง ลักษณะที่คงที่ทางจิตวิทยา

ของบุคคลที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของความคิดและพฤติกรรม ซึ่ง Allport (1961) ตั้งให้นิยามของลักษณะบุคลิกภาพว่าเป็นพลังขับเคลื่อนในองค์กรของจิตวิทยาส่วนบุคคลที่เป็นเอกลักษณ์และมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น บุคลิกภาพจึงเป็นผลรวมของบุคคลที่แสดงออกผ่านรูปแบบความคิด การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expansion) และลักษณะของพฤติกรรมที่แตกต่างจากผู้อื่น (Wang, Yong, & Jaitrong, 2021, pp. 117-157) ขณะที่ทฤษฎี Big Five หรือ Five Factor Model (FFM) เป็นทฤษฎีแบ่งประเภทของบุคลิกภาพ (Personality Trait) ที่มีการพัฒนาจาก Goldberg (1990, pp. 1216-1229) และ Costa & McCrae (1992, pp. 5-13) John & Seivastava (1999) ได้แบ่งลักษณะบุคลิกภาพออกเป็น 5 ลักษณะได้แก่ 1) ลักษณะสนใจสิ่งภายนอก (Extroversion) 2) ลักษณะยินยอมเห็นใจ (Agreeableness) 3) การแสดงความถูกต้อง (Conscientiousness) 4) การมีอารมณ์ไม่มั่นคง (Neuroticism) 5) การเปิดรับ (Openness) ขณะเดียวกันที่ Martineau (1958, pp. 49-58) ได้อธิบายความสำคัญของลักษณะของสัญลักษณ์ (Symbolic) ของผลิตภัณฑ์ (Product) เพื่อพรรณนาภาพลักษณ์ส่วนบุคคล (Brand Personality) ว่าเป็นชุดขององค์ประกอบภาพลักษณ์เพื่อให้ผู้บริโภคได้ยอมรับ (Perception) ในภาพลักษณ์ และ Gardner & Levy (1955, pp. 33-39) อธิบายเพิ่มเติมว่าภาพลักษณ์ส่วนบุคคล (Brand Personal) เป็นการเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ไม่เป็นทางการ (Nonfunctional Brand) โดย Park, Jaworski, & MacInnis (1986, pp. 135-

145) อธิบายลักษณะบุคลิกภาพ (Personality Trait) ของการสะท้อนในส่วนที่มีลักษณะ (Symbolic) ภาพลักษณ์ที่เป็นทางการเป็นประโยชน์ (Functional Benefit Brand)

ขณะเดียวกันที่ Azoulay & kapferer (2003, pp. 143-155) อธิบายภาพลักษณ์บุคลิกภาพ (Brand Personality) เป็นการอธิบายเพื่อให้เข้าใจทัศนคติและการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อภาพลักษณ์ (Brand) Aaker (1997, pp. 347-356) จึงให้ความหมายของภาพลักษณ์บุคลิกภาพว่า เป็นชุดของลักษณะบุคคลที่แสดงออกโดยได้แบ่งภาพลักษณ์บุคลิกภาพแบ่งออกเป็นมาตรการวัด (Scale) ได้แก่ 1) ความจริงใจ (Sincerity) 2) ความตื่นเต้น (Excitement) 3) สมรรถนะ (Competency) 4) มีประสบการณ์ (Sophisticate) และ 5) เข้มแข็ง (Ruggedness) รวมไปถึง Cantor & Mischel (1979, pp. 187-205) ได้นำเสนองานวิจัยในการอธิบายสิ่งกระตุ้นในจิตใจ (Heuristic in Mind) แนวคิดการเลือกนักการเมืองหรือผู้นำที่หลากหลายลักษณะรวมกันบุคลิกภาพ (Personality) เป็นสิ่งกระตุ้นในจิตใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อการลงคะแนนเสียง (Voting) แนวคิดในเรื่องของสมรรถนะ (Capacity) ความซื่อสัตย์ (Integrity) ภาวะผู้นำ (Leadership) และความเอาใจใส่ (Empathy) เกิดขึ้นสิ่งกระตุ้นในจิตใจของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Vote)

เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองกับภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองย่อมแสดงผลต่อความไว้วางใจ

ทางการเมืองของประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งไม่มากนัก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลองค์ประกอบลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองที่มีผลต่อความไว้วางใจของประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือมีสิทธิเลือกตั้งทั่วไปทั้งประเทศจำนวน 65,106,481 คน จำนวนราษฎรเฉลี่ย 162,766 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน รวมผู้แทนราษฎร 400 คน (มติชนออนไลน์, 2566) และแบ่งภูมิภาคตามเขตการเมืองออกเป็น 4 ภาคโดยแต่ละภาคมีจำนวนจังหวัดไม่เท่ากัน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามกลุ่มภูมิภาค ทั้งนี้เพราะมีประชากรจำนวนมากและต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 กับสัดส่วนเก็บข้อมูลได้ร้อยละ 20 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละภูมิภาคจำนวน 500 คน รวมตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 2,000 คน (กัญญสิริจันทร์เจริญ, 2554)

วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) เพื่อให้โอกาสกับทุกหน่วยประชากรได้รับการเลือกให้เป็นผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

(ธวัชชัย วรพงศธร, 2561, หน้า 11-22) เริ่มต้นจากการกำหนดสัดส่วนจำนวนจังหวัดในแต่ละภูมิภาคๆ ละ 4 จังหวัดแล้วสุ่มแบบจับสลากรายชื่อจังหวัด

ของแต่ละภูมิภาคเพื่อดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกในการให้ข้อมูลจังหวัดละ 125 คนเท่ากัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ประชากรและขนาดตัวอย่าง

ภูมิภาค	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	จำนวนจังหวัด	สัดส่วนจังหวัด	ขนาดตัวอย่าง
ภาคกลาง	19,607,277	26	4*125	500
ภาคเหนือ	10,137,349	18	4*125	500
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	18,916,073	20	4*125	500
ภาคใต้	3,662,126	14	4*125	500
รวม	52,322,824	78	16*125	2,000

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลต่อไปนี้ 1) เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 และอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นปัจจุบัน 2) สนใจในการให้ข้อมูลโดยปราศจากเงื่อนไข 3) สามารถให้ข้อมูลผู้วิจัยได้เมื่อร้องขอ

เครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาแบบสอบถามชนิดมาตราวัดหลายระดับมาใช้เป็นเครื่องมือวิจัยสำหรับรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ผล โดยมีขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามต่อไปนี้ 1) ขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรมแล้วนำเอาสาระสำคัญที่วิเคราะห์ได้ไปนิยามความหมาย ทำความเข้าใจในเหตุและผลรวมไปถึงนำไปสังเคราะห์ตัวบ่งชี้หรือองค์ประกอบตลอดจนถึงแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปสร้างเป็นข้อคำถามสำหรับการเก็บข้อมูลได้ 2) ขั้นตอนการร่างข้อคำถามและตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษา เป็นขั้นตอนที่ผู้

วิจัยนำเอาตัวชี้วัดที่ได้จากนิยามเชิงปฏิบัติการในแต่ละตัวแปรไปสร้างเป็นข้อคำถามที่ช่วยให้ผู้ตอบคำถามหรือผู้ให้ข้อมูลแสดงความเห็นตรงกับความรู้สึกจริงของแต่ละคนและด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเลือกที่จะตรวจสอบคำศัพท์และรูปประโยคที่ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างเลือกและตัดสินใจได้ชัดเจน

แต่อย่างไรก็ตามแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาได้นี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราวัดหลายระดับ และแบ่งออกเป็น 3 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลจำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 คำถามแบบมาตราวัด 5 ระดับ ที่มีตัวเลขกำกับความหมาย 1 เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เห็นด้วยน้อย 3 เห็นด้วยปานกลาง 4 เห็นด้วยมาก และ 5 เห็นด้วยมากที่สุด เกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพ จำนวน 27 ข้อความไว้วางใจ จำนวน 8 ข้อ และตอนที่ 3 คำถามแบบมาตราวัด 7 ระดับที่มี

ตัวเลขกำกับความหมายว่า 1 ไม่ชอบมากที่สุด 2 ไม่ชอบ 3 ไม่ชอบเล็กน้อย 4 ชอบเล็กน้อย 5 ชอบ 6 ชอบมาก และ 7 ชอบมากที่สุด เกี่ยวกับภาพลักษณ์ส่วนบุคคลจำนวน 31 ข้อ

ขั้นตอนการทดลองใช้และทดสอบคุณภาพแบบสอบถาม (Test & Qualification) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำเอาแบบสอบถามที่ปรับปรุงมาแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นเพื่อทดสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability test)

เกณฑ์ทดสอบความตรง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ทดสอบตามค่า Goodness of fit วัดความตรงกัน

ตารางที่ 2 ผลทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎี

ตัวแปร	Goodness of fit	KMO	Extraction	Variance
ลักษณะบุคลิกภาพ	Chi-Square 3183.27 df 273, Sig. 000	.96	.64-.89	70.18%
ความไว้วางใจ	Chi-Square 935.08 df 20, Sig. 000	.91	.60-.82	69.19%
ภาพลักษณ์ส่วนบุคคล	Chi-Square 5473.80 df 375, Sig. 000	.96	.70-.91	70.10%

จากตารางพบว่า แบบทดสอบนี้มีความตรงเชิงโครงสร้างเฉพาะตัวแปรลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลส่วนตัวแปรความไว้วางใจผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

แต่อย่างไรก็ตามผลทดสอบพบว่าแบบสอบถามนี้มีความตรงเชิงโครงสร้างโดยมีค่า

ระหว่างข้อสรุปเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รวบรวมกลับมาคืนได้ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564) นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ตามค่า KMO ตั้งแต่ .80 ค่า Extraction มากกว่า .50 กับค่า Variance ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปสำหรับการทดสอบความตรงของแบบสอบถามงานวิจัยนี้ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564)

เกณฑ์ทดสอบความเชื่อมั่น ผู้วิจัยใช้ค่า Alpha ตั้งแต่ .80 กับความเที่ยงตรงรายข้อตั้งแต่ .40 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ทดสอบ (ประสพชัย พสุนนท์, 2557) และได้ผลทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎีตามตารางต่อไปนี้

Goodness of fit อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 และมีค่า KMO ที่ .96, .91 และ .96 ขณะเดียวกันมีค่าน้ำหนักของแต่ละปัจจัยมากกว่า .50 ขึ้นไปโดยมีค่าระหว่าง .64-.89 กับระหว่าง .60-.82 และระหว่าง .70-.91 รวมถึงมีค่าแปรปรวนร้อยละ 70.18 ร้อยละ 69.19 และร้อยละ 70.10 ส่วนผลทดสอบความเชื่อมั่นตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลทดสอบความเชื่อมั่น

ตัวแปร	Alpha	Corrected items
ลักษณะบุคลิกภาพ	.94	.63-.78
ความไว้วางใจ	.94	.61-.84
ภาพลักษณ์ส่วนบุคคล	.97	.62-.82

จากตารางพบว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่ได้กำหนด 1) มีค่า Alpha ที่ .94, .94 และ .97 และ 2) มีค่าความเที่ยงตรงรายข้อระหว่าง .63-.78 และระหว่าง .61-.84 กับระหว่าง .62-.82 เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า แบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น

การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) ประชาสัมพันธ์และประกาศรับสมัครผู้ช่วยวิจัยกับอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยในแต่ละภูมิภาค และแต่ละจังหวัดที่จับสลากได้ 2) จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์วิจัยและตอบข้อสงสัยกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเครือข่ายที่เป็นตัวแทน หรือผู้ช่วยวิจัยในแต่ละจังหวัดที่สลากได้ 3) จัดเตรียมแบบสอบถามพร้อมหนังสือยินยอมการเข้าร่วมโครงการวิจัย 4) จัดส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือยินยอมการเข้าร่วมโครงการวิจัยให้กับทุกคนที่เข้าร่วมพร้อมซองจดหมายส่งกลับคืนผู้วิจัย 5) ติดตามการนำส่งแบบสอบถามและปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งดำเนินการแก้ไขปัญหา 6) ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา และคัดแยกเอาแบบสอบถามที่มีค่า

ตอบครบทุกข้อไว้สำหรับวิเคราะห์ผล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise คัดตัวแปรเหตุเข้าสมการพยากรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองและแนวโน้มการไปออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X, Y และ Z ในประเทศไทย พบว่า ลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองมีอิทธิพลพยากรณ์ต่อความไว้วางใจทางการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ร่วมกันของตัวแปรเหตุที่ค่า R^2 .42 ความคลาดเคลื่อนสะสมร้อยละ 72 กับผลทดสอบความแปรปรวนที่ค่า F 364.01 (Sig. 000) ทั้งนี้โดยมีอิทธิพลพยากรณ์ของความยินยอมเห็นใจร้อยละ 50 อารมณ์ไม่มั่นคงร้อยละ 25 การเปิดใจร้อยละ 18 และสิ่งสนใจภายนอกร้อยละ 8 ตามตารางประกอบต่อไปนี้

ตารางที่ 4 อิทธิพลองค์ประกอบลักษณะบุคลิกภาพต่อความไว้วางใจทางการเมือง

ตัวแปรเหตุ	คะแนนมาตรฐาน	ผลทดสอบ t	นัยสำคัญ	ความเป็นพหุตัวแปร
ค่าคงที่	-	3.38	.001	Tolerance .25-.97 VIF 1.02-3.93
ความยินยอมเห็นใจ	.50	16.61	.000	
อารมณ์ไม่มั่นคง	.25	14.50	.000	Collinearity .01-.93 Durbin-Watson 1.35
การเปิดใจ	.18	6.01	.000	
สิ่งสนสนใจภายนอก	-.08	-2.56	.010	

R^2 .42, Std. error .72 F = 364.01 Sig. 000

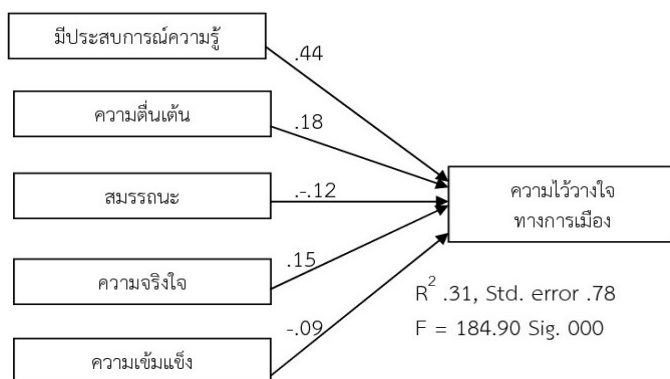
และเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานมาสร้างเป็นสมการพยากรณ์จะได้รับสมการต่อไปนี้

ความไว้วางใจ = .50 ความยินยอมเห็นใจ + .25 อารมณ์ไม่มั่นคง + .18 การเปิดรับ + .08 สิ่งสนใจภายนอก

เพราะฉะนั้น จากผลวิจัยที่สรุปได้นี้พบว่า นักการเมืองที่ประชาชนรู้สึกชื่นชอบ และอยากลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ นั้นต้องมีลักษณะบุคลิกภาพที่เน้นความยินยอมเห็นใจมาก่อนกับการแสดงอารมณ์ไม่มั่นคง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ 1) นักการเมืองมีอารมณ์แปรปรวนไปมาอยู่เสมอ 2) นักการเมืองมีความขัดแย้งสูง (High level of

conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม 3) นักการเมืองมีความกระวนกระวายเมื่อต้องตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน 4) นักการเมืองมักแสดงความกังวลออกมาให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง 5) นักการเมืองมักแสดงความไม่มีเหตุผลเสมอ

นอกจากนี้แล้ว ผลวิจัยยังพบว่าภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองส่งผลต่อการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลที่ค่า R^2 .31 ความคลาดเคลื่อนสะสมร้อยละ 78 กับความแปรปรวนที่ 184.90 (Sig. 000) ดังภาพ

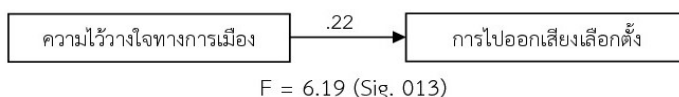

ภาพที่ 1 อิทธิพลภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมือง

จากภาพประกอบผลวิจัยพบว่า การมีประสบการณ์ความรู้ ความตื่นตัว และความจริงจัง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน ขณะที่สมรรถนะและความเข้มแข็ง มีอิทธิพลในเชิงลบ และอาจเป็นแนวทางสำหรับนำไปพัฒนาภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองให้มีผลในเชิงบวกได้ รวมถึงการยอมรับในสมมติฐาน

ข้อที่ 2 ว่า องค์ประกอบภาพลักษณ์ส่วนบุคคล (Brand Personality) มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและที่สำคัญผลวิจัยพบว่าความไว้วางใจทางการเมืองส่งผลต่อการไปออกเสียงเลือกตั้งร้อยละ 22 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า $F = 6.19$ (Sig. 013)

ภาพที่ 2 อิทธิพลความไว้วางใจทางการเมืองต่อการไปออกเสียงเลือกตั้ง

จากภาพประกอบผลวิจัยพบว่า ความไว้วางใจทางการเมืองมีผลต่อการไปออกเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะความไว้วางใจนักการเมืองเพราะมีความสนิทสนมต่อกันร้อยละ 12 กับความเชื่อใจนักการเมืองเพราะมีประสบการณ์ในการติดต่อพูดคุยกับนักการเมืองร้อยละ 8

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยที่สรุปนี้ชี้ชัดเจนนขึ้นอีกระดับหนึ่งว่า นักการเมืองที่ประชาชนรู้สึกชื่นชอบ และอยากลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้จำเป็นต้องมีลักษณะบุคลิกภาพที่เน้นความยินยอมเห็นใจมาก่อนกับการแสดงอารมณ์ไม่มั่นคง ทั้งนี้เนื่องจากนักการเมืองเดิมมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมและส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ 1) นักการเมืองมีอารมณ์แปรปรวนไปมาอยู่เสมอ 2) นักการเมืองมีความขัดแย้งสูง (High level of conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม

3) นักการเมืองมีความกระวนกระวายเมื่อต้องตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน 4) นักการเมืองมักแสดงความกังวลออกมาให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง 5) นักการเมืองมักแสดงความไม่มีเหตุผลเสมอ ทั้งนี้เพราะเป็นอารมณ์ที่แสดงออกมาจากความหวั่นไหวต่อปัญหาของราษฎร อันเป็นเหตุให้อารมณ์ของนักการเมืองแปรปรวนไม่มาได้อันเป็นเหตุให้ประชาชนรู้สึกชื่นชอบต่อบุคลิกภาพนี้ และเรื่องนี้ Silvester & Dykes (2007, pp. 11-25) จำแนกไว้ว่า อารมณ์ไม่มั่นคงของนักการเมืองที่ดีนั้นมักเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งสูง (High level of conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม มีความท้าทายส่วนตัว (Interpersonal challenge) มีการตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน (Making-decision under stress) มีความกังวลบ่อยๆ (Mostly tense) อารมณ์ไม่ปกติ (Moody) กระวนกระวาย (Anxious) มีระดับความขัดแย้งกับฝ่ายตรงข้ามสูง (Height level of conflict opposition) รวมถึง Yang & Holzer

(2016, pp. 114-126) อธิบายความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) ว่ามีองค์ประกอบทั้งด้านการรับรู้ (Cognition) อารมณ์ความรู้สึก (Emotion) และพฤติกรรม (Behavior) จึงสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท 1) ความไว้วางใจแบบมีเหตุผล (Rational trust) และความไว้วางใจจากอารมณ์ ความรู้สึก (Emotional trust) 2) ความไว้วางใจแบบมีเหตุผล (Rational trust) และความไว้วางใจทางความสัมพันธ์ (Relational trust) 3) ความไว้วางใจเชิงกลยุทธ์ (Strategic trust) และความไว้วางใจเชิงคุณธรรม (Moralistic trust) 4) ความไว้วางใจเฉพาะ (Particularized or thick trust) และความไว้วางใจทั่วไป (Generalized or thin trust)

ดังนั้นการนำเอาปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้งช่วยให้นักการเมืองมีภาพลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นที่ชื่นชอบของราษฎร ผลวิจัยพบว่า การมีประสบการณ์ความรู้ ความตื่นตัวและความจริงใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน ขณะที่สมรรถนะและความเข้มแข็งมีอิทธิพลในเชิงลบ และอาจเป็นแนวทางสำหรับนำไปพัฒนาภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองให้มีผลในเชิงบวกได้ รวมถึงการยอมรับในสมมติฐานข้อที่ 2 ว่า องค์ประกอบภาพลักษณ์ส่วนบุคคล (Brand Personality) มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเพราะฉะนั้นจากผลวิจัยที่สรุปได้นี้พบว่า การพัฒนาภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองให้แสดงผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนผู้ไปออก

เสียงเลือกตั้งนั้น อาจจำเป็นต้องพัฒนาเชิงลบให้เป็นเชิงบวกมากขึ้นเพื่อให้แสดงผลในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะและความเข้มแข็งของนักการเมือง อันประกอบด้วย 1) ทำงานกลางแจ้ง (Outdoorsy) 2) แนวคิดตะวันออก (Eastern) 3) อดทน (Tough) 4) เข้มแข็ง (Rugged) ทั้งนี้เพราะในช่วงที่ประเทศประสบกับปัญหาความยากลำบากอย่างมากมาประชาชนย่อมต้องการผู้นำที่เข้มแข็งมากกว่าคุณลักษณะอื่น และเรื่องนี้ Azoulay & Kapferer (2003, pp. 143-155) อธิบายภาพลักษณ์บุคลิกภาพ (Brand Personality) เป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจทัศนคติและการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อภาพลักษณ์ (Brand) Aaker (1997, pp. 347-356) จึงให้ความหมายของภาพลักษณ์บุคลิกภาพว่าเป็นชุดของลักษณะบุคคลที่แสดงออกโดยได้แบ่งภาพลักษณ์บุคลิกภาพแบ่งออกเป็นมาตรการวัด (Scale) ได้แก่ 1) ความจริงใจ (Sincerity) 2) ความตื่นเต้น (Excitement) 3) สมรรถนะ (Competency) 4) มีประสบการณ์ (Sophisticate) และ 5) เข้มแข็ง (Ruggedness) รวมถึง ความไว้วางใจ (Trust) เป็นแนวคิดที่มีการศึกษาในหลายบริบททางวิชาการที่สังคมวิทยา จิตวิทยา รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ เป็นต้น องค์ประกอบของความไว้วางใจได้แก่ 1) ความปรารถนาดี (Benevolence) เป็นการเอาใจใส่เพื่อให้ทำประโยชน์ 2) ความซื่อสัตย์ (Integrity) การพูดความจริงและการปฏิบัติตามคำพูดที่พูดไว้ 3) สมรรถนะ (Competence) เป็นความสามารถในการกระทำ และ 4) การคาดการณ์ (Predictability) หมายถึงความสามารถในการพยากรณ์การกระทำ

ความไว้วางใจ มีความเชื่อ (Belief) ของบุคคลในการตัดสินใจไว้วางใจบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ส่วนการศึกษาวิจัยและพบว่า สภาพแวดล้อมทางสังคม (Socio-Environment) และปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factors) มีอิทธิพลต่อลักษณะบุคลิกภาพ (Personality Trait) นอกเหนือจากปัจจัยส่วนบุคคล ทางกายภาพ (Biological Factors) ดังนั้น จึงมีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพที่สามารถพยากรณ์การกระทำที่อาจเกิดขึ้นได้เช่น ลักษณะเปิดรับ (Openness) ได้ ประสพการณ์ของบุคคล ลักษณะสนใจสิ่งภายนอก (Extroversion) และลักษณะการแสดงความถูกต้อง (Consciousness) พยากรณ์ลักษณะในอนาคตได้ (Cornwell, & Kwon, 2020, pp. 607-629) และจากความรู้ที่ได้นี้มากล่าวอ้างถึงทั้งหมดส่งผลให้มองเห็นได้ชัดเจนมากกว่า การพัฒนาบุคลิกภาพของนักการเมืองจำเป็นต้องได้รับความไว้วางใจจากผู้ไปออกเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะความตรงไปตรงมาต่อกลุ่มคนอายุน้อยแต่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนักการเมืองที่ไว้วางใจได้ไปทำหน้าที่แทนตนเอง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับนักการเมืองพรรคการเมืองตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองให้ส่งผลต่อความไว้วางใจของประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2566

ประกอบด้วยแนวทางพัฒนาต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาความยินยอมเห็นใจ และประกอบด้วย 1) นักการเมืองมีบุคลิกภาพที่น่าสนใจแตกต่างกันไป 2) นักการเมืองสามารถให้ความร่วมมือกับฝ่ายตรงข้ามได้ โดยไม่มุ่งประโยชน์ตนฝ่ายเดียว 3) นักการเมืองมักกังวลใจเกี่ยวกับความรู้สึกของคนอื่นเสมอ 4) นักการเมืองไม่ยึดเอากติกาเป็นเรื่องตายตัว แต่เน้นการปรับตัวได้ง่ายมากกว่า 5) นักการเมืองไม่นิยมนำเอาเรื่องเก่ามาพูดให้ขัดแย้งกันอีก 6) นักการเมืองแสดงความสนใจต่อปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

1.2 การพัฒนาอารมณ์ไม่มั่นคง ประกอบด้วย 1) นักการเมืองมีอารมณ์แปรปรวนไปมาอยู่เสมอ 2) นักการเมืองมีความขัดแย้งสูง (High level of conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม 3) นักการเมืองมีความกระวนกระวายเมื่อต้องตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน 4) นักการเมืองมักแสดงความกังวลออกมาให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง 5) นักการเมืองมักแสดงความไม่มีเหตุผลเสมอ

1.3 การพัฒนาสมรรถนะ ประกอบด้วยความน่าเชื่อถือ ทำงานหนัก ประสพความสำเร็จและมีความเป็นผู้นำสูง

1.4 การพัฒนาความเข้มแข็ง และประกอบด้วย 1) ทำงานกลางแจ้ง (Outdoorsy) 2) แนวคิดตะวันออก (Eastern Concepts) 3) อดทน (Tough) 4) เข้มแข็ง (Rugged) โดยนำเอาแนวคิดทั้ง 4 มาผสมผสานกันไปตามบริบทของนักการเมืองที่ต้องการนำไปใช้งาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
นำผลวิจัยนี้ไปขยายการศึกษาให้กว้าง

ขวางยิ่งขึ้นในด้านของขอบเขตเนื้อหาและขอบเขตพื้นที่ที่แตกต่างกัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยอิทธิพลของลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองและแนวโน้มการไปออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกลุ่มคน

เจนเนอเรชั่น X, Y และ Z ในประเทศไทย องค์ความรู้ที่ผู้วิจัยได้รับ เกี่ยวกับการพัฒนาทั้งลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองต่างมุ่งสร้างความไว้วางใจของประชาชนออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับนักการเมืองที่สามารถพัฒนาความไว้วางใจให้เกิดกับประชาชนผู้ไปออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้ เพราะนักการเมืองคือผู้รับใช้ของประชาชน

การพัฒนาลักษณะบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของนักการเมืองให้มีผลต่อความไว้วางใจของประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญ์สิริ จันทรเจริญ. (2554). *การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง*. เข้าถึงได้จาก https://www.ict.up.ac.th/surinthips/ResearchMethodology_2554/เอกสารเพิ่มเติม/การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.PDF
- คำ ผกา. (2565, 27 พฤษภาคม-2 มิถุนายน). อย่าพรากการเลือกตั้งไปจากเราอีก. *มติชน*, หน้า 75.
- ธวัชชัย วงพงศ์ธร. (2561). ประชากร ตัวอย่าง และขนาดตัวอย่างสำหรับงานวิจัย. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 41(1), 11-22.
- มติชนออนไลน์. (2566). *ประกาศ 400 เขต ส.ส. สูตรใหม่ไม่รวมต่างด้าว*. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_3856442
- ลม เปลี่ยนทิศ. (2566, 20 มีนาคม). เตรียมเลือกตั้งไปสู่นาคตที่ดีกว่า. *ไทยรัฐ*, หน้า 5.
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่ (Modern Research Methodology)*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.

- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ: ทฤษฎี และกระบวนการ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 7(2), 101-126.
- เสกสรรค์ กิตติทวีสิน. (2565, 2 พฤษภาคม). เดินหน้าชน: ตัวชี้ขาด. *มติชน*, หน้า 9.
- Aaker, J. L. (1997). Dimensions of brand personality. *Journal of Marketing Research*, 34(3), 347-356.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Reinhart & Winston.
- Azoulay, A., & Kapferer, J. N. (2003). Do brand personality scales really measure brandz. personality?. *Journal of Brand Management*, 11(2), 143-155.
- Bastian, M., et al. (2017). Introduction: More-than-human participatory research: Contexts, challenges, possibilities. In Bastian, M., Jones, O., Roe, E. and Moore, N. (eds.). *Participatory Research in More-than-human Worlds* (pp. 1-15). Routledge: London.
- Bleidorn, W. & Hopwood, C. J. (2019). Personality Trait Stability and Change. *Personality Science*, 21, 1-20.
- Cantor, N., & Mischel, W. (1979). Prototypicality and personality: Effects on free recall and personality impressions. *Journal of Research in Personality*, 13(2), 187-205.
- Caprara, G. V., et al. (2007). The simplicity of politicians' personalities across political context: An anomalous replication. *International Journal of Psychology*, 42(6), 393-405.
- Coppock, A. & Green, D. P. (2016). Is Voting Habit Forming? New Evidence from Experiments and Regression Discontinuities. *American Journal of Political Science*, 60(4), 1044-1062.
- Cornwell, T. B. & Kwon, Y. (2020). Sponsorship-linked marketing: research surpluses and shortages. *Journal of the Academy of Marketing Science, Springer*, 48(4), 607-629.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological Assessment*, 4(1), 5-13.
- Gardner, B. G., & Levy, S. J. (1955). The product and the brand. *Harvard Business Review*, 33(2), 33-39.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1216-1229.
- Ha, S. E., Kim, S. & Jo, S. H. (2013). Personality Traits and Political Participation: Evidence from South Korea. *Political Psychology*, 34(4), 511-532.
- John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big Five Trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.). *Handbook of personality: Theory and research* (pp. 102-138). New York: Guilford Press.

- Kavanagh, D. (1995). *Election campaigning: The new marketing of politics*. Oxford: Blackwell.
- Kotler, P. (1995). Overview of political candidate marketing. *Advances in Consumer Research*, 2, 761-769.
- Martineau, P. (1958). Sharper focus for the corporate image. *Harvard Business Review*, 36(1), 49-58.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (2008). The five-factor theory of personality. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.). *Handbook of personality: Theory and research* (3rd ed., pp. 159-181). New York: The Guilford Press.
- Ormrod, R. P., Henneberg, S. C., & O'Shaughnessy, N. J. (2013). *Political marketing theory and concepts*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Park, C. W., Jaworski, B. J., & MacInnis, D. J. (1986). Strategic brand concept management. *Journal of Marketing Research*, 50, 135-145.
- Schultz, D. P. & Schultz, S. E. (2016). *Theories of personality*. (11th ed.). CENGAGE Learning Custom Publishing.
- Sihag, P. (2021). The Impact of Perceived Organizational Support on Employee Engagement: A Study of Indian IT Industry. *International Journal of Human Capital and Information Technology Professionals (IJHCITP)*, IGI Global, 12(2), 35-52.
- Silvester, J. & Dykes, G. (2007) Selecting Politicians. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 80, 11-25.
- Spiller, L., & Bergner, J. (2011). *Branding the candidate*. Santa Barbara, CA: Praeger.
- Wang, W. Y., Yong, G. W. J. & Jaitrong, W. (2021). Revision of the elusive ant genus *Rhopalomastix* (Hymenoptera, Formicidae, Myrmicinae) in Thailand based on morphology and DNA barcodes, with descriptions of three new species. *European Journal of Taxonomy*, 739, 117-157.
- Weiner, M. (1971). Political Participation: Crisis of the Political Process. In Leonard, Binder and others (Eds.). *Crisis on Sequences in Political* (pp. 161-163.). Princeton: Princeton University Press.
- Yang, K., & Holzer, M. (2016). The Performance-Trust Link: Implications for Performance Measurement. *Public Administration Review*, 66(1), 114-126.

ความสุขในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของ ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ*

Happiness at work and job effectiveness of Bangkok Civil Servants

จิรพันธุ์ วงษ์คำ และชัยยุทธ ชินกุล
Chiraphan Wongkham and Chaiyuth Chinokul
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
National Institute of Development Administration, Thailand
Corresponding Author, E-mail: chiraphan.wk@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงาน 2) ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน 3) ความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงาน และ 4) อิทธิพลของความสุขในการทำงานต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ จำนวน 392 คน ได้มาจากประชากรจำนวน 20,129 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมานใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ อยู่ในระดับมาก
2. ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ อยู่ในระดับมาก
3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันทำให้ความสุขในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญแตกต่างกัน
4. ความสุขในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ

คำสำคัญ: ความสุขในการทำงาน; ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน; ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ

*ได้รับบทความ: 24 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2567
Received: May 24, 2023; Revised: March 29, 2024; Accepted: March 29, 2024

Abstract

The purpose of this research was to study; 1) the level of opinion on happiness at work, 2) the level of opinion on effectiveness, 3) the difference of personal factors and the opinion level on happiness at work, and 4) the influence of happiness at work to operational effectiveness of Bangkok civil servants. This research is quantitative research. Data were collected by questionnaires. The sample consisted of 392 Bangkok civil servants drawn from a population of 20,129 people by multistage random sampling. The data were analyzed by descriptive statistics including frequency, percentage, mean and standard deviation, inference statistics including multiple regression analysis.

The results showed that:

1. Happiness at work of Bangkok civil servants at a high level.
2. Effectiveness of Bangkok civil servants at a high level.
2. Different personal factors made the work happiness of ordinary Bangkok civil servants different.
4. The level of opinion on job effectiveness of Bangkok civil servants with statistical.

Keywords: Happiness at Work; Effectiveness; Bangkok Civil Servants

1. บทนำ

ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการได้รับ ไม่เพียงแต่เป็นเพียงการรับความสุขแล้วจบไปเท่านั้น แต่ความสุขยังส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงเรื่องครอบครัว ชีวิตส่วนตัว และรวมไปถึงเรื่องการทำงานอีกด้วย โดยเมื่อกล่าวถึงการทำงานและมีความสุข ก็มีความเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างชัดเจน สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560 อ้างถึงใน ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์, 2564) ได้ทำการศึกษาความสุขของคนทำงาน พบว่า กรุงเทพมหานครมีร้อยละของความสุขในการทำงานอยู่ที่ 56.18 ทั้งนี้กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มี

การบริหารจัดการที่มีความน่าสนใจ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต ค่าปรับ ค่าบริการ และรายได้เบ็ดเตล็ด อีกทั้งยังมีความร่วมมือในการจัดเก็บรายได้โดยมีส่วนราชการอื่นจัดเก็บให้ เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต นอกจากนี้ ยังมีรายได้จากเงินอุดหนุนรัฐบาล ได้แก่ เงินงบประมาณแบบสมดุล โดยกำหนดวงเงินงบประมาณรายจ่ายเท่ากับประมาณการรายรับ ดังนั้นจะเห็นว่าภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีความหลากหลาย อีกทั้ง

กรุงเทพมหานครยังเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอยู่อาศัยมากที่สุดและการเติบโตของเมืองก็เติบโตอย่างมากอันเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครทำให้เกิดความหลากหลายของประชากรในพื้นที่ ดังนั้นด้วยบทบาทที่กรุงเทพมหานครมีการบริหารจัดการรูปแบบพิเศษ จึงทำให้เป็นความน่าสนใจในการศึกษาประสิทธิผลในการทำงานและความสุขในการทำงาน

ปัจจุบันการทำงานไม่เป็นเพียงแต่การสร้างผลงานและสร้างผลลัพธ์ต่อองค์กรเท่านั้น แต่การทำงานยังต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์กร สวัสดิการ ค่าตอบแทน และรวมไปถึงความสุขในการทำงาน จะเห็นได้ว่าการทำงานอย่างมีความสุขนั้นเป็นสิ่งที่บุคลากรทุกคนในองค์กรนั้นปรารถนา (ภัทรดนัย ฉลองบุญ, 2561, หน้า 590-599) การทำงานในองค์กรที่ทำให้บุคลากรมีความสุขจะช่วยสร้างความรู้สึกรักผูกพัน ความสนุกสนาน การมีส่วนร่วมในที่ทำงานความสุขในการทำงานจึงเป็นภาวะอารมณ์ที่สะท้อนความยินดี ความพึงพอใจและความคิดเชิงบวกในผลลัพธ์ของเป้าหมายในการทำงานที่บุคคลเกิดการรับรู้ด้วยตนเองและเกิดความพึงพอใจต่อผลลัพธ์นั้น ไม่ว่าผลลัพธ์ของเป้าหมายในการทำงานนั้นจะออกมาในรูปแบบใดก็ตาม โดยความสุขในการทำงานต้องมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจต่อคุณธรรมและจริยธรรมในเชิงปฏิบัติและการตัดสินใจของตนในการทำงานด้วย (ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์, 2564) ดังนั้น เมื่อบุคคลเกิดความสุขในการทำงานย่อมส่งผลกระทบเชิงบวกกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำให้เป้าหมายขององค์กรประสบความสำเร็จเร็ว

ขึ้น อีกทั้งความสุขในการทำงานยังทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและสามารถทำให้พนักงานเกิดการแข่งขันเพื่อพัฒนาองค์กรให้เทียบเท่ากับองค์กรอื่นด้วย

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรต้องให้ความสำคัญและสนใจในประเด็นการสร้างความสุขในการทำงานของบุคลากร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าและเป็นกำลังสำคัญ โดยองค์กรจะต้องใส่ใจและส่งเสริมให้บุคลากรรู้สึกว่าการทำงานได้อย่างมีความสุข (สุมาลี ดวงกลาง, 2560) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้กับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อประโยชน์สูงสุดกับบุคลากร องค์กร และสังคม ทั้งนี้ Oswald, Protoand and Sgroi (2014, pp. 789-822) ทำการทดลองแล้วพบว่าคนที่มีความสุขจะมีผลิตผลในการทำงานเพิ่มมากขึ้นประมาณร้อยละ 12 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Bellet, De Neve & Ward (2022, pp. 1-61) ว่าความสุขหรือการคิดเชิงบวกมีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องความสุขในการทำงานและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญเพื่อต้องการเพื่อทราบถึงระดับความสุขในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนว่าความสุขในการทำงานเป็นอย่างไร และความสุขในการทำงานจะส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานหรือไม่อย่างไร อีกทั้งผลของการศึกษาสามารถนำไปเพื่อใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการบริหาร

ทรัพยากรมนุษย์ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้เกิดความสุขในการทำงานและพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน บรรลุเป้าหมาย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ
3. เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงาน
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสุขในการทำงานต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งเป็นการหาความรู้ที่ยึดมั่นในญาณวิทยาแบบปฏิฐานนิยม ยึดหลักและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการรวบรวมข้อมูล การวัดด้วยเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติอย่างเป็นระบบ (พงษ์เทพ สันติกุล, 2560) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มาจากประชากรซึ่งเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ จำนวน 20,129 คน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร, 2562) คำนวณหา

ขนาดตัวอย่างด้วยสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน อีรวิฑูมิ เอกะกุล, 2543) ที่ระดับความคาดเคลื่อนที่ 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล โดยจัดทำแบบสอบถามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามแพลตฟอร์มกูเกิล (Google Form)

ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการนำแบบสอบถามของสิริพัทธ์ ชูยก (2563) และมนชนก ชูพรรคเจริญ (2562) มาทำการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มตัวอย่างเสียก่อน แล้วจึงทำการเก็บข้อมูลจริง โดยทำตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเหมือนกับกลุ่มที่ศึกษา แต่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา โดยนำไปทดลอง (Try-out) จำนวน 40 คน โดยการใช้การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของ Cronbach ได้ค่าเท่ากับ 0.932 ถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้ได้ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน รวม 40 ข้อ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อายุงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 สอบถามเรื่องความสุขในการทำงาน ได้แก่ ข้อคำถามเรื่องการติดต่อสัมพันธ์ (Connection) ความรักในงาน (Love of the Work) ความสำเร็จในงาน (Work Achievement) และการเป็นที่ยอมรับ (Recognition) ตามแนวคิดของ Manion (2003, อ้างถึงใน ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์, 2564) และส่วนที่ 3 สอบถามเรื่อง

ประสิทธิผลในการบริหารงาน ได้แก่ ข้อคำถามเรื่อง ผลิตภาพของบุคคล (Productivity) ผลการปฏิบัติงาน (Performance) การขาดงาน (Absenteeism) การย้ายเข้าออก (Turnover) ทักษะของบุคคล (Individual attitudes) และความเครียด (Stress) ตามแนวคิดของ Moorhead & Griffin (2001)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) อธิบายข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) 2) สถิติอนุมาน (Inferential statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นต่อระดับความสุขในการทำงาน โดยสถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way

ANOVA) และ 3) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปร เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ค่าทำนาย (Coefficient of Determination หรือ R^2) เท่ากับ 0.422 คิดเป็นร้อยละ 4.2% โดยมีสมการถดถอยดังนี้ $MS = R^2$ มีสมการ $MS = 0.422 + 0.12WA + 0.39R$

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความสุขในการทำงาน กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ จำนวน 392 คน มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=392)

คุณลักษณะส่วนบุคคล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	125	31.9
	หญิง	267	68.1
	อื่นๆ	-	-
	รวม	392	100
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	369	94.1
	31-50 ปี	15	3.8
	51 ปีขึ้นไป	8	2.0
	รวม	392	100

คุณลักษณะส่วนบุคคล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	25	6.4
	ระดับปริญญาตรี	334	85.2
	สูงกว่าระดับปริญญาตรี	33	8.4
	รวม	392	100
สถานภาพ	โสด	350	89.3
	สมรส	42	10.7
	หย่าร้าง	-	-
	แยกกันอยู่	-	-
	รวม	392	100
อายุงาน	ต่ำกว่า 2 ปี	151	38.5
	2-5 ปี	218	55.6
	5 ปีขึ้นไป	23	5.9
	รวม	392	100
เงินเดือน	ไม่เกิน 18,000 บาท	130	33.2
	ตั้งแต่ 18,001 บาทขึ้นไป	262	66.8
	รวม	392	100

จากตารางที่ 1 อธิบายได้ ดังนี้ 1) เพศ ส่วนใหญ่ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ เป็นเพศหญิง จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 68.1 และเพศชาย จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 2) อายุ ส่วนใหญ่ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ มีอายุระหว่าง 31-50 ปี จำนวน 369 คน คิดเป็นร้อยละ 94.1 รองลงมาอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และมีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 3) ระดับ

การศึกษา ส่วนใหญ่ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ จบการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 85.2 และรองลงมาจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.4 และจบการศึกษาด้านต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4 4) สถานภาพ ส่วนใหญ่ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ เป็นสถานภาพโสด อยู่ที่จำนวน 350 คน คิดเป็นร้อยละ 89.3 และสถานภาพสมรส จำนวน 42 คน

คิดเป็นร้อยละ 10.7 5) อายุงาน ส่วนใหญ่ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ มีอายุงาน 2-5 ปี จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาอันดับที่ 2 มีอายุงานต่ำกว่า 2 ปี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมาอันดับที่ 3 มีอายุงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 6) รายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ มีรายได้ต่อเดือน 18,001

บาทขึ้นไป อยู่ที่ 262 คน คิดเป็นร้อยละ 66.8 รองลงมามีรายได้ไม่เกิน 18,000 บาท จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 33.2

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ จำนวน 392 คน อยู่ในระดับมากมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานและระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ (n = 392)

หัวข้อ	ระดับ		
	M	S.D.	แปลผล
ภาพรวมความสุขในการทำงาน	3.46	1.04	มาก
ภาพรวมด้านการติดต่อสัมพันธ์	3.53	1.07	มาก
ภาพรวมด้านความรักในงาน	3.28	1.04	ปานกลาง
ภาพรวมด้านความสำเร็จในงาน	3.47	1.00	มาก
ภาพรวมด้านการเป็นที่ยอมรับ	3.57	1.06	มาก
ภาพรวมความสุขในการทำงาน	3.46	1.04	มาก
ภาพรวมประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน	3.58	0.93	มาก
ภาพรวมด้านผลิตภาพของบุคคล	3.62	0.97	มาก
ภาพรวมด้านผลการปฏิบัติงาน	3.55	0.67	มาก
ภาพรวมด้านการขาดงาน	3.75	1.00	มาก
ภาพรวมด้านการย้ายเข้าออก	3.38	1.02	ปานกลาง
ภาพรวมด้านทัศนคติของบุคคล	3.48	0.95	มาก
ภาพรวมด้านความเครียด	3.69	0.99	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลรวมระดับความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ที่มีต่อระดับความสุขในการทำงาน อยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่าความสุขในการทำงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ด้านความรักในงาน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสำเร็จในงาน อยู่ในระดับมากและด้านการเป็นที่ยอมรับ อยู่ในระดับมากผลรวมระดับความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ที่มีต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่าประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านผลผลิตภาพของบุคคล อยู่ในระดับมาก ด้านผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ด้านการขาดงาน อยู่ในระดับมาก ด้านการย้ายเข้าออก อยู่ในระดับปานกลาง ด้าน

ทัศนคติของบุคคล อยู่ในระดับมาก ด้านความเครียด อยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ทำให้ระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญแตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ทำให้ความสุขในการทำงานของข้าราชการแตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 3 ที่ว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ทำให้ความสุขในการทำงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญแตกต่างกัน โดยเรียงลำดับจากปัจจัยส่วนบุคคลจากมากไปหาน้อย ดังนี้อายุที่แตกต่างกันมีความสุขแตกต่างกันทุกด้าน รายได้ที่แตกต่างกันมีความสุขแตกต่างกันทุกด้าน อายุงานที่แตกต่างกันมีความสุขแตกต่างกัน 2 ด้าน สถานภาพที่แตกต่างกันมีความสุขแตกต่างกัน 1 ด้าน เพศ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความสุขไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยส่วนบุคคล ดังแสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 392)

ปัจจัยส่วนบุคคล	Slg
เพศ	0.37
อายุ	0.00
ระดับการศึกษา	0.00
สถานภาพ	0.26
อายุงาน	0.16
รายได้ต่อเดือน	0.00

3.1 เพศของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 อายุของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานในภาพรวมที่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อแยกรายด้านพบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ มีคู่แตกต่างระหว่างอายุ ได้แก่ (1) ช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี กับช่วงอายุ 31-50 ปี และช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (2) ช่วงอายุ 31-50 ปี กับช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี และช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (3) ช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป กับช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี และช่วงอายุ 31-50 ปี ด้านความรักในงาน มีคู่แตกต่างระหว่างอายุ ได้แก่ (1) ช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี กับช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (2) ช่วงอายุ 31-50 ปี กับช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (3) ช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป กับช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี และช่วงอายุ 31-50 ปี ด้านความสำเร็จในงาน มีคู่แตกต่างระหว่างอายุ ได้แก่ (1) ช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี กับช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (2) ช่วงอายุ 31-50 ปี กับช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (3) ช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป กับช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี และช่วงอายุ 31-50 ปี ด้านการเป็นที่ยอมรับ มีคู่แตกต่างระหว่างอายุ ได้แก่ (1) ช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี กับช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (2) ช่วงอายุ 31-50 ปี กับช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป (3) ช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป กับช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี และช่วงอายุ 31-50 ปี

3.3 ระดับการศึกษาของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานในภาพรวมที่ไม่

แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.4 สถานภาพของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อแยกรายด้านพบว่า มีการตอบคำถามด้านความสำเร็จในงานของสถานภาพโสด และสมรสแตกต่างกัน

3.5 อายุงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่เมื่อแยกรายด้านพบว่า คู่แตกต่างระหว่างอายุงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ด้านความสำเร็จในงาน ได้แก่ 1) อายุงานต่ำกว่า 2 ปี กับอายุงาน 2-5 ปี และอายุงาน 5 ปีขึ้นไป 2) อายุงาน 2-5 ปี กับอายุงานต่ำกว่า 2 ปี และอายุงาน 5 ปีขึ้นไป 3) อายุงาน 5 ปีขึ้นไป กับอายุงานต่ำกว่า 2 ปี และอายุงาน 2-5 ปี ส่วนด้านการเป็นที่ยอมรับ ไม่มีคู่แตกต่างระหว่างอายุงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ

3.6 รายได้ต่อเดือนของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานในภาพรวมที่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อแยกรายด้าน พบว่า 1) การตอบคำถามด้านการติดต่อสัมพันธ์ของรายได้ไม่เกิน 18,000 บาทต่อเดือน และรายได้ 18,001 บาทต่อเดือนขึ้นไปแตกต่างกัน 2) การตอบคำถามด้านความรักในงานของรายได้ไม่เกิน 18,000 บาทต่อเดือนและรายได้ 18,001 บาทต่อเดือนขึ้นไปแตกต่างกัน 3) การตอบคำถาม

ด้านความสำเร็จในงานของรายได้ไม่เกิน 18,000 บาทต่อเดือนและรายได้ 18,001 บาทต่อเดือนขึ้นไปแตกต่างกัน 4) การตอบคำถามด้านการเป็นที่ยอมรับของรายได้ไม่เกิน 18,000 บาทต่อเดือนและรายได้ 18,001 บาทต่อเดือนขึ้นไปแตกต่างกัน

4. ผลการวิเคราะห์ความสุขในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ผู้วิจัยได้ผลการศึกษาพบว่า ความสุขในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 ที่ว่าความสุขในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3 ดังนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

4.1 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลผลิตภาพของบุคคล พบว่า ด้านความรักในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลผลิตภาพของบุคคล ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ ตามลำดับ

4.2 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลการปฏิบัติงาน พบว่า ด้านความรักในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลการปฏิบัติงานของข้าราชการฯ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ และด้านการเป็นที่ยอมรับ ตามลำดับ

4.3 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการขาดงาน พบว่า ด้านความรักในงานมี

อิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการขาดงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับตามลำดับ

4.4 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการย้ายเข้าออก พบว่า ด้านความรักในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการย้ายเข้าออก ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับตามลำดับ

4.5 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านทัศนคติของบุคคล พบว่า ด้านการเป็นที่ยอมรับ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านทัศนคติของบุคคล ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรักในงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ และด้านความสำเร็จในงาน ตามลำดับ

4.6 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านความเครียด พบว่า ด้านความสำเร็จในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านความเครียด ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรักในงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ และด้านการเป็นที่ยอมรับตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการศึกษาเรื่องความสุขในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของ

ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ทั้ง 4 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ 2) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ 3) เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงาน และ 4) เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสุขในการทำงานต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ พบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญพบว่า 1) ความเห็นต่อระดับความสุขในการทำงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความเห็นต่อระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยระดับความสุขในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ พบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ อยู่ในระดับมาก และด้านความรักในงาน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสิรพัทธ์ ชูยก (2563) และมนชนก ชูพรรคเจริญ (2562) ที่ระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญรายด้าน พบว่า ระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ พบว่า ด้านผลิตรายของบุคคล ด้านผลการปฏิบัติงานด้านการขาดงาน

ด้านทัศนคติของบุคคล ด้านความเครียด อยู่ในระดับมาก และด้านการย้ายเข้าออกอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญส่วนใหญ่ มีความสุขในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 2 ส่วนซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี ดวงกลาง (2560) ที่มีความสุขและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับจงจิต เลิศวิบูลย์มงคล (2546 อ้างถึงใน สุมาลี ดวงกลาง, 2560) ไชยญาติ แซ่ตั้ง และนันทน์หทัย อ่อนนอก (2562 อ้างถึงใน สิรพัทธ์ ชูยก, 2563) ณัฐชยา ศรีจันทร์ (2560) ที่อธิบายถึงความสุขในการทำงานที่อยู่ในระดับมาก และส่งผลไปถึงการปฏิบัติงานของบุคลากรในกลุ่มอื่นๆ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความคิดเห็นต่อความสุขในการทำงานพบว่า เพศ และระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ อายุ สถานภาพ อายุงาน และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับจงจิต เลิศวิบูลย์มงคล (2546 อ้างถึงใน สุมาลี ดวงกลาง, 2560) ที่กล่าวถึงสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงาน มนชนก ชูพรรคเจริญ (2562) กล่าวถึง ปัจจัยด้านเพศ มีผลต่อความสุขในการทำงานโดยรวมไม่แตกต่างกันในระหว่างกลุ่ม และสอดคล้องกับสุพิศ ฤทธิ์แก้ว และคณะ (2563, หน้า 97-117) อธิบายว่า อายุ สถานภาพสมรสรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสุขในการทำงานต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญพบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน พบว่า ด้านความรักในงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลผลิตภาพของบุคคล ด้านผลการปฏิบัติงาน ด้านการขาดงานด้านการย้ายเข้าออก มากที่สุด ในขณะที่ ด้านการเป็นที่ยอมรับมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านทัศนคติของบุคคล มากที่สุด และด้านความสำเร็จในงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านความเครียด มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ จงจิต เลิศวิบูลย์มงคล (2546 อ้างถึงใน สุมาลี ดวงกลาง, 2560) ที่ศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในการทำงาน มีส่วนเสริมพลังในการทำงาน และกิติคุณ ชี้อัสตัยดี (2556 อ้างถึงใน สุมาลี ดวงกลาง, 2560) ที่อธิบายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานว่า มีความสอดคล้องไปด้วยกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความสุขในการทำงานกับระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ และพบว่า ด้านความรักในงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลผลิตภาพของบุคคล ด้านผลการปฏิบัติงาน ด้านการขาดงานด้านการย้ายเข้าออก มากที่สุด ในขณะที่ ด้านการเป็นที่ยอมรับมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้าน

ทัศนคติของบุคคล มากที่สุด และด้านความสำเร็จในงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านความเครียด มากที่สุด ดังนั้นจึงเสนอแนะให้มีส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายขององค์กรที่มีการให้ความสำคัญกับด้านความรักในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านความสำเร็จในงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสุขในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ในงานวิจัยถัดไปผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระดับความสุขในการทำงานของกลุ่มบุคลากรที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควบคู่กันเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการประเมินผลและศึกษาความแตกต่างระหว่างประเภทของหน่วยงาน ซึ่งจะทำงานวิจัยมีความน่าสนใจและพบข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

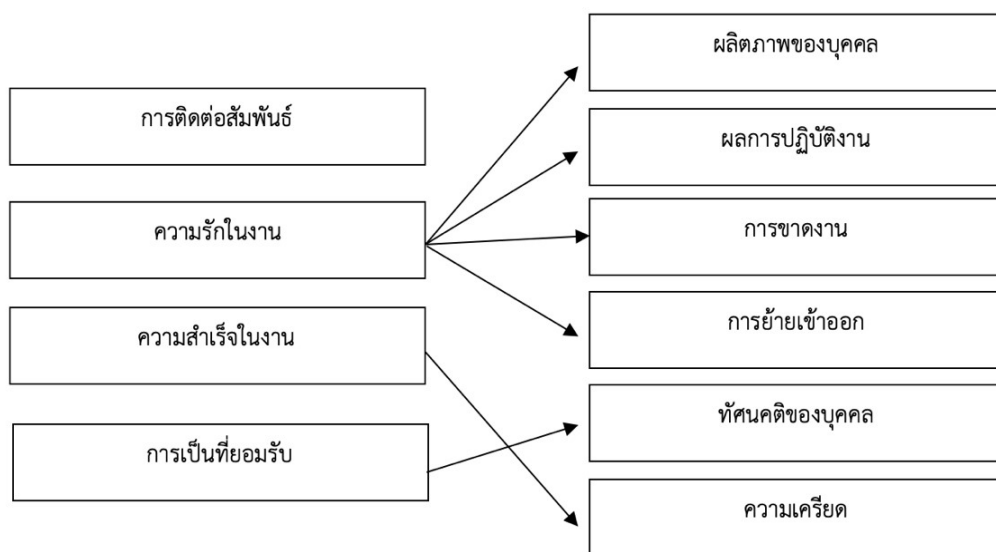
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้พบความสุขในการทำงานและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และความสุขในการทำงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ของข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรมีการให้ความสำคัญกับด้านความรักในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านความสำเร็จในงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เมื่อมีการเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดของ

การวิจัย โดยพบความสุขในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในแต่ละด้านมากที่สุด ความสุขในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานที่มากที่สุด คือ ความรักในงาน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมากที่สุด 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านผลผลิตภาพของบุคคล ด้าน

ผลการปฏิบัติงาน ด้านการขาดงาน และด้านการย้ายเข้าออก ในขณะที่ความสุขในการทำงานด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมากที่สุด อยู่ทั้งด้านความเครียด และด้านการเป็นที่ยอมรับ ตามลำดับ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐชา ศรีจันทร์. (2560). *ความสุขในการทำงานของพนักงาน: กรณีศึกษา บริษัท เอพี ออโต้ มาสเตอร์ จำกัด*. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์. (2564). *ความสุขและความผูกพันในการทำงานของพริตตี้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พงษ์เทพ สันติกุล. (2560). *การวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคมสำหรับนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ภัทรดนัย ฉลองบุญ (2561). ความสุขในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6, 590-599.
- มนชนก ชูพรรคเจริญ. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของพนักงานเอกชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2562). *กรอบอัตราค่าจ้างและจำนวนข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ จำแนกตามหน่วยงาน*. เข้าถึงได้จาก http://203.155.220.238/csc/images/Files/report_stat/num_office_by_department.pdf
- สิริพัทธ์ ชูยก. (2563). ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรกรณีศึกษา กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง. (สารนิพนธ์ทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพิศ ฤทธิ์แก้ว และคณะ. (2563). ความสัมพันธ์ของความสุขในการทำงานกับผลการปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิตบริษัทซัวร์เท็กซ์ จำกัด. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 7(1), 97-117.
- สุมาลี ดวงกลาง. (2560). *ความสุขในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์*. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- Bellet, C. S., De Neve, J. E. & Ward, G. (2022). Does Employee Happiness Have an Impact on Productivity?. *Saïd Business School*, 13, 1-61.
- Moorhead, G. & Griffin, R. W. (2001). *Organizational behavior*. Boston: Houghton Mifflin.
- Oswald, J. A., Protoand, E. & Sgroi, D. (2014). Happiness and Productivity. *Journal of Labor Economics*, 33(4), 789-822.

การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย*

Cultural Management of Buddhist Communities along the Border of Loei Province

ศตวรรษ สงกาพน, พระมหาสมศักดิ์ สติสมบูรณ์ และพระสิริรัตนเมธี
Satawat Songkaphan, Phramaha Somsak Sateesumpanno and Phra Sirirattanametee
วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Loei Religious College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: rak2125252499@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้จัดการวิจัย คือการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามหมวดหมู่ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามหมวดหมู่เนื่องจากสภาพพื้นที่ทางไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตามนโยบายวิถีพุทธนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้อย่างยาก คือ กำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดาร บางครั้งชุมชนต้องการโดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชนบนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในชุมชน ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนตามหมวดหมู่ประชาชนในชุมชน มีความสนใจในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองในชุมชนตนเอง ผู้นำหมู่บ้านเล็งเห็นความสำคัญในการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม ในชุมชนโดยจัดให้มีการรวมกลุ่มกันสานต่อในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น คือประชาชนและคนในชุมชนหมู่บ้าน มีการยึดหลักความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูดการเขียนอย่าง

*ได้รับบทความ: 15 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567
Received: September 4, 2023; Revised: March 30, 2024; Accepted: March 30, 2024

เป็นอิสระ เสริมสร้างเครือข่ายและสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่าย เป็นการกระตุ้นเพื่อการพัฒนาจริยธรรมด้านกายสุจริตอยู่ในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งมุ่งเน้นไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้กับเยาวชนและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ คือการกระตุ้นด้วยการใช้ระบบการศึกษาจะเป็นการลงทุนที่ได้ผลในทางปฏิบัติมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการ; วัฒนธรรม; ชุมชนวิถีพุทธ

Abstract

This research the objective is to study the cultural management of communities along the border of Loei Province. This research therefore used a qualitative research format. Tools used in this research It is an in-depth interview. There were 25 important informants or people. Analysis and summary of information from the documentary study. Analysis of data from in-depth interviews Data analysis, focus group discussion, analysis, synthesis, and summary of research results.

The research results found that: Collect information about Buddhist community culture according to categories. It is a collection of information about Buddhist community culture according to categories due to the remote area. Developing the potential of officials according to the Buddhist policy is quite difficult. Most of the personnel who do not have specific expertise perform duties in remote areas. Sometimes communities make demands based on rules and regulations that result from customs and traditions. Various beliefs of the community based on local wisdom, rituals, religion, culture according to the way of life and culture within the community. Organize activities to promote community culture according to the categories of people in the community. Are interested in organizing activities to promote culture, economy, society, and politics in their own community Village leaders recognize the importance of organizing activities to promote the economy and society in the community by organizing groups to continue working on the community economy, both medium and small. The operation of preserving the culture and local wisdom is the people and people in the village community. There is the principle of freedom in living life. Speaking and writing independently Strengthen networks and create cooperation between networks The stimulation for the development of physical ethics

lies in creating a quality education system that focuses on changing bad behavior to desirable behavior for youth and people living in the area. That is, stimulating the use of the education system will be the most effective investment in practice.

Keywords: Management; culture; Buddhist community

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีนโยบายในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยผ่านการผลักดันผู้ประกอบการให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้นเพื่อก้าวขึ้นสู่บทบาทของการเป็นผู้ประกอบการส่งออกส่งผลให้ประเทศไทยสามารถเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของภาคอุตสาหกรรมส่งออกไปทั่วโลกประกอบกับในยุคปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจทุกระดับควบคู่กับการเชื่อมโยงความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมด้วยการบูรณาการปัจจัยการผลิตไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบภายในท้องถิ่น การจัดหาทุนวัสดุอุปกรณ์ผสมผสานกับเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่ถูกต่อยอดหรือประดิษฐ์คิดอย่างสร้างสรรค์และก้าวหน้ามากขึ้น ทั้งส่งผลให้เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการด้านการจัดการเชิงสร้างสรรค์ผ่านการประกอบการเชิงกลยุทธ์

เพื่อให้ผลผลิตมีความแตกต่างเหนือคู่แข่ง ตลอดจนมีคุณภาพและมาตรฐานในทุกๆ ระดับด้วยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิสาหกิจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อันนำไปสู่การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดการสร้างงาน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ จึงกล่าวได้ว่า

ผู้ประกอบการทำหน้าที่ทั้งในด้านการสร้างสรรค์และอำนวยความสะดวกต่อธุรกรรมทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศภายใต้แนวทางการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นนโยบายของประเทศที่ให้ความสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่อปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีการสร้างกลไกส่งเสริม และสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากชุมชนและผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง โดยเฉพาะการผลิตต้นนโยบายในการจัดซื้อจัดจ้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เรียกว่า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างอุปสงค์ให้แก่ตลาดในระดับประเทศสู่ระดับองค์กรท้องถิ่น และมุ่งให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นแข่งขันกันปรับปรุงคุณภาพสินค้าหรือบริการของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด โดยคำนึงถึงการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน (คณะอนุกรรมการเศรษฐกิจฐานราก, 2562, หน้า 1-2)

ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือ ทรัพยากรหรือทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชนหรือองค์กรโดยเฉพาะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นทรัพยากรทางปัญญาของท้องถิ่นไทยที่เป็นความภาคภูมิใจในรากเหง้าของชุมชน พร้อมแปรสภาพจากทุนเดิมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือคุณค่าหมายรวมถึง ทรัพยากรในรูปแบบของสินทรัพย์หรือองค์ความรู้ที่ไม่มีตัวตน อาทิ อัตลักษณ์ตำนานและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

ของแต่ละอำเภอหรือจังหวัด วิธีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีการทำมาหากินของชาวบ้านและพิธีกรรมต่างๆ แต่สามารถสร้างมูลค่าในเชิงรูปธรรมได้อาทิสร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจขนาดย่อมผ่านตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการ นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ส่งมอบให้กับลูกค้า (บุญทวรรณ วิงวอน, 2561, หน้า 21-22)

ประชาชนในจังหวัดเลยมีการตื่นตัวในทางด้านวัฒนธรรมแต่ขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมจึงทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเองส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจติดตามการปฏิบัติงานของฝ่ายข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ประชาชนในจังหวัดเลย ตามแนวชายแดน ทั้ง 4 อำเภอ เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลเชิงลึก ประชาชนมีความตื่นตัวในทางด้านวัฒนธรรมก็จริง แต่ประชาชนในพื้นที่ทั้งหมดส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในทางวัฒนธรรมจึงทำให้ประชาชนมองวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ไกลตัว ทั้งที่ความเป็นวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ซึ่งจะทำให้เห็นการพัฒนาการจัดการคือคำว่า “พัฒนา” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Development” หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ดีขึ้น เจริญขึ้น (วิจิตร ศรีสอาน, 2524) เพราะกิจวัตรประจำวันทุกคนล้วนพบเจอในทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะฉะนั้น ประชาชนจะคลุกคลีในเรื่องการพัฒนาวัฒนธรรมทุกระดับทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เนื่องจาก ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนจะพบเจอและมีความคุ้นเคยมาก คือ ปัญหาพฤติกรรมและความเชื่อของ

ประชาชนยังขาดการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยวงกว้าง เพราะระบบราชการมีการยึดหลักระบบอุปถัมภ์ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ศรัทธาในชุมชนวิถีพุทธ นำมาซึ่งทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในวัฒนธรรม แต่ขาดความรู้ในระบบประชาธิปไตยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือขับเคลื่อนวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในทางนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ถึงแม้สภาพทั่วไปของประชาชนจะสร้างสามัคคีในหมู่คณะได้เป็นอย่างดี แต่ยังขาดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในทางการขับเคลื่อนวัฒนธรรมวิถีพุทธ ประชาชนยังมีความยากจนจึงทำให้เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบท ผู้ที่มีรายได้น้อยหรือครอบครัวที่ยากจนต่างก็ยินยอมปฏิบัติตามผู้นำที่มีรากฐานทางฐานะที่ดีกว่าเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจยังยากจนอยู่ส่งผลให้ประชาชนยังขาดการสร้างจิตสำนึกให้เลื่อมใสในระบอบการพัฒนาการขับเคลื่อนวัฒนธรรมโดยแท้จริง และนอกจากนั้นข้าราชการบางกลุ่มยังทำงานไม่สนองความต้องการของประชาชน เช่น ขาดความรวดเร็ว ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายในระบบราชการ ข้าราชการประจำยังทำงานสนองนโยบายของนักการเมืองมากกว่าประชาชน ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมตามท้องถิ่นตนเองถึงแม้ว่าประชาชนจะมีความใกล้ชิดกับหน่วยงานของรัฐและผู้นำทางศาสนา เช่น โรงเรียน วัด กลุ่มผู้นำชุมชน และภาคประชาชน ทำให้ประชาชนไม่สนใจเข้าร่วมอบรมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางหน่วยงานรัฐจัดขึ้น

เมื่อประชาชนไม่ได้ผ่านการอบรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมการให้ความรู้ในทางการพัฒนาวัฒนธรรมของหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้ประชาชนขาดทักษะการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ขาดการเคารพการตัดสินใจร่วมกัน เพราะประชาชนยังมองระบบการพัฒนาหรือการขับเคลื่อนวัฒนธรรมและการยกระดับการพัฒนานโยบายเชิงพุทธเป็นระบบอุปถัมภ์ข้าราชการถ้อยศถิอศักดิ์ และประชาชนยังมองว่าเป็นเรื่องของหน่วยงานราชการเท่านั้นที่มีอำนาจในการขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าว ทำให้ประชาชนไม่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความศรัทธาในการขับเคลื่อนพัฒนาวัฒนธรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ตอบสนองนโยบายของจังหวัดในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ เกิดพลังความคิดในการพัฒนาการแปรรูปแก้วให้มีคุณค่า ต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์และเพิ่มมูลค่า นำความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมสมัยใหม่มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน มีการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ (STORY) การปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในยุค 4.0 สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของการพัฒนาได้

อย่างมั่นคงและยั่งยืนสร้างความเข้าใจในหลักคิดแนวทางในการสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการรวบรวมบทเรียนประสบการณ์จากชุมชนต่างๆ ซึ่งได้มีการดำเนินงาน และปฏิบัติการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) คือ ทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์หาสภาพปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ด้วยเหตุนี้การคัดเลือกเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์จึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ที่สำคัญประกอบด้วย 1) ความจริง 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ 3) การเป็นตัวแทน 4) ความหมาย ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลในเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ (Scoott, 2019, pp. 1-2) สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์หาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการจัดการระดับชุมชนวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth

Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย 4 แห่ง ประกอบด้วย 1) ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ 2) ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคน 3) ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว 4) ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม ซึ่งทั้ง 4 อำเภออยู่ในพื้นที่จังหวัดเลย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยกลุ่ม 1) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูปหรือคน 3) กลุ่มนักพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน 4) ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน 5) ตัวแทนจากภาคประชาชน จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 25 รูป/คน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนตามแนวชายแดน เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) สำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนตามแนวชายแดน เพื่อนำไปพัฒนาและการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา คุชฌินิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความวิจัย มาเป็นกรอบในการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์ การกำหนดประเด็นและตัวแปรที่จะศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์

ด้วย กำหนดโจทย์ หรือคำถามการวิจัย (Research Question) คือ คำถามที่ต้องการคำตอบจากการวิจัยหรือเป็นสิ่งที่ต้องตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาจากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเกี่ยวเนื่องกันกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน สร้างแบบสัมภาษณ์จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัย เอกสาร ตำราในบริบทปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนสามารถอธิบายเสริมเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ ข้อโต้แย้งต่างๆ ให้ละเอียด และเสริมให้มีความรู้ และความเข้าใจในปรากฏการณ์นี้ให้มีความกระจ่างและชัดเจนยิ่งขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การลงพื้นที่เพื่อไปเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตโดยการไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง ผู้สังเกตจะต้องเฝ้ามองพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตอยู่ห่างๆ โดยไม่เข้าไปรวมกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งนี้แล้วแต่การสังเกต ซึ่งถ้าผู้ถูกสังเกตรู้ตัวก็จะทำให้ข้อมูลที่ได้บิดเบือนไป ผู้วิจัย

ไม่กำหนดเฉพาะเรื่องที่มุ่งจะสังเกตอย่างเดียว แต่จะทำการสังเกตเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย จึงไม่สามารถกำหนดรูปแบบที่แน่นอนได้โดยไม่ต้องให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกเกรงกลัวเพราะอาจทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาทำการวิจัยในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยนั้น และข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยเลือกจากแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ประกอบด้วยกลุ่ม 1) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูปหรือคน 3) กลุ่มนักพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน 4) ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน 5) ตัวแทนจากภาคประชาชน จำนวน 5 คน จาก 4 พื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย จำนวน 25 รูป/คน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนตามแนวชายแดน เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุม กำนันในพื้นที่เป้าหมาย 4 แห่ง ประกอบด้วย ในเขตพื้นที่ตามแนวชายแดน คือ บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ และบ้านห้วยพิชัย ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย ซึ่งมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมครั้งนี้จำนวน 60 รูป/คน

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร จากการการทบทวนวรรณกรรม

ทางวิชาการที่มีความเกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยใช้นัยสำคัญของคำในข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนาฯ แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของการวิเคราะห์การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัยทั้งจากผลการทำวิจัย ผลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง และเชื่อถือได้ โดยผู้วิจัย จะนำข้อมูลจากการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มาวิเคราะห์จัดรวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป

ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย คือการสร้างข้อสรุป ข้อมูลจากผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โดยการ จัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล เปรียบเทียบและวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา เพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัยเกิด ความสมบูรณ์ สามารถนำมาตีความ สร้างข้อสรุป จากผลการวิจัย และนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่สู่ สาธารณะชนต่อไป สำหรับกรอบแนวคิดในการ วิจัย คือ สภาพปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชน วิถีพุทธตามแนวชายแดน วิเคราะห์ห้วงค์ความรู้การ จัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรม ชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนว ชายแดนจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ผลการวิจัยและสรุปผลการวิจัย คือ มีการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนว ชายแดน ผู้วิจัยได้เรียบเรียงคือ

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ชุมชนวิถีพุทธตามหมวดหมู่ผู้นำท้องถิ่นทุกส่วนงาน ที่มีความเกี่ยวข้องลงพื้นที่ตรวจสอบสำรวจ ประชาชนผู้ที่มีความต้องการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึง ระดับชาติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จริงนำมาสู่กระบวนการ จัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นในชุมชนและ ท้องถิ่นนั้น โดยเชิญผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้าน วัฒนธรรมท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย ท้องถิ่น จารึตประเพณีในท้องถิ่นนั้นๆ มาบรรยาย

หรือให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของการปฏิบัติ งานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมในเรื่องของการทำงานดี ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ มีวินัย และการต้อนรับ ประชาชน การส่งเสริมบุคลากรดีเด่น การตอบแทน ด้วยความดีความชอบโดยเน้นไปที่การทำงาน กิจกรรมกลุ่ม ให้พนักงานมีความผูกพัน ความสามัคคี เช่น ทัศนศึกษาดูงาน กิจกรรมแข่งขันกีฬาเทศบาล จังหวัด และกีฬาภายในตำบล เยาวชนผู้สูงอายุ กีฬาพื้นบ้าน ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีให้มาก ที่สุด สิ่งที่กำลังมาเบื่องต้นเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ ประชาชนได้มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความ คิดในเรื่องการยกระดับนโยบายด้านวัฒนธรรมท้อง ถิ่นกับบุคคลอื่นโดยสุจริตผ่านกิจกรรมดังกล่าว

การแสดงทัศนคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ของตนเอง ให้มีการสนทนากับผู้คนและส่งเสริมใน การโน้มน้าวให้คนอื่นเห็นด้วยกับความคิดเห็นทาง ด้านเหตุบ้านและวัฒนธรรมตามแนวนโยบายพื้น ฐานแห่งรัฐ ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีจริยธรรม สำหรับการปฏิบัติงาน มีการชักชวนโดยการพูด และพยายามเชิญชวนให้ญาติพี่น้องคนสนิทและ บุคคลอื่นไปเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่วัฒนธรรมจังหวัดและสำนักงานพุทธศาสนา ประจำจังหวัด ได้จัดกิจกรรมให้มีขึ้น เป็นการ ส่งเสริมการพัฒนาในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ซึ่งการเชิญชวนทุกครั้งจะเป็นการพูดคุยถึงหลัก กฎหมายตามครรลองครองธรรมไม่ขัดต่อศีลธรรม อันดีงามตามราชประเพณีของชุมชนพื้นที่นั้น

การส่งเสริมการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นข้อมูลเชิงนโยบายวิถีพุทธที่เป็นลักษณะระบบ อุปถัมภ์ มีการลอบบี้หน่วยงานราชการต่างๆ ที่เป็น

สถานที่ราชการที่มีชื่อเสียง มีการเล่นพรรคเล่นพวก ไม่มีความเป็นกลางในทางสังคม มีการใส่ร้ายป้ายสี ฝ่ายตรงข้าม ดึงสถาบันเบื้องสูงลงมาเกี่ยวข้อง เชื้อมโยงนโยบายที่ขายฝัน มีการจ้างวานให้ฝ่ายตรงข้ามลงแข่งขันกันเองเพื่อดึงคะแนนในพื้นที่ของตนเอง การกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อการจัดการวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธควรเปิดโอกาสให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ทุกระดับ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด

หลักพุทธธรรมใดที่สามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของประชาชน การที่จะส่งเสริมการจัดการวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธได้เป็นอย่างดีนั้น การพัฒนาผู้นำในท้องถิ่นของตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในในทางการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ด้วยหลักสัปปุริสธรรม เพื่อให้ผู้ที่เป็นผู้นำควรรู้จักเหตุและผลของปัญหานั้น มีเหตุและผลมากกว่าตัวบุคคล ยอมรับทัศนะของบุคคลอื่น ถ้าปัญหาเกิดจากเหตุก็ต้องใช้เหตุเข้ามาแก้รวมถึงผลของเรื่องนั้นๆเยาวชนมีความเชื่อต่อผู้นำการจัดการวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมด้านนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรม

ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนตามหมวดหมู่ผู้นำหมู่บ้านเล็งเห็นความสำคัญในการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในชุมชนโดยจัดให้มีการรวมกลุ่มกันสานต่อในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนทั้งขนาด

กลางและขนาดย่อม คนในหมู่บ้านมีความยึดหลักความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูด การเขียน อย่างเป็นอิสระ ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ชอบการปกครองในระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยม เนื่องจากไม่สามารถพูด เขียน และวิพากษ์วิจารณ์การเมืองได้ จึงเป็นเหตุที่ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาการปกครองแบบอำนาจนิยม ส่งผลให้การเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม ให้มีความกระฉับกระเฉงต่อหน้าและลับหลังเพื่อกำหนดความเชื่อมั่นต่อระบบราชการไทยที่อยู่คู่ประชาชนมาอย่างยาวนาน

หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างไม่ทั่วถึง เนื่องด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาจากพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้นำชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐมีความร่วมมือกันในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง

ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรเปิดใจให้กว้างเป็นบุคคลที่พร้อมรับมือได้ทุกสถานการณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม และมีความเสียสละเป็นที่ตั้งผู้นำชุมชนมีการทุ่มเทและเสียสละอุทิศตน

เพื่องานสาธารณะ ลงพื้นที่พบปะประชาชนอยู่เป็นนิตย ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน สังคม และการเมืองไม่ขาดตกบกพร่อง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในทางด้านการดำเนินจัดกิจกรรมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น ต้องอาศัยหลักการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนหลายๆฝ่ายผู้นำชุมชนต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุมชนที่ตนเองควบคุมและดูแลอยู่ โดยการการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่มีความต้องการของประชาชนโดยทั่วถึงอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน อาจจะเป็นในเรื่องเศรษฐกิจ การส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ในชุมชนหมู่บ้าน หากประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ควรจัดให้มีโครงการขึ้น เช่น การจัดการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ที่มีความแปลกใหม่

การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งประชาชนและคนในชุมชนหมู่บ้าน มีการยึดหลักความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูดการเขียน อย่างเป็นอิสระ แต่เนื่องด้วยผู้นำชุมชนที่เคยอยู่กับประชาชนมายาวนานส่วนใหญ่มักไม่ต้องปรับตัวมากนักเพราะพื้นฐานมีความเข้าใจในลักษณะการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทิศทางเดียวกันกับการดำเนินการของประชาชนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว สิ่งที่จะปรับก็คือทัศนคติกับตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งเนื่องด้วยมีผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งให้สูงขึ้นที่ผ่านๆ มาส่วนใหญ่จะลืมนึกตัวเองว่าพื้นฐานนั้นมาจากที่ใดจึง

ทำให้บุคคลที่เป็นผู้นำนั้นมีความกระตือรือร้นในการใช้อำนาจไปในทางที่ผิดส่งผลให้การปฏิบัติงานร่วมกันกับบุคลากรหรือประชาชนที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาไม่มีความราบรื่นเท่าที่ควร ทำให้ประชาชนยังมีความคิดที่ว่า การดำเนินชีวิตในปัจจุบันยังไม่มีอิสระเสรีภาพ เพราะเนื่องจากมีผู้นำชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนเข้ามาใหม่อยู่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแบบมีส่วนร่วม ยังไม่มีความเป็นอิสระเสรีภาพมากเท่าที่ควร

เมื่อผู้นำองค์กรได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาใหม่จึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการบริหารงานโดยอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยเฉพาะการจัดการกับตนเองให้เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือมีความเกรงอกเกรงใจต่อประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนโดยผู้นำจะต้องรู้จักการวางตัวให้เหมาะสมในสถานที่ต่างๆ และผู้นำจะต้องศึกษาลักษณะนิสัยของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนให้เกิดความเห็นเด่นชัดว่าบุคคลใดมีลักษณะนิสัยเป็นเช่นไรและนอกจากนั้นแล้วผู้นำจะต้องศึกษาเกี่ยวกับชุมชน หมู่บ้านและสังคมของตนว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนหากจะมีการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดความพึงพอใจต่อประชาชน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และการออกเสียงประชามติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ประชาชนมีความรู้ ในการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น คือการใช้สื่อวิทยุเกี่ยวกับการ

ดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์กับประชาชนในเชิงลึกคือการ พุดจาอ่อนหวานกับชาวบ้านเป็นกันเองไม่มีเนื้อหา ที่เป็นวิชาการมากนักไม่สลับซับซ้อนพูดแบบตรง ไปตรงมา สร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนใน พื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกเข้าถึง ข้อมูลที่ประชาชนมีความต้องการ ตลอดจนการบูรณาการนำเอาองค์ความรู้ทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นจุดแข็งของ ชุมชนในพื้นที่ตามแนวชายแดนอย่างจริงจังและ ตรงไปตรงมาอย่างเปิดเผย

เสริมสร้างเครือข่ายและสร้างความร่วมมือ ระหว่างเครือข่าย เสริมสร้างเครือข่ายและสร้าง ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเป็นการกระตุ้นเพื่อ การพัฒนาจริยธรรมด้านกายสุจริตอยู่การสร้าง ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งมุ่งเน้นไปสู่การปรับ เปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้กับเยาวชนและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ คือการ กระตุ้นด้วยการใช้ระบบการศึกษาจะเป็นการลงทุน ที่ได้ผลในทางปฏิบัติมากที่สุด เพราะเป้าหมายมิได้ มองเพียงแค่ภาคทฤษฎีที่ไม่สามารถจะนำมาพัฒนา จริยธรรมให้กับประชาชน แต่การกระตุ้นทางศึกษา ตามหลักสูตรที่ควรจะเป็น ปัจจัยการผลักดันให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในทางสังคมโดยขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งการจะกำหนดนโยบายด้านสิทธิเสรีภาพและ หน้าที่ อันพึงประสงค์ที่ประชาชนจะได้รับ เพื่อ เป็นต้นแบบทางสังคมหรือการมุ่งไปสู่การบัญญัติ การประพฤติปฏิบัติที่ดี ให้เยาวชนคนรุ่นหลังเอา เป็นแบบอย่าง ทำให้เป็นบรรทัดฐานทางสังคม เดียวกันเพื่อกำหนดเป็นหลักสูตรสำหรับการฝึกฝน

ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในหลักการตาม นโยบายสาธารณะ บางครั้งการกำหนดเงื่อนไขอาจ จะไม่ได้รับการตอบสนองมากเท่าที่ควร แต่การ ปลุกฝังในลักษณะการปฏิบัติให้ดูจะถูกโยงไปใน ส่วนของวัฒนธรรมชุมชนที่ถูกต้องเหมาะสมกับ สังคมนั้นๆ

การเสริมสร้างเครือข่ายและสร้างความ ร่วมมือระหว่างเครือข่าย เป็นผลปัจจัยที่เป็นรางวัล ตอบแทน ผ่านระบบหัวคะแนนมีทุกระดับการเมือง ทั้งระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ถือว่าเมื่อมีเงิน สังคมจะยอมรับจึงเอาเงินเป็นตัวตั้งจึงทำให้วิถี ความเป็นอยู่ของประชาชน เยาวชน และรวมทั้ง การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง เปลี่ยนแปลงไป ทั้งความสามัคคี ทั้งการมีส่วนร่วม ทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน และระเบียบวินัยของ สังคมเริ่มที่จะอ่อนลงไป อย่างเห็นได้ชัดเจน รวมทั้งความหลังไหลของวัฒนธรรมการเมืองแบบ ซื่อเสียดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมหญ้า ทำให้ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเก่าไม่ค่อยที่จะ ส่งเสริมกันมากนักความเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ ก็มีน้อยโดยเฉพาะระบบการศึกษาระดับพื้นฐาน ด้านจิตใจ ความรู้ ความเข้าใจหรือความเป็นผู้มี หลักธรรมนักการเมืองบางคนแทบจะหาไม่ได้ ส่งผลต่อการเสริมสร้างเครือข่ายและสร้างความ ร่วมมือระหว่างเครือข่ายจากองค์กรรอบนอกเป็น เรื่องที่ขาดความน่าเชื่อถือตามมาควรส่งเสริมให้มี การกระตุ้นเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายและสร้าง ความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ของท้องถิ่นให้มี จิตสำนึก เป็นการนำเอาสถาบันชาติ สถาบันทาง พระพุทธศาสนา และสถาบันของพระมหากษัตริย์

มาเป็นกรอบทางความคิดเพื่อสร้างความมั่นคงแห่งจิตให้ระลึกถึงสิ่งดีงามที่เกิดจากสถาบันหลักของสังคมไทย ให้เป็นหลักชัยแห่งความเคารพและประพฤติปฏิบัติตนเองที่ดีด้วยความเป็นพลเมืองของชาติไทย ซึ่งทางชุมชนและหมู่บ้านจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อเทิดทูลสถาบันอย่างสม่ำเสมอพร้อมการนำแนวคิดต่างๆ ไปสู่ประชาชนเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม และถูกต้อง เพื่อสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังให้ประชาชนจะมีจิตสำนึกออกมาขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เนื่องจากสภาพพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายวิถีพุทธนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก สืบเนื่องจากกำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ บางครั้งชุมชนต้องการโดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชน บนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนผสมผสานกับการตั้งกฎกติกา เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่า ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกระบวนการจัดการป่าชุมชน

การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการวิจัยช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกิจกรรมของป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบบางพื้นที่ต้องส่งกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านไปช่วย จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก ประกอบกับผู้ที่มาช่วยปฏิบัติราชการแทนไม่ใช่คนในพื้นที่ด้วย ทำให้ส่วนหนึ่งย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมและอีกส่วนหนึ่งย้ายไปอยู่หน่วยงานอื่นซึ่งไม่ใช่หน่วยงานที่มีความใกล้เคียง ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความคุ้นเคยและชำนาญในเชิงพื้นที่ทำให้ความร่วมมือในชุมชนไม่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาไถยน้อย ญาณเมธี และคณะ (2560) นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออก เฉียงเหนือ พบว่า นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือความต้องการของชุมชนเป็นหลักโดยให้ชุมชนเป็นผู้วางแผนและควบคุมการดำเนินงานตามที่ชุมชนต้องการโดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชนบนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนผสมผสานกับการตั้งกฎกติกา เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกระบวนการจัดการป่าชุมชน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการวิจัยช่วยสนับสนุน

เชื่อมโยงกิจกรรมของป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระ
โสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ การขับเคลื่อนระบบ
สุขภาพโดยใช้ธรรมนุญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบล
หนองตาไก้ อำเภอฟีชีชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการ
วิจัยพบว่า ด้านบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก้ เป็น
ตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน กว่า 100 ปี
มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา
ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความเป็นอยู่ของ
ประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากิน
ต่างพื้นที่ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเองความ
สัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลงก่อให้เกิดปัญหา
สังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมาการ
แก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคม
เสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาค
รัฐโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม
อย่างจริงจังนำจุดแข็งคือวิถีชีวิตประเพณีและ
วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไข
ปัญหาในระดับกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือ
มาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมนุญตำบลที่
เรียกว่า “ธรรมนุญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบล
หนองตาไก้” ด้วยปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “ชุมชน
เข้มแข็งด้วยจิตอาสาบนพื้นฐานศีล 5 พัฒนาตาม
หลักเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบ
จากประชาชนแล้วประกาศใช้การขับเคลื่อนไปสู่
การปฏิบัติทำในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคี
เครือข่ายทั้งภาครัฐเอกชนประชาชนโดยอาศัยหลัก
การบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพเชื่อมโยงกับแผน
งานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นและ
หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้มีผลงานแสดงให้

เห็นอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีกลไกการขับเคลื่อน
อย่างเป็นระบบ ผลการประเมินความพึงพอใจของ
ประชาชนต่อธรรมนุญฯ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่
ในระดับมากถึงมากที่สุด (พระโสภณพัฒนบัณฑิต
และคณะ, 2561)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 วัฒนธรรมจังหวัดและหน่วยงาน
ของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องควรนำแนวการพัฒนา
และยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธไป
ปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้
ประชาชนในท้องถิ่นได้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีได้
และเพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งตามคุณสมบัติที่
สถาบันทางการเมืองกำหนดไว้

1.2 วัฒนธรรมจังหวัดและหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องควรเร่งสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจ
ศักยภาพ และภาพลักษณ์ที่ดีในชุมชนของตนเพื่อ
ที่สามารถใช้ลักษณะของการพัฒนาวัฒนธรรมมา
บูรณาการกับความประพฤติปฏิบัติทั้งทางด้าน
ร่างกายและจิตใจ ให้ผนวกกับกิจกรรมทางสังคม
โดยให้องค์กรสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
อบรมอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากระบวนการ
รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้
เป็นหมวดหมู่เชิงสร้างสรรค์

2.2 ควรมีการศึกษาการสร้างเครือ
ข่ายดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน
ตามหมวดหมู่

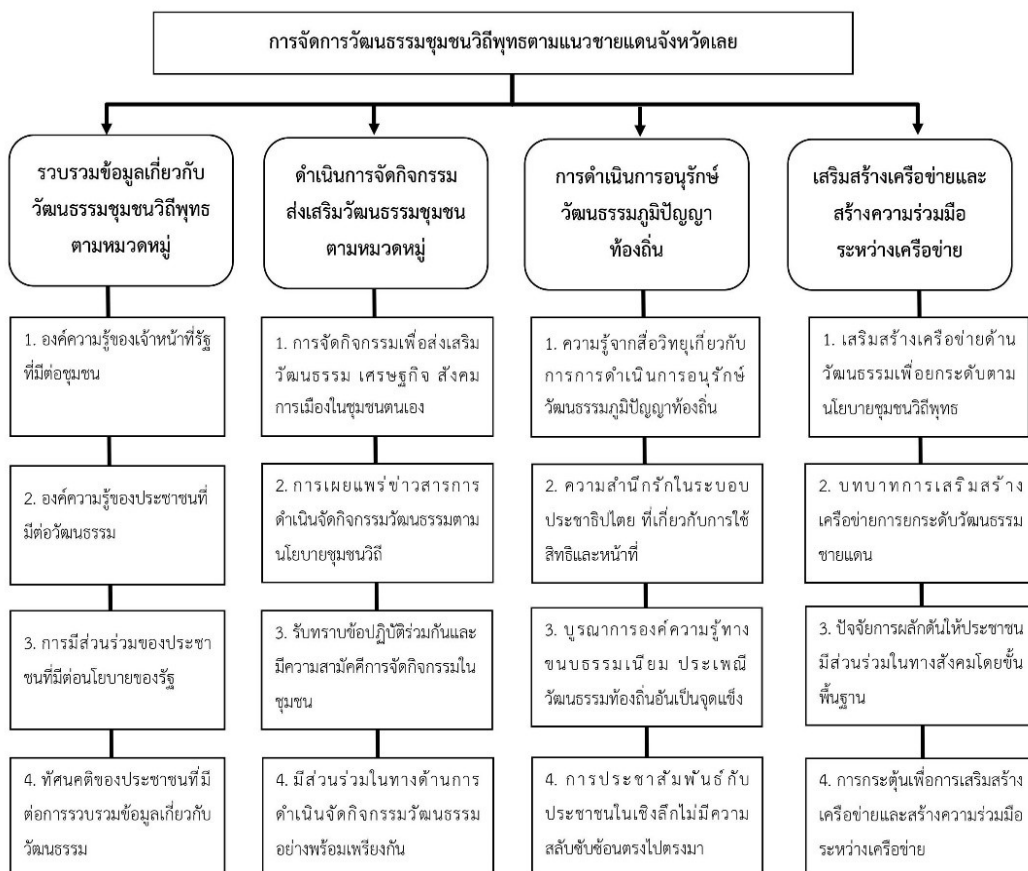

2.3 ควรศึกษาเส้นทางการคมนาคม
การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ประชาชนในจังหวัดเลยมีการตื่นตัวในทาง
ด้านวัฒนธรรมแต่ขาดความรู้ความเข้าใจใน
วัฒนธรรมจึงทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา
ท้องถิ่นตนเองส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจติดตาม
การปฏิบัติงานของฝ่ายข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่

ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชน
จะพบเจอและมีความคุ้นเคยมาก คือ ปัญหา
พฤติกรรมและความเชื่อของประชาชนยังขาดการ
รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยวงกว้าง ถึงแม้
สภาพทั่วไปของประชาชนจะสร้างความสามัคคี
ในหมู่คณะได้เป็นอย่างดี แต่ยังขาดการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมในทางขับเคลื่อนการจัดการ
วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
จังหวัดเลย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการเศรษฐกิจฐานราก. (2562). *คู่มือการส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- บุญทวรรณ วิงวอน. (2561). *การเป็นผู้ประกอบการยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2561). *การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมานุญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี และคณะ. (2560). *นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีส้าน. (2524). *การศึกษากับการพัฒนา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Scott, J. (2019). *A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Polity Press.

การมีส่วนร่วมและผลลัพธ์การจัดการขยะต้นทางในชุมชนโดยองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่
ในจังหวัดนครพนม*

Participation and Results of Community Initial Waste
Management by Small, Medium, and Large-Sized Local
Administrative Organizations in Nakhon Phanom Province

อนุวัฒน์ พลทิพย์ และคณิน เชื้อดวงพวย

Anuwat Pontip and Kanin Chueaduangpuy

มหาวิทยาลัยนครพนม

Nakhon Phanom University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kanincd@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์การจัดการขยะต้นทางในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในจังหวัดนครพนม ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และแกนนำจิตอาสาในชุมชน 58 คน สถิติที่ใช้เพื่อพรรณนาคุณลักษณะข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการทดสอบค่าไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 ระดับมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลไกอาสาสมัครชุมชนและแกนนำจิตอาสาเพื่อจัดการขยะจากต้นทางในชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจ ส่วนด้านปฏิบัติการและด้านการติดตามประเมินผลมีความแตกต่างกัน ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็มีความแตกต่างกันด้วย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลางอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะความเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีการใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างความร่วมมือกับผู้นำและชาวบ้านในพื้นที่ผสมผสานกับการใช้วัตรกรรมการจัดการขยะในชุมชนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนของกลไกท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเกิดผลลัพธ์อื่นที่เป็นผลจากการจัดการขยะใน

*ได้รับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2567

Received: November 4, 2023; Revised: February 2, 2024; Accepted: March 29, 2024

ชุมชน ได้แก่ เกิดอาสาสมัครและกลไกจัดการขยะในชุมชน เกิดแผนการดำเนินงานการจัดการขยะที่ชัดเจน เกิดการคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะ ปริมาณขยะโดยภาพรวมในตำบลลดลง สภาพแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปที่สะอาดขึ้น

คำสำคัญ: ระดับการมีส่วนร่วม; ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง; ขยะต้นทางในชุมชน

Abstract

The objective of this research is to study investigated the participation level and results of community initial waste management by small, medium, and large-sized local administrative organizations in Nakhon Phanom province. There were 58 participants, including administrators, local administrative organization staff, volunteers, and leaders of volunteer spirit, using the quantitative research method through purposive questionnaire, statistics used to descriptive data characteristics include: percentage, Mean and Chi-square test.

The research results revealed that: small, medium, and large-sized local administrative organizations raised the participation of community volunteers and leaders of volunteer spirit mechanisms to manage community initial waste at a high level, especially analytical thinking and decision-making. The operations and follow-up evaluations were different, including the resulting change. Furthermore, the medium-sized local administrative organization was at the highest level because areas are rural-urban communities, which use social capital to strengthen participation with leaders and villagers in the areas, along with innovative municipal waste management through strengthening and supporting local mechanisms. In addition, there were other results from community waste management, such as having volunteers and community waste management mechanisms, a specific waste management action plan, waste separation and making use of waste, less total waste in the sub-district, changes in the community atmosphere or clean community.

Keywords: Participation level; Resulting change; Community initial waste

1. บทนำ

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2565) ระบุว่าในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยประมาณ 69,322 ตันต่อวัน โดยจำนวนนี้มีขยะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ได้เพียงประมาณ 22,834 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 34.0 ขยะที่กำจัดแบบไม่ถูกต้องกว่า 7.1 ล้านตัน และกำจัดได้ถูกต้อง 9.8 ล้านตันของขยะทั้งหมด

ภาคอีสานเป็นพื้นที่เกิดขยะมูลฝอยมากที่สุด คือ ประมาณ 17,722 ตันต่อวัน ส่วนใหญ่เป็นขยะประเภทพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single use plastic) ทั้งการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในสถานประกอบการหรือพฤติกรรมการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (กรมอนามัย, 2565) ขยะประเภทนี้มักจะกระจายอยู่ในเขตเมืองศูนย์กลางการค้า การลงทุนหรือการท่องเที่ยวที่มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น โดย 10 จังหวัดแรกในภาคอีสานที่มีวิกฤติปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ เลย นครพนม บึงกาฬ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และหนองบัวลำภู (กรมควบคุมมลพิษ, 2560) ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นองค์กรระดับพื้นที่ที่มีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลเรื่องสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น รวมถึงการจัดการขยะด้วย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562) แต่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งก็มีปัญหาหรือข้อจำกัดในการจัดการขยะทั้งด้านความรู้งบประมาณ บุคลากรหรือสถานที่กำจัดขยะที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นปัญหาของท้องถิ่นหลายแห่งทั่วประเทศ

กรณีจังหวัดนครพนมถือเป็นเมืองศูนย์กลางการลงทุนและการท่องเที่ยว และติดอันดับจังหวัดที่มีวิกฤติปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย เมื่อปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะมูลฝอยสะสม 4,650 ตัน หรือประมาณ 650 ตันต่อวัน ซึ่งเพิ่มขึ้นตามลำดับในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีสถานที่กำจัดขยะทั่วจังหวัด 38 แห่ง เป็นสถานที่กำจัดขยะถูกต้อง 2 แห่ง แบบไม่ถูกต้องกว่า 36 แห่ง และมีปริมาณขยะสะสมกว่า 143 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) ในแง่การบริหารท้องถิ่น พบว่ามีจำนวน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 104 แห่ง เป็นเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 21 แห่ง อบต. 81 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2565)

ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมา จังหวัดนครพนมต้องดำเนินงานจัดการขยะตามนโยบาย “จังหวัดสะอาด” ของรัฐบาล มุ่งสู่การเป็น “นครพนมเมืองสะอาด” (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2562) โดยส่งเสริมการจัดการขยะให้ครอบคลุมตั้งแต่ต้นทางในชุมชน ลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม ส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภายใต้ นโยบายนี้มีความท้าทายหลายประการ อย่างเช่น ไม่สามารถควบคุมดูแลการบริหารจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีเครื่องจักรกลกลบงบประมาณไม่เพียงพอ/ไม่ได้ตั้งงบประมาณ ไม่มีทางลาดสำหรับรถเก็บขนขยะมูลฝอยลงไปทิ้งขยะ ไม่มีแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและกำหนดพื้นที่ทิ้งขยะมูลฝอย ไม่มีการควบคุมกำกับพนักงานขับรถบรรทุกขยะให้ทิ้งขยะตามจุดที่กำหนด สภาพที่ไม่

นำดูของสถานที่กลืนเหม็น แผลงและพาหะนำโรค น้ำขยะไหลปนเปื้อนสู่พื้นที่โดยรอบและน้ำใต้ดิน ความเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้หรือการลักลอบเผา ขยะมูลฝอย เป็นต้น ส่วนการจัดการขยะอันตราย ของจังหวัดนครพนม พบว่า องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น (อปท.) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนนำขยะ อันตรายมาทิ้งยังจุดรวบรวมและนำส่งสถานที่ที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนมกำหนด แต่ การสำรวจพบว่า สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเกือบ ทุกแห่งยังมีขยะอันตรายปนอยู่กับขยะทั่วไป เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย เข็มฉีดยา ถุงมือยาง หน้ากาก อนามัยที่ใช้แล้ว เป็นต้น (สำนักงานทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครพนม, 2563)

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ผู้บริหารองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งมีการกิจเรื่องการ จัดการขยะมูลฝอยจะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านตั้งแต่ต้นทางในชุมชน อย่างถูกวิธี ทั้งการคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมา ให้ใหม่ การลดปริมาณขยะในพื้นที่ชุมชนได้อย่างไร (คณิน เชื้อดวงผุย และคณะ, 2565) ซึ่งนอกจากจะ ช่วยให้ชุมชนสะอาดแล้ว ยังช่วยลดค่าใช้จ่ายการ จัดการขยะของท้องถิ่น เช่น ค่าเช่ารถเก็บขยะ ค่าจ้างพนักงานจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงถังขยะ เป็นต้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นเอง

ดังนั้น การจัดการขยะมูลฝอยจึงอาจไม่ได้ เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพียงบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น แต่ กระบวนการจัดการขยะโดยใช้การมีส่วนร่วมของ ชุมชนเป็นฐานความร่วมมือ จะนำไปสู่การจัดการ ขยะตั้งแต่ต้นทางในชุมชนได้มีประสิทธิภาพมาก

ยิ่งขึ้น ดังเช่นงานของสันชัย พรหมสิทธิ์ (2562, หน้า 67-81) ที่ทำการศึกษาการจัดการขยะขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การจัดการขยะที่ ประสบผลสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเริ่มจากผู้บริหารสูงสุดขององค์กรมีนโยบายที่ ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงานทั้งภาครัฐและ ภาคประชาสังคม โดยภาครัฐซึ่งมีแผนงานและงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อลดปริมาณ ขยะอยู่แล้ว แต่ต้องมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบ อย่างชัดเจน ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้จาก พื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ ส่วนภาคประชาสังคมต้อง มีการสร้างกฎระเบียบขึ้นใช้ในพื้นที่เพื่อสร้างความ สามัคคี ความมีวินัยและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมลดปริมาณ ขยะ และกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ เช่น นำรายได้มาประกันอุบัติเหตุของสมาชิก ในชุมชน และนำเงินรายได้มาซื้อของขวัญในงาน ปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น

บทความวิจัยนี้จึงมีคำถามว่าองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการ จัดการขยะในท้องถิ่นมีการสร้างการมีส่วนร่วมใน การจัดการขยะต้นทางในชุมชนและท้องถิ่นอย่างไร และผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงจากการจัดการขยะ ต้นทางในชุมชนเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์ การจัดการขยะต้นทางในชุมชนโดยองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

ในจังหวัดนครพนม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. พื้นที่และกลุ่มตัวอย่างวิจัย พื้นที่และกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้กำหนดแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม 3 แห่ง โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ ดังนี้ มีลักษณะความเป็นท้องถิ่นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท จำนวนและความหนาแน่นของประชากรสูง มีสถานที่สาธารณะที่มีคนพลุกพล่าน เช่น ตลาดสด ตลาดนัด ตลาดคลองถม หอพัก ร้านสะดวกซื้อ สถานศึกษา เป็นต้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครและแกนนำชุมชนเป้าหมายที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมการจัดการขยะต้นทางในชุมชนตามนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการขยะ ตั้งแต่ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการในชุมชน จึงมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ซึ่งบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์จะถือว่าเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่ดีที่สุด (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; รัตน์ บัวสนธ์, 2556) จำนวน 3 แห่ง คือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ได้แก่ อบต.หนองบ่อ อำเภอนาแก 21 คน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง ได้แก่ อบต.ไชยบุรี อำเภอนาทม 21 คน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ได้แก่

ทต.ศรีสงคราม อำเภอศรีสงคราม 16 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 58 คน

2. รูปแบบและเครื่องมือวิจัย ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง 2) การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการจัดการขยะต้นทางในชุมชน 3) ผลลัพธ์จากการจัดการขยะ และ 4) ข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนการจัดการขยะ

3. วิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์และโปรแกรม Microsoft excel สถิติที่ใช้เพื่อพรรณาคูณลักษณะข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และใช้การทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square test) เพื่อหาระดับการเกิดผลลัพธ์ (ธนพฤษ์ ชามะรัตน์, 2559) และแปลผลเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังนี้ 1) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึงมากที่สุด 2) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึงมาก 3) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึงปานกลาง 4) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึงน้อย และ 5) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึงน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

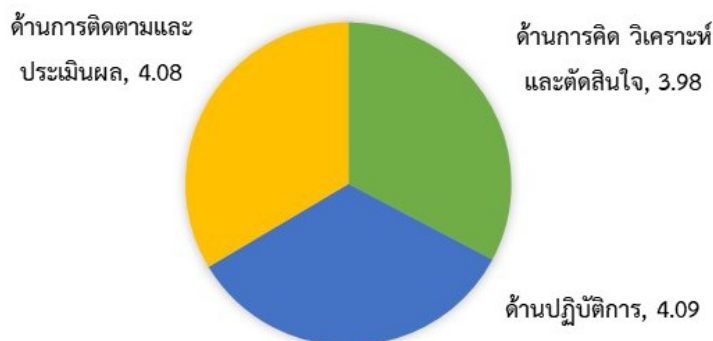
ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าภาพรวมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.3 เป็นเพศชาย ร้อยละ 39.7 มีอายุระหว่าง 50-60 ปี ร้อยละ 38.3 สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 34.5 ประกอบอาชีพหลัก คือ รับราชการ/เจ้าหน้าที่หรือ

พนักงานของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 48.2

ภาพรวมผลประเมินค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการจัดการขยะต้นทางในชุมชน 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและสนับสนุนการมี

ส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการอยู่ในระดับสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมา คือ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล และด้านการร่วมคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.08 และ 3.98 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

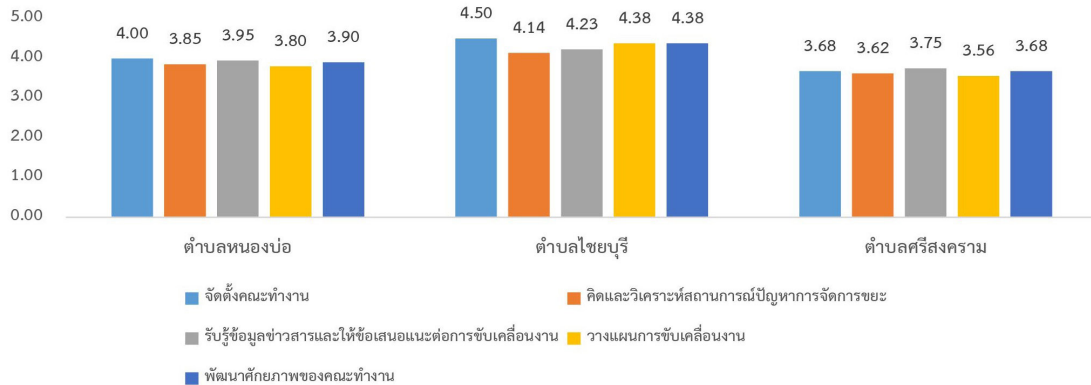

ภาพที่ 1 ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการจัดการขยะต้นทางในชุมชน 3 ด้าน

เมื่อจำแนกระดับการมีส่วนร่วมรายด้าน 3 ด้าน พบว่า

1. ด้านการร่วมคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมจัดตั้งคณะกรรมการตำบลไชยบุรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.50 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงครามมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และ 3.68 การคิดและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดการขยะอยู่ในระดับมาก ตำบลไชยบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.14 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงคราม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และ 3.62 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและแสดงความ

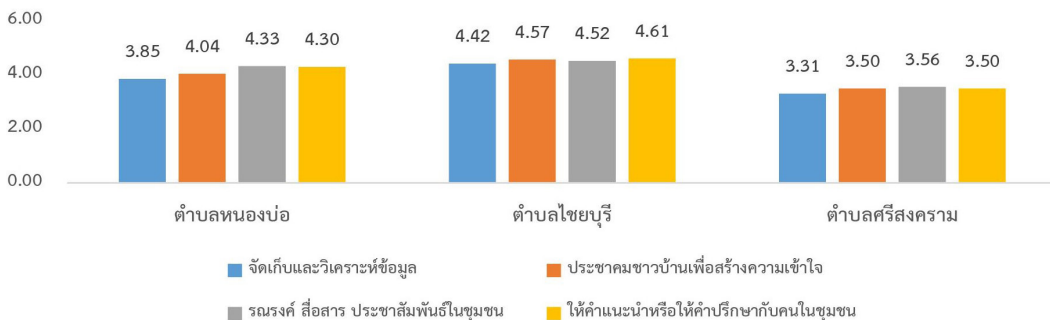
คิดเห็นหรือเสนอแนะแนวทางการทำงานอยู่ในระดับมาก ตำบลไชยบุรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.23 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงครามมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 และ 3.75 การวางแผนขับเคลื่อนงานอยู่ในระดับมาก ตำบลไชยบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.38 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงคราม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และ 3.56 และการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการอยู่ในระดับมาก ตำบลไชยบุรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.38 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงครามมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 และ 3.68 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมด้านการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ

2. ด้านการร่วมปฏิบัติการ พบว่า การมีส่วนร่วมจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในระดับมาก ตำบลไชยบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.42 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ขณะที่ตำบลศรีสงครามมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 การประชุมชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการจัดการขยะต้นทางในชุมชน พบว่า ตำบลไชยบุรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ส่วนตำบลหนองบ่อมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ขณะที่ตำบลศรีสงครามมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 3.50 การรณรงค์ สื่อสาร ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความร่วมมือในชุมชน พบว่า ตำบลไชยบุรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ส่วนตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงครามมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และ 3.56 การให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาการจัดการขยะอย่างถูกวิธี พบว่า ตำบลไชยบุรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 ส่วนตำบลหนองบ่อมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ขณะที่ตำบลศรีสงครามมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50

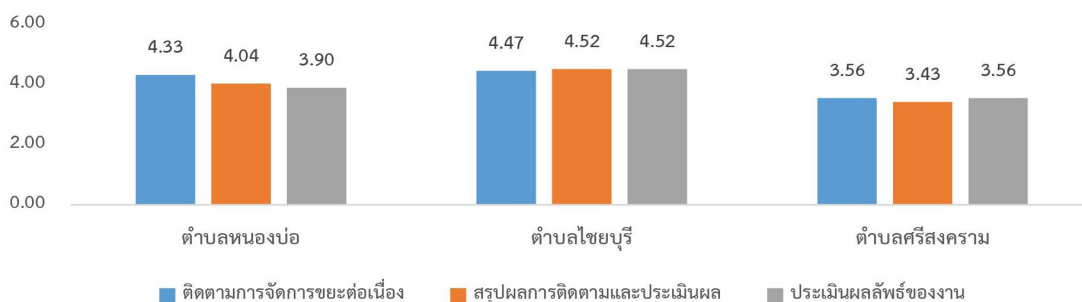

ภาพที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมด้านปฏิบัติการ

3. ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมติดตามการจัดการขยะของครัวเรือนต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก ตำบลไชยบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.47 รองลงมา คือ ตำบลหนองบ่อ และตำบลศรีสงครามมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และ 3.56 การสรุปผลการติดตามและประเมินผล พบว่า ตำบลไชยบุรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.52 ส่วนตำบลหนองบ่ออยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ขณะที่ตำบลศรีสงครามอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 การประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการทำงาน พบว่า ตำบลไชยบุรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ส่วนตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงครามอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 และ 3.56

ภาพที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล

ระดับการเกิดผลลัพธ์จากการจัดการขยะต้นทางในภาพรวม โดยพิจารณาผลลัพธ์ 3 อันดับแรกในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ตำบลหนองบ่อ ปริมาณขยะโดยภาพรวมในตำบลลดลงสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมา คือ เกิดแผนการดำเนินงานการจัดการขยะที่ชัดเจน และมีการคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และ 4.25 ตำบลไชยบุรี พบว่า สภาพแวดล้อมในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 รองลงมา คือ

เกิดกลุ่มอาสาสมัครหรือกลไกการจัดการขยะในชุมชนและปริมาณขยะโดยภาพรวมในตำบลลดลง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 เท่ากัน ส่วนตำบลศรีสงคราม เกิดกลุ่มอาสาสมัครหรือกลไกการจัดการขยะในระดับชุมชนสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 รองลงมา คือ กลุ่มอาสาสมัครหรือกลไกมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและปริมาณขยะโดยภาพรวมในตำบลลดลง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และ 3.68 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการเกิดผลลัพธ์จากการจัดการขยะต้นทางในชุมชน

ผลลัพธ์การจัดการขยะ	ระดับการเกิดผลลัพธ์		
	ตำบลหนองบ่อ	ตำบลไชยบุรี	ตำบลศรีสงคราม
1. มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง	3.95	4.33	3.75
2. ปฏิบัติตามบทบาทที่ได้รับอย่างมีประสิทธิภาพ	4.09	4.33	3.56
3. มีแผนการดำเนินงานของชุมชนชัดเจน	4.31	4.57	3.60
4. มีข้อมูลปริมาณขยะและใช้ข้อมูลวางแผนขับเคลื่อนงาน	4.09	4.19	3.50
5. มีการคัดแยกและใช้ประโยชน์จากขยะ	4.25	4.57	3.62
6. มีกติกา/ข้อตกลงจัดการขยะชัดเจนและปฏิบัติตาม	4.04	4.52	3.62
7. สภาพแวดล้อมในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง	4.19	4.76	3.56
8. มีการติดตามการจัดการขยะในชุมชนต่อเนื่อง	4.23	4.66	3.62
9. เกิดกลุ่มอาสาสมัครหรือกลไกจัดการขยะระดับชุมชน	3.70	4.71	3.87
10. ปริมาณขยะในภาพรวมของชุมชนลดลง	4.47	4.71	3.68

เมื่อวิเคราะห์ระดับผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงจากการจัดการขยะต้นทางในชุมชนพบว่า ตำบลไชยบุรี ร่วมกับอาสาสมัครและแกนนำชุมชนมีส่วนร่วมจัดการขยะต้นทางและเกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 66.7

ขณะที่ตำบลหนองบ่อและตำบลศรีสงครามเกิดผลลัพธ์อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 77.8 และ 64.8 โดยมีค่าเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Pearson Chi-Square) เท่ากับ 15.8 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการเกิดผลลัพธ์การจัดการขยะต้นทางในชุมชน จำแนกรายตำบล

พื้นที่	ระดับการเกิดผลลัพธ์*	
	น้อย	มาก
1. ตำบลหนองบ่อ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก)	77.8	22.2
2. ตำบลไชยบุรี (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง)	33.3	66.7
3. ตำบลศรีสงคราม (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่)	64.8	35.2
รวม	100.0	100.0

* Pearson Chi-Square = 15.8 Df = 2 Sig. = 0.01

5. อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดนครพนม เป็นกรณีศึกษาที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ภายใต้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นองค์กรที่รับผิดชอบตามกฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2560 ให้ดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางในชุมชน(สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2562; นิภาพรณเจนสันติกุล, 2565, หน้า 1-7) ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับภาคีการพัฒนาเพื่อจัดการขยะมูลฝอยให้เกิดประสิทธิภาพ (ชนาภัทท์ ชมภูนิชชภัทท์ และคณะ, 2565, หน้า 228-255)

คำว่า “มีส่วนร่วม” ปรากฏในเอกสารตั้งแต่สามทศวรรษแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548) โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ระบุเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กร หน่วยงานของรัฐไว้ชัดเจนฉบับหนึ่ง ตั้งแต่ร่วมรับรู้และให้ข้อมูล ร่วมปรึกษาหารือร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ (คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2545; ถวิลวดี บุรีกุล, 2552; บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, 2554)

บทความวิจัยนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์การจัดการขยะต้นทางในชุมชน โดยองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในจังหวัดนครพนม ภาพรวมการวิจัยพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ ด้านการติดตามและประเมินร่วมกับอาสาสมัครและแกนนำชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสัมพันธ์กับการเกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ การบริหารงานท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะในท้องถิ่นที่ชัดเจน คือ มุ่งสู่การมุ่งเป็น “ไชยบุรีเมืองสะอาด” และมีกิจกรรมการจัดการขยะที่หลากหลาย เช่น จัดตั้งธนาคารรับซื้อขยะ กองทุนสวัสดิการชุมชนจากขยะ การเสริมแรงหรือสร้างแรงจูงใจแก่อาสาสมัครแกนนำชุมชนและสมาชิกกองทุน เช่น การบริหารจัดการเป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการชุมชนเล็กน้อย มอบผ้าห่มหรือหมอนขิดในวันสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ การมอบเงินฉาบงานกิจกรรมสวดศพแก่บุคคลในครอบครัวที่เป็นสมาชิกกองทุน เป็นต้น ทำให้ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงกระบวนการทำงานร่วมกับกลไกภาครัฐ เช่น สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครพนม เป็นต้น ภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการร้านรับซื้อของเก่าในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นต้น หรือเชื่อมโยงการทำงานกับภาค

วิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยนครพนม และภาคประชาสังคมที่ทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นการผสมผสานความร่วมมือแบบบูรณาการให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานแบบ “พหุภาคี” ที่นำไปสู่ความสำเร็จ (สันชัย พรหมสิทธิ์, 2562, หน้า 67-81)

การวิเคราะห์กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการขยะในพื้นที่ อบท. ขนาดกลางนี้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการสร้างการมีส่วนร่วมส่วนหนึ่งมาจากบริบทของพื้นที่ที่เป็นลักษณะแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ดำรงอยู่แบบควบคู่กัน (Coexistent) การเติบโตและขยายตัวของครัวเรือนและสิ่งปลูกสร้างตามเส้นทางคมนาคมหลักทำให้ชุมชนเดิมเริ่มกลายเป็นเมือง (Urbanization) ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้พื้นที่เริ่มเผชิญกับปัญหาขยะมูลฝอยมากขึ้น (อรุณ สติตพงศ์สถาพร, 2558) แต่ขณะเดียวกันความเป็นพื้นที่กึ่งเมืองยังคงพอมีลักษณะความเป็นชุมชนชาวบ้านที่ยังมีทุนทางสังคมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการจัดการขยะ เช่น ทุนการเงิน ทุนความรู้/ความร่วมมือ (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2560)

ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กซึ่งมีลักษณะความเป็นชนบทมากกว่า พื้นที่ของผู้นอนอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม จึงมีปริมาณขยะมูลฝอยค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นขยะเปียกและขยะพืชสดที่สามารถกำจัดและทำลายได้ง่าย เช่น เททิ้ง กลบหลุม เป็นต้น (อนันต์ โพธิกุล, 2560, หน้า 107-121) การมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะจึงอยู่ในระดับน้อย ขณะที่องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นขนาดใหญ่ ที่มีลักษณะความเป็นเมืองสูงเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนและความหนาแน่นของผู้คนสูงอิทธิพลความเป็นเมืองที่มีวิถีบริโภคแบบเมือง (Urban life) ที่มีหลากหลายลักษณะ จึงเป็นมีปริมาณขยะทุกประเภทจำนวนมาก เช่น กล่องข้าว ถุงพลาสติก กระป๋อง โฟม เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2548) ลักษณะความเป็นเมืองที่ผู้นอนพลุกพล่านและมีลักษณะแบบต่างคนต่างอยู่ มุ่งหาอาชีพและหารายได้เป็นหลัก (ภัทรกร วีระนาคินทร์, 2559) จึงมีผลต่อความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้นอนในเขตเมือง

ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ปริมาณขยะในภาพรวมของท้องถิ่นลดลง นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดผลลัพธ์อื่นๆ ตามมา ได้แก่ เกิดอาสาสมัครและแกนนำชุมชนแบบสมัครใจ เกิดแผนการคัดแยกและใช้ประโยชน์จากขยะ สภาพแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เกิดกองทุนธนาคารขยะ เกิดการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น พวงหรีดหรือดอกไม้จันทน์จากใบลื้อดเตอรี หมวกถุงแก้วสานจากชองกาแฟหรือกล่องนม ไม้กวาดฝอยจากขวดพลาสติก เป็นต้น ซึ่งช่วยสร้างการเรียนรู้แก่คนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมจากการเห็นคุณค่าและมูลค่าของขยะ (เชมภัทท์ เย็นเปี่ยม และคณะ, 2563, หน้า 19-33)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ท้องถิ่นจังหวัดทุกจังหวัดควรมีมาตรการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พัฒนากลไกเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่ และคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางซึ่งเป็นแนวทางที่ส่งผลให้ปริมาณขยะลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ

1.2 ภาคียุทธศาสตร์การพัฒนาระดับจังหวัดควรสนับสนุนให้ภาคเอกชนจัดตั้งโรงงานแปรรูปขยะที่มีมาตรฐาน เพื่อรับซื้อขยะที่คัดแยกโดยชุมชน ซึ่งจะทำให้การจัดการขยะเป็นระบบและกระตุ้นให้คนในชุมชนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

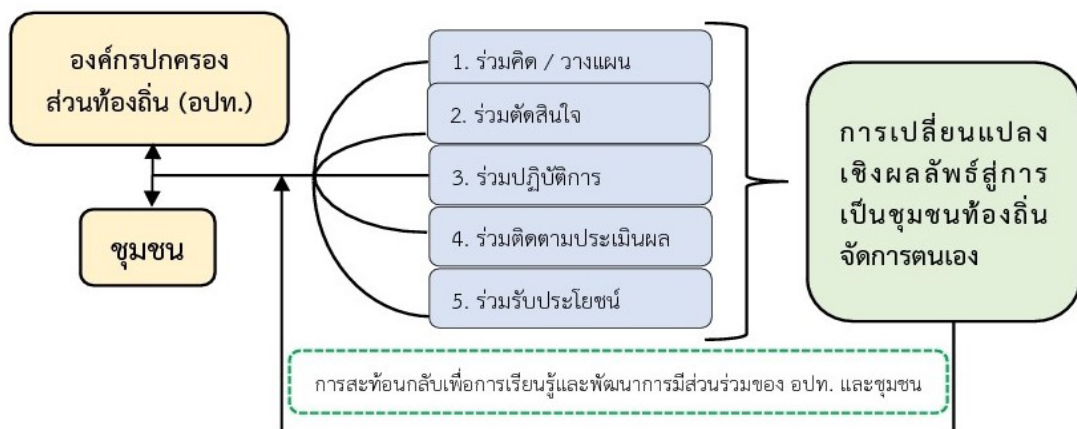
2.1 ควรศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานเพื่อจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของภาคีหน่วยงานและชุมชนเพื่อใช้เป็นตัวแบบ (Model) ขยายผล

2.2 ควรศึกษาการใช้ทุนทางสังคม

มาประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพในบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นองค์กรระดับพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ส่งเสริมการนำใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ กระบวนการเช่นนี้จะทำให้เกิดบทเรียนสะท้อนกลับเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การปรับปรุงการพัฒนาและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้เกิดชุมชนท้องถิ่นที่สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน สรุปลองค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2548). *แนวทางและข้อกำหนดเบื้องต้น การลดและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2560). *รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2565). *รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *ข้อสั่งการ แนวทางและนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อใช้กำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมอนามัย. (2565). *สถิติขยะประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.onep.go.th/4>
- เชมภัทท์ เย็นเปี่ยม และคณะ. (2563). *แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะของเทศบาลเมืองหัวหิน*. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 16(1), 19-33.
- คณิน เชื้อดวงฟู และคณะ. (2565). *การขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาวะที่มีจุดเน้นสำคัญ สานพลังภาคยุทธศาสตร์ จังหวัดนครพนม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรคและทางออก*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.
- ชนาภัทท์ ชมภูนิชภัทท์ และคณะ. (2565). *บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยกับการบริหารจัดการขยะ*. *วารสารรามคำแหง*, 5(2), 228-255.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: เอ.พี.กราฟิก ดีไซน์.
- ธนพฤกษ์ ขามะรัตน์. (2559). *การวิจัยเชิงปริมาณสำหรับงานพัฒนาสังคม*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิภาพรณ เณสันติกุล. (2565). *การบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*. *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 26(1), 1-7.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: เอ.พี.กราฟิก ดีไซน์และการพิมพ์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- ภัทรกร วีระนาคินทร์. (2559). *การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของชุมชนชนบทอีสาน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2556). *วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(1), 67-81.
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครพนม. (2563). *รายงานผลการติดตามตรวจสอบสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดนครพนม*. นครพนม: สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครพนม.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม. (2562). *แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจังหวัดสะอาด (นครพนมเมืองสะอาด) ประจำปี 2562*. นครพนม: สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม. (2565). *ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม*. นครพนม: สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครพนม.
- อนันต์ โพธิกุล. (2560). การบริหารจัดการขยะชุมชนของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 4(1), 107-121.
- อรุณ สติพงษ์สถาพร. (2558). *การกระจายตัวของความเป็นเมือง: เทศบาลนครและเทศบาลเมืองที่ติดชายแดน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง.

**องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับ
การยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้
อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้***

**Confirmatory Factor Analysis of Human Resource Management
responding to Department of Learning Encouragement of District
Learning Encouragement Center in Three Southernmost Provinces**

ฟาริดา กาชอ และปาริชาติ บัวเจริญ

Fareeda Kasor and Parichat Buacharoen

มหาวิทยาลัยพายัพ

Payap University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: parichat_b@payap.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มเป้าหมาย คือผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 330 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเท่ากับ 0.80-1.00 หาค่าความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.975 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า 7 องค์ประกอบ

*ได้รับบทความ: 18 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 16 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2567

Received: December 18, 2023; Revised: March 16, 2024; Accepted: March 29, 2024

มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ กับการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .814 องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดคือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง กับการบริหารบุคคลเชิงพฤติกรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .562

2. คำนวณหาค่าของตัวแปรในองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 7 องค์ประกอบ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ค่า Chi-square/Degrees of Freedom = 29.672, Comparative Fit Index = 0.991, Standardized Root Mean Square Residual = 0.007, Root Mean Square Error of Approximate = 0.072 แสดงว่าสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: องค์ประกอบเชิงยืนยัน; การบริหารทรัพยากรมนุษย์; กรมส่งเสริมการเรียนรู้

Abstract

The research aimed to; 1) explore the relationship of human resource management responding to Department of Learning Encouragement of District Learning Encouragement Center in Three Southernmost Provinces and 2) analyze the confirmatory Factor Analysis of human resource management responding to Department of Learning Encouragement of District Learning Encouragement Center in Three Southernmost Provinces. The target group were school director and supervisor of District Learning Encouragement Centers in the three southernmost provinces, totaling 330 respondents. The research tool was a 5-level rating scale questionnaire and find the content validity value by the Index of item objective congruence: IOC value equal to 0.80-1.00, its reliability was determined by calculating the Cronbach's alpha coefficient, resulting in a reliability value of 0.975 for the entire questionnaire. The statistical methods used in the data analysis were Pearson correlation analysis and confirmatory Factor Analysis.

The research found that:

1. The relationship between the components of human resource management responding to Department of Learning Encouragement of District Learning Encouragement Center in Three Southernmost Provinces showed that all seven components were significantly positively correlated at the .01 level. The components with the strongest relationship were Human Resource Development and Training and Performance Evaluation,

with a correlation coefficient of .814. The least correlated components were Human Resource and Manpower Planning and Multicultural Personnel Management, with a correlation coefficient of .562.

2. The weights of the variables in the components of human resource management responding to Department of Learning Encouragement of District Learning Encouragement Center in Three Southernmost Provinces were statistically significant at the .01 level. The confirmatory factor analysis showed that the Chi-square/Degrees of Freedom ratio was 29.672, Comparative Fit Index was 0.991, Standardized Root Mean Square Residual was 0.007, and Root Mean Square Error of Approximation was 0.072. This implies that the empirical data.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis; Human Resource Management; Department of Learning Encouragement

1. บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และมีจุดเน้นในการพัฒนาคน ดังนี้ 1) การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต 2) การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในทุกระดับและยกระดับการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน การปรับระบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบ นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ยังได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยหมายความว่า 12

เป็นการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสูงตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต เน้นการสร้างโอกาสทางการศึกษา สร้างกำลังคนที่มีสมรรถนะสูง แต่มีติด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ยังคงเป็นช่องว่างของปัญหาในการพัฒนาของไทย โดยเฉพาะปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และการขาดแคลนทักษะแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและทิศทางการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 แต่ยังคงพบว่าปัจจุบันผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังต่ำกว่าหลายประเทศในอาเซียนด้วยกัน และอยู่ในอันดับท้ายๆ ของโลก (ตรีนุช อิงคุทานนท์, 2564) นอกจากนี้จากผลสอบ PISA 2022 รายงานว่าเด็กไทยมีคะแนนตกต่ำสุดในรอบ 20 ปี สะท้อนถึงระบบการศึกษาไทยถึงขั้นวิกฤต นักเรียนยังไม่สามารถนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะการอ่าน ซึ่งเด็กอายุ 15 ปี ร้อยละ 65 ยังไม่สามารถอ่าน

จับใจความหรือบทความสั้นๆ ได้ ส่วนรายวิชา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ก็ยังไม่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรืออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ได้ยกตัวอย่างประเทศที่มีระบบการศึกษาได้อย่างสิงคโปร์ ซึ่งมีความโดดเด่นด้านการพัฒนาและผลิตครู การสนับสนุนให้เป็นครูพิเศษ สนับสนุนการศึกษา ค่าครองชีพ มีการตรวจสอบ ค่าครองชีพ ค่าตอบแทน ปรับค่าจ้างครู และดึงดูดคนที่มีความสามารถเข้ามาเป็นครู รวมถึงมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการประเมินก็จะแตกต่างกันตามตำแหน่งครู หรือประสบการณ์ของครู (ประชาชาติธุรกิจ, 2566) กระบวนการดังกล่าวเป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) ที่ดี โดยใช้กลยุทธ์ตลอดจนกระบวนการในการจัดการครูตามมิติต่างๆ มีการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถพัฒนาผู้เรียนและสร้างความสำเร็จขององค์กรได้เป็นอย่างดี (Hrex.asia, 2562) การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีศักยภาพ ครูยังคงเป็นปัจจัยสำคัญและมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงต้องมีการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะและความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ซึ่งได้ยกระดับจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

มีหน้าที่จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ 3 รูปแบบ คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ ซึ่งจากการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการปรับโครงสร้างการบริหารงาน และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายทุกช่วงวัย มีความหลากหลายทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม อาทิ เยาวชนนอกระบบโรงเรียน นักศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ ทหารกองประจำการ นักศึกษากลุ่มเป้าหมายผู้พิการ เป็นต้น ซึ่งต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้เรียนโดยส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพควบคู่ไปกับการศึกษาเรียนรู้ ทำให้มีเวลาเรียนไม่เพียงพอ รวมทั้งมีข้อจำกัดด้านภาษา เนื่องจากพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้ภาษามลายูโดยส่วนใหญ่ และมีบางส่วนยังขาดความเข้าใจในภาษาไทย และนอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มักเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง และก่อเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่วิกฤตการณ์ดังกล่าวเกิดผลกระทบโดยตรงในด้านการศึกษาของคนในพื้นที่ ครูเกิดความรู้สึกละเลยไม่ปลอดภัยในชีวิต จนเป็นปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ และถือเป็นวิกฤตการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ (ชาคารี อาบูซา, 2566)

จากข้อมูลผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ การศึกษานอกระบบโรงเรียน N-NET

ของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมส่งเสริมการเรียนรู้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ย้อนหลัง 5 ปีการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2562-2566 พบว่า คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ, 2566) และยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงศึกษาองค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง มีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พัฒนาศักยภาพครูผู้สอน และนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยองค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ และสรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในประเทศ ต่างประเทศ นำข้อสรุปที่ได้มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ (Content synthesis) เกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire)

2. ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอใน

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 33 แห่ง รวม 330 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มเป้าหมายของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัด	ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอ (แห่ง)	จำนวนกลุ่มเป้าหมาย (คน)										
		ผู้บริหาร	หัวหน้างานส่งเสริม	หัวหน้างานอำนวยความสะดวก	หัวหน้างานการศึกษาต่อเนื่อง	หัวหน้างานการศึกษาตามอัธยาศัย	หัวหน้างานภาคีเครือข่าย	งานบุคลากร	งานแผนงานและโครงการ	งานนิเทศติดตาม	บรรณารักษ์	รวม
นราธิวาส	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	130
ปัตตานี	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	120
ยะลา	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	80
รวม	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33	330

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (check list) และตอนที่ 2 แบบสอบถามองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง (PN) 2) การสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (SL) 3) การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (CP) 4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (EL) 5) การบริหารค่าตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์ (MV) 6) การดำรงรักษาคนเก่ง (RT) และ 7) การบริหารบุคคลเชิง พหุวัฒนธรรม (MC) โดยแต่ละข้อเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating

Scale) 5 ระดับ

2. การหาคุณภาพของแบบสอบถาม ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่า IOC เท่ากับ 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.975 แสดงว่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ในระดับสูง

การเก็บและรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการส่งแบบสอบถามไปยังศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามสมบูรณ์และได้รับกลับคืน จำนวน 330 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง

องค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 7 องค์ประกอบ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้โมเดลการวัด (Measurement Model) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) ดังนี้ (1) การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของแต่ละองค์ประกอบว่ามีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หรือไม่ (2) การตรวจสอบ

ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของตัวแปรองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง จำนวน 7 องค์ประกอบ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 7 องค์ประกอบ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบ	PN	SL	CP	EL	MV	RT	MC
PN	1						
SL	.788**	1					
CP	.659**	.731**	1				
EL	.668**	.706**	.814**	1			
MV	.608**	.660**	.687**	.669**	1		

องค์ประกอบ	PN	SL	CP	EL	MV	RT	MC
RT	.653**	.664**	.742**	.742**	.753**	1	
MC	.562**	.623**	.716**	.767**	.643**	.643**	1

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 7 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ องค์ประกอบการพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (CP) กับองค์ประกอบประเมินผลการปฏิบัติงาน (EL) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .814 รองลงมา คือ องค์ประกอบวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง (PN) กับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบการบริหารและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (SL) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .788 ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดคือ องค์ประกอบวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง (PN) กับองค์ประกอบบริหารบุคคลเชิงพหุวัฒนธรรม (MC) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .562

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างขององค์ประกอบที่ได้พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยนำผลการวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบมาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่แสดงว่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)

องค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R ²
	Factor Loading	S.E.	t	
การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง (PN)	.815	.048	25.83**	.67
การสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (SL)	.981	.051	30.69**	.74
การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (CP)	.953	.039	34.42**	.78
การประเมินผลการปฏิบัติงาน (EL)	1.000		34.97**	.78
การบริหารค่าตอบแทน สวัสดิการ และผลประโยชน์ (MV)	.975	.054	28.05**	.71
การธำรงรักษาคนเก่ง (RT)	.969	.047	34.38**	.78

องค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์	เมตริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R ²
	Factor Loading	S.E.	t	
การบริหารบุคคลเชิงพหุวัฒนธรรม (MC)	.924	.046	28.23**	.71
Chi-square = 29.672, Degrees of Freedom= 11, CFI = 0.991, SRMR = 0.007, RMSEA = 0.072				

** หมายถึง p-value < 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างพบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของแต่ละองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า โมเดลองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความตรงเชิงโครงสร้าง และผลการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก ซึ่งพิจารณาได้จากค่า Chi-square/Degrees of Freedom = 29.672, Comparative Fit Index (CFI) = 0.991, Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.007, Root Mean Square Error of Approximate (RMSEA) = 0.072

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Loading) พบว่า ทุกตัวแปรขององค์

ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคือมีค่าสำคัญมากกว่า .50 โดยองค์ประกอบการประเมินผลการปฏิบัติงาน (EL) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญที่สุดคือ 1.000 รองลงมาคือ องค์ประกอบการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (SL) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับ .981 ลำดับถัดไปเป็นองค์ประกอบ การบริหารค่าตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์ (MV) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับ .975 ลำดับถัดไปเป็นองค์ประกอบ การดำรงรักษาคนเก่ง (RT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญเท่ากับ 0.969 ลำดับถัดไปเป็นองค์ประกอบ การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (CP) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับ .953 ลำดับถัดไปเป็นองค์ประกอบ การบริหารบุคคลเชิงพหุวัฒนธรรม (MC) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับ .924 และ องค์ประกอบ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และ อัตรากำลัง (PN) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับ .815 ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 7 องค์ประกอบ 1) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง (PN) 2) การสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (SL) 3) การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (CP) 4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (EL) 5) การบริหารค่าตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์ (MV) 6) การดำรงรักษาคนเก่ง (RT) และ 7) การบริหารบุคคลเชิง พหุวัฒนธรรม (MC) พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ องค์ประกอบการพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์กับองค์ประกอบประเมินผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับบรรณันท์ ทองกัลยา, อติศักดิ์ จันทระประภาเลิศ และอิสระ สุวรรณพล (2560, หน้า 139-160) ซึ่งได้กล่าวถึงองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุค 4.0 ต้องเน้น การพัฒนาสมรรถนะ (Competency Development) และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับฐิติณกรณัฏฐ์ ภูมิสุต (2565) ที่กล่าวถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นการประเมินความรู้ความสามารถในการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาที่ได้จากการพัฒนาและฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับการฝึกอบรมและพัฒนาของบุคลากร อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรในสังกัดศูนย์

ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีหลายประเภท ตามกรอบโครงสร้างอัตรา กำลัง และต้องจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายทุกช่วงวัยและความหลากหลายหลายประเภทแตกต่างกันออกไป จึงต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับภารกิจที่ได้มอบหมาย เป็นการประเมินโดยใช้ดัชนีตัวชี้วัดผลงานเป็นหลัก (KPI: Key Performance Indicators) และต้องนำผลการประเมินการปฏิบัติงานดังกล่าวมาวางแผนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา นอกจากนี้ จากผลการวิจัย ยังพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงในลำดับ รองลงมา คือ องค์ประกอบวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง (PN) กับองค์ประกอบสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (SL) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .788 อาจจะเป็นเพราะว่าการยกระดับจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำเป็นจะต้องวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง โดยวางโครงสร้างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ครอบคลุมภารกิจจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ และสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับโครงสร้างดังกล่าว สอดคล้องกับบุญลี จงเจริญ (2561) ซึ่งได้กล่าวว่า กระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง มีความจำเป็นและเป็นลำดับแรกในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นยุทธศาสตร์ในการบริหารงาน (Strategic priority) และยุทธศาสตร์

การบริหารคน (Workforce priority) และดำเนินการสรรหาบุคคลให้เป็นไปกรอบอัตรากำลังที่กำหนด นอกจากนี้ เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล (2562) ยังได้กล่าวถึงการวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรากำลัง คือ กระบวนการในการทบทวนความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่จะรับเข้าสู่องค์กรอย่างเป็นระบบ ความต้องการบุคคลขององค์กรและปริมาณของบุคคลที่จัดหาเข้าสู่องค์กรต้องมีความสัมพันธ์กัน ตลอดจนวิเคราะห์ถึงความจำเป็นและความต้องการในการใช้บุคลากรเพื่อทำงานในอนาคต

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า องค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยองค์ประกอบการประเมินผลการปฏิบัติงาน (EL) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด สอดคล้องกับอัมพร สงค์ศิริ, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ จตุพล ยงศร (2564, 193-214) ที่ศึกษาพบว่า การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับภูมิพัฒน์ ชาญกิจ (2560) ที่ได้กล่าวถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ว่า มีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร เพราะการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นการคัดกรองบุคลากรที่มีศักยภาพสูง และคัดกรองบุคลากรที่มีผลงานต่ำกว่ามาตรฐานให้ออก

จากองค์กร การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยกำหนดตัวชี้วัดอย่างมีประสิทธิภาพ และมีเครื่องมือประเมินที่มีมาตรฐานและเป็นธรรม และนำผลการประเมินเป็นข้อมูลการกำหนดแผนเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กร ซึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องมีการประเมินหลายรูปแบบ ทั้งการประเมินจากต้นสังกัด ประเมินโดยผู้บังคับบัญชา ประเมินโดยเพื่อนร่วมงาน และประเมินโดยผู้เรียนและผู้รับบริการ นอกจากนี้ ยังมีการประเมินผลในระดับสถานศึกษา เนื่องจากมีกรอบภารกิจงานที่ค่อนข้างกว้างขวาง ทั้งในด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาตามอัธยาศัย และการจัดการศึกษาในพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

นอกจากนี้ องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักรองลงมา คือ องค์ประกอบการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ อาจเป็นเพราะว่า ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยที่อาจเกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน และเป็นสถานศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ต้องลงพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน

เพื่อจัดการเรียนการสอนแก่กลุ่มเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องคัดสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสม มีความพร้อม และมีความเสียสละ เพราะกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ขาดโอกาสและพลาดโอกาสทางการศึกษา และยังเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายทั้งทางด้าน ภาษา ศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรมประเพณีอีกด้วย ยังต้องมีความเข้าใจและเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากการยกระดับจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้มีกรอบภารกิจงานที่มากขึ้น โดยต้องจัดการศึกษาให้กลุ่มเป้าหมายทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยเด็ก จนถึงวัยผู้สูงอายุ อีกทั้งยังมีกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย เช่น ผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเป้าหมายคนเร่ร่อน คนพิการ เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้เรียนที่ออกกลางคันจากระบบการศึกษา นักศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ เป็นต้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสรรหาและคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับถวิล คำโสภา (2560) และสกล บุญสิน (2560) ที่กล่าวว่า การสรรหาทรัพยากรมนุษย์เป็นการเข้าถึงแหล่งที่มาของบุคลากร ดึงดูดบุคลากรที่มีศักยภาพเหมาะสมกับงาน โดยมีกระบวนการคัดเลือกบุคคลที่สอดคล้องกับตำแหน่งและความต้องการขององค์กร

อีกหนึ่งองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำคัญที่สูงเป็นลำดับสาม คือ องค์ประกอบการบริหารค่าตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์ (MV) อาจจะเป็นเพราะว่าในพื้นที่สาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีข้อจำกัดในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคลากรของสถานศึกษาซึ่งไม่อาจนับเป็นมูลค่าได้ หากเกิดความสูญเสียจากการปฏิบัติหน้าที่ จึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องของค่าตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์อื่นๆ ที่เหมาะสม เพื่อจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่น ทุ่มเท ปฏิบัติงานจนอย่างเต็มกำลังความสามารถ สอดคล้องกับศิริวรรณ ศรีพิชไพศาล และปภาภรณ์ ไชยหาญชาญชัย (2561, 62-75) ซึ่งกล่าวว่า ต้องทำความเข้าใจบุคลากรอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญและให้คุณค่าในชีวิตมากำหนดเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารค่าตอบแทน รางวัล และสวัสดิการ ยืดหยุ่น และอาจรวมถึงการจัดให้มีรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับยุคสมัยและสถานที่ รวมทั้งยังสอดคล้องกับเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร (2560, หน้า 1-16) ที่กล่าวว่า การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของบุคลากรในองค์กร

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า องค์กรประกอบ การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์กับองค์ประกอบการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด ดังนั้น กรมส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นต้นสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ

สามารถนำข้อมูลไปใช้ในวางแผนการพัฒนา ศักยภาพบุคลากรและการประเมินผลการปฏิบัติงานให้แตกต่างกันไปตามมาตรฐานตำแหน่ง

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ทุกตัวแปร ขององค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อ รองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบผ่าน เกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น กรมส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นต้นสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ ควรนำข้อมูลทุกองค์ประกอบไปใช้ในการกำหนด โครงสร้างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสถาน ศึกษาที่เป็นพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับ การยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการ ยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ประกอบของการบริหารทรัพยากร มนุษย์เพื่อรองรับการยกระดับเป็นกรมส่งเสริมการ เรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอในสาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้จากการสังเคราะห์จาก แนวคิด และทฤษฎี เอกสารงานวิจัย และการ ดำเนินการทางวิจัย ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และอัตรา กำลัง 2) การสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ 3) การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ 4) การ ประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) การบริหารค่า ตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์ 6) การดำรง รักษาคนเก่ง และ 7) การบริหารบุคคลเชิงพหุ วัฒนธรรม ซึ่งองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันมาก ที่สุด คือ องค์ประกอบการพัฒนาและฝึกอบรม ทรัพยากรมนุษย์กับองค์ประกอบการประเมินผล การปฏิบัติงาน และองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบสำคัญที่สุดคือ 1.000 รองลงมาคือ องค์ประกอบการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากร มนุษย์ สิ่งสำคัญอีกประการที่น่าสนใจจากการ ศึกษาในครั้งนี้โดยมีข้อสังเกตว่า ศูนย์ส่งเสริมการ เรียนรู้อำเภอซึ่งเป็นสถานศึกษาในสังกัดกรม ส่งเสริมการเรียนรู้และอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงความแตก ต่างจากสถานศึกษาในพื้นที่อื่น ซึ่งมีองค์ประกอบ การบริหารบุคคลเชิงพหุวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการให้ ความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างที่มีความ หลากหลายทั้งศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียม ประเพณี จึงจะสามารถบริหารและพัฒนาศักยภาพ มนุษย์ในสถานศึกษาและสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติ งานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ เกิดผล ประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ รายละเอียดดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. (2561). เอกสารประกอบการสอน หน่วยที่ 12 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ชุด วิชา 23728 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชาคารี อาบูซา. (2566). แนวโน้มความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้อาจมีเพิ่มขึ้นในปี 2566. เข้าถึงได้จาก <https://golink.icu/yjfWej8>
- จิตติณารณ์ ภมรสุต. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เดชา เดชะวัฒนไพศาล. (2562). คิดก่อนคิด พัฒนาความคิด เปลี่ยนชีวิตให้ทันเกม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตริณู อิงคุทานนท์. (2564). ทักษะภาษาอังกฤษของคนไทยอยู่อันดับ 100 จาก 112 ประเทศ และต่ำที่สุดในอาเซียน. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/LK4yB>

- ถวิล คำโสภา. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- บวรนนท์ ทองกัลยา, อติศักดิ์ จันทระประภาเลิศ และอิสระ สุวรรณบล. (2560). ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง บริษัทในธุรกิจอ้อยและน้ำตาลของกลุ่มมิตรผล ประเทศไทย สปป.ลาว และจีน. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 12(2), 139-160.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2566). *ทีดีอาร์ไอชี้ วิกฤตการศึกษาไทยเรื้อรังมากกว่า 10 ปี หลักสูตรไม่ทันสมัย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/education/news-1459132>
- อุไรพัฒน์ ชาญกิจ. (2560). *พฤติกรรมองค์กรและการจัดการทรัพยากรมนุษย์*. เข้าถึงได้จาก <https://golink.icu/NBmKlkh>
- ศิริวรรณ ศรีบพิทไพศาล และปภาภรณ์ ไชยหาญชาญชัย. (2561). การรับรู้คุณค่าของการตอบสนองความต้องการของลูกค้าเฉพาะรายบุคคล และความสัมพันธ์กับความผูกพันของลูกค้า: กรณีศึกษาแบรนดิเอ็มดับเบิลยู. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*, 17(2), 62-75.
- สกล บุญสิน. (2560). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. เชียงใหม่: ศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2566). *รายงานผลการทดสอบ ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน (N-NET) ปีการศึกษา 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/245>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร. (2560). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาคธุรกิจในยุคการเปลี่ยนแปลง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 6(1), 1-16.
- อัมพร สงค์ศิริ, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และจตุพล ยงศร. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผันของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร.*, 45(2), 193-214.
- Hrex.asia. (2562). *การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กรยุคปัจจุบัน*. เข้าถึงได้จาก <https://n9.cl/b0e68>

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีอาญา*

Rights and Liberties Protection of Accused and Defendant Buddhist Monk in Criminal Case

สมเด็จ จุลราช

Somdej Julrach

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nopphadol.1992@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา 2) ศึกษาทัศนะการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา 3) กำหนดเป็นแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พระภิกษุที่เคยเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา นักกฎหมาย นักกฎหมายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ตำรวจ นักสิทธิมนุษยชน ชาวพุทธชายและหญิง รวมจำนวน 31 รูป/คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาและผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่ถูกบังคับให้ละสมณเพศก่อนศาลตัดสินคดี เป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุ การจับกุม การค้น การขัง การสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว และการพิจารณาคดี ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมณสาธูป เพราะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความเสื่อมใสศรัทธาของประชาชน

2. ทัศนะการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พระภิกษุมีสองสถานะ คือ 1) ฐานะเป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย

*ได้รับบทความ: 30 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 8 กุมภาพันธ์ 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

Received: April 30, 2023; Revised: February 8, 2024; Accepted: March 30, 2024

2) ฐานะนักบวชในพระพุทธศาสนา ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดเพื่อเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3. แนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุ ซึ่งเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29, 30 ควรยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับพระภิกษุขึ้นใหม่ มีผู้พิพากษาสมทบจากคณะสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาคัดสินคดี เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ; พระภิกษุ; คดีอาญา

Abstract

This research aims were; 1) to study the problem state and the impact of right and freedom of the Buddhist monks who are an accused or defendant in a criminal case, 2) to study the opinions of protecting the right and liberties of Buddhist monks who are accused or defendant in a criminal case, and 3) to determine guidelines for amending the laws on the protection of rights and liberties of Buddhist monks who are accused or defendant in a criminal case. It is qualitative research. The tool for this research was the In-Depth Interview form. The researcher interviewed the key informants i.e. academic Buddhist monks, monks who were accused or defendants in criminal cases, lawyers, criminologists and penologists, judge, prosecutor, policeman, human right activist and Buddhist people total 31 persons. The key informants were obtained by purposive selection. Data analysis by descriptive method.

The results of study showed that:

1. Problem's state and the impact on the protection of the rights and liberties of monks who were forced to leave the monkhood before the court's judgement. It was a deprivation of rights and liberties of monks. Arrest, search, detention, investigation, temporary release and the trial must be conducted properly because it effects the reputation and faith of the people.

2. The views on the protection of rights and liberties of monks who were accused or defendants in criminal cases. There were two statuses of monks: 1) Being citizen of a state subject to the law 2) Position of a monk in Buddhism must follow the discipline

and rules of the Sangha. Therefore, they are presumed to be innocent until the final judgment of the offender is obtained, to respect human dignity.

3. Guidelines for amending the law on the protection of rights and liberties of monks resulting from the enforcement the Sangha Act 1962, section 29, 30, repealing or amending unfair laws, enacting a new law on criminal procedure for monks. There should be associate judges from the Sangha to participate in deciding cases in order to truly protect the rights and liberties.

Keywords: Protection of Rights and Liberties; Monk; Criminal Case

1. บทนำ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติมาเพื่อตรัสรู้ แล้วจาริกสั่งสอนแนะนำชาวโลกให้พ้นจากทุกข์ทั้งมวล อันเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ และทรงกำหนดตั้งกลุ่มบุคคลเพื่อเป็นตัวอย่างของสังคมขึ้นมากลุ่มหนึ่ง เรียกว่า ภิกษุสงฆ์ กลุ่มบุคคลนี้เป็นตัวอย่างในด้านการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ฐานะของบุคคลที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ จัดลำดับพระภิกษุสงฆ์เป็นทิศเบื้องบน มีความเชื่อว่าพระภิกษุเป็นผู้นำทางจิตใจ เพราะเป็นผู้ที่สูงด้วยคุณธรรม คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระภิกษุ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561) และพระภิกษุเข้าถึงหลักธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนอย่างชัดเจน จึงนำไปประกาศเผยแผ่แก่ชาวโลกต่อไป คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาระบุว่า ประมาณ พ.ศ. 236 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ จำนวน 9 สาย รวมทั้งสุวรรณภูมิ ได้แก่ ไทย เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา โดยมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้าคณะเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นก็มีคณะ

สมณทูตชุดอื่นๆ เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อมา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยหรือประมาณกว่า 700 ปีที่ผ่านมา พ่อขุนรามคำแหงได้อาราธนาหัวหน้าพระสงฆ์ชาวศรีลังกาจากนครศรีธรรมราชมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ในกรุงสุโขทัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558) พระพุทธศาสนาได้เจริญงอกงามในประเทศไทยมาเป็นลำดับ ปัจจุบัน จากการสำรวจประชากรครั้งล่าสุดประเทศไทยมีประชากร 66 ล้านคน ร้อยละ 94 นับถือพระพุทธศาสนา มีวัดทั่วประเทศ 42,626 วัด มีพระภิกษุ 205,513 รูป สามเณร 33,510 รูป ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส เป็นที่เคารพนับถือและเป็นศูนย์กลางจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 2 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก พระมหากษัตริย์

ไทยทุกพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา บำรุงกิจการคณะสงฆ์ และส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในหมู่ประชาชนมาโดยตลอด และสถาบันพระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน คนไทยยอมรับพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางสำหรับดำเนินชีวิต (สถาบันพระปกเกล้า, 2556, หน้า 11) เป็นวัฒนธรรมไทยและขนบธรรมเนียมไทย การประพฤติปฏิบัติอันเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันล้วนเกี่ยวข้องหรือมีรากฐานมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้บัญญัติคุ้มครองพระพุทธศาสนาไว้ในมาตรา 67 ว่ารัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา พระภิกษุเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา พระภิกษุมีฐานะพิเศษแตกต่างจากประชาชนทั่วไป ในฐานะพลเมืองภายใต้กฎหมายของรัฐ และฐานะนักบวชภายใต้พระธรรมวินัย

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพุทธศักราช 2475 ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ทำให้อำนาจในการออกกฎหมาย (นิติบัญญัติ) การบังคับใช้กฎหมาย (บริหาร) และการพิพากษาคดี (ตุลาการ) ถูกแยกออกจากกัน โดยมีมรวาสเข้ามารับสนองงานทั้ง 3 ประการดังกล่าว การบริหารกิจการคณะสงฆ์ก็ได้

รับผลกระทบนั้น กฎหมายหลายฉบับมีผลกระทบที่เป็นอุปสรรคต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพระภิกษุ เนื่องจากผู้ออกกฎหมายไม่เข้าใจวิถีชีวิตและฐานะความเป็นอยู่ของพระภิกษุ และพระภิกษุก็ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายดีพอ กรณีพระภิกษุตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน กระทบต่อสถานะของพระภิกษุ สถานะทางสงฆ์ สถาบันพระพุทธศาสนา และกระทบต่อความเชื่อมั่นศรัทธาในของประชาชน ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายในการดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุจึงจำเป็นต้องกระทำด้วยความรอบคอบเป็นพิเศษ พระภิกษุเมื่อถูกดำเนินคดีอาญามักจะเกิดข่าวใหญ่และสื่อมวลชนมักจะเสนอข่าวในด้านลบเผยแพร่สู่ประชาชน เพื่อดึงดูดความสนใจของคนจำนวนมาก ปัญหาที่พระภิกษุถูกดำเนินคดีอาญาถูกบังคับให้สละสมณเพศด้วยความไม่สมัครใจและไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัวในระหว่างการสอบสวนหรือในระหว่างการพิจารณาคดีและถูกถอดสมณศักดิ์ในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดี เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ รับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวทางการบูรณาการบัญญัติข้อกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นวิจัยประเด็นเหตุปัจจัย และสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อสมณเพศ เพื่อเป็นแนวทาง

ในการสร้างหลักกฎหมายให้เกิดความยุติธรรม เป็นธรรม และเที่ยงธรรม แก่พระภิกษุ ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์พระภิกษุ ต่อสังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาทัศนคติการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา
3. เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research) ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยดังนี้

การดำเนินการแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลโดยอาศัย เอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือ

จำเลยในคดีอาญา และ 2) ทัศนคติการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา มีขั้นตอน 4 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาทัศนคติการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) คือ ซักถาม จดบันทึก 2) วิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก ข้อมูลการสัมภาษณ์ บรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พระไตรปิฎก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติ กฎหมาย หนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการโดยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็นและการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา 3) แนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา แนวทางแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา และ 4) สรุปรายงานผล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยศึกษาสภาพการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เลือกบุคคลแบบเจาะจง (Purposive Selection) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ได้แก่ พระภิกษุที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัยจำนวน 5 รูป พระภิกษุที่เคยเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดี

อาญาจำนวน 5 รูป ผู้เกี่ยวข้องในสำนักงานพระพุทธศาสนาจำนวน 2 คน นักกฎหมายอาญาวิทยาและทัณฑวิทยา จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน ผู้พิพากษาจำนวน 2 คน พนักงานอัยการ จำนวน 2 คน พนักงานสอบสวน จำนวน 2 คน นักสิทธิมนุษยชนจำนวน 2 คน อุบาสกจำนวน 3 คน อุบาสิกาจำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 31 รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 11 กลุ่ม 31 รูปและคน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นแตกต่างกัน แยกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่า พระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีความแตกต่างกันในเรื่องของเพศ ในที่นี้หมายถึงเพศสภาพ เพราะพระภิกษุเป็นสมณเพศ เป็นนิกบวชในพระพุทธศาสนา ควรจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ถูกต้อง โดยที่รัฐควรจะมีกฎหมาย กฎระเบียบที่บัญญัติวิธีปฏิบัติต่อพระภิกษุไว้ชัดเจน กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลส่วนน้อย มีความเห็นว่า พระภิกษุในที่นี้ต้องเป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัยคือ ศึกษาและประพฤติตามพระธรรมวินัยที่พุทธเจ้าทรงบัญญัติและขัดเกลาภิเลศอบรมเจริญปัญญาเพื่อให้รู้แจ้งในสัจธรรม ไม่เกี่ยวข้องกับทางโลก ผู้ใดที่เกี่ยวข้องกับ

คดีแล้ว ไม่ใช่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่ศึกษาพระธรรม ไม่เข้าใจธรรมะ ก็ไม่ใช่พระภิกษุ ไม่มีผลใดๆ ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มแรกด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาในปัจจุบันสภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา การให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนศาลตัดสินคดีเป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุ การจับ การค้น การขัง การสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว การพิจารณาคดีต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมณสาธูป พบว่าปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่หลายฝ่ายมองว่าส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ในปัจจุบันสภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (บุคคลลำดับที่ 8, การสัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2565) พระภิกษุบางรูปยังขาดความรู้เรื่องกฎหมาย ไม่รู้วิธีปฏิบัติ และปัญหาเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจบังคับพระภิกษุสละสมณเพศในระหว่างการสอบสวน และมาตรา 30 ที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศในระหว่างสอบสวนและพิจารณาคดี ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่หลายฝ่ายมองว่าส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็น

อย่างมาก

2. ทศนะการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาพบว่า พระภิกษุมีสองสถานะ คือ (1) ฐานะเป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย (2) ฐานะนักบวชในพระพุทธศาสนา ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดเพื่อเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าพระภิกษุต้องหาในคดีที่เนื่องด้วยฆ่าคนตาย หรือกระทำโจรกรรมการลัก การขโมย การปล้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 341) ให้ศาลสั่งคุมขังไว้ได้ชั่วคราวในเรือนจำ แต่ต้องอย่าเพ่งใช้พันธนาการ จนกว่าจะได้เปลี่ยนผ้ากาสาวพัสตร์ออกแล้ว (บุคคลลำดับที่ 11, การสัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2565) แล้วให้ศาลรีบแจ้งไปยังเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะตำบลขอบังคับให้พระภิกษุนั้นสึก แต่โดยวิธีการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามปกติที่ใช้บังคับกับคนทั่วไป (สำนักงานศาลยุติธรรม 2559, หน้า 539-540) หากพนักงานสอบสวนไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและประสงค์จะขังตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างที่ทำสอบสวน เพื่อใช้เวลารวบรวมพยานหลักฐานในคดี สรุปความเห็นส่งฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการนั้น ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม

3. แนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พบว่า กฎหมายบ้านเมืองจะต้องสอดคล้องกับพระวินัยที่พระพุทธเจ้า

ทรงบัญญัติ และสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้ ซึ่งเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29, 30 เกิดปัญหา ควรยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับพระภิกษุขึ้นใหม่ มีผู้พิพากษาสมทบจากคณะสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาคดีโดยการปฏิบัติให้ถูกต้อง (บุคคลลำดับที่ 20, การสัมภาษณ์, 21 เมษายน 65) นำพระวินัยมาพิจารณาปรับแก้กฎหมายด้วย ความเป็นเพศสภาพของพระภิกษุควรจะได้รับจากการคุ้มครองที่แตกต่างจากคฤหัสถ์ เรียกว่ามาตรการพิเศษหรือว่าวิธีพิจารณาคดีพิเศษตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 ว่าด้วยการลงนิคหกรรมอยู่แล้ว เมื่อรู้ว่ามีพระภิกษุกระทำผิด คำว่าผิดในที่นี้ก็คือผิดพระวินัย ถ้าหากว่าผิดพระวินัยไปแจ้งได้ ไปแจ้งผู้ปกครองสงฆ์ของพระภิกษุนั้น ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพอยู่ในปัจจุบันไม่ได้เกิดจากเหตุปัจจัยทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองแต่ฝ่ายเดียว แต่เกิดจากเหตุปัจจัยทางฝ่ายคณะสงฆ์ด้วย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29, 30 ที่บังคับใช้ต่อพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยก็อยู่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ แต่กลับให้อำนาจพนักงานสอบสวนจากฝ่ายบ้านเมืองมีอำนาจเบ็ดเสร็จเป็นผู้ดำเนินการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยใน

คดีอาญา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 11 กลุ่ม 31 รูปและคน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นแตกต่างกัน แยกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่า พระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีความแตกต่างกับในเรื่องของเพศ ในที่นี้หมายถึงเพศสภาพ เพราะพระภิกษุเป็นสมณเพศ เป็นนิกบวชในพระพุทธศาสนา ควรจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ถูกต้อง โดยที่รัฐควรจะมีกฎหมาย กฎระเบียบที่บัญญัติวิธีปฏิบัติต่อพระภิกษุไว้ชัดเจน กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลส่วนน้อย มีความเห็นว่า พระภิกษุในที่นี้ต้องเป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัยคือ ศึกษาและประพฤติตามพระธรรมวินัยที่พุทธเจ้าทรงบัญญัติและขัดเกลากิเลส อบรมเจริญปัญญาเพื่อให้รู้แจ้งในสังขารม ไม่เกี่ยวข้องกับโลก ผู้ใดที่เกี่ยวข้องกับคดีสงสัย ไม่ใช่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่ศึกษาพระธรรม ไม่เข้าใจธรรมะ ก็ไม่ใช่พระภิกษุ จึงไม่มีผลใดๆ ซึ่งความเห็นของผู้วิจัยสอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มแรกด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ในปัจจุบันสภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา การให้พระภิกษุที่สละสมณเพศก่อนศาลตัดสินคดีเป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุ การจับ การค้น การขัง การสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว และการพิจารณาคดี ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมณสาธูป เพราะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความเสื่อมใส

ศรัทธาของประชาชน ในปัจจุบันสภาพปัญหาและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (การสัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2565) พระภิกษุบางรูปยังขาดความรู้เรื่องกฎหมาย ไม่รู้วิธีปฏิบัติ และปัญหาเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจบังคับพระภิกษุสละสมณเพศในระหว่างการสอบสวน และมาตรา 30 ที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศในระหว่างสอบสวนและพิจารณาคดี ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่หลายฝ่ายมองว่าส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นอย่างมาก

2. ทศนะการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พบว่า พระภิกษุมีสองสถานะ คือ 1) ฐานะเป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย 2) ฐานะนิกบวชในพระพุทธศาสนา (การสัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2565) กฎหมายทางโลกก็ลงโทษไป แต่ถ้าเป็นเรื่องทำความผิดทางพระวินัยไม่รุนแรง แต่เรื่องความผิดนั้นทำให้หมู่คณะเสียหายหรือคณะสงฆ์เสียหายก็ต้องให้ลาสิกขาไป ถ้าเป็นคดีเล็กน้อยก็ควรอนุโลม (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, หน้า 82-313) ซึ่งพระภิกษุจึงมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อครั้งพุทธกาลกษัตริย์อยู่ในฐานะผู้ปกครองสูงสุด มีพระราชอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษอาญาต่อพระภิกษุ

ที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเรื่องพระธนิยะ กุมภการบุตร ใช้อุบายเอาไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนครจากเจ้าพนักงานรักษาไม่ไปสร้างกุฎิ พระเจ้าพิมพิสารไต่สวนแล้วมีความเห็นว่าพระธนิยะมีความผิด แต่เว้นโทษให้ (การสัมภาษณ์, 21 เมษายน 2565) กฎหมายทางโลกก็สามารถอนุมานเป็นพระวินัยได้ หมายความว่าพระภิกษุไม่ควรทำผิดกฎหมายทางโลก แม้ว่าทางพระวินัยจะไม่ผิด แต่ไปทำผิดทางโลก ไม่ได้ ก็ต้องมีวิธีพิจารณาที่ชัดเจน โดยคำนึงถึงความถูกต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เพื่อสิทธิในการพิสูจน์ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดเพื่อเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าพระภิกษุต้องหาในคดีที่เนื่องด้วยฆ่าคนตาย หรือกระทำความผิดให้ศาลสั่งคุมขังไว้ได้ชั่วคราวในเรือนจำ แต่ต้องอย่าเพิ่งใช้พันธนาการจนกว่าจะได้เปลี่ยนผ้ากาสาวพัสตร์ออกแล้ว แล้วให้ศาลรีบแจ้งไปยังเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าคณะตำบล ขอบังคับให้พระภิกษุนั้นสึก แต่โดยวิธีการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามปกติที่ใช้บังคับกับคนทั่วไป (สำนักงานศาลยุติธรรม 2559, หน้า 539-540) หากพนักงานสอบสวนไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและประสงค์จะขังตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างที่ทำสอบสวน เพื่อใช้เวลารวบรวมพยานหลักฐานในคดี สรุปความเห็นสั่งฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการนั้น ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม ในที่ศนะการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยใน

คดีอาญา สอดคล้องกับงานวิจัยแนวทางการบัญญัติข้อกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา ของวัน สุวรรณพงษ์ (2559, หน้า 139) พบว่าพระธรรมวินัยสำคัญที่สุดสำหรับพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือที่พระภิกษุใช้ในการปกครองสังคมสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระวินัยมีความสำคัญในการทำโอกาสให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบอย่างดียิ่ง และแม่ชีกฤษณา รักษาโฉม (2545, หน้า 40) พระพุทธบัญญัติ คือกฎระเบียบที่ทำให้สังคมงดงามยืนยาว เปรียบดังสืบทอดอายุแห่งพระพุทธศาสนา

3. แนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาพบว่า กฎหมายบ้านเมืองจะต้องสอดคล้องกับพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ และสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้ โดยมีแนวทางปรับแก้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29, 30 ที่เกิดปัญหา ควรยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับพระภิกษุขึ้นใหม่ มีผู้พิพากษาสมทบจากคณะสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาตัดสินคดี (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2547, หน้า 6-7) ยึดหลักที่ว่า ในขณะที่พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์สำคัญทางฝ่ายพุทธจักร ทางฝ่ายราชอาณาจักรก็ต้องมีประมวลกฎหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์เป็นหลัก คำจุนระบบการปกครองของบ้านเมือง เป็นการชำระกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิรูปสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น พระภิกษุมีความเป็นเพศสภาพของพระภิกษุควรจะได้รับการคุ้มครองที่

แตกต่างจากคฤหัสถ์ เรียกว่ามาตรการพิเศษหรือว่าวิธีพิจารณาคดีพิเศษ สอดคล้องกับถ้อยคำในรัฐธรรมนูญ (2558) พบว่า พระภิกษุถือเป็นบุคคลที่มีสถานะสูงและได้รับความไว้วางใจจากสังคม ต้องระมัดระวังการประพฤติตนให้มากกว่าบุคคลทั่วไป ควรประพฤติตนให้อยู่ในพระวินัยและกฎหมายบ้านเมือง และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ตั้งใจช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบไป พระภิกษุเป็นที่บุคคลทั่วไปเคารพประมุขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (3) ที่ระบุว่า พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ต้องสาบานตนหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความเป็นพยาน ซึ่งข้อยกเว้นนี้ จำกัดแต่เฉพาะพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่รวมถึงบาทหลวงหรือนักบวชในลัทธิศาสนาอื่น (การสัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2565) การพิจารณาในชั้นศาลก็ว่าตามกระบวนการยุติธรรมในแต่ละคดีต้องผ่านคณะสงฆ์ก่อน แต่ถ้าเป็นคดีที่มีความผิดซึ่งหน้าหรือคดีอาญาที่พิจารณาตามนั้น ควรที่จะมีผู้พิพากษาสมทบที่อย่างน้อยเป็นผู้เชี่ยวชาญคณะสงฆ์อยู่ร่วมด้วย เช่น การระงับอธิกรณ์ พระภิกษุโดยทางพระวินัยมียอยู่แล้ว นำเรื่องพระวินัยธรมานำขึ้นบังคับโดยเคร่งครัดในทุกคดี โดยแยกการปกครองกับคณะวินัยธรให้ออกจากกัน ให้เป็นเสมือนฝ่ายบริหารแยกขาดจากฝ่ายตุลาการโดยสิ้นเชิง ไม่มีการก้าวล่วงหน้าที่ของกันและกัน จัดให้มีสวัสดิการ ค่าตอบแทน หรือการพิจารณาเลื่อนยศตำแหน่งเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุที่ทำหน้าที่พระวินัยธร และที่สำคัญต้องกำหนดขอบเขต อำนาจหน้าที่ หรือบทบาทให้แก่พระภิกษุที่ปฏิบัติหน้าที่พระวินัยธรให้ชัดเจนเป็น

รูปธรรม ก็เหมือนการใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งจำเป็นต้องมีผู้มีความเชี่ยวชาญรอบรู้ในด้านกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ ประการสำคัญต้องมีความเป็นอิสระจากการถูกแทรกแซงจากทั้งภายในและภายนอก หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาเป็นไปตามกฎหมาย โดยทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจ ถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งหลักการแบ่งแยกอำนาจหรือหลักการแยกใช้อำนาจ (Separation of Powers) เป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary Government) สำหรับการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ (Judicial Organ) เป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐในแง่ของความชอบด้วยกฎหมายและการลงโทษในกรณีที่ทำผิดกฎหมาย ซึ่งสถาบันตุลาการหรือศาลมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และตรวจสอบการกระทำที่ผิดกฎหมายอาญา เพราะองค์กรตุลาการมีหลักประกันความอิสระ (Independence of the Judiciary) ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้ตกอยู่ใต้อิทธิพลขององค์กรทางการเมืองของฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ โดยศาลมีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายโดยเปิดเผย (Publicity) และคำพิพากษาต้องประกอบไปด้วยเหตุผล (Duty to Give Reasons) (เรืองศักดิ์ วิริยะชัยวงศ์, 2561, หน้า 30-31)

ดังนั้น โครงสร้างการดำเนินคดีทางพระวินัยของคณะสงฆ์ซึ่งพระวินัยมีวิธีปฏิบัติที่กล่าวถึงวิธีการดำเนินกระบวนขั้นตอนต่างๆ (สิทธิชัย สีสาส์, 2552) พบว่า แก่นของการปกครองสงฆ์คือ พระธรรมวินัย อันเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย ทรงแสดงธรรม บัญญัติพระวินัยการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางพระวินัยต่อพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามพระวินัยโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนกรรมการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาและการพิพากษาคัดสินคดี รวมทั้งการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดตามที่พระวินัยบัญญัติไว้โดยสมบูรณ์แล้วเพียงแต่คณะสงฆ์ต้องนำมาใช้และสร้างกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ที่ร่วมสมัยหรือเข้ากับฝ่ายบ้านเมือง โดยที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่ต้องไปบังคับให้สละสมณเพศ เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองจึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ส่วนหลักเกณฑ์ที่จะให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองมาประกอบดุลพินิจตัดสินใจว่าจะควบคุมตัวไว้หรือไม่รับไว้ คณะสงฆ์ควรจะมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับฝ่ายบ้านเมืองเพื่อให้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรแก้ไขกฎหมายคณะสงฆ์ใหม่โดยนโยบายมหาวิทยาลัยสงฆ์ พิจารณารายละเอียดต่างๆ ข้อกำหนดก่อนที่จะเสนอในกระบวนการฝ่ายบ้านเมืองผ่านความเห็นชอบมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดทำ วิจัย ประชุม ปรัชญาหรือ

ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง เพราะเป็นสถาบันให้ความรู้วิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

1.2 ควรให้เจ้าหน้าที่รักษากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองร่วมกันตรวจสอบ ทำงานร่วมกันเชิงนโยบาย ร่วมมือกับคณะสงฆ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

1.3 คณะสงฆ์ควรจะมีคณะกรรมการที่มาจากชาวบ้านในชุมชนนั้นร่วมทำงาน ร่วมตรวจสอบ โดยเปิดเผย ในกิจการของวัดที่พระภิกษุไปเกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป็นนโยบายของมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาต้องส่งเสริมเรื่องนี้ ให้เป็นแนวปฏิบัติของวัดร่วมกับชุมชน

1.4 คณะสงฆ์ต้องจัดการกับเรื่องอิทธิพลของคณะสงฆ์ แบบอย่างแนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับยุคสมัย สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพระวินัยควบคู่ไปกับการคดีอาญาต่อพระภิกษุ บางอย่างมีอยู่ในพระวินัยอยู่แล้ว ปัจจุบันองค์ความรู้นั้นขาดหายไป การพัฒนากฎหมายของคณะสงฆ์ จะได้สอดคล้องกับโลกในยุคปัจจุบัน

1.5 ควรจะมีวิธีพิจารณาคดีสำหรับพระภิกษุผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นการเฉพาะ โดยมีผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญทางพระวินัย ทางกฎหมาย และมีผู้พิพากษาสมทบจากฝ่ายคณะสงฆ์ร่วมพิจารณาคดี จะเกิดกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.6 คณะสงฆ์ควรต้องมีมาตรการสำคัญในการคัดกรองผู้ที่บวชเข้าสู่พระพุทธศาสนา ควรมีระบบตรวจสอบที่ชัดเจน ในทางบ้านเมืองก็ควรมีมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิด

ก้าวเข้าสู่พระพุทธศาสนา โดยควรกำหนดให้มีโทษทางอาญา หากปกปิดความผิดเพื่อเข้าพระพุทธศาสนาหรือต้องการใช้พระพุทธศาสนาอย่างไม่บริสุทธิ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการปรับแก้ไขพระราชบัญญัติของคณะสงฆ์ 2505 มาตรา 29, 30 ควรจะร่วมกันแก้ไขปัญหากับมหาเถรสมาคม

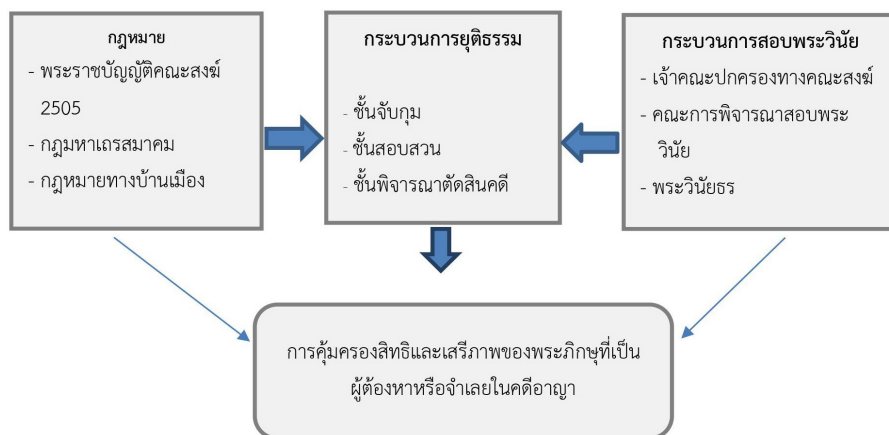
2.2 ควรมีการศึกษาวิธีพิจารณาคดีสำหรับคดีที่พระภิกษุเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นการเฉพาะ เพราะว่าไม่ใช่มีแต่ศาสนาพุทธมีหลายศาสนา ศาสนาอิสลาม ถ้าจะให้ดีให้พระวินัยของสงฆ์นำมาใช้ปรับปรุงให้ทันสมัย การตรวจสอบของสงฆ์ให้โปร่งใส จัดพระที่แฝงมาคนปลอมบวช

2.3 ควรศึกษาการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสม ที่จะเกิดความสมดุล พระที่ยังไม่มีความผิด แม้จะถูกกล่าวหาที่ยังไม่ถึงขั้นให้ลาสิกขา ก็ไม่ควรจะเข้าไปขังคุกหรือเข้าไปอยู่ในห้องขัง ไม่ควรเอาใจรวกออกก่อนแล้วก็ให้แต่งชุดฆราวาส ขั้นตอนตรงนี้คงต้องพิจารณากันใหม่

2.4 ควรศึกษาการให้มีการพิจารณาคดีจากผู้เชี่ยวชาญในด้านทั้งกฎหมายคณะสงฆ์ ทั้งพระวินัยด้วยเพราะฉะนั้นน่าจะแยกออกมาพิจารณาเป็นรายๆ ไปอีกต่างหาก และน่าจะมีการพิจารณาเป็นการเฉพาะ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้ แนวทางเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ให้มีความเหมาะสมในปัจจุบัน คือ 1) กฎหมาย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา มีบทบัญญัติในกฎหมายพิจารณาความอาญาและกฎหมายมหาเถรสมาคม 2) กระบวนการยุติธรรม ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาตัดสินคดี ขาดตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ และ 3) การสอบพระธรรมวินัย กระบวนการสอบพระวินัยจากเจ้าคณะปกครองทางคณะสงฆ์ หรือคณะกรรมการพิจารณาสอบพระธรรมวินัย เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐธิดา ใจเย็น. (2558). ความเหมาะสมของมาตรการทางกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับแก่ภิกษุในการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ศึกษาเฉพาะกรณีลักทรัพย์ ยอกยก ฉ้อโกง. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย 91 เล่ม. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน. เข้าถึงได้จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14270>
- แม่ชีเกษณา รักษาโฉม. (2545). การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระวินัยธรในพระวินัยปิฎก ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุบาลีเถระ และพระปฎาจารย์เถรี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เริงศักดิ์ วิริยะชัยวงศ์. (2561). ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน. รัฐศาสตร์, 60(1), 30-31.
- วัน สุวรรณพงษ์. (2559). แนวทางการบัญญัติข้อกำหนดเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา. (ดุสิตบัณฑิตยสถาน). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). กฎหมายตราสามดวง: แว่นส่องสังคมไทย ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ลำดับที่ 1 สถานภาพการศึกษาตามกฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2556). เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 15 ประจำปี 2556. กรุงเทพฯ: ธรรมราชา ส. เจริญการพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สิทธิชัย ลีลาโสภิต. (2552). วิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสถาบันตุลาการศาลยุติธรรมไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การวิเคราะห์ธาตุสี่ในปรัชญาเอมพิโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท*

An Analysis Four Elements of Empedocles and Theravada Buddhist Philosophy

พระมหาปรมัตถ์ ปรมิสฺสโร (ปร:พิน), จักรพรรณ วงศ์พรพวัน และพระครูภาวนาโพธิคุณ
Phramaha Paramet Paramissaro (Prapin), Chakkapan Wongpornpavan
and Phrakhru Bhavanabhothikun
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: pramat2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาธาตุสี่ของเอมพิโดเคลส 2) ศึกษาธาตุสี่ของพุทธปรัชญาเถรวาท 3) วิเคราะห์ธาตุสี่ของเอมพิโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

- ปรัชญาของเอมพิโดเคลสว่าด้วยเรื่องปฐมธาตุ คือ ธาตุแรกของสรรพสิ่งหรือของจักรวาล มุ่งอธิบายเกี่ยวกับธาตุ 4 เอมพิโดเคลสได้มีแนวคิดผสมผสานกันระหว่างปรัชญาของเฮราคลิตุสกับสำนักเอเลีย จนเกิดเป็นแนวปรัชญาใหม่ว่า สรรพสิ่งมีทั้งเปลี่ยนแปลงและคงที่ถาวร ปฐมธาตุของโลกประกอบด้วยรูปแบบของสสารรวมตัวกันของธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ หรือธาตุ 4
- พุทธปรัชญาเถรวาท ได้จัดธาตุ 4 ในสถานะต่างๆ กับสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ธาตุดิน ได้แก่ กระดุกเป็นต้น ธาตุน้ำ ได้แก่ เลือด เป็นต้น ธาตุลม ได้แก่ ลม และธาตุไฟ ได้แก่ ความอุ่นของร่างกาย และในสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น ธาตุดิน ได้แก่ เหล็ก หิน เป็นต้น ธาตุน้ำ ได้แก่ น้ำดื่ม แม่น้ำ เป็นต้น ธาตุลม ได้แก่ ลมพัด เป็นต้น ธาตุไฟ ได้แก่ ไฟเผาถ่าน เป็นต้น ธาตุ 4 เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป
- ในปรัชญาของเอมพิโดเคลส ธาตุทั้ง 4 รวมพลังแห่งความรักและแยกออกจากกันด้วยพลังความเกลียดเป็นสสารที่คงทนถาวร เมื่อแยกจากกันก็กลับมาเป็นธาตุเดิมส่วนในพุทธปรัชญาเถรวาท

*ได้รับบทความ: 1 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2567

ธาตุ 4 จะไม่มีการรวมตัวกันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน ลักษณะของธาตุความคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่ปรัชญาของเอมพิโดเคลส เห็นว่าธาตุรวมตัวและแยกกันคงที่ถาวร ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท ไม่มีการรวมกัน เป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์

คำสำคัญ: ธาตุสี่; ปรัชญาเอมพิโดเคลส; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the quaternary elements of Empedocles, 2) to study the Four Elements of Theravada Buddhist Philosophy, 3) to analyze the Four Elements of Empedocles and Theravada Buddhist Philosophy. It is a documentary research. Study data from primary and secondary documents, and also, analyze based on descriptive data in accordance with the inductive principle.

The results are shown as follows:

1. Empedocles' philosophy regarding the first elements It is the first element of all things or the universe. Aiming to explain the four elements, Empedocles had a combination of ideas between the philosophy of Heraclitus and the Aelia School until a new philosophy emerged that all things are both changeable and permanent. The first elements of the world consist of the form of matter combined with the elements of earth, water, air, fire or the four elements.
2. Theravada Buddhist philosophy has arranged the 4 elements in various states of living and non-living things, for example, the earth element is bones etc. The water element is blood, etc. The air element is wind, and the fire element is the warmth of the body and in non-living things such as the earth element, namely Iron, stone etc. The water element includes Drinking water, rivers, etc. The wind element includes wind blowing, etc. The fire element includes fire burning charcoal, etc. The 4 elements follow the laws of nature: they arise, remain, and disappear.
3. In the philosophy of Empedocles, the four elements were united by the power of love and separated by the power of hate. It is a durable substance. When separated, they return to their original elements. In Theravada Buddhist philosophy, the 4 elements are not combined, impermanent, suffering, non-self. The characteristics of the elements are similar. They differ from the philosophy of Empedocles. It was seen

that the elements combined and separated were permanent. Theravada Buddhist philosophy there is no combination. According to the rules of the Trinity.

Keywords: Four elements; Empedocles Philosophy; Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นส่วนหนึ่งในสาขาใหญ่ของปรัชญาที่เก่าแก่ที่สุด หรืออยู่ในกลุ่มของปรัชญาบริสุทธิ์ที่ศึกษาเนื้อแท้ของวิชาปรัชญาล้วนๆ เรื่องของปฐมธาตุก็เป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาของปรัชญา ในเรื่องปฐมธาตุของเอมพีโดเคลสเชื่อว่า ปฐมธาตุนั้นมี 4 อย่างด้วยกันคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ (Samuel, 1982, p. 16) จึงทำให้มองว่าชีวิตของคนเรานั้นล้วนอาศัยธาตุทั้งสี่เกิดขึ้น ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกไม่เชื่อสิ่งที่เกินความเป็นจริงของประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นไปในแนวทางของกลุ่มวัตถุนิยม เมื่อยึดแนวความคิดของเอมพีโดเคลสว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากพระเจ้าสรรสร้าง แต่เกิดขึ้นมาจากธาตุทั้งสี่ มีดิน น้ำ ลม ไฟ จะยึดในหลักของสสารการเชื่อเรื่องพระเจ้านั้นมีข้อดี เช่นสอนให้ทำความดี สอนให้มีความรัก ความเมตตาต่อกันมีข้อเสียเช่น เมื่อเกิดความทุกข์ขึ้น ไม่มีที่ยึดเหนี่ยวทางใจ อาจจะเกิดอันตรายกับชีวิตขึ้นได้ ส่วนปฐมธาตุของพุทธปรัชญาก็จะมองชีวิตว่า คนเราเกิดมาเนื่องจากอวิชชา ความไม่รู้เป็นตัวทำให้ลุ่มหลงไม่เห็นความจริง จึงได้เกิดเป็นวัฏจักร สาเหตุที่แท้จริงของการเกิดและความทุกข์ของมนุษย์นั้นก็คือตัณหา (วิ.ม. (ไทย) 5/14/19) และธาตุทั้งสี่ คือ มหาภูต หรือ ภูตรูป 4 ปฐมธาตุ (สภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่, สภาพอันเป็นหลักที่ตั้งที่อาศัยแห่งสหาธาตุรูป

เรียกสามัญว่า ธาตุแข็งแข็ง หรือ ธาตุดิน อาโปธาตุ (สภาวะที่เอิบอาบหรือดูดซึม หรือชานไป ขยายขนาด ผนึก พูนเข้าด้วยกัน เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือ ธาตุน้ำ เตโชธาตุ (สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ วาโยธาตุ (สภาวะที่ทำให้สั่นไหว เคลื่อนที่ และค้ำจุน เรียกสามัญว่า ธาตุ (ที.สี. 9/343/277) ก็เป็นส่วนที่ทำให้เกิดสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความสงสัยของมนุษย์ เรื่องความจริงของโลกจักรวาลตลอดไปจนถึงสิ่งสมบูรณ์และธรรมชาติของมนุษย์ อภิปรัชญาพัฒนาจากความคิด หรือความสงสัยของมนุษย์ต่อปรากฏการณ์อันลึกลับเกินกว่าที่ประสาทสัมผัสของมนุษย์จะรู้ตามได้ เช่น เรื่องจิต มโนวิญญาณ พระเจ้า และการเกิดขึ้นของจักรวาล ทำให้มนุษย์พยายามแสวงหาคำตอบให้ได้ว่า สิ่งเหล่านี้มีอยู่จริงหรือไม่ เกิดขึ้นมาโดยการบังดาลของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นการวิวัฒนาการของกระบวนการค้นหาความจริงแท้ หรือที่เรียกกันในภาษาปรัชญาว่า ปฐมปรัชญา ภาววิทยา จักรวาลวิทยา และโลกวิทยา เป็นต้น (จักรพรรณ วงศ์พรวัฒน์, 2553, หน้า 71) อภิปรัชญาตะวันตกโดยมากมักจะศึกษาปัญหาปฐมธาตุนั้นเรียกว่าสิ่งที่แท้จริง หรือมีความเป็นจริงตามที่เห็นเป็นปรากฏการณ์เท่านั้น จากอภิปรัชญาจะมุ่งแยกปรากฏการณ์ออกจากความเป็นจริงนั้นด้วยเหตุนี้นักปรัชญาทั้งหลายจึงพากันสงสัยว่าโลก

ที่ปรากฏแก่สายตาของเรานี้เป็นความจริงสูงสุดแล้วหรือ หรือว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์หน้าฉากที่มีความเป็นจริงสูงสุดซ่อนอยู่เบื้องหลังกันแน่ แล้วได้ตั้งสมมติฐานเบื้องต้นว่า จะต้องมีความจริงอย่างสูงสุดซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์อย่างแน่แท้แล้วพยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับความจริงอย่างสูงสุดนั้น งานของศาสตร์ที่พยายามค้นหาคำตอบที่อยู่เหนือพรหมแดนแห่งประสาทสัมผัสของมนุษย์เช่นนี้ เรียกว่า อภิปรัชญา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550, หน้า 14)

สาเหตุก็เนื่องจากมนุษย์เกิดความสงสัยว่าอะไรเกิดขึ้นมาก่อนในโลกหรือจักรวาลนี้ เริ่มต้นสงสัยปัญหาไกล่ตัวก่อนแล้วค่อยขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปทีละน้อยๆ ทำให้ความสงสัยอยากรู้มากขึ้นไปอีกจนกระทั่งถึงปัญหาเกี่ยวกับดวงดาว ดวงจันทร์ ดาวอาทิตย์ เกิดกำเนิดโลกและจักรวาล (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2518, หน้า 67) จากแนวคิดดังกล่าวยังพบว่า ในยุคปรัชญากรีกโบราณได้มีการคิดค้นเรื่องธาตุมาแต่แรกแล้วซึ่งเป็นการตรึงตรองการพิจารณา มีการโต้เถียงแนวคิดเดิม ทำให้มีการพิสูจน์ทดลอง และหักล้างแนวคิดเรื่องความเชื่อทางด้านศาสนา เรื่องธาตุทั้งทางยุคตะวันตกโบราณทั้งในทางพุทธศาสนาต่างก็มีปรัชญาที่ชัดเจนอยู่แล้ว ที่ทำเรื่องนี้เพราะว่าคนโดยส่วนมากยังไม่รู้ เรื่องนี้ยังไม่เผยแพร่ไปทั่วที่ควร วงวิชาการยังไม่เอามาเผยแพร่มากนัก และเพื่อให้เรื่องปฐมธาตุชัดเจนยิ่งขึ้น เอมพิโดเคลสได้คัดค้านแนวความคิดเดิมเพิ่มเติมความรู้ใหม่ว่าปฐมธาตุของสรรพสิ่งนั้นก็คือ ธาตุ 4 มีดิน น้ำ ลม ไฟ และมีความรักและความเกลียดชัง เป็นตัวรวม

และตัวแยกของสิ่งหนึ่งในโลกซึ่งรวมกันเป็นนิรันดร์และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ มีบางอย่างในแนวคิดที่บ่งบอกถึงเคมีในยุคต่อมาดินของเซโนฟาเนส (Xenophanes) น้ำของธาเลส (Thales) อากาศของอนากซิเมเนส (Anaximenes) และไฟของเฮราคลิตุส (Heraclitus) จากธาตุเดิมของแต่ละคนเปลี่ยนมาเป็นแผ่นดิน และประกาศว่าสรรพสิ่งเหล่านั้นมีการเปลี่ยนแปลงเหมือนกันทุกประการตั้งแต่ในยุคดึกดำบรรพ์ มีการเกิดเป็นโครงสร้างของจักรวาลขึ้น (Leonard, 1908, p. 5) ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทะ มีทัศนะว่ามนุษย์ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ ลักษณะทางกายภาพที่เรียกว่ารูปและลักษณะทางจิตภาพเรียกว่า นาม รูปและนามทั้ง 2 ส่วนนั้นเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าขันธ 5 (อภิ.วิ.อ 1/35/1) หมายถึงกองแห่งรูปและนามธรรม 5 ร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยธาตุ 4 ที่เรียกว่า มหาภูตรูป 4 คือ ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) และวาโยธาตุ (ธาตุลม) มหาภูตรูป 4 เป็นเหตุปัจจัยพื้นฐานที่รวมตัวเกาะกลุ่มกันอย่างถูกส่วนตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติจนกระทั่งปรากฏ เป็นเป็นรูปขันธของมนุษย์ ฉะนั้นมนุษย์ตามทัศนะพุทธปรัชญาจึงประกอบด้วยรูปกับนามหรือขันธ 5

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ธาตุสี่ของเอมพิโดเคลสและพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาที่แสดงถึงความจริงอย่างสูงสุดของเอมพิโดเคลสในเรื่องปฐมธาตุ คือ ธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนในทางพุทธปรัชญานั้น ธาตุ 4 ยังไม่ใช่ปฐมธาตุ แต่เป็นเพียงรูป คือธรรมชาติที่เสื่อมสลายไปด้วย

ปัจจัยที่เป็นข้าศึก มีความเย็นและความร้อน เป็นต้น รูปได้แก่ รูปชั้นรัตนเหตุที่ให้สัตว์เกิดขึ้นคือ อริชชา (ได้มีแสดงไว้ในปัจจุสมุปบาท) จึงเป็นเหตุให้เกิดในวิภังคสูตร ที่ศึกษาก็เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในแนวความคิดของเอมพีโดเคลสและ พุทธปรัชญา เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างระหว่างนักปรัชญาตะวันตกกับพุทธปรัชญาเถรวาท ถ้าหากไม่ได้ศึกษาการวิเคราะห์ ธาตุสี่นี้ อาจจะทำให้เกิดความคลุ้มคลั่ง อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาธาตุสี่ในปรัชญาเอมพีโดเคลส
2. เพื่อศึกษาธาตุสี่ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์ธาตุสี่ในปรัชญาของเอมพีโดเคลสและพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 และหนังสือ The Fragments of Empedocles (Leonard, 1908) 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ธาตุสี่ในปรัชญาเอมพีโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลจาก เอกสารที่ได้มาทั้งหมด แยกแยะแล้ววิเคราะห์

ข้อมูลในด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อตอบ วัตถุประสงค์การวิจัยแล้วสรุปเนื้อหาที่ได้จากการ วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ สรุปผลการวิจัย อภิปราย ผลและข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ธาตุสี่ใน ปรัชญาเอมพีโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เอมพีโดเคลสเป็นชาวเมืองกรีกเจตุม ภาคใต้ของเกาะซิซิลี บิดาของเป็นเขาเป็นคนที่มีชื่อเสียงโด่งดังเกิดในตระกูลมั่งคั่ง ในทางด้านการงาน ของเอมพีโดเคลสเป็นทั้งนักการเมือง นักพูด นักกวี แพทย์ นักสอนศาสนา และนักปรัชญาเป็นผู้มีความ สามารถรอบด้านได้ศึกษาเรื่องปฐมธาตุโดยมีหลัก ฐานมาจากชิ้นส่วนผลงานของท่านและได้ถ่ายทอด สืบๆต่อกันมาให้ได้เรียนรู้ คือตำรา 2 เรื่องแรกเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา มีชื่อเรียกว่า ว่าด้วยธรรมชาติ (On Natuer) เรื่องที่สองเกี่ยวกับคำสอนทาง ศาสนาให้ชื่อเรียกว่า ขำระมลทิน (Purification) (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2550, หน้า 90) แม้เอมพีโดเคลสจะไม่ประสบความสำเร็จ ในการประนีประนอมดังปรารถนา แต่เจตนารมณ์ แห่งการประนีประนอมนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสรรเสริญ อย่างยิ่ง ท่านได้เสนอความรู้ 2 ระดับ คือระดับ เหตุผลของนักปรัชญาหรือนักวิชาการกับระดับ ฆานนิยมของนักการศาสนา ดูเหมือนกับว่าความรู้ 2 ระดับนี้จะขัดแย้งซึ่งกันและกัน แต่ความจริงแล้ว เป็นคำอธิบายในแต่ละมุมมองของนักวิชาการกับ นักการศาสนา ความพยายามของเอมพีโดเคลสนั้น

ได้เอาทฤษฎีของนักปรัชญาทั้ง 4 ท่านโดยที่ธาตุดิน เป็นแนวคิดของเซโนฟาเนส (Xenophanes: 570-480 B.C.) ธาตุน้ำเป็นแนวคิดของธาเลส (Thales: 624-548 B.C.) ธาตุลมเป็นแนวคิดของอแนกซิเมเนส (Anaximenes: 610-545 B.C.) และธาตุไฟ เป็นแนวคิดของเฮราคลิตุส (Heraclitus: 535-475 B.C.) ว่าในแต่ละธาตุยังคงตัวเป็นระดับธาตุแท้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับธาตุผสมโดยม มีการรวมและการแยกแหว่ระหว่างธาตุแท้ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเมื่อปฐมธาตุเหล่านั้นเกิดการรวมตัวกันหรือแยกออกจากกัน เราจึงเห็นการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งจึงเกิดจากการย้ายตำแหน่งของปฐมธาตุเหล่านั้นด้วย แต่ตัวปฐมธาตุที่แท้จริงแล้วนั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด ลำพังธาตุทั้งสี่นี้ไม่อาจจะรวมเข้าหากันหรือผลักรออกจากกันได้ การที่สรรพสิ่งจะรวมตัวกันหรือแยกจากกันได้นั้นต้องอาศัยพลังธรรมชาติสองอย่างคือ พลังความรัก ซึ่งเป็นตัวรวม และพลังความเกลียด เป็นตัวแยก พลังเหล่านี้ไม่ใช่กระแสนิจของพระเจ้า (สุวณฺณ จันทระจํานง, 2540, หน้า 43) พลังทั้งสองนี้จะทำหน้าที่ดึงและผลักรสลับกันแบบวัฏจักรทำให้สรรพสิ่งเกิดขึ้น สลายตัวสลับกันไปมาอยู่อย่างนี้เรื่อย ๆ

2. ในส่วนของพระมหาบุรุษได้อุบัติขึ้นในโลก ละทางโลกแล้วแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทำทุกกรกิริยาอยู่ 6 ปีแล้วได้บรรลุสัพพัญญุตญาณเมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา จากนั้นก็ได้เผยแผ่คำสอนไปทั่วชมพูทวีป ยังเหล่าสัตว์ผู้ที่พ้อแนะนำได้ให้ข้ามพ้นฝั่งคือวัฏสงสาร โดยคำสอนหลักมีไตรลักษณ์ ที่แสดงว่า สรรพสิ่งย่อมมีลักษณะเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามหลักแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือ

ไม่เที่ยงเป็นทุกข์และมีตัวตนเสมอกัน อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล มี 1) ทุกข์ คือ สภาวะที่ถูกบีบคั้น สภาพที่ทนได้ยาก 2) สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ 4) มรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มืองค์ประกอบอยู่แปดประการ การที่สภาวะทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดมีขึ้น ชันธ 5 (อภิ.วิ.อ. 1/35/1) คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นสภาวะที่ทำให้เกิดขึ้นได้ ธาตุ 4 จัดอยู่ในรูปชันธเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่ง ในการก่อให้เกิดเป็นรูปร่างตัวตนบุคคลโดยเป็นแบบสมมติสัจจะคือความจริงตามชาวโลกสมมติว่ามีตัวมีตนเป็นเหตุทำให้เกิดการยึดมั่นถือมั่นโดยธาตุ 4 นี้ มีดิน น้ำ ลม ไฟ จะมีลักษณะอ่อน แข็ง ไหล เกาะกลุ่ม หย่อน ตึง เย็น ร้อน ธาตุ 4 ปรัชญาได้นำไปพิจารณาเป็นกัมมัญฐานเพื่อทำให้เกิดมานสมาธิ และพิจารณาไปในกายธาตุดิน ได้แก่ กระดูก เป็นต้น ธาตุน้ำ ได้แก่ เลือด เป็นต้น ธาตุลม ได้แก่ ลม และธาตุไฟ ได้แก่ ความอุ่นของร่างกาย สิ่งทั้งหลายเป็นส่วนสำคัญที่คูกันเป็นร่างของสิ่งทั้งหลาย โดยทั่วๆ ไปเชื่อว่ามี 4 ธาตุ ได้แก่ ธาตุดิน (ปฐวีธาตุ) ธาตุน้ำ (อาโปธาตุ) ธาตุไฟ (เตโชธาตุ) ธาตุลม (วาโยธาตุ) (ที.สี. 9/343/277) ทั้งหมดนี้ก็ยังไม่ใช่เหตุที่ทำให้เกิดสรรพสิ่ง ต้นกำเนิดจักรวาลเกิดขึ้นหลังจากจักรวาลนั้นถูกทำลายตามอัคคิณสูตร ทุกสรรพสิ่งได้เกิดขึ้นเนื่องจากมี จิต เจตสิก รูป นิพพาน (ตามพระอภิธรรม) หรือ รูป นาม ชันธ 5 ตามพระสูตร ทั้งประกอบไปด้วยมหาภูตรูป 4 รูปที่เกิดจากสมัญฐาน 4 เป็นต้น เป็นไปตามปฏิจจสมุปบาท หรืออิทัปปิจจยตา และตามกฎของ

ธรรมชาติ (นิยาม 5)

3. ดิน เอมพิโดเคลสได้เอาแนวความคิดของเซโนฟาเนสมา คือทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแล้วจะกลับกลายเป็นดิน หลังจากที่เป็นดินแล้วธาตุดินทั้งหมดก็จะแปรสภาพเป็นธาตุต่างๆ ไป แต่ว่าอย่างแรกที่จะแปรสภาพไปก่อนก็คือน้ำ ในเมื่อมีดินและน้ำแล้วเกิดการผสมผสานทำให้มีสิ่งต่างๆ ขึ้นมากมาย ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต เอมพิโดเคลสจึงได้บอกว่า ธาตุดินนี้ผสมผสานกับธาตุอื่นจนทำให้เกิดเป็นสรรพสิ่งขึ้นได้ และเมื่อแยกออกจากกันก็แตกสลายกลายเป็นธาตุเดิม สามารถเปลี่ยนแปลงและคงที่คงทนถาวร ไม่แตกสลายไป ส่วนในพุทธปรัชญาเถรวาท ธาตุดินเป็นธาตุมีความหยาบ มีลักษณะที่แข็งแข็งกระด้าง ได้แก่รูปที่เกิดจากกรรมข้างใน เมื่อได้พิจารณาเข้าไปในร่างกายหรือกับสิ่งที่มีชีวิตแล้ว ธาตุดินนั้นก็ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ส่วนรูปที่เกิดจากกรรมข้างนอก เมื่อได้พิจารณาไปนอกร่างกายหรือกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ เหล็ก โลหะ ดิบุกขาว ดิบุกดำ เป็นต้น ในทางจิตนิยมของพุทธปรัชญาเถรวาท ใช้ธาตุดินมากำหนดเป็นกัมมัญฐาน โดยเรียกว่า ปฐวีกสิณ

4. น้ำ เอมพิโดเคลสได้เอาแนวความคิดของธาเลสที่ได้คิดทฤษฎีเรื่องน้ำว่าเป็นปฐมธาตุ เป็นความจริงอันสูงสุด โดยมีใจความว่ามนุษย์ สัตว์ ตลอดจนถึงดินชาติและรุกชาติทุกชนิดจะมีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยน้ำ ถ้าขาดน้ำก็ตาย แม้ในร่างกายของคนและสัตว์ ตลอดถึงลำต้นของต้นไม้ ใบหญ้า ก็มีน้ำปะปนอยู่ไม่น้อย ถึงในสิ่งที่ไร้ชีวิต เช่น ก้อนดิน เป็นต้นเอมพิโดเคลสมีแนวคิดที่ว่า แคว้นน้ำเพียงส่วนเดียวนั้นไม่สามารถที่จะทำให้สรรพ

สิ่งนั้นเกิดขึ้นได้ มันจำเป็นต้องอาศัยธาตุอื่นๆ เข้ามาผสมด้วย และเมื่อมีการแตกแยกออกจากกัน นั้น ส่วนที่เป็นน้ำก็แยกออกไปเป็นธาตุน้ำ ก็จะวนอยู่อย่างนี้ และธาตุน้ำก็จะอยู่คงทนถาวรไม่มีวันแตกสลายไป ส่วนในพุทธปรัชญาเถรวาท ธาตุน้ำมีลักษณะที่ไหลหรือเกาะกลุ่ม ความเอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ ธรรมชาติที่เหนียว ธรรมชาติที่เกาะกลุ่ม เป็นรูปที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ รูปที่เกิดจากกรรมข้างใน เมื่อได้พิจารณาไปในร่างกายหรือสิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ ดี เสลด หนอง เป็นต้น นี่จัดเป็นธาตุน้ำภายใน ส่วนรูปที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ รูปที่เกิดจากกรรมข้างนอก เมื่อได้พิจารณาไปนอกร่างกายหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ รสรากไม้ รสลำต้น เป็นต้น ในทางจิตนิยมของพุทธปรัชญาเถรวาท ใช้ธาตุน้ำมากำหนดเป็นกัมมัญฐาน โดยเรียกว่า อาโปกสิณ

5. ลม เอมพิโดเคลสได้ใช้แนวความคิดของอแนกซิเมเนสที่ได้ให้ความเห็นว่า ในเวลาที่อากาศเคลื่อนตัวออกจากกันและกันต่อมา ทำให้อากาศเกิดการขยายตัวและการบีบอัดตัว การขยายตัวทำให้เกิดความร้อน การบีบอัดตัวให้แน่นเข้าทำให้เกิดความเย็น อากาศที่เบาบางจะทำให้ลมกลายเป็นไฟแล้วไฟที่ลอยอยู่ในอากาศก็จะกลายเป็นดวงดาวหลายๆ ดวง อากาศที่บีบอัดตัวจนควบแน่นจะกลายเป็นเมฆ เมื่อมีการบีบอัดแน่นมากๆ ขึ้น จะทำให้ลมกลายเป็นน้ำ กลายเป็นดิน กลายเป็นหิน เมื่อมีการผสมผสานของธาตุขึ้นมา ก็จะนำธาตุลมเปลี่ยนแปลงไปเป็นสรรพสิ่ง ก็จะวนอยู่อย่างนี้ และธาตุลมนี้ก็จะไม่หายไปไหน แต่จะอยู่คงทนถาวรไม่มีวันแตกสลายไป ในพุทธ

ปรัชญาเถรวาท มีลักษณะมีความพัดไปมา มีธรรมชาติที่พัดไปมา มีความเคร่งตึง มีความหย่อน เป็นรูปที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่รูปที่เกิดจากกรรมข้างใน เมื่อได้พิจารณาไปในร่างกายหรือสิ่งที่มีชีวิตได้แก่ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ เป็นต้น ส่วนรูปที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ รูปที่เกิดจากกรรมข้างนอก เมื่อได้พิจารณาไปนอกร่างกายหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ เหนือ ลมใต้ เป็นต้น ในทางจิตนิยมของพุทธปรัชญาเถรวาท ใช้ธาตุลมมากำหนดเป็นกัมมัญฐาน โดยเรียกว่า วาโยกสิณ

6. ไฟ เอมพิโตเคลสได้หมายเอาไฟที่นักปรัชญาคนก่อนก็คือเฮราคลิตุสได้ถ่ายทอดไว้คือไฟ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เปลวไฟนั้นเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว บางครั้งมีแสงริบหรี่ บางครั้งมีแสงเรืองรอง เอมพิโตเคลส จึงได้แสดงแนวคิดที่ว่าธาตุได้มีการผสมกันของธาตุอื่น จากนั้นเมื่อมีการแตกแยกออกจากกัน ส่วนที่เป็นไฟก็แยกออกไปเป็นธาตุไฟแต่มีลักษณะแปรปรวนเปลี่ยนแปลงได้หลายอย่าง ด้วยเหตุที่ไฟมีสภาพเปลี่ยนแปลงง่าย เมื่อมีการผสมผสานของธาตุขึ้นมาก็จะนำธาตุไฟเปลี่ยนแปลงไปเป็นสรรพสิ่ง ก็จะวนอยู่อย่างนี้ในพุทธปรัชญา ธาตุไฟมีลักษณะ เย็นและร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ธรรมชาติที่เย็น เป็นรูปที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ รูปที่เกิดจากกรรมข้างใน เมื่อได้พิจารณาไปในร่างกายหรือสิ่งที่มีชีวิตได้แก่ เตโชธาตุที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรมเป็นต้น ส่วนรูปที่เกิดจากกรรมข้างนอก เมื่อได้พิจารณาไปนอกร่างกายหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิตได้แก่ ไฟพื้น ไฟสะเก็ดไม้ เป็นต้น ในทางจิตนิยมของพุทธปรัชญาเถรวาท

ใช้ธาตุไฟมากำหนดเป็นกัมมัญฐาน โดยเรียกว่า เตโชกสิณ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ธาตุสี่ในปรัชญาเอมพิโตเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อทำการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ปรัชญาของเอมพิโตเคลสว่าด้วยเรื่องปฐมธาตุ คือธาตุแรกของสรรพสิ่งหรือของจักรวาลมุ่งอธิบายเกี่ยวกับธาตุ 4 เอมพิโตเคลสได้มีแนวคิดผสมผสานกันระหว่างปรัชญาของเฮราคลิตุสกับสำนักเอเลีย จนเกิดเป็นแนวปรัชญาใหม่ที่ว่า สรรพสิ่งมีทั้งเปลี่ยนแปลงและคงที่ถาวร ในขณะเดียวกันเอมพิโตเคลสก็ให้ทัศนะว่า ปฐมธาตุของโลกประกอบด้วยรูปแบบของสสารรวมตัวกันของธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ หรือธาตุ 4 ซึ่งปฐมธาตุแต่ละอย่างมีลักษณะคงตัว เปลี่ยนแปลงไปเป็นธาตุอื่นไม่ได้แต่แบ่งส่วนได้เพื่อไปผสมกับธาตุอื่นๆ แล้วประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งต่างๆ และเมื่อปฐมธาตุเหล่านั้นเกิดการรวมตัวกันหรือแยกออกจากกันเราจึงเห็นการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งจึงเกิดจากการย้ายตำแหน่งของปฐมธาตุเหล่านั้นซึ่งสอดคล้องกับพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2532, หน้า59) กล่าวไว้ในหนังสือ “ปรัชญากรีกโบราณ” สรุปความได้ว่าธาตุทั้ง 4 นี้เป็นความจริงสูงสุดเท่าๆ กัน ต่างมีอยู่อย่างเป็นอิสระจากกันและกัน โลกและสรรพสิ่งเกิดมีขึ้น เพราะการรวมตัวของธาตุ 4 นี้ โลกและสรรพสิ่งแตกสลาย เพราะ

ธาตุ 4 แยกตัวออกจากกัน แต่เนื่องจากธาตุเหล่านี้เป็นสสารไร้ชีวิต ทั้งปราศจากพลังเคลื่อนไหวในตัวเอง ลำพังธาตุทั้ง 4 เอง จะไม่อาจรวมเข้าหากันหรือผลห่างจากกัน ปัญหาจึงเกิดตามมาว่า อะไรเป็นตัวการคอยรวมและแยกธาตุเหล่านั้น เอ็มพิโดเคลสตอบว่า มีพลังงานในธรรมชาติสองชนิดคอยทำหน้าที่ดังกล่าว พลังแรกทำหน้าที่รวมธาตุ 4 เข้าด้วยกัน มีชื่อว่า ความรัก (Love) พลังที่ 2 ทำหน้าที่แยกธาตุทั้ง 4 ออกจากกัน มีชื่อเรียกว่า ความเกลียด (Hate) พลังทั้งสองนี้เองที่เป็นตัวการคอยรวมและแยกธาตุทั้ง 4 พลังเหล่านี้ไม่ใช่กระแสจิตของพระเจ้า แต่เป็นพลังธรรมชาติที่มีลักษณะเช่นเดียวกับพลังแม่เหล็กอันไร้ชีวิต แต่เป็นพลังธรรมชาติที่มีลักษณะเช่นเดียวกันพลังแม่เหล็กอันไร้ชีวิต พลังทั้ง 2 นี้เป็นผู้สร้างและทำลายโลก ถ้าปราศจากพลังเหล่านี้ ธาตุทั้ง 4 อันเป็นสสารที่มีต่อบอด จะลอยคว้างไปคนละทิศละทาง และจะไม่รวมตัวกันเป็นสรรพสิ่งในโลกและสอดคล้องกับसानู มัทธนาตุล (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง พัฒนาการแนวคิดเรื่องปฐมธาตุของโลกและชีวิต พบว่า ปฐมธาตุ (first principle) เป็นแนวคิดที่มีต้นสายมาจากปรัชญาพระเวทกว่าพันปี ในก่อนยุคสมัยพระพุทธเจ้า ปรัชญาพระเวท และปรัชญาอุปนิษัทมีอิทธิพลครอบคลุมความเชื่อทั่วทุกภูมิภาคของทวีปอินเดียโบราณมาเป็นเวลาช้านาน ปรัชญาทั้ง 2 มีความเชื่อเหมือนกันว่า สัต (Being) หรือพรหมันเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นปฐมธาตุทั้ง 2 ฝ่าย คือ ปुरुषและประกฤติ นอกจากนั้น ในยุคนี้อย่างนักคิดชาวกรีกโบราณ 2 ท่านคือ โฮเมอร์ (Homer) และเฮซิออด (Hesiod) ผู้มีอิทธิพลต่อปรัชญากรีกในยุคต่อ

มา แนวคิดเชิงปรัชญาในยุคนี้ล้วนเป็นแบบ จิตนิยมทั้งสิ้น และเป็นที่น่าสนใจว่า แนวคิดเรื่องปฐมธาตุนี้ไปปรากฏชัดอยู่ในปรัชญากรีกตั้งแต่ สำนักไมเลตัส (School of Miletus) เป็นต้นมาจนถึง อริสโตเติล (Aristotle) เป็นลำดับสุดท้าย ปรัชญากรีกมีพัฒนาการแนวคิดที่เริ่มจากเอกภาพไปจนถึงพหุภาพ และมีลักษณะเฉพาะตัวที่มีความหลากหลายจนอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องปฐมธาตุของโลกและชีวิตมีสีสันที่สุดในปรัชญากรีกนี้เอง เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยพระพุทธเจ้า มีปรัชญา 3 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มสสารนิยม กลุ่มจิตนิยม และกลุ่มทวินิยม

2. พุทธปรัชญาเถรวาท ได้จัดธาตุ 4 ในสถานะต่างๆ กับสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเมื่อพิจารณาธาตุในกายธาตุดินได้แก่ กระดูกเป็นต้น ธาตุน้ำได้แก่ เลือดเป็นต้น ธาตุลมได้แก่ลม และธาตุไฟได้แก่ ความอุ่นของร่างกาย หรือในสิ่งที่ไม่มีชีวิตสภาพที่แข็งหรืออ่อนจัดเป็น ธาตุดิน สภาพที่ไหลหรือเกาะกลุ่มจัดเป็น ธาตุน้ำ สภาพที่หยาบหรือตึงจัดเป็นธาตุลม สภาพที่ร้อนหรือเย็น จัดเป็นธาตุไฟ ธาตุทั้ง 4 ทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นไปตามกฎธรรมดาของธรรมชาติ คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป สอดคล้องพระมหาบุญเลิศ วฑฒโน (กำเนิดทรัพย์) (2553) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาจตุธาตุวฏฏฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า จตุธาตุวฏฏฐานคือ การกำหนดหรือพิจารณาธาตุ 4 ในร่างกายของเราอันได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม จนเห็นสภาพลักษณะหรืออาการแข็ง อ่อน ชุ่มซาบ เอบอบ ร้อน เย็น เคลื่อนไหวหรือตึง หย่อน ซึ่งตกอยู่ภายใต้กฎพระไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน จตุธาตุวฏฏฐานมีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์ เพราะ

ร่างกายทั้งหมดที่เป็นรูปธรรมเช่นนี้ก็มาจากธาตุ 4 รวมตัวกัน พระครูศรีโพธานุรักษ์ (ณัฐวุฒิ โสภานุตร) (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่องไฟในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า แนวคิดเรื่องไฟในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นแนวคิด 2 ประการ คือ ไฟในสิ่งมีชีวิต และไฟในเชิงนามธรรม ที่นำมาเปรียบเทียบเป็นหลักคิดในการสอนธรรมะ ลักษณะไฟหนึ่ง หมายถึง ไฟภายนอก คือ ไฟเป็นองค์ประกอบของทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ครอบคลุมถึง โลก จักรวาล และนิพพาน โดยมีทัศนะไว้ว่า ไฟ (เตโชธาตุ) ทำธาตุอีก 3 (ดิน น้ำ ลม) ให้ร้อน อบอวน หรือให้ชุ่มชื้น

สรุปได้ว่า ปรัชญาของอิมพีโตเคลสเป็นปรัชญาแบบผสม จากหลักปรัชญาคุณนั้นมาปรับปรุงรวมเป็นปรัชญาสูตรใหม่ ปัญหาเรื่องปฐมธาตุของโลกคืออะไรนักปรัชญาคุณนั้น เช่น ชาเรสตอบว่า ปฐมธาตุ ได้แก่ น้ำ อานักซิเมเนส ตอบว่า ปฐมธาตุ คือ อากาศ เฮราคลีตุสตอบว่าไฟ เซโนฟาเนสตอบว่า ดิน จนเข้ามาถึงยุคของอิมพีโตเคลส ท่านไม่เห็นด้วยทั้งหมด และท่านจึงกล่าวตามทัศนะของว่า ปฐมธาตุของโลกไม่ควรจะมีอย่างเดียว จึงเสนอว่า ปฐมธาตุมีอยู่ 4 อย่างคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมเข้าและแยกออกจากกันด้วยพลัง 2 อย่าง คือ 1) ความรัก 2) ความเกลียด ธาตุ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีลักษณะของธาตุชัดเจน แต่ละธาตุก็มีลักษณะเฉพาะตนไม่เหมือนกัน ไม่มีการรวมเข้ากัน สภาพที่แข็งหรืออ่อนจัดเป็น ธาตุดิน สภาพที่ไหลหรือเกาะกลุ่มจัดเป็นธาตุน้ำ สภาพที่หย่อนหรือตึง จัดเป็นธาตุลม สภาพที่ร้อนหรือเย็น จัดเป็นธาตุไฟ เพราะในพุทธศาสนามีมหาบุรุษ

ผู้มีบารมีอันบริบูรณ์ อุบัติขึ้นในโลก แล้วได้แสวงหาหนทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ ทรงแสดงคำสอนให้เกิดประโยชน์สุขแก่สัตว์โลก และชั้น 5 นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งในคำสอนนั้น ธาตุ 4 ธาตุดิน ได้แก่ กระดูก เป็นต้น ธาตุน้ำ ได้แก่ เลือด เป็นต้น ธาตุลม ได้แก่ กลม และธาตุไฟ ได้แก่ ความอุ่นของร่างกาย และในสิ่งที่ไม่มีชีวิต รูปนาม จึงจะมีการเกิดขึ้นของสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต เช่น ธาตุดิน ได้แก่ เหล็ก หิน เป็นต้น ธาตุน้ำ ได้แก่ น้ำดื่ม, แม่น้ำ เป็นต้น ธาตุลม ได้แก่ ลมพัด เป็นต้น ธาตุไฟ ได้แก่ ไฟเผาถ่าน เป็นต้น เกิดขึ้นตามกฎของธรรมชาติคือ นิยาม 5 เป็นตามปฏิจกสมุบาท และอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์

6. ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ธาตุสี่ในปรัชญาอิมพีโตเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการวิจัยถึงธาตุสี่ในปรัชญาอิมพีโตเคลสและพุทธปรัชญาเถรวาทแต่เพราะเงื่อนไขด้านขอบเขตการวิจัย และขอบเขตด้านระยะเวลา จึงทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจที่ยังนำเสนอเนื้อหาบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอประเด็นเหล่านั้นมาเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับวิเคราะห์แนวคิดปรัชญาปรมาณู
2. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ธาตุสี่ในอภิปรัชญาเถรวาท
3. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาอิทธิพลที่มีต่อแนวคิดเรื่องธาตุในพุทธปรัชญาเถรวาท

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ธาตุสี่ ในปรัชญาเอมพิโดเคลสกับพุทธปรัชญาเถรวาท ทำให้ได้องค์ความรู้ว่า ธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นส่วนประกอบสำคัญของสรรพสิ่งในจักรวาล ธาตุ 4 ลักษณะของธาตุทั้งสองปรัชญามีความคล้ายคลึงกัน ส่วนความต่างก็มีอย่างนี้คือ

1. ปรัชญาของเอมพิโดเคลส เป็นปรัชญาแบบผสม ได้นำแนวคิดจากนักปรัชญาคนก่อน คือ ธาเรสมิ่แนวคิดที่ว่า ปฐมธาตุ ได้แก่ น้ำ อากาศ ไฟ มีแนวคิดที่ว่า ปฐมธาตุคืออากาศ เฮราคลีตุสมิ่แนวคิดที่ว่าไฟ เซโนฟานีสมีแนวคิดที่ว่าดิน ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท ธาตุดินมีลักษณะอ่อนแข็ง ธาตุน้ำ ไหลเกาะกลุ่ม ธาตุลม หย่อนตึง ธาตุไฟ เย็นร้อน แต่ละธาตุมีลักษณะเหมือนกัน

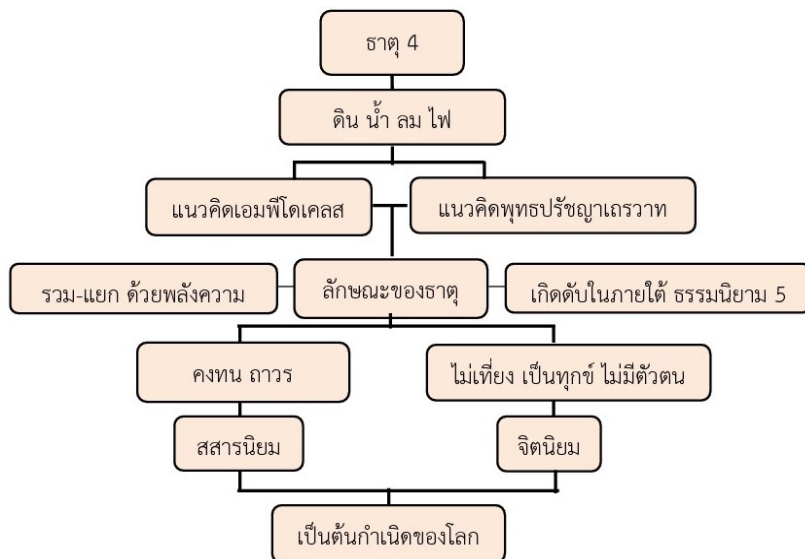
2. ธาตุ 4 ในปรัชญาของเอมพิโดเคลส มีความรักทำหน้าที่รวมธาตุทั้ง 4 ไว้ด้วยกัน และ

ความเกลียดทำหน้าที่ผลักระหว่างธาตุทั้ง 4 ออกจากกัน ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท ธาตุทั้ง 4 เกิดขึ้นอยู่ภายใต้กฎของธรรมนิยาม 5 ไม่มีการรวมตัวและแยกออกจากกัน

3. ธาตุ 4 ในปรัชญาของเอมพิโดเคลส เป็นธาตุที่คงทนถาวร เมื่อธาตุทั้ง 4 รวมกันเกิดเป็นสรรพสิ่ง พอแยกออกจากกันก็กลับกลายเป็นธาตุเดิมที่เคยเป็นมา จะเวียนวนอย่างนี้ไปเรื่อยๆ ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท ธาตุทั้ง 4 อยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน

4. ปรัชญาของเอมพิโดเคลส แสวงหาคำตอบเพื่อให้หายสงสัย ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อให้เห็นความจริงที่อยู่ในกฎของไตรลักษณ์ อันเป็นแนวทางในการบรรลุมรรคผล

5. แนวความคิดของเอมพิโดเคลสเรื่องธาตุเป็นสสารนิยาม ส่วนแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทะเรื่องธาตุเป็นจิตนิยาม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จักรพรรณ วงศ์พรพวัฒน์. (2553). *ปรัชญา: ศาสตร์แห่งภูมิปัญญามนุษย์*. กรุงเทพฯ: ควอลิตี้ปรี้น.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2518). *ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- พระครูศรีโพธารักษ์ (ณัฐวุฒิ โสภานุตร). (2553). *การศึกษาเรื่องไฟในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). *ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พระมหาบุญเลิศ วฑฺฒโน (กำเนิดทรัพย์). (2553). *การศึกษาจตุธาตุวฏฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2532). *ปรัชญากรีกโบราณ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- सानู มหัทธนาคุณ. (2556). *พัฒนาการแนวคิดเรื่องปฐมธาตุของโลกและชีวิต: เหตุผลที่พุทธศาสนาปฏิเสธ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ จันทระจันท. (2540). *ปรัชญาและศาสนา*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- Leonard, W. E. (1908). *The Fragments of Empedocles*. Chicago: The open court publishing company.
- Samuel, E. S. (1982). *Socrates to Sartre A History of Philosophy*. New York: MC Graw-Hill.

**การพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ผ่านการจัดการ
เรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***

**The Development of Scientific literacy in a Daily life through
flipped classroom and Team-based Learning management for
Undergraduates at North Eastern University**

รุ่งรัตน์ รสสมทอง

Rungrat Thummathong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: Rungrat.thu@neu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันผ่านจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 30 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 56 คน รูปแบบการวิจัยคือ รูปแบบเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม และ 2) แบบวัดการรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน สถิติที่ใช้ทดสอบคือ t-test Dependent

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม มีการรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ: จัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน; การทำงานเป็นทีม; การรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน

*ได้รับบทความ: 7 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

Received: December 7, 2023; Revised: March 29, 2024; Accepted: March 30, 2024

Abstract

The purpose of this research was to develop the scientific literacy in a daily life through flipped classroom and Team-based Learning for undergraduates at North Eastern University to learn in science in daily life subject. Research samples were 30 undergraduates obtained from purposive sampling who register to study in science in a daily life in the 2nd semester of academic year 2022 in total of 56 undergraduates. The research design was one -group pretest- posttest design. The research tools used in this research including; 1) the flipped classroom and Team Base Learning lesson plan and 2) scientific literacy in a daily life test the statistics for testing was t-test Dependent.

The result found that: undergraduates who through a flipped classroom and Team Base Learning management got scientific literacy in a daily life showed the higher mean scores of the student post-tests with statistical significance of 0.05.

Keywords: flipped classroom; Team Base Learning management; scientific literacy in a daily life

1. บทนำ

ในโลกปัจจุบันและอนาคต ต้องยอมรับว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์ เนื่องจากความรู้วิทยาศาสตร์ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศและการดำเนินชีวิต ร่วมกันในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข (สาอาตะย์ หมุนนุ้ย และน้ำเพชร นาสารีย์, 2566, หน้า 1-15; วิชชญา กันบุรมย์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย, 2566, หน้า 60-67) ดังนั้น การจัดการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ จึงมีเป้าหมาย เพื่อการส่งเสริมการรอบรู้วิทยาศาสตร์ (Holbrook, 2010, pp. 80-91) การรอบรู้ทาง วิทยาศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียนในการ

ทำความเข้าใจ ระบุ อธิบาย และใช้สิ่งที่ค้นพบทาง วิทยาศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาที่สังคมสมัยใหม่เผชิญ (Budiarti & Tanta, 2021, pp. 36-51) และยังเป็น การพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งจำเป็นต้องมีทักษะ การใช้เหตุผลในบริบทของสังคม (Oktalia, Susila & Iswanto, 2021, pp. 1-8) สำหรับการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย สมรรถนะ 3 ด้าน ดังนี้ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563; Primasari, Miarsyah & Rusdi, 2020, pp. 273-280) และสมรรถนะด้านการให้เหตุผล (Bae et al., 2023, pp. 1-4)

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน รหัส GE10403 เป็น รายวิชาหนึ่งของการจัดการศึกษาในสังกัดหมวด

การศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมให้รู้คุณค่าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตระหนักถึงมลพิษสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลก และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนไม่สามารถอธิบาย และให้เหตุผลในการการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ เห็นได้จากการตอบคำถามระหว่างทำกิจกรรม และการประเมินจากการวัดความรู้โดยใช้แบบวัดประเภทอัตนัย นอกจากนั้นการจัดการภายในห้องเรียนยังประสบปัญหาคือนักศึกษาขาดข้อมูลความรู้ ขาดทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงทำให้ใช้เวลาในการการทำการกิจกรรมมากเกินไป จึงเป็นสาเหตุทำให้บรรยากาศในห้องเรียนไม่เอื้อต่อการพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์เท่าที่ควร

การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flip classroom learning) เป็นรูปแบบการสอนที่มีความเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน ที่ความรู้สามารถสืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว (ปฎิญา จันทรเพ็ญ และภัทรพรณ พรหมคช, 2566, หน้า 1-11) อีกทั้งเป็นแนวทางที่ส่งเสริมความสามารถ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และปรับปรุงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (Eichler & Peebles, 2016, pp. 197-208) สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบทำงานเป็น (Team -based Learning) เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาของ

ระดับอุดมศึกษา เป็นวิธีการสอน ที่ใช้กระบวนการค้นคว้า ค้นคว้าคิดวิเคราะห์ เพื่อส่งเสริมการได้มาซึ่งความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ (Burgess et al., 2017, p. 243) และการทำงานร่วมกันเป็นทีมยังพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ (Reimschisel et al., 2017, pp. 1227-1237)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ผ่านจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยรูปแบบเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (one -group pretest- posttest design) $O1 \rightarrow X \rightarrow O2$ โดยที่ $O1$ และ $O2$ คือ การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ส่วน X คือ การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 30 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

(purposive sampling) จากนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 56 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม และ 2) แบบวัดการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน มีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน กำหนดเป็นหัวข้อที่ใช้ในการทำแผน ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ คุณค่าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มลพิษสิ่งแวดล้อม ทางอากาศ มลพิษสิ่งแวดล้อม ทางน้ำ และมลพิษสิ่งแวดล้อมทางอาหาร หลังจากนั้นทำการตรวจสอบความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินความสอดคล้องพบว่า มีค่า IOC = 4.64 และ 2) แบบวัดการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน มี 2 แบบ คือ แบบปรนัย และอัตนัย มีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้ ศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้วิทยาศาสตร์ เลือกสมรรถนะที่สำคัญและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของรายวิชา มีจำนวน 3 สมรรถนะ คือ สมรรถนะด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สมรรถนะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสมรรถนะด้านการให้เหตุผล จากนั้นทำการพัฒนาแบบวัดดังกล่าว จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

จำนวน 3 คน ทำการแก้ไข ปรับปรุงแบบวัด เช่น ข้อความในการเขียนคำถาม และนำไปหาคุณภาพของแบบวัด เช่น ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด มีรายละเอียดดังนี้ (1) แบบวัดสมรรถนะด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นแบบปรนัย มีจำนวน 40 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00, p อยู่ระหว่าง 0.22-0.67 และ ความเชื่อมั่น ใช้แบบ Kuder Richardson (KR-21) เท่ากับ 0.83 (2) แบบวัดสมรรถนะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการให้เหตุผล เป็นแบบวัด แบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 p อยู่ระหว่าง 0.21-0.30 และ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.82 โดย มีเกณฑ์ในการให้คะแนน 3 ระดับ คือ 2 = แสดงคำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์ 1 = แสดงความถูกต้องบางส่วน และ 0 = ไม่แสดงคำตอบ/ตอบผิด

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้ 1) ทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม โดยใช้แบบวัดการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ใช้เวลา จำนวน 2 ชั่วโมง หลังจากนั้นให้นักศึกษาแบ่งทีมๆ ละ 5 คน จะมีจำนวนทีมทั้งหมด 6 ทีม และให้ทุกคนเข้ากลุ่มไลน์ และ google classroom ในรายวิชาดังกล่าวเพื่อเป็นช่องทางประกอบการทำกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยข้อมูลที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนจะประกอบด้วย สื่อ power point คลิปจาก you tube และใบกิจกรรม ที่ผู้สอนจะมอบไว้ในช่องทางดังกล่าว จากนั้นผู้เรียนแต่ละทีมต้องร่วมกันศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์และแก้ปัญหา ร่วมกันเป็นทีม 2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้เวลา 5 สัปดาห์ ในส่วนของการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนปกติจะปฏิบัติตามตารางสอนคือ วันพฤหัสบดี เวลา 13.00-16.00 น. โดยทำการจัดการเรียนรู้ที่ดำเนินการต่อเนื่องจากนอกห้องเรียนมานำเสนอในห้องเรียนโดยให้แต่ละทีมเลือกใช้รูปแบบนำเสนอเป็นโปรแกรม power point หรือ Canva ก็ได้ ภายหลังที่แต่ละทีมนำเสนอเสร็จแล้วจะเป็นการซักถาม อภิปราย และสรุปร่วมกันจนครบทุกทีม และ 3) ทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบวัดการรอบรู้วิทยาศาสตร์

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม

การรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน	คะแนนเต็ม	n	Pre -test		Post -test		$\bar{D}$	t	Sig.
			$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1. สมรรถนะด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์	40	30	20.13	.250	32.30	2.53	12.30	33.01	0.00
2. สมรรถนะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	10	30	1.90	2.00	6.23	1.62	4.36	23.15	0.00
3. สมรรถนะด้านการให้เหตุผล	10	30	1.67	1.4	6.00	1.44	4.33	21.71	0.00
รวม	60	30	23.70	2.78	44.57	2.68	24.87	46.46	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียน

ในชีวิตประจำวัน ใช้เวลา จำนวน 2 ชั่วโมง เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับก่อนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบ t-test Dependent ต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

กลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม ในภาพรวมหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยพบว่า คะแนนสอบก่อนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.70 (S.D. = 2.78) ภายหลังการจัดการ

จัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.57 (S.D. = 2.68) โดยมีค่าเฉลี่ยผลต่างเท่ากับ 24.87 (S.D. = 2.68) และเมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาจำแนกออกเป็นรายสมรรถนะ พบว่า ทั้ง 3 สมรรถนะ ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สมรรถนะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสมรรถนะด้านการให้เหตุผล มีคะแนนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 เช่นกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ผลปรากฏว่า นักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม มีการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นั้นแสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านช่องทางการใช้ไลน์, google classroom รวมถึง มีสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ประกอบด้วย power point คลิปจาก youtube และใบกิจกรรม ทำให้นักศึกษามีข้อมูลมีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ต่างๆ มาก่อนล่วงหน้า จึงส่งผลให้นักศึกษามีความพร้อม มีความสนใจ

รวมถึงยังเป็นแนวทางการสอนที่นำไปใช้ปรับปรุงความสามารถ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (Eichler and Peebles, 2016) อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางดังกล่าวจึงเหมาะสำหรับการจัดการศึกษาและมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์ในระดับอุดมศึกษา (Alqahtani, Yusop & Halil, 2023, pp. 1-12) นอกจากนั้น ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์ลัดดา ปัญญาจิรวุฒิ และวันวิสาห์ ปัญญาจิรวุฒิ (2566, หน้า 204-221) ที่ได้ทำการวิจัยพบว่า นักศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเรื่องฟิสิกส์นิวเคลียร์สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังมีความสอดคล้องกับ Wijayanto et al. (2023, pp. 119-129) ได้ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านในการพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา ของนักเรียนเกรด 6 ผลการวิจัยพบว่าภายหลังการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพัฒนาด้านการรอบรู้วิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีม เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ได้ดี รวมถึงยังเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา อีกทั้งเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะของการนำไปใช้

1.1 การด้านพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับร่วมนับรวมทั้งการทำงานเป็นทีมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพนักศึกษาจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายทั้งภายในและนอกห้องเรียน รวมถึงต้องมีการวางแผนและแก้ปัญหาาร่วมกันจึงจะเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.2 ก่อนทำการจัดการเรียนรู้ผู้สอนควรให้ความสำคัญต่อขั้นตอนการปฐมนิเทศก่อนเริ่มกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อชี้แจงรายละเอียดวิธีการ และขั้นตอนกิจกรรมให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน และการทำงานเป็นทีม และระหว่างทำกิจกรรมนอกห้องเรียนผู้สอนต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวและอยากเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ผ่านช่องทางออนไลน์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

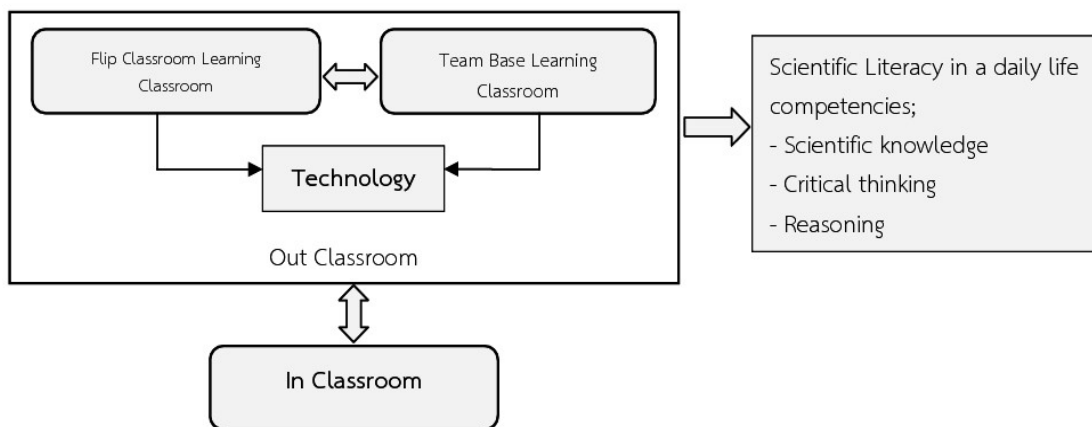
2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมไปประยุกต์ใช้กับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาคณะอื่นๆ ในมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ

มหาวิทยาลัยอื่นๆ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการทำงานเป็นทีมไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาด้านอื่นๆ เช่น การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น รวมถึงนำไปบูรณาการกับการเรียนรู้แบบอื่นๆ เช่น การทำโครงการ สะเต็มศึกษา เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับร่วมนับรวมทั้งการทำงานเป็นทีมเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อที่ให้นักศึกษาเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามประเด็นที่ได้รับมอบหมายร่วมกับการใช้เทคโนโลยีในการแสวงหาความรู้ที่เกิดขึ้นภายนอกห้องเรียน เพื่อนำความรู้ต่างๆที่ได้รับมอบหมายกลับเข้ามาสู่การทำกิจกรรมภายในห้องเรียนปกติ ทำให้การจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น นักศึกษามีความพร้อม มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและสามารถแสดงออกในการนำเสนอผลงานได้ดี จึงส่งผลให้นักศึกษาพัฒนาการรอบรู้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันทั้ง 3 สมรรถนะ ประกอบด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการให้เหตุผลได้ดีขึ้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แนวทางการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- ปริญญญา จันทรเพ็ญ และภัทรพรรณ พรหมคช. (2566). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน. *Journal of Education Studies*, 1(1), 1-11.
- พงษ์ลัดดา ปัญญาจิรวุฒิ และวันวิสาห์ ปัญญาจิรวุฒิ. (2566). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาฟิสิกส์ร่วมสมัย. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 21(1), 204-221.
- วิชชุญา กันบุรมย์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2566). การพัฒนาความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(3), 60-67.
- สาอาดะย์ หมุนนัย และน้ำเพชร นาสารีย์. (2566). การศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกมกระดาน เรื่อง ดาวในระบบสุริยะเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์เชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(3), 1-15.

- Alqahtani, T. M., Yusop, F. D. & Halil, S. H. (2023). Content validity of the Constructivist Learning in Higher Education Settings (CLHES) scale in the context of the flipped classroom in higher education. *Human & Social Sciences Communication*, 1-12.
- Bae, J., et al. (2023). Predicting grade school scientific literacy from aspects of the early home science environment. *Frontiers Psychology*, 1-14.
- Budiarti, I. S., & Tanta, T. (2021). Analysis on students' scientific literacy of newton's law and motion system in living things. *Journal Pendidikan Sains Indonesia*, 9(1), 36-51.
- Burgess, A., et al. (2017). Team-based learning (TBL) in the medical curriculum: better than PBL?. *BMC Medical Education*, 17(1), 243.
- Eichler, J. F., & Peebles, J. (2016). Flipped classroom modules for large enrollment general chemistry courses: a low barrier approach to increase active learning and improve student grades. *Chem Educ Res Pract*, 17(1), 197-208.
- Holbrook, J. (2010). Education through science as a motivational innovation for science education for all. *Science Education International*, 21(2), 80-91.
- Oktalia, Y., Susila, A. B., & Iswanto, B. H. (2021). Virtual test instruments to measure scientific literacy of high school students on work and energy. *Journal of Physics: Conference Series*, 2019(1), 1-8.
- Primasari, R., Miarsyah, M. & Rusdi, R. (2020). Science literacy, critical thinking skill, and motivation: A correlational study. *Jurnal Pendidikan Biologi Indonesia*, 6(2), 273-280.
- Reimschisel, T., et al. (2017). A systematic review of the published literature on team-based learning in health professions education. *Med Teach*, 39(12), 1227-1237.
- Wijayanto, N., et al. (2023). The effectiveness of flipped classroom on scientific literacy and critical thinking improvement. *Jurnal Pendidikan Kimia (JPKim)*, 15(2), 119-129.

การศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*

A Study of the Quality Cultural environment in the Mon
Community Sam Khok District, Pathum Thani Province

จิตตรี พละกุล, อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, นิตกร อ่อนโยน และจิตเจริญ ศรีวงษ์
Jittree Palakun, Ananya Popradit, Nitikorn Onyon and Jitcharoen Sronkwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand
Corresponding Author, E-mail: jittree@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ชุมชนมอญและโรงเรียน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างมาจากประชากร 26 แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัด ที่มีชุมชนมอญ และโรงเรียนอยู่ใกล้วัดมอญ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาและประยุกต์ใช้จากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการประเมินจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น ผู้นำสงฆ์ในแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ผู้บริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบล และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ ค่าคะแนนที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การตัดสินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ

ผลการวิจัยพบว่า แหล่งศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ประกอบด้วยแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัดมอญ อันมีตัวบ่งชี้สำคัญคือ เสาหงส์ธงตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญ

*ได้รับบทความ: 2 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2567
Received: January 2, 2023; Revised: March 24, 2024; Accepted: March 29, 2024

หรือรูปปั้นหงส์หรือตัวอักษรมอญในป้ายชื่อวัด โดยแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอยู่ใกล้ชุมชนมอญ และโรงเรียน มีอยู่ 6 แห่งในพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีค่าคะแนนคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญอยู่ในระดับดี จำนวน 4 แห่ง เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแก วัดท้ายเกาะใหญ่ วัดจันทน์กะพ้อ และวัดบางเตยนอก ตามลำดับ และมีค่าคะแนนคุณภาพที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดสองพี่น้อง และวัดเมตารังค์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม; ชุมชนมอญ; อำเภอสามโคก

Abstract

The purposes of this research were to; 1) investigate the context of the cultural environment in Mon Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province, and 2) investigate the quality of the cultural environment in Mon Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province. The cultural environment of the Mon Community and the schools surrounding the sites in Sam Khok District, Pathum Thani Province, has been designated as the study area by the researcher. The sample was drawn from 26 temple-type cultural environment in Mon communities and schools near Mon temples. The instrument used in the research was the quality assessment of the cultural environment in the Mon Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province, which was developed by the researcher and applied to the standard for the quality of the natural environment and the cultural environment in the old town, as well as the standard for the quality of the cultural environment in traditional communities. The researcher has collected data from the evaluation results of five participants involved in the cultural environment: community leaders, local philosophers, the leader of the monks in the cultural environment, executives of subdistrict administrative organizations, and people involved in the cultural environment. Furthermore, the data was analyzed to assess the quality of the cultural environment in the Mon community area. The obtained scores were compared to the criteria used to assess the quality of the cultural environment in the Mon community area.

The research results found that: The study found that the cultural environment in the Mon community area, Sam Khok District, Pathum Thani Province, consisting of Mon temple type, has three important indicators: Hongsas poles with centipede flags, Raman-style pagodas or swan statues, and Mon script on temple name plates. In addition, the study

found that six cultural sites and schools in Sam Khok District, Pathum Thani Province, had good quality scores for the cultural environment in the Mon community. There are four sites that can be ranked from highest to lowest as follows: Wat Sakae, Wat Tai Koh Yai, Wat Chan Ka Pho, and Bang Toei Nok Temple, respectively. There are 2 sites with quality scores at a moderate level, namely Song Phi Nong Temple and Metharang Temple, respectively.

Keywords: cultural environment; Mon Community; Sam Khok District

1. บทนำ

จากแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580) ภาครัฐได้มีการวางแผนและพยายามสร้างให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก จึงจัดให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในแผนแม่บทย่อย ด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้ผนวกกับความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว จึงมุ่งพัฒนาธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยว ให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้นบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ แหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองมรดกโลก โบราณสถาน ย่านการค้า วิถีชีวิตลุ่มน้ำ อาหาร และสินค้าชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ดังนั้นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแหล่งศิลปกรรมและชุมชนต่างๆ จึงถูกให้ความสำคัญ

สำคัญเพิ่มมากขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑล มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมตามนโยบายการพัฒนา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ส่งผลให้กระแสความทันสมัย (Modernization) เข้ามากร่อนกลืนวิถีชุมชนดั้งเดิมและเพิ่มความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอำเภอสามโคกซึ่งมีชุมชนมอญมาอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครั้นสมัยอยุธยา เป็นผลให้อำเภอสามโคกมีแหล่งศิลปกรรมและวิถีชีวิตของคนมอญ อันทรงคุณค่าพร้อมด้วยสิ่งแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ ที่แสดงถึงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของวิถีชุมชนมอญในหลายยุคสมัย

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐพยายามฟื้นฟูประเพณี วิถีชุมชนมอญให้กลับมาอีกครั้ง เพื่อรักษาไว้ซึ่งแบบอย่างอันดีงามของท้องถิ่น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเบื้องต้นยังพบปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งศิลปกรรมและวิถีชุมชนมอญโดยรอบ ทั้งทางด้านโครงสร้าง ด้านมลทัศน์ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ ตลอดจนด้านการจัดการขยะ มูลฝอย ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้

ส่งผลให้พื้นที่อันทรงคุณค่าเกิดความทรุดโทรมลงอย่างต่อเนื่องร่วมกับปัญหาความเสื่อมอันเกิดจากอายุของตัวโบราณสถานเอง (อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์ และโรจน์ คุณอนง, 2562, หน้า 33-44) อีกทั้งการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ผ่านมา จะให้ความสำคัญและมุ่งเน้นเฉพาะตัวโบราณสถาน แต่การอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและวิถีชุมชนโดยรอบยังไม่ถูกให้ความสำคัญเท่าที่ควรเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน หากสมาชิกในชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมรอบแหล่งศิลปกรรมและวิถีชุมชนนั้น คุณค่าของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและชุมชนเหล่านั้นจะลดลง ก็จะทำให้แหล่งศิลปกรรมเกิดความเสื่อมโทรมและไม่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวอีกต่อไป (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2560)

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปกรรมในที่นี้ คือ สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถ สติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่า ในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี อาทิ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน หลักเมือง วัด วัดร้าง ศาสนสถาน พิพิธภัณฑสถาน สถาปัตยกรรม พระราชวัง แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ เต้าเผาโบราณ ชุมชน

โบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ และย่านชุมชนเก่า เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ประชาชนทุกคนต่างมีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่สนับสนุนส่งเสริม และผลักดันให้ส่วนภาครัฐองค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่ได้ช่วยกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญและประโยชน์เพื่อไม่เกิดการทำลายจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งเสริมการควบคุม ดูแลรักษาและฟื้นฟูทั้งแหล่งศิลปกรรมและคุณค่าของศิลปกรรมไปในตัวด้วย แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560) ระบุไว้มีดังนี้ (1) เร่งรัดและกระตุ้นให้หน่วยงานของรัฐและประชาชนเอาใจใส่ ควบคุม ดูแล อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม (2) แก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมและได้ผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง (3) ป้องกันมิให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (4) เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่บุคลากรในท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองและรักษาสภาพ

แวดล้อมที่ดีแก่แหล่งศิลปกรรม (5) ส่งเสริมให้มีการอบรมและสร้างสามัญสำนึกให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหนและเห็นคุณค่าของศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งศิลปกรรม (6) พัฒนาวិธีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยแนวทางการอนุรักษ์ดังกล่าวจะอยู่บนหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม 4 หลักการคือ (1) การอนุรักษ์โดยมองภาพรวม (2) การอนุรักษ์สภาพความเป็นดั้งเดิมและมีเอกลักษณ์ (3) หากจำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่แล้ว จะต้องไม่ลืมนำบริเวณสิ่งใหม่กับบริเวณมรดกทางวัฒนธรรมจะต้องมีสิ่งกันอยู่หรือมีพื้นที่กันอยู่ และพื้นที่ที่ดีที่สุดที่นำมากันคือ พื้นที่สีเขียว และ (4) การอนุรักษ์ซ่อมแซมจะต้องไม่ผิดไปจากสภาพดั้งเดิม ซึ่งแนวทางและหลักการจัดการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งศิลปกรรมใน 3 ด้านใหญ่ ได้แก่ 1) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม จะช่วยเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น ช่วยให้เกิดความสามัคคีในการร่วมมือร่วมใจ ดูแล ปกป้องรักษาแหล่งศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป และช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงที่ดีงามทางด้านศิลปกรรมวัฒนธรรมให้แก่ประเทศไทย 2) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์คือ ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีแก่ชุมชน ช่วยให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และช่วยให้ชุมชนมีแหล่งสันทนาการ

เพื่อประโยชน์ทางด้านสุขภาพและจิตใจ 3) ด้านการศึกษาและวิจัย มีประโยชน์คือ ช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีมาตรฐานสูงขึ้นทั้งในด้านวิชาการและทัศนคติ และช่วยให้เยาวชนของชาติมีแหล่งความรู้ทางวิชาการ ที่จะนำไปสู่การศึกษาและวิจัย ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นในอนาคต

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยหันมาสนใจที่จะศึกษาคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี แม้จะในพื้นที่อำเภอสามโคก จะมีสมาชิกในชุมชน ผู้นำในชุมชน ผู้นำสงฆ์ในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาบริบทและคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อพิจารณาว่าแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญแห่งใด มีมาตรฐานอยู่ในระดับใด อันจะเป็นกลไกสำคัญเพื่อชี้ให้เห็นประเด็นและเป้าหมายสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญในแต่ละแห่งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทแหล่งศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอ สามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. วิธิดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงประจักษ์ร่วมกัน โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยโบราณสถานที่ยื่นทะเบียนและโบราณสถานที่ยื่นการขึ้นทะเบียนโดย กรมศิลปากร จำนวน 24 แห่ง แหล่งศิลปกรรมอันควรรักษาจากสำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 แห่ง รวม 26 แห่ง ได้แก่ที่ตั้ง ประวัติพอสังเขป ข้อมูล การประกาศขึ้นทะเบียน สิ่งที่สำคัญที่ยื่นทะเบียน และตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญ รวมแหล่งศิลปกรรมทั้งหมด 26 แห่ง และศึกษาประวัติของชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 ชุมชน รวมถึงโรงเรียนที่อยู่รอบชุมชนมอญ จำนวน 11 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นประชากรของงานวิจัยนี้ เพื่อค้นหาแหล่งศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาบริบท และประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญต่อไป

2. พัฒนาและใช้แบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ประยุกต์จากแนวคิดการประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550) และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ประเภทย่านชุมชนเก่า ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555)

3. แบบประเมินที่พัฒนาขึ้นได้กำหนดการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดย 5 ดัชนี ได้แก่ ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ ดัชนีที่ 2 แผนอนุรักษ์และพัฒนาอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ดัชนีที่ 3 องค์การบุคลากร และการบริหารจัดการ ดัชนีที่ 4 มาตรการในทางปฏิบัติและดัชนีที่ 5 การมีส่วนร่วม รวมทั้งหมด 22 ตัวชี้วัด ซึ่งในแต่ละตัวชี้วัดจะมีการกำหนดระดับคะแนนมาตรฐานคุณภาพไว้เป็น 3 ระดับคือ 1 2 และ 3 คะแนนตามลำดับ ดังนี้

3 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จของตัวชี้วัดนั้นๆ ในระดับมาก

2 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จของตัวชี้วัดนั้นๆ ในระดับปานกลาง

1 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จของตัวชี้วัดนั้นๆ ในระดับต่ำ

ตัวอย่าง ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในตัวชี้วัดที่ 1.2 การสร้างความตระหนักรู้ด้านคุณค่าความสำคัญแก่สาธารณชน มีวิธีการพิจารณาให้คะแนนดังนี้ (1) หากเป็นกิจกรรมที่ประชาชนและทุกภาคส่วนมีความตระหนักและมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น/หอศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น จะได้ 3 คะแนน (2) หากเป็นกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้แก่พระภิกษุ การให้ความรู้หรือเสวนากับ

ประชาชน เจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นการสื่อสาร 2 ทาง จะได้ 2 คะแนน (3) หากเป็นการเผยแพร่คุณค่าและความสำคัญในเว็บไซต์ หรือแสดงแผนที่ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว จะได้ 1 คะแนน ในการแปลผลคะแนนจากคะแนนรวมทุกด้าน

จะมีคะแนนเต็มเป็น 66 คะแนน จะกำหนดระดับคะแนนเป้าหมาย (Benchmark) ไว้เป็น 3 ระดับ ได้เกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การแปลความหมายคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ช่วงคะแนน	การแปลความหมาย
45 - 66	เป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญจัดอยู่ในระดับดี
23 - 44	เป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญจัดอยู่ในระดับปานกลาง
1 - 22	เป็นแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญจัดอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

จากนั้น นำแบบประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจำนวน 5 คน พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความแต่ละข้อความกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัย (Index of congruence : IOC) (Turner & Carlson, 2003, pp. 163-171) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อความโดยพิจารณาความชัดเจนของการใช้ภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการวัดและนำผลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งแบบประเมินนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปทดลองใช้ได้ จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัย

นำแบบประเมินนี้ไปทดลองใช้ (Try out) กับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงก่อนนำไปใช้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่จริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ อันได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำสงฆ์ในแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ดูแลในพื้นที่แหล่งศิลปกรรม และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมจำนวน 5 ท่าน ประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยการให้คะแนนตามตัวชี้วัด จากผู้วิจัยวิเคราะห์ผลคะแนนและแปลผล

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

1. ศึกษาบริบทแหล่งศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อันประกอบด้วย แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัดมอญ ชุมชนมอญ และโรงเรียนรอบแหล่งศิลปกรรมมอญ อยู่ 6 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะตั้ง 2 ฟากฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา อันได้แก่

1.1 วัดสะแก เดิมชื่อวัดตะแก ตั้งอยู่ตำบลสามโคก ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นวัดโบราณมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนวิหารเก่า เจดีย์เก่า 6 เจดีย์ หอระฆัง และเจดีย์ (ถะ) ทรงแปดเหลี่ยม วัดสะแกอยู่ใกล้หมู่บ้านธาตุ ในอดีตเป็นชุมชนมอญแห่งแรกที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้มอญอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสามโคก และในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์ธงตะขาบและเจดีย์ทรงมอญโบราณแบบเดียวกับวัดสองพี่น้อง

1.2 วัดจันทน์กะพ้อ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านตากแดด ตำบลบางเตย ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมวัดชื่อ “วัดโกวะ” คำว่า โกวะ (อ่านกล้า) เป็นภาษารามัญ แปลว่า ต้นจันทน์กะพ้อ ซึ่งขึ้นอยู่บริเวณวัด และอยู่ใกล้หมู่บ้านตากแดด เป็นชุมชนมอญที่อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

รัชกาลที่ 2 ภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์ธงตะขาบ และรูปปั้นหงส์ และยังมีคหกรรมวิจิตรชุมชนมอญเด่นที่เรียกว่า “ออกฮ้อยปะจู้” เป็นประเพณีการไหว้ศาลเจ้าประจำหมู่บ้านที่จัดงานหลังเทศกาลสงกรานต์ทุกปี เพื่อความเป็นสิริมงคลและความสุขของหมู่บ้าน และในวัดจันทน์กะพ้อมีโรงเรียนชุมชนวัดจันทน์กะพ้อ ที่เปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

1.3 วัดบางเตยนอก ตั้งอยู่ในตำบลบางเตย ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา คนในชุมชนมอญหมู่บ้านบางเตย เรียกว่า “เพี้ยะฮะป้าง” เป็นชุมชนมอญที่อพยพมาจากหมู่บ้าน “ฮะป้าง” ในเมืองมะตะมะ ภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์ธงตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญ และติดกับวัดมีโรงเรียนวัดบางเตยนอก เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

1.4 วัดท้ายเกาะใหญ่ ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายเกาะ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมวัดชื่อว่า วัดเวียงจาม เป็นภาษารามัญแปลว่าวังจระเข้ อยู่ใกล้กับชุมชนมอญบ้านเวียงจาม เป็นคนมอญที่อพยพมาจากหมู่บ้านแวงจาม อยู่ติดกับเมืองเยร์ ภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์ธงตะขาบคู่ และเจดีย์ทรงรามัญแบบชะเวตากองที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดปทุมธานี และใกล้วัดจะพบโรงเรียนวัดท้ายเกาะ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษา

1.5 วัดสองพี่น้อง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านจั่ว ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา วัดนี้เป็น

ศูนย์กลางของชุมชนมอญหมู่บ้านกลาง ด้านเหนือของวัด เป็นที่ตั้งของอุโบสถร้างในสมัยอยุธยาที่กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนอุโบสถเก่าร้างไว้ ส่วนภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์องค์ตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญแบบขเวดากอง จำนวน 3 องค์ ในบริเวณวัดมีโรงเรียนวัดสองพี่น้อง เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา ที่มีความโดดเด่นด้านการสื่อสารภาษามอญและการแต่งกายคนมอญตามเอกลักษณ์ของโรงเรียน “สืบสานวัฒนธรรมไทย-รามัญสามโคก”

1.6 วัดเมตตาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลเชียงรากน้อยฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็น

ศูนย์กลางของชุมชนมอญ“เมตตาราม” เป็นชื่อมอญ เพี้ยนจากคำว่า “ปิยะตังค์” หรือแม่น้ำ “สะโตง”เป็นแม่น้ำสายนี้อยู่ในเมืองเมะตะมะ ส่วนภายในวัดมีตัวบ่งชี้ความเป็นวัดมอญที่สำคัญ คือ มีเสาหงส์องค์ตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญแบบขเวดากอง ยอดเจดีย์มีฉัตรทำด้วยทองเหลืองเป็นลายเทพพนม อายุ 150 ปี ห่างไปจากวัดฝั่งตรงข้ามกับถนน มีโรงเรียน วัดเมตตาราม เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

2. จากการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีผลการศึกษาวิจัยดังแสดงในตารางที่ 2 ถึง ตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ

ดัชนีที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	วัดสะแก	วัดจันทน์กะพ้อ	วัดบางเตยนอก	วัดสองพี่น้อง	วัดเมตตาราม	วัดท้ายเกาะใหญ่
1. การศึกษาและการวิเคราะห์คุณค่าแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	3	3	3	2	3
2. การสร้างความตระหนักรู้ด้านคุณค่าความสำคัญแก่สาธารณชน	3	3	3	3	3	3
3. การสำรวจและบันทึกแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	3	3	3	3	3
4. ช่างฝีมือในการบูรณะซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2	2	2	2	2	2
5. การจัดหาและใช้วัสดุดั้งเดิม	1	1	1	1	1	1
6. การใช้ประโยชน์กลุ่มอาคารที่มีความสอดคล้องกับย่านชุมชน	3	3	3	2	2	3

คุณค่าและความสำคัญของ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
7. สิ่งแวดล้อมธรรมชาติโดยรอบแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	2	2	2	1	1	2
8. การรักษาความแท้ (authenticity) ของ แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	1	1	1	2	3
รวม	20	18	18	16	16	20

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมิน
คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้
ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีคุณค่าและความ
สำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชน

มอญ เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแกและวัดท้ายเกาะ
ใหญ่ มีค่าคะแนน 20 คะแนน รองลงมา ได้แก่
วัดจันทน์กะพ้อและวัดบางเตยนอก มีค่าคะแนน
เท่ากัน 18 คะแนน ส่วนวัดสองพี่น้องและวัด
เมตารังค์มีค่าคะแนนต่ำสุดเท่ากัน 16 คะแนน

ตารางที่ 3 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
ดัชนีที่ 2 แผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

แผนอนุรักษ์และพัฒนา แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. การจัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์ แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	1	1	1	1	1	1
2. การบูรณาการแผนและข้อมูล	1	2	2	1	1	2
3. การจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ	2	2	2	3	2	2
รวม	4	5	5	5	4	5

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมิน
คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชน
มอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ด้วยการ
ประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ผล
คะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีแผนอนุรักษ์และ

พัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เรียงตามลำดับ
ดังนี้ วัดจันทน์กะพ้อ วัดบางเตยนอก วัดสองพี่น้อง
และวัดท้ายเกาะใหญ่มีค่าคะแนนเท่ากัน 5 คะแนน
รองลงมา ได้แก่ วัดสะแกและวัดเมตารังค์มีค่า
คะแนนเท่ากัน 4 คะแนน

ตารางที่ 4 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ

ดัชนีที่ 3 องค์การบุคลากรและการบริหารจัดการ

องค์การบุคลากรและการบริหารจัดการ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตาราม	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการ/อนุกรรมการ/ ฯลฯ	2	2	2	1	1	1
2. มีคณะผู้เชี่ยวชาญในการอนุรักษ์	1	2	2	1	1	2
3. มีการติดตามและประเมินผล	2	2	2	2	2	2
รวม	5	6	6	4	4	5

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมิน
คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชน
มอญ ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5
ท่าน ได้ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีองค์กร
บุคลากรและการบริหารจัดการ แหล่งสิ่งแวดล้อม

ศิลปกรรม เรียงตามลำดับดังนี้ วัดจันทน์กะพ้อและ
วัดบางเตยนอก มีค่าคะแนนเท่ากัน 6 คะแนน
รองลงมา ได้แก่ วัดสะแกและวัดท้ายเกาะใหญ่
มีค่าคะแนนเท่ากัน 5 คะแนน และวัดสองพี่น้อง
และวัดเมตาราม มีค่าคะแนนเท่ากัน 4 คะแนน

ตารางที่ 5 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ

ดัชนีที่ 4 มาตรการในทางปฏิบัติ

มาตรการในทางปฏิบัติ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตาราม	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. มีการประกาศเขตคุ้มครองแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	3	1	1	3	1	1
2. มีมาตรการที่ใช้ในการควบคุม ด้านกายภาพ	3	2	2	3	3	3
3. มีการปกป้องคุ้มครองกลุ่มอาคารหรือ สิ่งปลูกสร้างเก่าหรือแหล่งสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมธรรมชาติ อันควรอนุรักษ์	3	2	2	2	2	2
4. มีการนำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้	2	2	2	2	2	2
รวม	11	7	7	10	8	8

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีมาตรการในทางปฏิบัติ เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแกมีค่า

คะแนนเท่ากับ 11 คะแนน รองลงมาได้แก่ วัดสองพี่น้อง มีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ลำดับถัดมา วัดท้ายเกาะใหญ่และวัดเมตารังค์ มีค่าคะแนนเท่ากัน 8 คะแนน และวัดจันทน์กะพ้อ วัดบางเตยนอก มีค่าคะแนนเท่ากัน 7 คะแนน ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ
ดัชนีที่ 5 การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับองค์กรเอกชน	1	2	2	1	2	1
2. มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน	3	3	3	3	3	3
3. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	2	1	1	2	2	2
4. มีกลไกในการดำเนินงาน แบบมีส่วนร่วม	3	3	3	3	2	3
รวม	9	9	9	9	9	9

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ ด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ผลคะแนนประเมินในภาพรวม ดัชนีการ

มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีค่าคะแนนเท่ากันทั้งหมด วัดสะแก วัดจันทน์กะพ้อ วัดบางเตยนอก วัดสองพี่น้อง วัดท้ายเกาะใหญ่และวัดเมตารังค์ มีค่าคะแนนเท่ากัน 9 คะแนน

ตารางที่ 7 สรุปผลคะแนนประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมทั้ง 5 ดัชนี

คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตารังค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
1. คุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	20	18	18	16	16	20
2. แผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	4	5	5	5	4	5

คุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ	วัด สะแก	วัด จันทน์กะพ้อ	วัด บางเตยนอก	วัดสอง พี่น้อง	วัด เมตาราค์	วัด ท้ายเกาะใหญ่
3. องค์การบุคลากรและการบริหารจัดการ	5	6	6	4	4	5
4. มาตรการในทางปฏิบัติ	11	7	7	10	8	8
5. การมีส่วนร่วม	9	9	9	9	9	9
รวม	49	45	45	44	41	47

จากตารางที่ 7 พบว่า แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 6 แหล่ง มีค่าคะแนนคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญที่มีค่าคะแนนประเมินอยู่ในระดับดี จำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ วัดสะแกมีค่าคะแนน 49 คะแนน วัดท้ายเกาะใหญ่มีค่าคะแนน 47 คะแนน วัดจันทน์กะพ้อและวัดบางเตยนอก มีค่าคะแนนเท่ากัน 45 คะแนน และมีแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญที่มีค่าคะแนนประเมินอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ วัดสองพี่น้องมีค่าคะแนนเท่ากัน 44 คะแนนและวัดเมตาราค์มีค่าคะแนน 41 คะแนน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีพบว่า แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 4 แหล่ง มีค่าคะแนนคุณภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญอยู่ในระดับดี ได้แก่ วัดสะแกมีค่าคะแนน 49 คะแนน วัดท้ายเกาะใหญ่มีค่าคะแนน

47 คะแนน วัดจันทน์กะพ้อและวัดบางเตยนอกมีค่าคะแนน 45 คะแนน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทวัด ทั้ง 4 แห่งมีวิหารเก่า เจดีย์ทรงรามัญ ยังคงมีคุณค่าและความสำคัญต่อชุมชนมอญเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากผลคะแนนการใช้ประโยชน์แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีความสอดคล้องกับย่านชุมชนมอญ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมอญที่อยู่ใกล้วัดต่างๆ ยังคงช่วยกันสร้างเป็นภูมิสัญลักษณ์ของชุมชนเป็นอย่างดี อีกทั้งในบางวัดยังคงรักษาความแท้ของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไว้ให้คงอยู่ อีกทั้งชุมชนและประชาชนยังรับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะวัดสะแก ที่วิหารเก่านั้นได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน กรมศิลปากร เป็นผลให้ได้รับการดูแลรักษาและควบคุมโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนโดยรอบบริเวณแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งสิ่ง

แวดลอมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญและรวมดวย
ช่วยกันทุกภาคส่วนให้การปกป้องคุ้มครองกลุ่ม
อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างเก่าหรือแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนต่อไป ส่วนแหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญที่มีค่าคะแนน
คุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 แหล่ง
ได้แก่ วัดสองพี่น้องมีค่าคะแนน 44 คะแนน และ
วัดเมตตารามมีค่าคะแนน 41 คะแนน จากการ
พิจารณาผลการประเมินคุณภาพแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ พบว่า ดัชนีคุณค่าและ
ความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรม ย่าน
ชุมชนมอญ ในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม
ธรรมชาติโดยรอบแหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรม
มีคะแนนน้อยกว่าแหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรมอื่น
นั่นเป็นเพราะมีเพียงคนในชุมชนและผู้นำสงฆ์
เท่านั้นที่ร่วมกันดูแลรักษาต้นไม้และแหล่งน้ำ
คูคลอง ยังคงมีกิจกรรมในการดูแลรักษาแหล่ง
ธรรมชาติที่ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับ
เด็กในโรงเรียนแต่ไม่มากนัก และยังไม่มีการจัดทำ
แผนงานในการดูแลรักษาแหล่งธรรมชาติในพื้นที่
แหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรมผ่านกลไกทางการ
ศึกษาอย่างจริงจัง จึงเป็นผลให้ค่าคะแนนประเมิน
อยู่ในระดับปานกลาง และแม้ทุกภาคส่วนทั้งภาค
ประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาค
เอกชน ได้จัดเตรียมแผนอนุรักษ์และพัฒนาแหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และจัดทำกลไก
ในการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาแหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรมทั้ง 2 แหล่งนี้อย่างต่อเนื่อง
อาจดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

เชื่อมโยงบ้าน วัด โรงเรียนเข้าด้วยกันนำแนวพระ
ราชดำริ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในพระบาท
สมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช
มหาราช บรมนาถบพิตร มาเพิ่มบทบาทให้วัด
เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับผล
การวิจัยของสุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ และวรรณ
ดี แสงประทีปทอง (2564, หน้า 12-27) ศึกษาการ
ประเมินโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วย
พลังบวร พบแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม
ด้วยพลังบวร พบว่า วัดควรมีบทบาทเป็นแกนนำ
ในการขับเคลื่อนชุมชน และชุมชนต้องให้ความสำคัญ
กับการปฏิบัติตามจารีต ประเพณีและวิถีใน
การดำเนินชีวิตและ มีการทำกิจกรรมที่ส่งเสริม
คุณธรรมและจริยธรรม รวมไปถึงการอนุรักษ์แหล่ง
สิ่งแวดลอมศิลปกรรมประเภทวัด

ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง รู้จัก
พัฒนา ตัดสินใจและแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการ
ร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างและบริหารจัดการชุมชนให้
ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรม และยังส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ ความ
เข้าใจและความตระหนักต่อแหล่งสิ่งแวดลอม
ศิลปกรรมที่มีคุณค่าในชุมชน โดยยึดหลักการ
สิ่งแวดลอมศึกษาเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการ
ทางการศึกษาที่เน้นพัฒนา “คน” ให้มีความรู้
ความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดลอม โดยเฉพาะปัญหา
แหล่งสิ่งแวดลอมศิลปกรรมที่ปัจจุบันยังคงพบ
ปัญหาเดิมเช่นเดียวกับผลการวิจัยของสุวิทย์
พิทักษ์ธีระธรรม (2548) ที่พบว่า ประชาชนและ
ชุมชนท้องถิ่นบางส่วนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์เพราะมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐ

ที่มีหน้าที่อนุรักษ์และดูแลรักษาเพียงผู้เดียว ดังนั้น การได้รับการถ่ายทอดแนวทางการอนุรักษ์แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ถูกต้องและเข้าไปมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้าใจถึงการดูแล รักษา เห็นคุณค่า และตระหนักต่อผลกระทบจาก การกระทำของตนเองที่มีต่อสิ่งแวดล้อม จนการ เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการป้องกัน และร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้ยั่งยืนตลอดไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทาง ในการบริหารจัดการอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

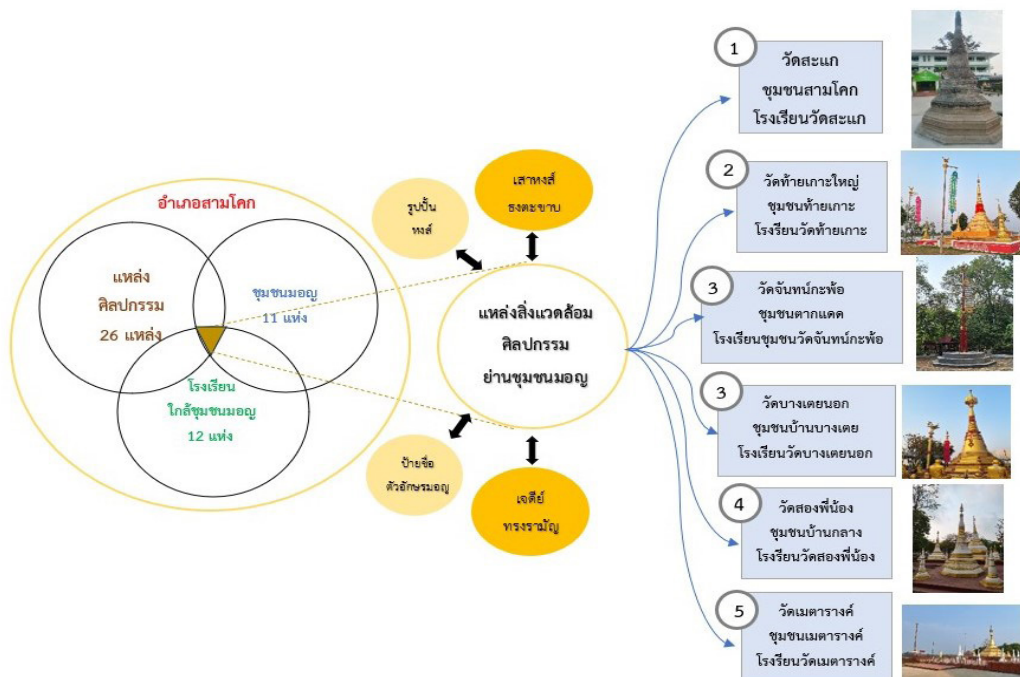
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาคุณภาพแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทั้งหมดของจังหวัดปทุมธานี

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อำเภอสามโคก จังหวัด ปทุมธานี

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาแหล่งศิลปกรรมในพื้นที่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทำให้ค้นพบแหล่ง ศิลปกรรมย่านชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัด ปทุมธานี ที่ประกอบด้วย แหล่งสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมประเภทวัดมอญอัน มีตัวบ่งชี้สำคัญคือ เสาหงส์ธงตะขาบ และเจดีย์ทรงรามัญหรือรูปปั้น หงส์หรือตัวอักษรมอญในป้ายชื่อวัด โดยแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอยู่ใกล้ชุมชนมอญ และ โรงเรียน มีอยู่ 6 แหล่งในพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีค่าคะแนนคุณภาพแหล่ง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนมอญอยู่ในระดับดี จำนวน 4 แหล่ง เรียงตามลำดับดังนี้ วัดสะแก วัดท้ายเกาะใหญ่ วัดจันทน์กะพ้อ และวัดบางเตย นอก ตามลำดับ และมีค่าคะแนนคุณภาพที่อยู่ใน ระดับปานกลาง จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ วัด สองพี่น้อง และวัดเมตตารังค์ ตามลำดับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550). *มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2560). *การดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. (2561). *นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2560). *คู่มือการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในระดับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทธวีรธรณ ตันติรจนาวงศ์ และวรรณดี แสงประทีปทอง. (2564). การประเมินโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร. *วารสารบริหารการศึกษามศว.*, 18(34), 12-27.
- สุวิทย์ พิทักษ์ธีระธรรม. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: ศึกษากรณีโบราณสถาน*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์ และโรจน์ คุณเอนก. (2562). อิทธิพลของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศในอาคารโบราณสถาน. *วารสารวิจัยและพัฒนาวลัยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(1), 33-44.
- Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International journal of testing*, 3(2), 163-171.

The Creation of Life Skills in the Digital Era of People in Roi Et Province Based on Theravada Buddhists Philosophy

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายประสบปัญหาทักษะในการดำเนินชีวิตใน 4 ประการ ได้แก่ 1) ขาดความตระหนักรู้ในตน ไม่เข้าใจคุณค่าของการมีชีวิตทั้งบทบาทและหน้าที่ต่อตนและบุคคลอื่น มีความเห็นผิดเป็นชอบจากสิ่งยั่วยุ 2) ขาดการควบคุมอารมณ์ ส่งผลให้จิตใจแปราะบาง เร่วร้อน มักโกรธ วุ่นวาย รักง่าย หน่ายเร็ว 3) ขาดการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม 4) ขาดการปรับตัว เพื่อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปลอดภัยและสงบสุข และประชากรกลุ่มเป้าหมายได้นำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาสร้างให้เกิดทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม นำสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูก สร้างทักษะการตระหนักรู้ในตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สติสัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว สร้างทักษะการควบคุมอารมณ์ได้อย่างชาญฉลาด สมาธิ คือ ความตั้งใจมั่น สร้างทักษะการตัดสินใจและการแก้ไข

*ได้รับบทความ: 27 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567
Received: November 27, 2023; Revised: March 29, 2024; Accepted: March 30, 2024

ปัญหาได้อย่างเรียบง่าย และปัญญา คือ ความรอบรู้ สร้างทักษะการเข้าสังคมได้อย่างปกติสุข

คำสำคัญ: การสร้างทักษะ; ทักษะการดำเนินชีวิต; ชีวิตในยุคดิจิทัล; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The purpose of this research is; 1) to study the problems of life skills in the digital era of people in Roi Et province, 2) to study the principles of Theravada Buddhist philosophy in order to create appropriate life skills, and 3) to analyze the creation of life skills in the digital era of people in Roi Et Province based on Theravada Buddhist philosophy. This is qualitative research, using in-depth interview of target population including Buddhist scholars, local administrators and organization leaders totaling 25 people, as well as monks and households. The results are presented using descriptive analysis methods.

The research result finds that: The target population experience difficulties with their living skills in four ways: 1) Lack of self-awareness, lack understanding the worth of life, both in terms of one's roles and obligations towards oneself and others. Having the wrong understanding of those temptations. 2) Lack of emotional control many result in becoming mentally fragile, passionate, angry, rash, easily prone to love, and quick to love. 3) Lack of proper decision-making and problem-solving. 4) Lack of adjustment to live safely and peacefully with people in society. The target population have implemented Theravada Buddhist philosophy to create appropriate life skills. Sammaditthi is the right view has been proven to create effective self-awareness skill. Satisampajañña is a mindfulness practice capable of assisting in wisely managing emotions skill. Samadhi is a skill that concentrates and creates a focus for decision-making and problem-solving. And Pañña is a way to create wisdom and skills for social interaction in a way that is both normal and happy.

Keywords: The Creation Skills; Life Skills; Life in the Digital Era; Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

เมื่อ 2,500 ปี ล่วงมาแล้วกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองจนถึงขีดสุด วิถีชีวิตของประชาชนทุกชนชั้นมีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ เรียบง่าย สงบและสันติ ครั้งนั้น

พระพุทธเจ้าทรงออกแสดงพระสัทธรรมให้แก่บรรดาภิกษุและคฤหัสถ์ ทั้งกษัตริย์ เศรษฐี คหบดี และชาวบ้านทั้งหลาย ให้ประพฤติปฏิบัติตามด้วยแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยความเห็นถูกต้องตามธรรมนองคลองธรรม ไม่ประมาท ไม่มัวเมาหลุ่มหลง

ไปตามกระแสของกิเลส เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ มีความตั้งใจมั่นเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยปัญญาอย่างชาญฉลาด (พระธรรมปิฎก, 2546) ขณะที่ทรงแสดงพระสัทธรรมเรื่องการดำเนินชีวิต ก็เกิดปรากฏการณ์พระวักกิลี ปลิตชีพของตน บรรดาภิกษุทั้งหลาย แม้แต่ปุณฺณต่างพากันปลิตชีพตนเองไปอย่างมากมายเพราะเข้าใจผิดว่า การฆ่าตัวตายทำให้ไปนิพพานได้ บรรดาภิกษุบางส่วนเมื่อรู้เป็นเช่นนั้นจึงรีบเดินทางเข้าเฝ้าแล้วนำความกราบทูล เมื่อสดับแล้วทรงเสด็จไปยังวิหารกาฬาสีลาข้างภูเขาสีลิตีพร้อมภิกษุจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นพระวักกิลีนอนคอบิดอยู่บนเตียง

เมื่อเสด็จกลับทรงตรัสสั่งสอนบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งหลายในเรื่องการตายของพระวักกิลี “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงให้เห็นว่า หากเป็นพระอรหันต์แล้วลงมือกระทำการปลิตชีพไม่ถือว่าเป็นบาปกรรมและไม่ได้รับการตำหนิ เพราะจิตของพระอรหันต์กระทำแต่กิริยาหากแต่ปราศจากการปรุงแต่งของจิตด้วยความรัก โลภ โกรธ หลง แต่หากเป็นปุณฺณคนธรรมดาแม้เป็นสมมุติสงฆ์ นับว่าเป็นการกระทำอันชั่วช้า เป็นบาปกรรมอันหนัก เพราะบุคคลใดแลปลิตชีวิตนี้ แม้ของตนและของบุคคลอื่น เป็นผลมาจากภาวะทางจิตใจมโนกรรมที่สัมพันธ์กับโทสะ แสดงออกทางวาจาและกายเป็นบาปย่อมนำไปสู่ทุกข์หรือไปอบาย (ส.ช. (ไทย) 17/157-163) เหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากการเห็นผิด คือ มิจฉาทิณฺฐิ มีความเห็นอันคลาดเคลื่อน วิปริตผิดจากความเป็นจริงเห็นว่าการปลิตชีวิตเป็นสิ่งที่พ้นทุกข์ได้จริง เป็นโทษร้ายแรงยิ่งนัก (อง.เอก.

(ไทย) 20/193/41) ทำให้ชาตสตี ลีมตัว (ขุ.ธ. (ไทย) 25/21) จิตใจล่องลอยกระสับกระส่ายไม่มั่นคงไม่ตั้งมั่น เมื่อตั้งจิตไว้ผิดจึงเป็นเหตุให้กระทำความชั่ว (ขุ.ธ. (ไทย) 25/82) เพราะไม่มีใครควรด้วยปัญญา ภาระวนกระวายเดือดร้อน มีการดำเนินชีวิตติดขัด คับแค้น ร้อนร้อนในปัจจุบัน ย่อมกระทำในสิ่งที่ เป็นโทษอย่างร้ายแรง” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/219/226) จึงเป็นที่มาที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญและตระหนักถึงโทษของการปลิตชีวิตทั้งของตนและบุคคลอื่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ปลอดภัย สงบสุขและประสบความสำเร็จทั้งในยุคของพระองค์และในอนาคตกาล

เมื่อกาลเวลาผันเปลี่ยนจากยุคแรกแห่งวิถีพุทธสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่ล้ำสมัยในสังคมไทย ปัจจุบันกระแสไฮเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา สังคม ศาสนา เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ดีอยู่แล้วให้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ทันกับความล้ำสมัยของโลก แต่ในความล้ำหน้านี้กลับเป็นดาบสองคมที่คอยบ่อนทำลายให้เกิดปัญหาและภัยคุกคามต่างๆมากมายเกิดปัญหาด้านจริยธรรมในวงกว้าง สูญเสียซึ่งชีวิตและทรัพย์สิน ขาดความสงบสุขตั้งแต่ระดับเล็กที่สุดคือ ต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน สังคมและภายในประเทศ ประชาชนบางส่วนไม่สามารถปรับตัวหรือสร้างความมั่นคง ความปลอดภัย หรือแม้แต่ความสำเร็จจากการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ทำให้คนไทยรุ่นหลังๆส่วนใหญ่ดูถูกกราบทูลคุณงามความดีของตนว่าเป็นสิ่งล้าสมัย ไม่พัฒนา ถูกดูค่านิยมอันบริสุทธ์ วนเวียนในวัฏฏะของความสุข ความทุกข์ กามตัณหา (โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, 2560) มองข้าม

คุณค่าชีวิตที่ประกอบด้วยธรรมอันเป็นพื้นฐาน ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล (ธรรมรักษ์, 2559) ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมนิยม วัตถุโดยสมบูรณ์ นั่นคือ การเห็นคุณค่าของวัตถุ มากกว่าจิตใจ (กาญจนา หาญศรีวรพงศ์, 2561) จึงนำไปสู่ปัญหาและภัยเกิดขึ้น ทั้งมีพฤติกรรม การแสดงออกที่รุนแรง ก้าวร้าว โหดร้ายทารุณ ผิด มนุษย์ ขาดความเมตตาปราณี เสพสิ่งสิ่งชั่วร้ายก่อให้เกิด อารมณ์รุนแรง สุดโต่งอย่างไร้สติ ประกอบกับ ประชาชนจำนวนมากขาดทักษะการดำเนินชีวิต และธรรมะในการประคับประคองจิตใจ จึงประสบ ปัญหา เกิดผลกระทบและภัยอันตรายต่างๆ มากมายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เหมือนที่เคยเกิดขึ้น ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ เพียง แตกต่างกรรม ต่างวาระ ต่างยุคสมัย ซึ่งภัยยุค ปัจจุบันทวีความรุนแรง น่ากลัวและโหดร้าย หาก ไม่ได้รับการควบคุมแก้ไข ย่อมเป็นภัยต่อความ มั่นคงภายในชาติและภัยต่อการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ ดังกรณีพ่อเลี้ยงฆ่าลูกสาววัย 12 ยึดศพใส่ ถังน้ำแข็ง กรณีแก๊งคอลเซ็นเตอร์ดูดเงินออนไลน์ กรณีแก๊งต้มตุ๋นล่อลวงทางเพศผ่านสมาร์ทโฟน (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

กรณีฆ่าพ่อ อนาคตแม่ ใช้มีดฟันเพื่อน บาดเจ็บสาหัส กรณีมีฉาบชีพ ขายของออนไลน์ แจกเงินทำภารกิจ (เดลินิวส์ออนไลน์, 2566) กรณี พ่อกระทำอนาจารลูกวัย 14 กรณีพนันออนไลน์ กรณีวางยาฆ่าชิงทรัพย์ 20 ศพ กรณีขู่วิดีรภัย หลอกขายสินค้าผ่านเฟซบุ๊ก (เดลินิวส์ออนไลน์, 2566)

แม้ในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เทคโนโลยี ดิจิทัลและแพลตฟอร์มสื่อมัลติมีเดียที่นิยมใช้กัน

อย่างแพร่หลาย เช่น โซเชียลเน็ตเวิร์ค เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ สแนปแชท ดิกด็อก ยูทูบ เว็บไซต์ออนไลน์ เกมมิ่ง (สำนักงานราช บัณฑิตยสภา, 2566) เว็บไซต์ลามกอนาจาร สมาร์ทโฟนที่เชื่อมต่อธุรกรรมธนาคาร ได้ส่งผลก ระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ ทั้งด้านการปรับตัว ด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม จนสูญเสียภูมิคุ้มกันต่อการต้านสิ่งชั่วร้ายจากสื่อ โซเชียล ทำให้ไม่สามารถจัดการกับตนเองในสิ่งที่ ต้องเผชิญได้ อีกทั้งจำนวนประชากรในจังหวัด ดังกล่าวมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความ ต้องการที่แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงก่อให้เกิด ปัญหาการแย่งชิงในการประกอบสัมมาอาชีพ เกิดภาวะตกงานจึงทำงานผิดกฎหมาย ปล้น โกง ข้ำ ซ่อนจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ภาวะติดเกมนำไปสู่การ แสวงหาทรัพย์สินในทางทุจริต ติดพนัน ติดหวย จึงต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อหวังรวยในอนาคต ค่าและ เสพสิ่งเสพติด ซื้อขายบริการทางเพศ ความยากจน และการแข่งขันที่กระจายตัวอย่างรวดเร็วก่อให้เกิด ความเครียด แรงกดดัน ความตื่นตระหนกจากการไม่รู้จัก พอลิงหาทางแก้ปัญหาและตัดสินใจในทางที่ผิด จากการขโมย ฉ้อโกง ปล้นทรัพย์ รุนแรงจนถึงฆ่า ชิงทรัพย์ในที่สุด เป็นผลให้บางรายหาทางออกใน ชีวิตไม่ได้จึงฆ่าตัวตายหรือบุคคลในครอบครัว แม้แต่บุคคลอื่นเพื่อจบปัญหาบ้าง ดังกรณี เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเมืองร้อยเอ็ดเครียดจัดยิง ตัวตาย (ข่าวออนไลน์ 7HD, 2566) ฆ่าชิงทรัพย์ยาย วัย 78 อำเภอนมไพร กรณี บุกร้างเด็กนักเรียน วัย 14 ตายในโรงเรียน เขตอำเภอมือง กรณี พ่อ กระทำอนาจารลูกวัย 15 (สนามข่าว 7 สี ออนไลน์,

2566) กรณีถูกแก๊งมีงาฉีพหลอกล่อสารวัตรกำนัน กดลิ่งค์ สูญเสียทรัพย์สินไป 9 บัญชี เขตอำเภอ จตุรพักตรพิมาน (สำนักข่าวไทย, 2566)

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากปล่อยปะละเลยไม่ได้รับการแก้ไขจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบร้ายแรง เนื่องจากประชาชนทวิตความโหดร้ายมากขึ้น ส่งผลต่อความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตและทรัพย์สินทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงความสงบสุขในสังคม สามารถนำไปสู่การล่มสลายของสังคมวิถีพุทธที่ดงามและทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในอนาคต ตลอดจนสามารถบ่อนทำลายความมั่นคงและเสถียรภาพของชาติได้ จึงได้นำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งมุ่งเน้นให้บุคคลที่นำไปประพฤติปฏิบัติตามเกิดทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลอย่างได้ผลยั่งยืน คือ นำสมาธิภาวนา มาเป็นเครื่องหนุนหลักตัดความเห็นผิด สำคัญตนผิดจนละเลยบทบาทหน้าที่ของตน นำสติสัมปชัญญะเข้ามาควบคุมและจัดการกับอารมณ์โกรธ ว่างาม นำสมาธิเพื่อฝึกจิตใจ ในด้านการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดและเหมาะสม นำปัญญาเพื่อทำลายความรุนแรง การทะเลาะวิวาทในสังคม ทั้งมีนัยสำคัญต่อการวิจัยในวงวิชาการด้านบูรณาการทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติและสังคมอุดมสุข เพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมกับโลกยุคดิจิทัลนี้ได้ อย่างรู้เท่าทัน เป็นบ่อเกิดของสันติภาพ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่สร้างทักษะการดำเนินชีวิต
3. เพื่อวิเคราะห์การสร้างทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งรูปแบบในการวิจัยออกเป็น 2 อย่าง คือ 1) การวิจัยเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ บทความ และงานแปลตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารอื่นๆ ได้แก่ (1) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์อรรถกถา (2) ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับบุญข้าวสาก และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์บุคคลหน่วยงานและประชากรกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย (Research Area) ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีเกณฑ์การเลือก (Criteria) ดังนี้ 1) มีความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประหยัดค่าใช้จ่าย 2) ง่ายต่อการเดินทางและปลอดภัยในการพักอาศัยเพราะเป็นพื้นที่คุ้นเคย 3) มีสื่อเทคโนโลยีและประชากร

มีความสามารถในการเข้าถึงแพลตฟอร์มต่างๆ ได้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target Population) โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) ประชาชนทั่วไป จำนวน 17 คน 2) นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา (พระสงฆ์และคฤหัสถ์) จำนวน 6 รูป/คน 3) ผู้บริหาร ผู้นำองค์กรท้องถิ่น จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 รูป/คน มีเหตุผล (Reasoning) ในการเลือกดังนี้ 1) ประชาชนทั่วไปที่มีอายุระหว่าง 22-75 ปี เพศ ชาย เพศหญิง และ เพศทางเลือก สามารถเข้าถึงแพลตฟอร์มแอปพลิเคชันต่างๆ ได้ 2) มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สนทนาเชิงวิชาการได้ มีความรู้และเข้าใจหลักธรรมในระดับหนึ่ง 3) เป็นผู้ที่สามารถปรับตัว ให้เข้ากับเทคโนโลยีต่างๆ และควบคุมตนเองจากสื่อโซเชียลได้

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ประการ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 2) การจดบันทึก 3) การใช้สมาร์ตโฟนบันทึกเสียง และ 4) การบันทึกภาพนิ่ง

วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นและเนื้อหาของงานวิจัยในบทที่ 1-3 จนครบถ้วนแล้ว เพื่อแสวงหาคำตอบในบทที่ 4 จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญเพื่อสร้างคำถามวิจัยและนำประเด็นสำคัญกับอาจารย์ที่ปรึกษา จนได้รับคำแนะนำทั้งประเด็นสำคัญและวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ส่วน ด้วยกันประกอบด้วย 1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารงานวิจัยตำราวิชาด้านพุทธศาสนาและตำราอื่นๆ รวมทั้งบทความ

วิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) ซึ่งประกอบด้วย 1) การตีความ (Interpretation) 2) การใช้เหตุผล (Reasoning) 3) การให้เหตุผล (Arguing) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพโดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) นำเสนอข้อมูลการวิจัยในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive presentation) และสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) ตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่

การนำเสนอข้อมูลด้วยการเขียนพรรณนาความ ดังนี้ 1) บทสรุปที่เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะรวบยอด หรือเป็นประเด็นสำคัญ 2) อภิปรายความเห็นของผู้วิจัย 3) ข้อเสนอแนะซึ่งแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของวิจัยและ ข้อเสนอแนะของผู้ที่สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดมีปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการตระหนักรู้ในตนเอง สาเหตุเกิดจากการขาดความเข้าใจในตนเอง ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน สร้างความเห็นด้านลบว่าการมีชีวิตอยู่เป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย ไม่มี

คุณค่า นำไปสู่ความผิดพลาดในการรับรู้และความเห็นในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่กดดันและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่อความเห็นผิดเข้าครอบงำ ปัญหาความรุนแรงและมุมมองในการใช้ชีวิตจึงผิดเพี้ยนไปจากปกติ 2) ปัญหาด้านการควบคุมอารมณ์ สาเหตุจากการขาดสติในการควบคุมตนเองทำให้เกิดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ความผิดปกติด้านความคิด ความรู้สึก อารมณ์และจิตใจ จนขาดความยั้งคิด นำไปสู่อารมณ์ที่อ่อนไหวง่าย วิตกกังวลเกินเหตุ ยับยั้งซึ่งใจไม่ได้ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ควบคุมตนเอง เกิดพฤติกรรมเชิงลบ เช่น ติดเกม ติดพนันจนกลายเป็นบุคคลก้าวร้าว รุนแรง ทะเลาะวิวาท จนถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ทั้งหมดเนื่องมาจากความโกรธ ซึ่งทำให้ไม่สามารถอดทนต่อสิ่งยั่วเย้าและแรงกระทบกระทั่งจากภายนอกได้ 3) ปัญหาด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาสาเหตุจากกระบวนการทางความคิดที่ผิดพลาด ขาดประสบการณ์ ขาดการฝึกฝนจากการศึกษาหาความรู้และสิ่งต่างๆ รอบตัว เนื่องจากความต้องการที่มีมากในแต่ละบุคคลจนเกินขีดจำกัด เพื่อฐานะทางสังคม ทำให้เกิดความคาดหวัง ไขว่คว้าฝืนกฎธรรมชาติทำให้เข้าสู่กระบวนการการดำเนินชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อและไม่ยอมรับความเป็นจริง ทำให้ขาดกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นหรือแม้แต่ไม่สามารถตัดสินใจหาทางออกที่ดีและเหมาะสมให้กับชีวิตของตนเองได้ นำไปสู่ภัยร้ายแรงทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินเกิดขึ้นเพราะการตัดสินใจที่ผิดพลาด 4) ปัญหาด้านสังคม สาเหตุคือไม่สามารถดำรงตนอยู่

ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติโดยเฉพาะการจัดการกับอารมณ์ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ขาดประสบการณ์การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วภายในสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เมื่อขาดการปรับตัวจึงขาดความอดทน ขาดความขยันในการทำงาน ขาดความรับผิดชอบในชีวิตตนเองและสังคม ภาวะการเห็นแก่ตัวและการเอาตัวรอดเปรียบมีมากขึ้น เมื่ออยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้ยากจึงนำไปสู่การกระทบกระทั่ง ความไม่เข้าใจในการสื่อสาร ความแตกขาดความสามัคคีในหมู่คณะ นำไปสู่ผลร้ายแรงทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่ายมุ่งโจมตีทำลายในที่สุด

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งเป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อสร้างให้เกิดทักษะการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน หลักธรรมสำคัญทั้ง 4 ประการคือ 1) สัมมาทิฐิ คือ ฐานรากแรกของความเห็นถูกตามธรรมนองคลองธรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มารดาบิดามีคุณธรรมที่บุตรพึงทำความเคารพนับถือโดยไม่ทำลายชีวิตของท่าน ต้องประกอบด้วยปัญญา มีเหตุผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ 2) สติสัมปชัญญะ คือ ความตระหนักและความตื่นรู้ต่อตนเอง ในปัจจุบันขณะของความคิด คำพูดและการกระทำให้เป็นปกติ ไม่ด้นร่นกระวนกระวายจนเกิดความเดือดร้อนเสียหาย ซึ่งมีความสำคัญโดยตรงต่อจิตใจและอารมณ์ ป้องกันตนเองไม่ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่เสื่อมเพราะขาดสติ อารมณ์จึงอ่อนไหว อ่อนแอ ฟุ้งซ่านไหลตามกระแสของสิ่งยั่วเย้าอย่างไร้ทิศทาง จึงเกิดความเดือดร้อนแก่ตน

และบุคคลอื่น 3) สมาธิ คือ เครื่องอบรมจิตให้มีความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวโดยไม่สั่นคลอนไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของสิ่งยั่วยุหรือสิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ทำให้จิตสำรวม ไม่ฟุ้งซ่านไปในทางทุจริต จิตใจจึงมีความเยือกเย็น การก่อความเดือดร้อนวุ่นวายหรือความรุนแรงต่างๆก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ 4) ปัญญา คือ ความรอบรู้ในทางแห่งความหลุดพ้นทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อนำพาชีวิตสู่เส้นทางของความเป็นจริงปราศจากความงมงาย อคติและการหลงผิด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการนำพาการดำเนินชีวิตให้ตระหนักถึง ถูก ผิด ดี ชั่ว ควร ไม่ควร ทำให้สามารถมองเห็นปัญหาและแก้ไขปัญหาด้วยการคิดการตัดสินใจที่ผ่านการไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข เรียบง่ายและประสบความสำเร็จสมดังใจปรารถนายิ่งขึ้น

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้สร้างทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ให้มีความมั่นคงและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง กล่าวคือ 1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ รากฐานที่นำไปสู่การเข้าใจในตนเอง สร้างให้เกิดทักษะการตระหนักรู้ในตน ด้วยการเห็นจุดเด่นจุดด้อยที่เกิดขึ้นกับตนเอง เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตน มองเห็นถึงคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ ความเป็นมิตรและมีสัมพันธภาพที่ดีกับสิ่งต่างๆรอบตัว ทำให้เกิดการพัฒนาด้านตนเองไปสู่เป้าหมายพฤติกรรมอันพึงประสงค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขและประสบความสำเร็จสมดังที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ 2) สติสัมปชัญญะ ความระลึกตัวทั้งความคิด คำพูดและการกระทำของ

ตนเอง สร้างให้เกิดทักษะการควบคุมอารมณ์ ไม่ให้สั่นไหวไปตามกระแสสิ่งยั่วยุและสิ่งเร้าที่มากระทบจากภายนอก สามารถยับยั้งชั่งใจตนเองได้รวดเร็ว จึงสามารถลดและทำลายความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้ในที่สุด 3) สมาธิ จิตมั่นคง แน่วแน่ ไม่สั่นคลอนตามอารมณ์สิ่งเร้าต่อประสาทสัมผัสทั้ง 6 สร้างให้เกิดทักษะการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา เพราะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับจิตโดยตรง เมื่อจิตมีความตั้งมั่น มั่นคง ร่างกายจะหลั่งสารความสุขนำไปสู่การคลายตัวจากปัญหาที่รุมเร้าต่างๆมากมาย เพราะสมาธิทำให้สมองโล่ง ทำให้การคิดวิเคราะห์มีความเด็ดขาดเฉียบคมเพื่อนำไปสู่กระบวนการในการตัดสินใจ ผลของการตัดสินใจที่เฉียบแหลมนั้น ย่อมนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด เนื่องจากทักษะการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาที่ถูกสร้างขึ้นจากกำลังของสมาธิ ผลประโยชน์ใหญ่อันเกิดจากจิตที่มีความสงบ ตั้งมั่น ไม่สอพลอ ฟุ้งซ่าน ปราศจากความกระวนกระวาย จิตจึงปราศจากความตรึงเครียด ความเกียจคร้าน จึงทำให้มองเห็นช่องทางในการเลือกกระบวนการการตัดสินใจที่เหมาะสมกับสภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และแก้ไขอย่างตรงจุดและทันทั่วที่ไม่ลุกลามไปสู่อันตรายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน 4) ปัญญา ความรอบรู้ถ้วนทั่ว ประกอบพร้อมด้วยเหตุและผล สร้างทักษะทางสังคมให้บังเกิดขึ้น เพราะปัญญาเป็นธรรมที่มีคุณค่าเหนือความคิดเหนือการตัดสินใจที่โลเลอยู่เหนือจากความเศร้าหมองและความงมงายทั้งปวง เพราะทักษะทางสังคมคือทักษะของการอยู่ร่วมกันของบุคคลต่างๆ เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความผาสุก สงบและสันติ จึงต้องอาศัย

ปัญหาเป็นเครื่องชี้ทางและหล่อเลี้ยงให้เกิดการดำรงตนร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมเป็นไปในทางที่สงบสุข ไม่ก่อให้เกิดการเดือดร้อน ทำร้าย และการรบกวนรำพัน ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่สมดุล ความสมดุลเหมาะสมต้องอาศัยปัญหาเป็นเครื่องหล่อหลอม เพื่อให้เกิดระเบียบ วินัย ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรม ความเสมอภาค นำไปสู่ความสามัคคีในหมู่คณะองค์กร ชุมชน สังคม และชาติได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องดังกล่าวผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

สุขภาพจิตของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นไปในทางที่ดีขึ้น มีความเห็นว่าการแพลตฟอร์มโซเชียลเน็ตเวิร์คในปัจจุบัน แม้มีความสะดวกสบายแต่แฝงไว้ด้วยอันตราย จึงอาศัยความคิดวิเคราะห์เหตุผล ความเข้าใจที่ถูกต้องชอบธรรม โดยเฉพาะต้องรู้เท่าทันต่อการใช้สื่อต่างๆ ในยุคสมัยที่เรียกว่ายุคดิจิทัลนี้ให้มากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2562) ได้แต่งหนังสือ สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ ว่าด้วยเรื่อง ภาวะจิตเพื่อชีวิต ได้กล่าวถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ของจิต ความว่า ชีวิตที่ดำเนินไปอย่างถูกต้อง เป็นอยู่ถูกต้อง เป็นอยู่ มี 3 แดน คือ แดนความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แดนภาวะจิตใจ และแดนปัญญา ที่นี้ระดับจิตใจ เน้นเรื่องภาวะจิตพื้นฐาน ที่เป็นคุณสมบัติซึ่งทุกคนควรมีไว้ประจำใจ คือ ภาวะจิตดีเพื่อความอยู่ดีมีสุขของตนเอง และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า

นี่คือจิตมีสุขภาวะที่ดี

การรู้เท่าทันและไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้ง 6 จนสามารถหยุดและยับยั้งชั่งใจไม่ให้ลุ่มหลงอารมณ์ที่ชื่นชอบทางใจ เข้าใจ และไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ชีวิตจึงจะมีความสุขกายสบายใจ มีความร่มเย็นเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับสิทธิ บุตรอินทร์ (2559) ได้กล่าวถึงวิชาความเป็นมนุษย์ ไว้ในหนังสือปรัชญานิพนธ์ ความว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีเหตุผล มีปัญญา และรู้ความสามารถ ผ่านกระบวนการขั้นตอนทางวัฒนธรรม การศึกษาเล่าเรียน การฝึกฝนอบรมจนเกิดประสบการณ์ มีความชำนาญในวิชาชีวิต นั่นคือการเป็นคนดี ตระหนักและเข้าใจถึงคุณค่าความเป็นจริงของชีวิต มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการประกอบสัมมาอาชีพ สร้างและแสวงหาวัตถุประสงค์เพื่อความอยู่รอด อยู่ดี กินดี สมบูรณ์พูนสุขแก่ตนเองและผู้อื่น ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างมีกาลและเทศะ

ยุคปัจจุบันมีเรียกชื่อว่า โลกาวิตนบ้าง ยุคไร้พรมแดนบ้าง ยุคดิจิทัลบ้าง สภาพที่ปรากฏคือชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและประชากรส่วนใหญ่ทั่วโลก ล้วนตกอยู่ในอำนาจของยุคดิจิทัลอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ตกเป็นผู้ทาสเครื่องมือสื่อสารขนาดต่างๆ อย่างขาดไม่ได้จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนไปจนถึงก่อนหลับ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับทิพย์ภวิชัย ไสชาติ (2557) ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์ค่านิยมบริโภคตาม

แนวพุทธศาสนา พบว่า สภาพการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง เป็นไปเพื่อความหรูหรา หลงตามกระแส จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการแล้วจะดูโก้เก๋และทันสมัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดผลกระทบตามมา เกิดการสูญเสียทั้งทรัพย์สิน ชีวิต และสติปัญญา เป็นเหตุให้เกิดปัญหาครอบครัว

การใช้สื่อจนติดสื่อนั้นนับว่าเป็นอันตรายต่อการดำเนินชีวิต บางครั้งอาจไปถึงลดทอนคุณภาพชีวิตของผู้ใช้สื่อได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะทุกคนมี 3 สิ่งเหมือนกัน คือ มีชีวิต มีการใช้ชีวิต และการดำเนินชีวิตไปเหมือนกัน สภาพปัญหาปัญหาของชาวร้อยเอ็ดก็ไม่ต่างไปจากที่อื่น คือ มีความเห็นผิดต่อการใช้สื่อ มีความระลึกรู้เท่าทันต่อการใช้สื่อ ใช้สื่อไปนานๆ ก็เป็นคนขาดสมาธิ และเป็นคนที่ขาดเหตุผล มีจิตใจไม่หนักแน่นมั่นคง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกาลัญญา หาญศรีวรพงศ์ (2561) ได้ทำดัชนีพันธะเรื่อง การสร้างคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นสังคมนิยมวัตถุ ผู้คนให้ความสำคัญกับความเจริญทางวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ มีสภาพจิตใจที่เสื่อมลง ไม่มีวินัย ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม แก่งแย่ง เบียดเบียนกัน ขาดความมีเมตตาต่อกัน เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม หากบุคคลปฏิบัติถูกต้องก็จะทำให้เกิดความสมดุล ความมีคุณภาพชีวิตเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่มั่นคงอันส่งผลถึงการมีสุขภาพ

กายที่ดี เป็นผู้ที่มีจิตใจและอารมณ์มั่นคง อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะทุกคนในสังคมมีความสุขเสมอภาคไม่เอารัดเอาเปรียบกัน

จากการสัมภาษณ์ วัธนา เทียนทองดี (การสัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2566) ได้นำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาสร้างให้เกิดทักษะการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม นำสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูกในการตระหนักรู้ในตนเข้าใจตนเองในทางที่ถูกต้องจากการเสพสื่อแพลตฟอร์มทางโซเชียลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งสติสัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว เพื่อควบคุมอารมณ์ไม่ให้สั่นไหวไปตามกระแสสิ่งยั่วยั่วได้อย่างชาญฉลาด ใช้สมาธิ ความตั้งใจมั่น เพื่อให้ตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาจากการเสพสื่อหรือโดรนิจฉาชีพออนไลน์ล่องลอยได้อย่างเยียบคม และใช้ปัญญาความรู้ มาพิจารณาเพื่อให้อยู่ร่วมกันกับคนรุ่นใหม่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวกระโดดได้อย่างมีความสุข มีความสอดคล้องกับโสวิทย์ บำรุงภักดิ์ (2560) ได้กล่าวถึงจริยธรรมของการใช้ชีวิต จากรายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในวรรณกรรมสินไซ พบว่า ปัจจุบันกระแสไฮเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา สังคม ศาสนา เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ตืออยู่แล้วให้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ทันกับความล้ำสมัยของโลก แต่ในความล้ำหน้านักกลับเป็นดาบสองคมที่คอยบ่อนทำลายให้เกิดปัญหาและภัยคุกคามต่างๆมากมายเกิดปัญหาด้านจริยธรรมในวงกว้าง สูญเสียซึ่งชีวิตและทรัพย์สิน ขาดความสงบสุขตั้งแต่ระดับเล็กสุดคือ ต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน สังคมและภายในประเทศ

ประชาชนบางส่วนไม่สามารถปรับตัวหรือสร้างความมั่นคง ความปลอดภัย หรือแม้แต่ความสำเร็จจากการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ทำให้คนไทยรุ่นหลังๆ ส่วนใหญ่ถูกรากเหง้าคุณงามความดีของตนว่าเป็นสิ่งล้าสมัย ไม่พัฒนา ถูกกีดกันอันบริสุทธิ์ วนเวียนในวัฏฏะของความสุข ความทุกข์ กามตัณหา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

หลักจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้สำเร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและทรงอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อทุกคนในสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับชาติ โดยเฉพาะในระดับครอบครัว ที่เป็นปราการด่านแรกที่ต้องให้ความเอาใจใส่ในการสร้างบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น โดยเริ่มจากบทบาทของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ที่ต้องได้รับความรู้ การฝึกฝน และปลูกฝังเจตคติ สร้างแรงบันดาลใจเชิงบวกให้บังเกิดขึ้นแก่บุคคลในครอบครัวด้วยการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตทุกขั้นตอน

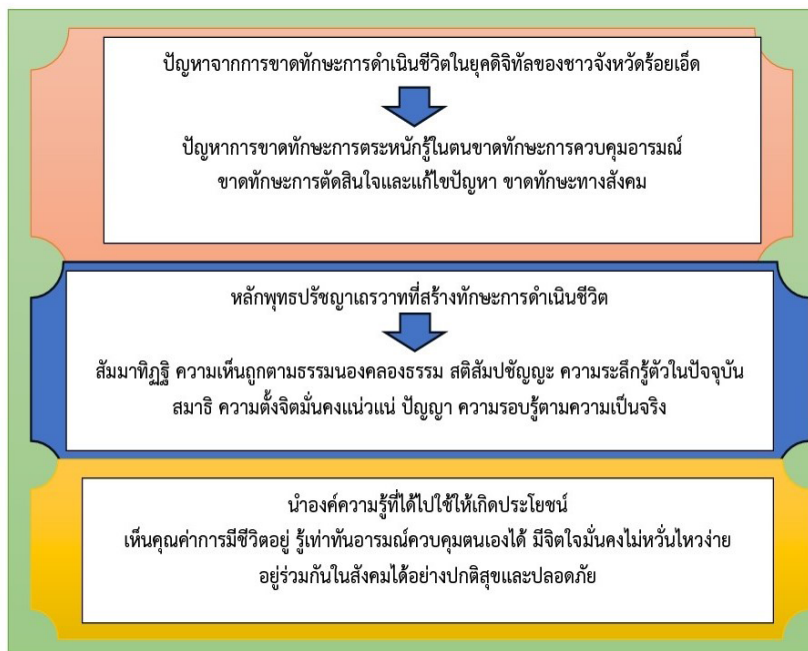
2. ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการตระหนักรู้ในตนด้วยการเจริญสติ เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ในเด็กปฐมวัย ของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการสัมมาสมาธิสู่การเสริมสร้างทักษะการควบคุมอารมณ์ของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่องดังกล่าว องค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะการดำเนินชีวิต 4 ด้าน คือ 1) ทักษะการตระหนักรู้ในตน เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมายและถูกต้องไม่ผิดเพี้ยน 2) ทักษะการควบคุมอารมณ์ ไม่ประมาทเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกระทบกระทั่งควบคุมตนเองให้อยู่ในภาวะที่พึงประสงค์เสมอ 3) ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ตั้งจิตให้แน่วแน่มั่นคงเพื่อคิดวิเคราะห์หาทางออกด้วยเหตุและผล และ 4) ทักษะทางสังคม เข้าใจมนุษย์และสิ่งรอบตัวได้อย่างชาญฉลาดและพร้อมปรับตัวได้อย่างไม่กดดัน เพื่อให้เกิดเป็นทักษะที่มั่นคงและยั่งยืนนำพาความสงบสุขและความสำเร็จมาสู่ตนและสังคมโดยรวมได้ดังภาพองค์ความรู้ที่ได้รับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา หาญศรีวรพงศ์. (2561). *การสร้างดุลยภาพชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ข่าวออนไลน์ 7HD. (2566). *เจ้าหน้าที่ฆ่าตัวตายเมืองร้อยเอ็ด*. เข้าถึงได้จาก <https://www.news.ch7.com>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2566). *เดนคุกก่อคดีฆ่าพ่อ ช่มชืดแม่ พันเพื่อน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.daily-news.co.th>
- ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ. (2557). *วิเคราะห์ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *พ่อเลี้ยงอำมหิตฆ่าเด็ก 12 โบกปูนยัดใส่ถังน้ำแข็ง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th>
- ธรรมรักษ์. (2559). *ประวัติของพ่อ พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 9*. กรุงเทพฯ: เสี่ยงบุญ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรมฉบับขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สหัมมิก.
พระพุทโธชาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: สหัมมิก.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สนามข่าว 7 สี ออนไลน์. (2566). *บุกบ้านยาย 78 ฆ่าชิงทรัพย์ ร้อยเอ็ด*. เข้าถึงได้จาก <https://www.news.ch7.com>

สิทธิ บุตรอินทร์. (2559). *ปรัชญานิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

สำนักข่าวไทย. (2566). *สารวัตรกำนันถูกแก๊งมีจลาชีพลอกกดลิงค์ ร้อยเอ็ด*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tna.mcot.net>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2566). *รู้จักภาษาไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.orst.go.th>

โสวิทย์ บำรุงศักดิ์. (2560). *การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในวรรณกรรมลิ้นไซ*. (รายงานการวิจัย).
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถาน
ศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของ
โรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1^{*}
Administrative Skills of School Administrators Affecting
Academic Management Efficiency of Schools in San Kamphaeng
District Educational Quality Network under the Chiang Mai
Primary Education Service Area Office 1

จิราพร เรือนคำมูล และปาริชาติ บัวเจริญ
Jiraporn Ruenkhummoon and Parichat Buacharoen
มหาวิทยาลัยพายัพ
Payap University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Parichat_b@payap.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะ การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูที่ปฏิบัติงานที่ในการสอนจำนวน 155 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Statified Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

^{*}ได้รับบทความ: 15 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2567; ตอรับตีพิมพ์: 13 มีนาคม 2567
Received: August 15, 2023; Revised: February 5, 2024; Accepted: March 13, 2024

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอสันกำแพง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอสันกำแพง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ด้านการนิเทศ การสอน ด้านการพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผล ต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการ ของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร; ประสิทธิภาพ; การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The purpose of this research was to: 1) study administrative skills of school administrators, 2) study the efficiency of academic administration, and 3) study the relationship between skills management of educational institution administrators with the efficiency of the school's academic administration San Kamphaeng District Educational Quality Network under the Chiang Mai Primary Education Service Area Office 1. The sample used in the research included the director/deputy director of educational institution and teachers performing teaching duties, totaling 155 people, using stratified sampling. Data were collected using a questionnaire with a confidence value of 0.98. Statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

Finding reveal that:

1. The administrator's skills school administrators of schools in San Kamphaeng district educational quality network. Overall, it was at a high level. Sort the average from descending were moral and ethical skills, human skills, conceptual skills, technological

skills, communication skills, critical and creative thinking skills.

2. The academic management efficiency of schools in SanKamphaeng district educational quality network. Overall, it was at a high level. Sort the average from descending were the development of the learning process at a high level followed by educational measurement and evaluation, teaching supervision, the development of quality assurance systems in educational institutions, educational curriculum development, development of innovative media and technology for education and research to develop teaching and learning.

3. Analysis of the relationship between administrative skills of school administrators affecting academic management efficiency of schools in San Kamphaeng district educational quality network under the Chiang Mai primary education service area office 1 were high relation at .01 level of significance.

Keywords: Management skills; Efficiency; Academic Administration

1. บทนำ

การบริหารสถานศึกษาถือเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธี การบริหารที่มีความเหมาะสมสำหรับการดำเนินงานในองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เกิดผลงานที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องมีทักษะในการบริหารงาน มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลชัดเจน มีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ รู้จักการประสานงานกับทุกภาคส่วนและมีความรับผิดชอบ สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมาย ที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ทักษะของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของผู้บริหาร ซึ่งเกิดจากการนำความรู้ความชำนาญมาดำเนินการจนทำให้เกิดประสิทธิผล

ทักษะของผู้บริหารถือว่ามีความจำเป็นต่อการศึกษาในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเร่งเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียน พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบต่างๆ ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในอนาคต โดย วิโรจน์ สารรัตน์ (อ้างถึงใน จันทร์จิราพรหมเมตตา, วันทนา อมตาริยกุล และนวัตรหอมสิน, 2562, หน้า 167-188) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาหน่วยงานหรือสถานศึกษาของตนเองได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งจะต้องเป็นผู้พัฒนานโยบายมากกว่าเป็นผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติ สร้างแนวคิดใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพความเป็นจริงของหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม จึงจะสามารถบริหารสถานศึกษา

ของตนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ทันเวลาที่กำหนดและทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกลไกสำคัญ เป็น ตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิด จากการบริหาร

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่จึง ต้องจึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความ รู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและ ประสพการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่เพื่อ นำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารที่มี ความรู้ความสามารถ จะช่วยให้ครูสามารถจัดการ เรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและเป็นไปตามจุด มุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้ผู้บริหารจะ ต้องมีความมุ่งมั่นและจริงจังในการพัฒนางานใน สถานศึกษาอย่างแท้จริง ในการที่สถานศึกษาจะมี ภารกิจให้มีประสิทธิภาพได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้น อยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้บังคับ บัญชาและริเริ่มงานต่างๆ ของสถานศึกษาให้บรรลุ เป้าหมาย นอกจากนี้ พรทิพย์ มงคลเสถียร, พิมพกา ธรรมสิทธิ์ และชัชฎุมิ สีสัมพู (2563, หน้า 121-134) ได้กล่าวถึงทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ใน ศตวรรษที่ 21 ว่า จะต้องมีความรู้ความสามารถใน การบริหารจัดการ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ในการ บริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง กล้าตัดสินใจ มีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะทางด้านงาน วิชาการ ผู้บริหารต้องเป็นทั้งนักบริหาร นักวิชาการ นักจัดกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีความ

สามารถในการติดต่อ สื่อสาร มีมนุษยสัมพันธ์เป็น ที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง ความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่ การปฏิรูปสถานศึกษาด้านต่างๆ เป็น ผู้จุดประกายความคิดสำหรับการพัฒนาคุณภาพ งาน ในสถานศึกษา ดังนั้นการที่ผู้บริหารสถาน ศึกษาจะพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยบุคลากรในสถานศึกษาทำหน้าที่บริหาร สถานศึกษาร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีเลิศนำไป สู่ผู้บริหารที่อยู่ในศตวรรษที่ 21

งานด้านวิชาการ นับเป็นงานหลักของ สถานศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดการ ศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ มาตรฐาน คุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหาร งานวิชาการประสบผลสำเร็จ การบริหารงานด้าน วิชาการจึงนับว่ามีบทบาทสูงสุด ต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลวของการบริหารสถานศึกษาให้มี คุณภาพ เพราะจุดมุ่งหมายของงานด้านวิชาการอยู่ ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรมและคุณสมบัติที่ต้องการ กล่าวได้ว่างาน ด้านวิชาการเป็นงานสำคัญของผู้บริหาร ที่จะต้อง รับผิดชอบในการใช้หลักการบริหารงานด้านนี้อย่าง มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีวิธีการจัดการให้ครูและ บุคลากรผู้ทำหน้าที่ทางด้านงานวิชาการ ดำเนิน การจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ และเกิด ประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มี ความรู้และมีทักษะในการบริหาร สามารถเลือกใช้ รูปแบบการบริหารงานด้านวิชาการที่มีความเหมาะสม มีเทคนิควิธีการจัดการเข้าใจจุดเด่นจุดด้อยของ สถานศึกษา สามารถวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ สำคัญในการพัฒนาจุดเด่นแก้ไขจุดด้อย เพื่อให้การ

บริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความสำเร็จของการบริหารงานด้านวิชาการที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะและทักษะผู้เรียนที่พึงประสงค์ได้ ดังที่ คัมภีร์ สุดแท้ (อ้างถึงใน อรทัยริน เลิศจิรัชยวงศา, ลินดา นาคโพรย และ กัญญกร เอี่ยมพญา, 2565, หน้า 264-279) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน ส่วนงานอื่นมุ่งส่งเสริมงานวิชาการ โรงเรียนให้มีความสมบูรณ์ บรรลุวัตถุประสงค์ มุ่งส่งเสริมคุณภาพของนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสมบูรณ์ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ตามแนวทางของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการบริหารสถานศึกษา จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญ ในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามนโยบายของส่วนกลาง ผู้บริหารจึงต้องมีทักษะในการบริหารงาน มีความรู้ความสามารถรอบด้าน เพื่อให้การบริหารงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังที่ คาวิ เจริญจิตต์ (2557, หน้า 121-122) ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ไว้ว่า ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ พึงพอใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ มีความสามารถในการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ร่วมงานอยู่เสมอ กระตุ้นให้บุคลากรหรือหน่วยงานอื่นมีส่วน

ร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีทักษะในการบริหารด้านความคิดรวบยอด สามารถแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา ศึกษา ความต้องการของชุมชนเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษา สามารถวางแผนในการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปี ใช้อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทักษะด้านเทคนิควิธี ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการวางแผนในการบริหารงาน การจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในสถานศึกษา เข้าใจกระบวนการดำเนินงาน ทำให้ครูผู้สอนทุกคนร่วมกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในสถานศึกษาให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลอย่างถูกต้อง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวถึงระบบ การเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาว่า ระบบการเรียนการสอนของเด็กไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดผลกระทบทางการศึกษาอย่างมาก ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการรับรู้ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาการรับรู้ภาวะถดถอยเชิงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกรายวิชา และดังที่ ภูมิพัฒน์ ศรีวรชิตพัฒน์ (2565, หน้า 71-86) กล่าวว่า การเรียนการสอนออนไลน์ ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการศึกษาของนักเรียน

หรือแม้แต่มิผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ลดลงแต่ยังส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านทักษะต่างๆ ของนักเรียนในช่วงต่อไปของชีวิตอีกด้วย จากผลกระทบทางการศึกษาในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา เป็นโจทย์ที่ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 ต้องมีการดำเนินการกำหนดทิศทางการบริหารวางแผนกระบวนการดำเนินงานตามนโยบาย ของการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพของนักเรียนให้อยู่ในระดับมาตรฐาน เพราะหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การปรับตัว และตีโจทย์นโยบายการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน บริบทของโรงเรียน พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารจึงต้องมีทักษะในการบริหารงาน โดยเฉพาะงานด้านวิชาการซึ่งเป็นหัวใจหลักของการจัดระบบการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านความรู้ สติปัญญา ร่างกาย จิตใจ และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผลการวิจัยที่ได้สถานศึกษาในอำเภอสนักำแพงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาทักษะทางการบริหารของผู้บริหาร อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการการบริหารงานด้านวิชาการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 1

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 1

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 17 โรงเรียน รวม 251 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้จำนวน 155 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Statified Random Sampling) ใช้สถานศึกษา เป็นชั้นในการสุ่ม แล้ว

จึงเทียบสัดส่วน จากนั้นสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 155 คน จากจำนวนประชากร 251 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ แบบสอบถามมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะด้านการสื่อสาร 4) ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และ การคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะด้านความคิดรวบยอด 6) ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 4) ด้านการนิเทศการ สอน 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา 6) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 7) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพในสถาน

ศึกษา และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยาม ศัพท์เฉพาะ มีค่าเท่ากับ 0.6-1.00 และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติ คือ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิ ภาพ การบริหารงานด้านวิชาการ สถิติที่ใช้ คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation Coefficient)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้าน วิชาการของโรงเรียนในเครือข่าย พัฒนาคุณภาพ การศึกษา อำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 พบว่า

ตารางที่ 1 ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอสนักำแพง โดยภาพรวม

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (X_1)	4.44	0.46	มาก
2. ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี (X_2)	4.36	0.52	มาก

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
3. ทักษะด้านการสื่อสาร (X_3)	4.33	0.56	มาก
4. ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (X_4)	4.21	0.62	มาก
5. ทักษะด้านความคิดรวบยอด (X_5)	4.38	0.56	มาก
6. ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม (X_6)	4.69	0.40	มากที่สุด
รวม	4.40	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .52) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{x} = 4.69$, S.D. = .40) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = .46) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = .56) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = .52) ทักษะด้านการสื่อสาร ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = .56) ทักษะด้านคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = .62) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอสนักกำแพง โดยภาพรวม

ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (Y_1)	4.27	0.56	มาก
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Y_2)	4.46	0.51	มาก
3. ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (Y_3)	4.32	0.57	มาก
4. ด้านการนิเทศการสอน (Y_4)	4.37	0.56	มาก
5. ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา (Y_5)	4.39	0.51	มาก
6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (Y_6)	4.25	0.63	มาก
7. ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา (Y_7)	4.37	.53	มาก
รวม	4.35	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = .55) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อื่น ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .51) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = .51)

ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = .53) ด้านการนิเทศการสอน ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = .56) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = .57) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .56) และด้านการวิจัยเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = .63) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอ สันกำแพง

ทักษะการบริหาร ของผู้บริหารสถาน ศึกษา	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)							
	ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน							
	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y _{รวม}
X ₁	0.58**	0.55**	0.54**	0.60**	0.57**	0.28**	0.50**	0.64**
X ₂	0.58**	0.54**	0.70**	0.56**	0.53**	0.33**	0.46**	0.66**
X ₃	0.64**	0.52**	0.62**	0.58**	0.51**	0.41**	0.43**	0.65**
X ₄	0.69**	0.56**	0.65**	0.68**	0.60**	0.37**	0.50**	0.72**
X ₅	0.69**	0.69**	0.71**	0.76**	0.73**	0.43**	0.57**	0.80**
X ₆	0.48**	0.38**	0.48**	0.53**	0.49**	0.30**	0.54**	0.57**
X _{รวม}	0.70**	0.62**	0.72**	0.71**	0.66**	0.40**	0.58**	0.78**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้าน วิชาการ ของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาอำเภอสันกำแพง โดยรวมมีความสัมพันธ์ กันทางบวกในระดับสูง ($r = 0.78^{**}$) อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้ พิจารณาเป็นรายคู่ 3 อันดับแรก

คือ ทักษะการบริหารด้านความคิดรวบยอด กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ด้านการนิเทศการสอน มีความสัมพันธ์กัน ในระดับสูง ($r = 0.76^{**}$) รองลงมาคือ ทักษะการบริหารด้านความคิดรวบยอด กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r = 0.73^{**}$) และทักษะการบริหารด้านความคิดรวบยอด กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r = 0.71^{**}$) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอสันกำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาคือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ทักษะด้านจิตวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษา แซ่เตียว และนุชนารัตนศิริประภา (2560, หน้า 88-99) ได้ศึกษาเรื่อง

ทักษะของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ทักษะของผู้บริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ได้ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาสระแก้วโดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

2. ผลการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการ ของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง โดยภาพรวมและรายด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อยู่ รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล การศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา การเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญพงศ์ คงทน (2558) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ใจ พุฒจิตร์สุส (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันกำแพง พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กัน

ทางบวกในระดับสูง พิจารณาเป็นรายคู่ พบว่าคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ทักษะด้านความคิดรวบยอดกับ การบริหารงานวิชาการ ด้านการนิเทศการสอน รองลงมาคือ ทักษะด้านความคิดรวบยอดกับ การบริหารงานวิชาการด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษา แซ่เตียว และนุชนรา รัตนศิริประภา (2560, หน้า 88-99) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของมานะศักดิ์ พรหมอ่อน และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2564, หน้า 121-122) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 4 พบว่า ทักษะด้านความรู้ความคิดกับการบริหารงานวิชาการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง จะเห็นได้ว่า ในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารต้องมีทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามีทัศนะที่ดี รู้ขอบข่ายของงานคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารกับครูผู้สอนมีการทำงานและแก้ไขปัญหาพร้อมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการบริหาร ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการบริหารงานวิชาการ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์น้อยที่สุด สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบาย แนวทางในการบริหารเพื่อส่งเสริม ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการการคิดสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์ผลงาน นวัตกรรม การวิจัยเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านการบริหาร ส่งเสริมให้บุคลากรริเริ่มในการทำโครงการหรือกิจกรรมใหม่ๆ ตามความต้องการ บริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหาร พร้อมกันนี้ควรมีการชื่นชมยินดี เสริมกำลังใจสำหรับบุคลากรตามความเหมาะสมและยุติธรรม

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดให้มีการเผยแพร่ผลงานของผู้บริหารและครูทางเว็บไซต์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีวารสารเผยแพร่ผลงาน หรือช่องทางอื่นๆ ให้ทุนสนับสนุนการสร้างนวัตกรรม การวิจัย เพื่อให้ผู้บริหารและครูมีความสนใจในการร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการฝึกทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการการคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ แสวงหาความรู้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ทันสมัย เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน นวัตกรรม สำหรับช่วยแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ที่

เกิดขึ้นในสถานศึกษา

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาเพิ่มพูนความรู้และทักษะต่างๆ โดยการอบรมสัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ การทำวิจัยนวัตกรรม มีการสร้างขวัญกำลังใจ เช่น การกล่าวยกย่องชมเชย การให้รางวัล ส่งเสริมความก้าวหน้าในการศึกษาต่อหรือวิทยฐานะ

1.5 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีเผยแพร่ผลงานของครูทางเว็บไซต์โรงเรียน มีวารสารเผยแพร่ผลงาน หรือช่องทางอื่นๆ เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจได้ศึกษาด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะ การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อ

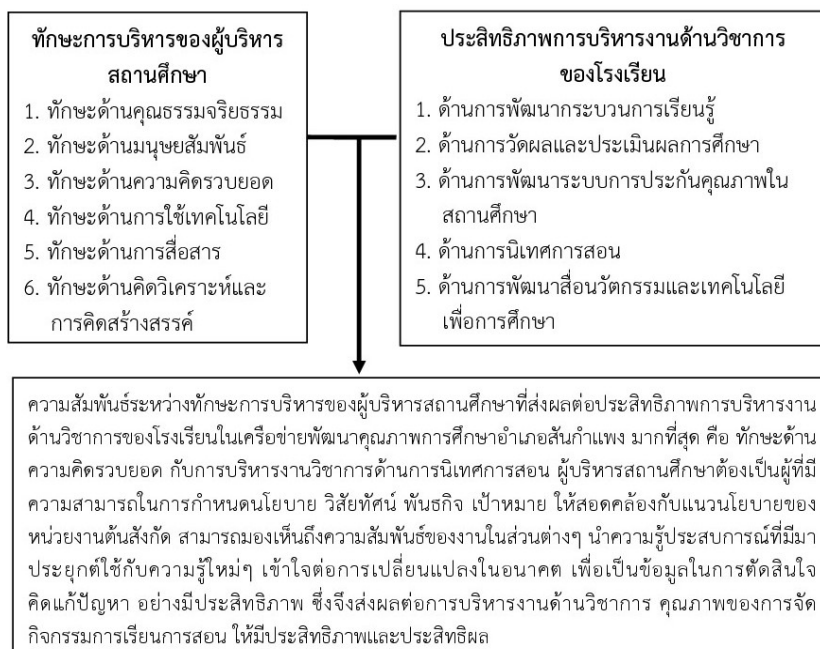
นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการ

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ โรคอุบัติใหม่ และสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- คาวี เจริญจิตต์. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- จันทร์จิรา พรหมเมตตา, วันทนา อมตารียกุล และนวัตกร หอมสิน. (2562). ทักษะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. *พินเนศวร์สาร*, 15(1), 167-188.
- เจริญพงศ์ คงทน. (2558). ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- นิภาพร รอดไพบูลย์. (2565). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรทิพย์ มงคลเสถียร, พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์ และชัชภูมิ สีชมพู. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 11(1), 121-134.
- พิมพ์ใจ พุ่มจตุรัส. (2562). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ภูมิพัฒน์ ศรีวัชรพัฒน์. (2565). กลยุทธ์เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทย จากการเรียนการสอนออนไลน์ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการมหาวิทยาลัยมหิดล*, 9(1), 71-86.
- มานะศักดิ์ พรหมอ่อน และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(3), 121-122.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2578*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อรอัยริน เลิศจิรัชยวงศา, ลินดา นาคโปรย และกัญญกร เอี่ยมพญา. (2565). ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. *สิรินธรปริทรรศน์*, 22(1), 264-279.

อุษา แซ่เตียว และนุชนรา รัตนศิริระประภา. (2560). ทักษะของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. *วารสารบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 8(1), 88-99.

Krejcie, R., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational
and Psychological Measurement*, 30, 607-610.

รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรม
เชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียน
ในจังหวัดขอนแก่น*

A Model for Developing Online Learning Management
with Creative Innovation in the Situation of Next Normal
of Schools in Khon Kaen Province

สมควร นามสีฐาน, ปานจิตร สุขุมาลัย, พระดบัสวิน ปกสุสโร (แสนสุริวงค์),
พระมหาอำพล ธนบุญโญ (ชัยสารี)¹ และวุฒิชัย เยาวโพธิ์²

Somkhuan Namseethan, Panjitr Sukumal, Phra Dabatsawin Phapatsaro (Saensuriwong),

Phramaha Ampol Dhanapaakitio (Chaisaree) and Wudhichai Yaowapho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: som_1205@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ศึกษารูปแบบ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ แบบการสนทนากลุ่ม (Focus group) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 20 คน ผู้ให้ข้อมูลสำหรับจัดประชุม Focus group ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 10 คน เครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และประเด็นสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์

*ได้รับบทความ: 1 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

Received: February 1, 2022; Revised: March 30, 2024; Accepted: March 30, 2024

และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ออนไลน์เชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL โดยส่วนมากโรงเรียนจะใช้ระบบการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนผ่าน Microsoft Teams, Google Hangouts Meet, Zoom Cloud Meetings, Line, Facebook Live มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ เช่น website, Power Point, YouTube, ZOOM, Google Classroom ตามความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ผ่านเครื่องมือ คือ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และอินเทอร์เน็ต ตามบริบทพื้นที่และความพร้อมของนักเรียนและผู้ปกครองในการใช้อุปกรณ์ รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากภาพ 50% (Visual) สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากการฟัง 38% (Auditory) สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติ 12% (Kinesthetic) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ โดยครูผู้สอนใช้รูปแบบ Online Learning App ตามความเหมาะสมของบริบทของนักเรียน และบริบทของโรงเรียนแต่ละแห่ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ในสถานการณ์ปกติต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ออนไลน์; นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์; สถานการณ์ Next Normal

Abstract

This research has a purpose to study the condition to study the pattern and to present a model for developing online learning management with creative innovation in the NEXT NORMAL situation of schools in Khon Kaen Province. This is qualitative research, which is a focus group or an in-depth interview using a purposive sampling method. Key Informants: 20 administrators and teachers who provide information for focus group meetings: 10 administrators and teachers. The tools are: in-depth interview and group discussion issues. Group data analysis by content analysis method and inductive analysis (Analytic induction) by interpretation link relationship and draw conclusions from the data analyzed.

The results of the research found that: Creative online learning management In NEXT NORMAL situations, most schools will use the teaching system in the form of learning through Microsoft Teams, Google Hangouts Meet, Zoom Cloud Meetings, Line, Facebook Live. in learning management such as website, PowerPoint, YouTube, ZOOM, Google Classroom as appropriate for teaching and learning Through the tools are computers,

notebooks, tablets, smartphones and the Internet. according to the context, space and readiness of students and parents to use the device. A model for developing online learning management with creative innovation. Teaching activities can be divided into 3 types: Teach by letting children learn from pictures 50% (Visual), Taught by having children learn by listening 38% (Auditory) Teach by letting children learn from practice 12% (Kinesthetic). Organizing learning activities through online systems the teachers use the Online Learning App model as appropriate for the context of the students and the context of each school in order to be effective in teaching and learning management resulting in academic achievement in normal circumstances.

Keywords: Online Learning Management; Creative Innovation; Situation of Next Normal

1. บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ได้มุ่งพัฒนาคนให้มีสมรรถนะ มีทักษะความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ตามที่กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 3 มุ่งพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ โดยสถานศึกษาทุกระดับสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีสื่อ ตำราเรียน นวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 28)

ในการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นจุดสำคัญที่ต้องทำให้ครูไทยปรับเปลี่ยน เปลี่ยนวิธีสอน โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิด ทำ พูด มากขึ้น เพื่อค้นหา สร้างความรู้ด้วย

ตนเอง ส่วนครูต้องสอนให้น้อยลง แต่กลับไปเป็นผู้เตรียมประสบการณ์เรียนรู้ให้มากขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาสารสนเทศ สร้างความรู้ ประยุกต์ความรู้ ในการพัฒนาครูไทยในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นการพัฒนาให้ครูไทยมีทักษะของครูมืออาชีพควบคู่ไปกับการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณสำหรับครู และทักษะสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูยุคใหม่เพื่อสร้างเด็กยุคใหม่อันเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศแล้วก้าวเข้าสู่ยุคสังคมแห่งปัญญาได้อย่างยั่งยืน ครูเป็นบุคคลสำคัญที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดในชีวิตของการเรียนรู้ ที่นอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจดีในความรู้ทั้งความรู้พื้นฐาน และความรู้ทางวิชาชีพ ตลอดจนการเป็นผู้ที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 ครูไทยจึงต้องมีคุณธรรม นำหน้าและก่อปรด้วยความเป็นนักเรียน (Learner) เป็นผู้นำ (Leader) ตลอดจนเป็นนวัตกรรม (Innovator) ผู้สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ถ้าระบบการพัฒนา ศักยภาพครูให้มีลักษณะข้างต้นครูก็สามารถผลิต

เด็กไทยให้เป็นผู้มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ เป็นเด็กไทยที่เป็นนักเรียนรู้ (Learner) เป็นผู้นำ (Leader) และเป็นเด็กผู้สร้างผลงานใหม่หรือเป็นนวัตกรรม (Innovator) (พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2557) ซึ่งจากการปฏิรูปการศึกษาทำให้ “กระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้” และ “ครูมิใช่ผู้มอบความรู้” แต่เป็น “ผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็กและเยาวชน” เป้าหมายของการเรียนรู้มีใช้ตัวความรู้อีกต่อไป (อัมพร พงษ์กังสนานนท์, 2554, หน้า 3-7)

สื่อเป็นตัวกลางสำคัญในกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวนำความต้องการของครูไปสู่ นักเรียนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงาน และติดต่อสื่อสารข้อมูล ก็เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ในการศึกษาในศตวรรษปัจจุบันโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต การนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้นั้น ก็มีหลายประเภท เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน CAI, WBI (Web-based Instruction), การเรียนอิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-Learning, E-book, E-Training สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น (อัมพร พงษ์กังสนานนท์, 2554, หน้า 3-7) จากสถานการณ์วิกฤติ โควิด-19 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษากับความท้าทายของโลก (การศึกษา) ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จากผลกระทบจาการระบาดครั้งใหญ่นี้ และส่งผลกระทบการศึกษาในระยะยาวที่เปลี่ยนมาใช้วิธีการสอนออนไลน์ตั้งแต่ว่าก่อนที่รัฐบาลจะออกประกาศปิดสถานศึกษา เพราะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และประสิทธิภาพของการสอนที่สำคัญที่สุด การเรียนออนไลน์

นั้น มีข้อจำกัดเรื่องความพร้อมส่วนบุคคลมากมาย โดยเฉพาะในโรงเรียนต่างจังหวัดที่คุณครูก็ยังไม่มีความคุ้นชินกับโปรแกรมต่างๆ นักเรียนก็ไม่มีอุปกรณ์ รวมถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่ดีนัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนอย่างจริงจังว่าจะสนับสนุนคุณครูนับแสนคนอย่างไร ต้องประเมินความพร้อมอย่างรอบด้าน เป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษา ก็คือการพัฒนาผู้เรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถกเถียง การมีปฏิสัมพันธ์กันถึงแม้ว่าการเรียนออนไลน์จะมีข้อจำกัดและอุปสรรคบ้าง แต่วิกฤติในครั้งนี้ทำให้สถาบันการศึกษาทั้งผู้เรียนผู้สอนได้ปรับตัวให้ชินกับการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งเป็นเรื่องสถาบันการศึกษาพยายามสนับสนุนมาโดยตลอด และนี่อาจเป็นโอกาสในการต่อยอดการศึกษาในอนาคต NEXT NORMAL (BBCNEWS, 2564)

การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระทำได้โดยใช้เว็บในการเรียนการสอน อาจใช้เว็บเพื่อนำเสนอบทเรียนในลักษณะสื่อหลายมิติของวิชาทั้งหมดตามหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) การจัดการเรียนการสอนที่ต้องใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นแนวทางที่ครูต้องสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนการสอนให้ใหม่อยู่เสมอ ทันท่วงทีความต้องการของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา

เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อไป

ด้วยเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันสมัย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเรียนได้โดยไม่มีขีดจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ แบบการสนทนากลุ่ม

(Focus group) หรือการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนจำนวน 20 คน โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูล Focus group ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 10 คน โดยการจัดประชุมกลุ่ม เครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และประเด็นสนทนากลุ่ม ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผล ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบ Online Learning App การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่มาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ การจัดการเรียนรู้ออนไลน์เชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์

NEXT NORMAL โดยส่วนมากโรงเรียนจะใช้ระบบการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนผ่าน Microsoft Teams, Google Hangouts Meet, Zoom Cloud Meetings, Line, Facebook Live มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ เช่น website, PowerPoint, YouTube, ZOOM, Google Classroom ตามความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ผ่านอุปกรณ์สื่อ คือ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และ อินเทอร์เน็ต ตามบริบทพื้นที่และความพร้อมของนักเรียนและผู้ปกครองในการใช้อุปกรณ์ ซึ่งครูจะเป็นผู้แนะนำระบบการใช้ให้ถูกต้องและสามารถเรียนได้อย่างไม่ติดขัด ครูได้มีการแนะนำแหล่งการจัดการเรียนรู้ เพื่อประกอบการสอนที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อการสอนแบบออนไลน์จาก App ต่างๆ ครูกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้การใช้สื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่ทันสมัยเหมาะสมตามสถานภาพของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้เข้าใจเนื้อหา รายวิชามากขึ้น

ด้านการวัดและประเมินผล มีการประเมินผลการพัฒนาการเรียนการสอนระหว่างครูนักเรียน ในยุคดิจิทัล มีการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน ในรูปแบบการเรียนรู้สื่อออนไลน์ และประเมินผลในการปฏิบัติตัวของนักเรียนสู่สังคม มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนตามจุดประสงค์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร มีกระบวนการหรือวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือที่

เหมาะสม มีการวัดและประเมินผลรายวิชา ทั้งก่อนและหลังเรียนทุกครั้ง มีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยน การจัดการเรียนรู้ และวิธีการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ มีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะๆ ด้วยการถามให้แสดงความคิดเห็น สนับสนุนให้นักเรียนได้นำผลการประเมินมาแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากภาพ 50% (Visual) โดยใช้เว็บไซต์สร้างสื่อออนไลน์ประเภทรูปภาพ เช่น <https://create.piktochart.com> รูปแบบที่ 2 สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากการฟัง 38% (Auditory) ใช้เว็บไซต์สร้างสื่อออนไลน์ประเภทเสียง เช่น <https://www.powtoon.com> และรูปแบบที่ 3 สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติ 12% (Kinesthetic) ใช้เว็บไซต์สร้างสื่อออนไลน์ประเภทแบบฝึกหัด เช่น <https://wordwall.net>

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ใช้รูปแบบ Online Learning App ตามความเหมาะสม บริบทของนักเรียน และบริบทของโรงเรียนแต่ละแห่ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างแท้จริง ซึ่ง Online Learning App เรียงลำดับการใช้ ได้แก่ 1) Plickers 2) Kahoot 3) Socrative 4) ip Grade 5) ClassDojo 6) Seesaw

7) Quiver 8) Google Classroom 9) Engrade และ 10) True plookpanya

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีรูปแบบการใช้นวัตกรรมทางการเรียนการสอนที่เป็นแอปพลิเคชันต่างๆ มาประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนของนักเรียนและบริบทของสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นๆ เป็นการวางแผนตั้งแต่เริ่มต้นของสถานการณ์ปกติใหม่ (New Normal) ไปสู่สถานการณ์ปกติต่อไปในอนาคต (Next Normal) ต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ การจัดการเรียนรู้ออนไลน์เชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL โดยส่วนมากโรงเรียนจะใช้ระบบการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนผ่าน Microsoft Teams, Google Hangouts Meet, Zoom Cloud Meetings, Line, Facebook Live มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่

หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ เช่น website, PowerPoint, YouTube, ZOOM, Google Classroom ตามความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ผ่านสื่ออุปกรณ์ คือ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และอินเทอร์เน็ต ตามบริบทพื้นที่และความพร้อมของนักเรียนและผู้ปกครองในการใช้อุปกรณ์ ซึ่งครูจะเป็นผู้แนะนำระบบการใช้ให้ถูกต้องและสามารถเรียนได้อย่างไม่ติดขัด โดยนำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญามาใช้สอนอย่างเหมาะสม ผู้เรียนสามารถนำความรู้จากสื่อการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ โรงเรียนมีการพัฒนาสื่อและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่อยู่เสมอตามความต้องการของนักเรียน ที่สามารถทำให้นักเรียนมีเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น ครูได้มีการแนะนำแหล่งการจัดการเรียนรู้เพื่อประกอบการสอนที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อการสอนแบบออนไลน์จาก App ต่างๆ ให้นักเรียนใช้สิ่งใกล้ตัวและรอบตัวของนักเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนเพราะนักเรียนต้องอยู่ในสถานที่ตั้งของตนเอง ครูกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้การใช้สื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่ทันสมัยเหมาะสมตามสภาพของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้เข้าใจเนื้อหาวิชามากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพแวดล้อมของผู้เรียน คือ ความพร้อมของผู้ปกครอง โรงเรียน ผู้บริหาร และครูผู้สอน ตลอดจนอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักเรียนดีขึ้น สอดคล้องกับชาลิสา จิตบุญญาพินิจ และคณะ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์

ทางการศึกษาในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพ (E1 /E2) ในการใช้อิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ค่า (83.53/88.4) และผลการผลการวิเคราะห์จากคะแนนที่นักเรียนได้ทำแบบทดสอบในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 14.05 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 28.09 แสดงถึงนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีกว่าการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับวรวิทย์ อ่อนน่วม (2560) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบรายการโทรทัศน์และการผลิตรายการโทรทัศน์ต้นแบบ สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว พบว่า รายการโทรทัศน์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีของรายการเด็ก เยาวชน และครอบครัว จะมีลักษณะของรูปแบบรายการ เทคนิคการเล่าเรื่อง วิธีการเสนอเพื่อดึงดูด ทัศนคติเบื้องต้นในการผลิตความรู้ทางด้านจิตวิทยา เทคนิคในการนำเสนอรายการ เทคนิคด้านเนื้อหาสาระที่สอดคล้อง การมีส่วนร่วม และจริยธรรมการผลิต ที่แตกต่างกันตามแต่ละช่วงอายุของเด็กและเยาวชน โดยแบ่งเป็น เด็กเล็ก 3-5 ปี เด็กวัยเรียน 6-12 ปี และเยาวชนที่เป็นวัยรุ่น 13-18 ปี ส่วนรายการสำหรับครอบครัว พบ ลักษณะเป็นละครซิตคอม หรือตลก ขบขันจากสถานการณ์ที่เป็นเหตุการณ์ในครอบครัว ด้านการสร้างสรรคเนื้อหารายการเด็กและเยาวชน โดยนำเสนอรูปแบบรายการและเนื้อหารายการให้เหมาะสมกับพัฒนาการของช่วงวัย มีความเชื่อมโยงกับสังคม เกิดประโยชน์ทั้งต่อจิตสำนึกและ

การกระทำที่เด็กสามารถนำไปใช้ได้ ะมัดระวัง การนำเสนอทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก ทั้งทางกาย อารมณ์ ปัญญา และสังคม มีทั้งการให้ความรู้ควบคู่กับความสนุกและรายการครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวสามารถรับชมร่วมกันได้ ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย เนื้อหาที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการใช้ชีวิต สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และเสริมสร้างทักษะด้านต่างๆ ด้านการวัดและประเมินผล มีการประเมินผลการพัฒนาการเรียนการสอนระหว่างครูนักเรียน ในยุคดิจิทัล มีการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ และประเมินผลในการปฏิบัติตัวของนักเรียนสู่สังคม มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนตามจุดประสงค์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร มีกระบวนการหรือวิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือที่เหมาะสม มีการวัดและประเมินผลรายวิชา ทั้งก่อนและหลังเรียนทุกครั้ง มีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ มีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะๆ ด้วยการถามให้แสดงความคิดเห็น สนับสนุนให้นักเรียนได้นำผลการประเมินมาแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ การวัดและประเมินผลจึงต้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับภฤชฌา สิกขมาน (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนการ

สอนออนไลน์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบ การเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน จัดการเรียน การสอนตามหลักทฤษฎีทางการศึกษา หลักการเรียนการสอนและจิตวิทยาการศึกษา การถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดกลยุทธ์การสอนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือ ซึ่งในปัจจุบันเน้นไปที่การใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา เนื้อหาบทเรียนของอีเลิร์นนิ่งจะอยู่ในรูปแบบสื่อผสมอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Multimedia) ซึ่งออกแบบไว้ในลักษณะ ซอฟต์แวร์รายวิชา (Courseware) ประกอบด้วยสื่อผสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และที่สำคัญ คือ ผู้เรียน สามารถโต้ตอบกับบทเรียนและผู้สอนได้ การบริหารจัดการอีเลิร์นนิ่งใช้ซอฟต์แวร์ประเภทบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างอัตโนมัติเกือบทุกขั้นตอนแทนการปฏิบัติด้วยมือ ตั้งแต่ขั้นตอนการลงทะเบียนเรียนจนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

2. รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น พบว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ครูได้แบ่งกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 3 รูปแบบ เพื่อให้ตอบสนองต่อรูปแบบการรับ

รู้ของเด็กนักเรียน ดังนี้ รูปแบบที่ 1 สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากภาพ 50% (Visual) โดยใช้ ใช้เว็บไซต์สร้างสื่อออนไลน์ ประเภทรูปภาพ รูปแบบที่ 2 สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากการฟัง 38% (Auditory) ใช้เว็บไซต์สร้างสื่อออนไลน์ ประเภทเสียง เช่น <https://www.powtoon.com> รูปแบบที่ 3 สอนโดยให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติ 12% (Kinesthetic) ใช้เว็บไซต์สร้างสื่อออนไลน์ประเภทแบบฝึกหัด เช่น <https://wordwall.net> สอดคล้องกับเล็คทัวรี่ ชันทองชัย (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา ฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ พบว่า 1) ผลการสังเคราะห์รูปแบบระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกสอนกลุ่ม วิชาคอมพิวเตอร์ พบว่า มีส่วนประกอบหลักๆ แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) Pre-service CED Teachers (2) Teachers (3) Learning Module ประกอบด้วย โมดูลย่อย ดังนี้ (1) MIAPCED Module (2) Content Module (3) Scaffolding Module และ (4) Assessment Module 2) ผลการประเมินรูปแบบระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.48) 3) ผลการพัฒนาระบบ

สนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ พบว่า มีองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ (1) คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED และ (2) ระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED สำหรับอาจารย์นิเทศก์และนักศึกษาฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ 4) ผลประเมินคุณภาพระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) ผลประเมินความคิดเห็นต่อคุณภาพด้านคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.58) และ (2) ผลประเมินความคิดเห็นต่อคุณภาพด้านระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED ที่พัฒนาขึ้น พบว่า ในภาพรวมมีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.45) 5) ผลเปรียบเทียบความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียนก่อน และหลังจากการเรียนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 73.57 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 77.27 จากการเปรียบเทียบทางสถิติ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลประเมินทักษะปฏิบัติการ

สอนของผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 88.57 สูงกว่าที่กำหนด และผลประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED ที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.84)

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีรูปแบบการใช้นวัตกรรมทางการเรียนการสอนที่เป็นแอปพลิเคชันต่างๆ มาประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนของนักเรียนและบริบทของสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นๆ เป็นการวางแผนตั้งแต่เริ่มต้นของสถานการณ์ปกติใหม่ (New Normal) ไปสู่สถานการณ์ปกติต่อไปในอนาคต (Next Normal) ต่อไป สอดคล้องกับพระสมพล กิตติเมธี (เชื้อกล้า) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคดิจิทัล รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคอนสารวิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคดิจิทัล รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคอนสารวิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ ทั้งหมด 6 ได้ คือ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์

ครูผู้สอนคือสิ่งที่สำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านสื่อ (Online learning) ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ สื่อสารสนเทศ ให้เข้ากับยุคดิจิทัล เท่าทันสมัยใหม่ เพราะครูผู้สอน พร้อมนักเรียนควรพัฒนาควบคู่กันไป ไม่ว่าจะเป็น การใช้โปรแกรม ช่องทางต่างๆ ในการเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 โรงเรียนต้องให้การสนับสนุนให้คณะครู นักเรียน ได้มีอุปกรณ์ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ครบถ้วน พร้อมทั้งระบบเครือข่ายการสื่อสารที่ดีมีคุณภาพมาตรฐานและครอบคลุม

1.2 การจัดการเนื้อหาการเรียนรู้ผู้บริหารและคณะครู ต้องมีการพัฒนาให้เกิดความทันสมัย เท่าทันเหตุการณ์ปัจจุบัน และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยในเชิงผสมผสานในการใช้โปรแกรมหรือ App ต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคดิจิทัล

2.2 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมพัฒนา การผลิตและใช้สื่อการจัดการเรียนรู้แก่ครูผู้สอนในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศ

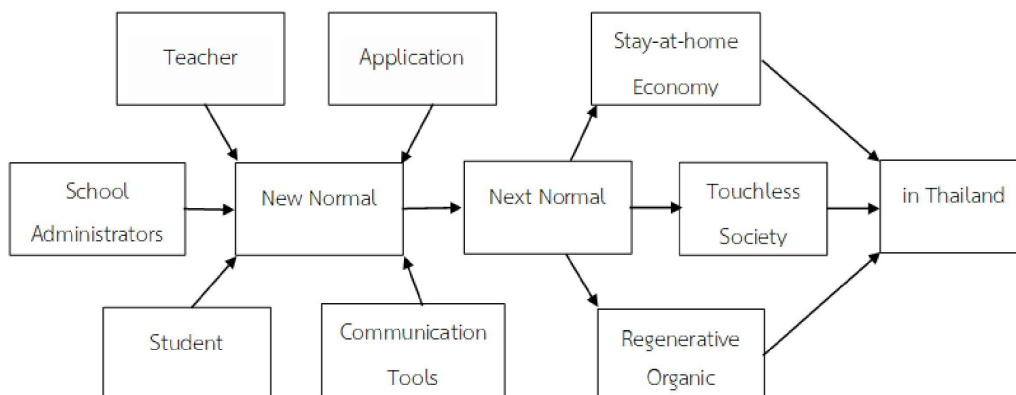
3. ข้อเสนอแนะในการนำเสนอผลการวิจัยไปใช้

3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนในสังกัด

3.2 ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกับโรงเรียนในสังกัด สพม. สพฐ. และเอกชน อีกด้วย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ด้วยนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในสถานการณ์ NEXT NORMAL ของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีรูปแบบการใช้นวัตกรรมทางการเรียนการสอนที่เป็นแอปพลิเคชันต่างๆ มาประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนของนักเรียนและบริบทของสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นๆ เป็นการวางแผนตั้งแต่เริ่มต้นของสถานการณ์ปกติใหม่ (New Normal) ไปสู่สถานการณ์ปกติต่อไปในอนาคต (Next Normal) ต่อไป ซึ่งนำเสนอรูปแบบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา ลิกขมาน. (2554). *การศึกษาลักษณะพฤติกรรมการเรียนรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษธุรกิจโดยการใช้การสอนแบบ E-Learning*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชาลิสา จิตบุญญาพนิจ และคณะ. (2559). ผลการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 11, 21 ธันวาคม 2559*, (หน้า 123-131). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระสมพล กิตติเมธี (เชื้อกล้า). (2563). *การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคดิจิทัล รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคอนสารวิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เล็กฤทัย ชันทองชัย. (2560). *การพัฒนาแบบระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- วรุดิ อ่อนน่วม. (2560). รูปแบบรายการโทรทัศน์และการผลิตรายการโทรทัศน์ต้นแบบสำหรับเด็ก
เยาวชน และครอบครัว. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2560 (RSU
National Research Conference 2017), 28 เมษายน 2560*, (หน้า 724-735). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริก
หวานกราฟฟิค.
- อัมพร พงษ์กังสนนันท์. (2554). การปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง. *วารสารการศึกษาไทย*,
8(82), 3-7.
- BBCNEWS. (2564). *ไวรัสโคโรนา: รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ 26 มี.ค.- 30 เม.ย. สกัดโควิด-
19 ยังไม่ล้ง “ปิดประเทศ-ปิดเมือง-ปิดบ้าน”*. เข้าถึงได้จาก [https://www.bbc.com/thai/
thailand-52030713](https://www.bbc.com/thai/thailand-52030713)

การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียน และวิธีการแบบเปิด*

Embedded Formative Assessment in Classroom using Lesson Study and Open Approach

วรส มีแก้ว และนฤมล ช่างศรี

Photsathon Meekaew and Narumon Changsri

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: changsri_crme@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 17 คน ที่มีการศึกษาชั้นเรียนของโรงเรียน จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบบันทึกภาคสนามแผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบบันทึกภาคสนามการสังเกตชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด 3) แบบบันทึกภาคสนามการสะท้อนผลชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด 4) ใบกิจกรรมของนักเรียนและสมุดบันทึกของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการประเมินทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 โดยใช้แนวตรรกะการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด กรอบแนวคิดแนวโน้มการประเมินการเรียนรู้ในชั้นเรียน

ผลการวิจัยพบว่า ชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดพบแนวโน้มการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ขั้นตอนการวางแผนการสอนร่วมกัน (Plan) ในรูปแบบของการนำข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียนนำมาออกแบบการสอนและสร้างเครื่องมือการประเมินโดยการสร้างสถานการณ์ปัญหา รวมถึงวางตำแหน่งในการสังเกตการแก้ปัญหาของนักเรียน และแนวโน้มการประเมินตนเองของนักเรียนในฐานะเจ้าของการเรียนรู้ (Assessment as Learning) ในขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด (Do) มีลักษณะการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมสถานการณ์ปัญหาตามมุมมองของตนเองและนำปัญหาของตนเองกลับไป นักเรียนจะมีเวลาในการแก้

*ได้รับบทความ: 13 ธันวาคม 2565; แก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

Received: December 13, 2022; Revised: December 19, 2023; Accepted: March 30, 2024

ปัญหาของตนเองด้วยตนเองในระยะเวลาหนึ่งจนสามารถนำปัญหาของตนเองเข้าร่วมอภิปรายและตรวจสอบแนวคิดของตนเองและเพื่อน จนสามารถเห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของแนวคิดนำกลับมาปรับปรุงพัฒนาแนวคิดของตนเองให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังพบแง่มุมการประเมินเพื่อการเรียนรู้ในขั้นตอนการสะท้อนผล (See) ในการนำข้อมูลการแก้ปัญหาของทีมนักศึกษาชั้นเรียนและข้อมูลการแสดงผลแนวคิดของนักเรียนนำมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการสอนและพัฒนาแผนการสอน

คำสำคัญ: การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้; การศึกษาชั้นเรียน; วิธีการแบบเปิด

Abstract

The purpose of this research was to analyze aspects of embedded formative assessment in classrooms using lesson study and open approach. The target group in this research were student's 5th grade in the academic year 2021, 17 students and 8 lesson study teams. Research instruments used for data analysis were 1) Field record form, learning management plan 2) Field record form, class observation using class study and open method 3) field notes, class reflections using classroom study and open methods; 4) student activity sheets and student diaries and analyzed the data according to the conceptual framework for the 21st century thinking skills assessment conceptual framework using lesson study and open approach and the Conceptual Framework for Classroom Learning Assessment.

The research results find that: Classrooms that use innovative lesson study and open approach find Assessment for Learning aspects in collaborative plan (Plan) process in the form of bringing information about students' learning in teaching design and create assessment tools by creating problem situations. including positioning to observe students' problem solving. The aspect of assessment as learning in the teaching process with an open approach (Do) is characterized by presenting problem situations that will allow students to participate in the problem situation from an angle look at yourself and take back your problems. Students will have time to solve their own problems for a period of time until they can bring their problems to the discussion and examine the ideas of themselves and their peers until they can see the similarities or differences of the concepts to bring them back to improve and develop their own ideas to be more complete. In addition, the Assessment for Learning aspect was found in the reflection process (See)

in using the problem-solving data of lesson study team and the student's idea expression data to be used to improve and Develop teaching and develop lesson plans.

Keywords: Embedded Formative Assessment; Lesson Study; Open Approach

1. บทนำ

การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมนั้นครูเน้นการถ่ายทอดเนื้อหา (Content) ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การยกตัวอย่าง การทดลอง ฯลฯ โดยนักเรียนมีหน้าที่ทำความเข้าใจเนื้อหาต่างๆ ที่ครูถ่ายทอดมา จากโมเดลการจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่กล่าวมาการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนจึงเป็นการพยายามจะวัดและประเมินว่านักเรียนมีความเข้าใจในเรื่องที่ครูสอนไปในแต่ละช่วงหรืออาจกล่าวได้ว่าการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นเพียงแค่การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ (Assessment of Learning) ของนักเรียนเท่านั้น (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ Cronbach (1984) ที่กล่าวว่า โดยทั่วไปผลการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จะได้ผลลัพธ์ออกมาในรูปของคะแนนตัวเลข ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะใช้เพียงคะแนนตัวเลขในการอธิบายถึงความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนแต่ละคนการประเมินและการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวถูกให้ความสำคัญในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ดังที่ Dugan (1955, p. 244) ได้นำเสนอมิติเชิงพฤติกรรมการเรียนรู้โดยจัดออกเป็นการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และมุ่งเน้นที่การจัดการเรียนการสอนที่ถูกจัดในลักษณะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมากขึ้น

ประเด็นทางการศึกษาที่ถูกส่งเข้ามาต่อมาในศตวรรษที่ 21 โดย Bonwell & Eison (1991) ได้นิยามการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครอบคลุมถึงการที่นักเรียนได้ปฏิบัติหรือลงมือทำอะไรบางอย่างบางอย่างพร้อมๆ กับให้นักเรียนได้คิดถึงสิ่งที่นักเรียนกำลังปฏิบัติหรือลงมือทำ นิยามการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดดังกล่าวมีส่วนสำคัญอย่างมากในการพยายามเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก แต่ไม่ได้รับประกันว่านักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ลงมือปฏิบัติ ดังนั้นกระบวนการที่สนใจของการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 จึงได้มีการเคลื่อนย้ายจากการเน้นพฤติกรรมของนักเรียนในการลงมือปฏิบัติไปสู่ทักษะการคิด (Thinking Skills) กล่าวคือ แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่จะเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติหรือลงมือกระทำบางสิ่งบางอย่าง พร้อมๆ กับให้นักเรียนได้คิดถึงสิ่งที่เขากำลังปฏิบัติหรือลงมือทำ (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ Wiliam (2011) ที่กล่าวว่า การพัฒนานักเรียนให้ตระหนักถึงการคิดของตนเองช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์และช่วยให้นักเรียนถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้รวมถึงแก้ปัญหาสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ ครูจะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเองได้ดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญสำหรับการประเมินระหว่างการสอนหรือการประเมินเพื่อพัฒนาการ

เรียนรู้ (Embedded Formative Assessment) ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาในฐานะเจ้าของการเรียนรู้สอดคล้องกับ Earl (2013) ที่กล่าวถึงการประเมินการเรียนรู้ในอนาคตที่เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการเรียนรู้ และกล่าวว่าแนวคิดการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ครูนั่งอยู่ข้างนักเรียนเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งความหมายดังกล่าวแตกต่างจากการประเมินในปัจจุบัน และได้กล่าวถึง 3 แง่มุมการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for learning) ที่ถูกออกแบบเพื่อให้ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียนแก่ครูเพื่อใช้ปรับปรุงกิจกรรมการสอนและการเรียนรู้ การประเมินตนเองในฐานะเจ้าของการเรียนรู้ (Assessment as learning) เป็นการขยายบทบาทของนักเรียนเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง และใช้ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบมาปรับปรุงสิ่งที่นักเรียนเข้าใจ และการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of learning) เป็นการประเมินเพื่อรับรองและรายงานผลการเรียนรู้ของนักเรียนต่อผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2561) ได้นำแนวทางการสอนแบบใหม่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูไทยเปลี่ยนบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ให้นักเรียนมาเป็นการนำเสนอปัญหาปลายเปิด (Open-Ended Problem) กับนักเรียนโดยไม่มีการอธิบายความรู้ก่อนเหมือนที่เคยปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สังเกตและค้นหาแนวคิดของนักเรียนระหว่างที่นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตนเอง

โดยแนวทางการสอนแบบใหม่นี้ถูกแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน และเรียกว่าวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ซึ่งบูรณาการกับการใช้ 3 ขั้นตอนของการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการสอนรายสัปดาห์จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใหม่โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดที่เน้นการแก้ปัญหาและทักษะการคิดของนักเรียน จะมีแง่มุมการประเมินเพื่อการเรียนรู้อยู่ในลักษณะใดเพื่อเป็นแนวทางการประเมินแบบใหม่ที่สอดคล้องไปกับการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แง่มุมการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์แง่มุมการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนในโรงเรียนที่ใช้ นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 17 คน และทีมการศึกษาชั้นเรียนที่มีประสบการณ์สอนในชั้นเรียนที่ใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดในโรงเรียนดังกล่าว จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ 1)

แบบบันทึกภาคสนามแผนการจัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน แผนการจัดการเรียนรู้นี้เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงจากแผนการจัดการเรียนรู้ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดังกล่าว ปีการศึกษา 2563 และถูกสร้างขึ้นตามกระบวนการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด 2) แบบบันทึกภาคสนามการสังเกตชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดที่ถูกสร้างขึ้นในการวางแผนการสอน เพื่อบันทึกแนวคิดของนักเรียนและความยุ่งยากต่างๆ ในการแก้ปัญหาของนักเรียน 3) แบบบันทึกภาคสนามการสะท้อนผลชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด 4) ใบกิจกรรมของนักเรียนและสมุดบันทึกของนักเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีการดำเนินการโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยศึกษาบริบททั่วไปของโรงเรียนและชั้นเรียน รวมถึงนักเรียนด้วยเช่นกัน ตลอดช่วงชั้นประถมศึกษาตอนต้นและปลายศึกษาใบกิจกรรมโดยรวมของนักเรียน เพื่อสังเกตแนวคิดในการแก้ปัญหาของนักเรียนปีการศึกษา 2563 จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดดังนี้ 1) การวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน (Plan) ตามแนวทางการประเมินกระบวนการเรียนรู้/ทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2564) 2) การสังเกตการสอนร่วมกัน (Do) โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ร่วมกันสร้างไปใช้จริงในชั้นเรียนโดยดำเนินการสอนตามวิธีการแบบเปิด และ 3) การ

สะท้อนผลของการสอนร่วมกัน (See) และวิเคราะห์แง่มุมการประเมินเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด โดยใช้กรอบแนวคิดแง่มุมการประเมินการเรียนรู้ในชั้นเรียน (Earl, 2013)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์แง่มุมการประเมินในชั้นเรียนที่ใช้ขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิดที่ถูกขับเคลื่อนด้วยวงจรการศึกษาชั้นเรียน 3 ขั้นตอน 1) การวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน (Plan) 2) การสังเกตการณ์สอนร่วมกัน (Do) 3) การสะท้อนผลของการสอนร่วมกัน (See) ตามแนวทางปฏิบัติงานของไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2564) โดยใช้แง่มุมการประเมินของ (Earl, 2013) เพื่อวิเคราะห์แง่มุมการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ถูกแทรกในชั้นนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

4. สรุปผลการวิจัย

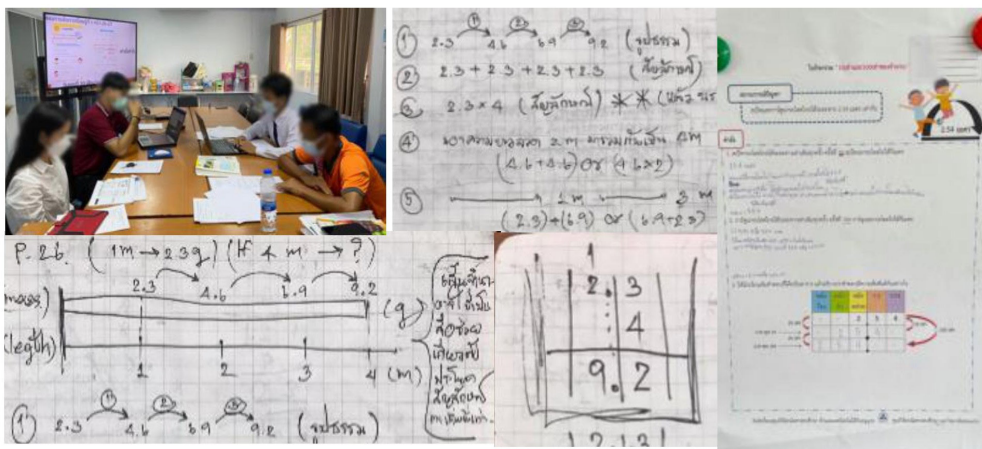
ผู้วิจัยศึกษาการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ตามขั้นตอนของไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2561; 2564) โดยใช้กรอบการประเมินการเรียนรู้ (Earl, 2013) ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดสามารถจำแนกแง่มุมการประเมินได้ทั้ง 2 แง่มุมของการประเมินการเรียนรู้

1. การประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) พบว่า การวางแผนการสอน (Plan) ในขั้นตอนการศึกษาชั้นเรียนเพื่อให้ข้อมูลกับผู้สอนเพื่อใช้ปรับปรุงกิจกรรมการสอนและการเรียนรู้

ซึ่งข้อมูลมาจากการที่ผู้สอนออกแบบการประเมินอย่างระมัดระวังและการสะท้อนผลร่วมกัน (See) ที่สามารถอธิบายสิ่งที่นักเรียนเข้าใจ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายทั้งการแก้ปัญหา ทศนิยมและความยุ่งยากเกี่ยวกับการวางตำแหน่งตัวเลขในตารางการคูณเพื่อใช้ปรับปรุงงานสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน โดยครูจะสร้างงานการประเมิน (assessment task) ในรูปแบบสถานการณ์ปัญหาซึ่งจะเปิดรับกับสิ่งที่นักเรียนรู้และใช้ข้อมูลจากการสังเกต ใบกิจกรรม คำถามในชั้นเรียน การอภิปรายร่วมกันของผู้สอนและนักเรียน รวมถึงกลไกอื่นๆ ที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการสอนของผู้สอนเพื่อออกแบบออกแบบการสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทีมการศึกษาชั้นเรียนร่วมกันออกแบบสถานการณ์ปัญหาเรื่องทศนิยมที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทจริงในชุมชนบริเวณโรงเรียนกิจกรรม “เท่านี้เท่าไร” สถานการณ์ปัญหา ครูต่อมซื้อลวดจากบ้านเจอร่าที่มีความยาว 1 m มีน้ำหนักเท่ากับ 2.3 g ถ้าครูต่อมใช้ฟลิกไปซื้อลวดเส้นใหม่ที่มีความยาว 4 เมตร อยากทราบว่าฟลิกจะได้ลวดเส้นใหม่ที่มีน้ำหนักกี่ g กลับมา ศึกษาใบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทศนิยมที่คาดว่านักเรียนจะนำเอาข้อมูลที่เคยเรียนมาใช้ประโยชน์ในแผนการเรียนรู้ดังกล่าว และนำเอาข้อมูลจากการสะท้อนผลถึงแนวคิดและอุปสรรคการแก้ปัญหาของนักเรียนมาร่วมกันอภิปรายและปรับปรุงร่วมคาดการณ์แนวคิด เพื่อสร้างสื่อสนับสนุนแนวคิดของนักเรียน

ภาพที่ 1 การร่วมมือกันวางแผนการสอนและคาดการณ์แนวคิดของนักเรียน

2. การประเมินตนเองของนักเรียนในฐานะเจ้าของการเรียนรู้ (Assessment as Learning) พบว่า ในชั้นเรียนที่ใช้การสอนด้วยวิธีการแบบเปิด (Do) เน้นบทบาทของนักเรียนและการกระทำ

ของนักเรียน ได้แก่ นักเรียนได้มีโอกาสคิดและใช้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับความรู้ก่อนหน้าและใช้สร้างการเรียนรู้ใหม่เกิดเมื่อนักเรียนมีการตรวจสอบ (monitor) สิ่งที่นักเรียนกำลังเรียนรู้ และใช้ข้อมูล

ย้อนกลับจากการตรวจสอบทำการปรับเปลี่ยน ดัดแปลง และเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ตนเองเข้าใจดังนี้

ภาพที่ 2 การอภิปรายแนวคิดร่วมกันของนักเรียนเกี่ยวกับแนวคิดที่ไม่สมบูรณ์

จากขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด นักเรียนมีโอกาสดำเนินการสถานการณ์ปัญหาตามความอยากรู้อยากเห็นของตนเองดังตัวอย่างในการแก้ปัญหาการคูณทศนิยม 2.3×4 จนนำไปสู่การมีปัญหาคือของตนเองเนื่องจากนักเรียนไม่มีเครื่องมือในการคูณทศนิยมในแนวตั้งจึงพยายามแก้ปัญหาของตนเองโดยใช้วิธีการอื่นในการแก้ปัญหา นั่นคือการบวกครั้งละ 2.3 จำนวน 4 ครั้ง นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วงการอภิปรายการแก้ปัญหาของตนเอง นักเรียนที่มีแนวคิดการคูณทศนิยมในแนวตั้งที่ไม่สมบูรณ์มีโอกาสได้เรียนรู้แก้ปัญหาและการอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียนของเพื่อนและมีโอกาสได้ตรวจสอบแนวคิดของตนเองจนสามารถพัฒนาแนวคิดให้สมบูรณ์ได้จากการเข้าร่วมการอภิปราย

5. อภิปรายผลการวิจัย

แ่งมุมการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

โดยยึดแนวทางการปฏิบัติตามกรอบแนวคิดการประเมินกระบวนการเรียนรู้และทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2561; 2564) และวิเคราะห์ตามแ่งมุมการประเมินการเรียนรู้ (Earl, 2013) พบว่าในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดมีแ่งมุมการประเมินการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ในการวางแผนการสอน (Plan) ในรูปแบบจากการร่วมกันทำความเข้าใจแนวคิดของนักเรียนในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทศนิยมเพื่อจัดเตรียมสื่อการสอนที่จะรองรับแนวคิดของนักเรียน และสร้างเครื่องมือการประเมินโดยใช้สถานการณ์ปัญหาที่เปิดรับกับสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสดใส ศรีฤตา (2557) ที่กล่าวว่า การประเมินทักษะการคิดจะครอบคลุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ช่วงวางแผนการสอน และจากผลวิจัยนี้ยังพบว่าการวางตำแหน่งในการประเมินเพื่อให้เกิดจุดเน้นในการสังเกตแนวคิดของ

ทีมการศึกษาชั้นเรียนเพื่อนำร่วมกันสะท้อนผล (See) หลังการสอนโดยการสร้างคำอธิบายแนวคิด และปัญหาจากการแก้ปัญหาของนักเรียนและใช้ ข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอน ถัดไปในลักษณะวงจรการศึกษาชั้นเรียน จำนวน 5 วงจร สอดคล้องกับ Black & Wiliam (1998, pp. 139-148) กล่าวว่า ครูจำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้าและความยากลำบากในการเรียนรู้ของ นักเรียน เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงงานของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการและความแตกต่างของ นักเรียน และพบแง่มุมการประเมินตนเองในฐานะ เจ้าของการเรียนรู้ (Assessment as Learning) ในขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด (Do) มีลักษณะการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่ ประกอบไปด้วยบริบทและเงื่อนไขที่จะเปิดโอกาส ให้นักเรียนเข้าร่วมตามมุมมองของตนเองและนำ ปัญหาของตนเองกลับไป โดยนักเรียนจะมีช่วงเวลา แก้ปัญหาของตนเองด้วยตนเองระยะเวลาหนึ่งจน สามารถนำเอาอุปสรรค หรือปัญหาของตนเองนำไปเป็นประเด็นในการเข้าร่วมอภิปรายและตรวจสอบแนวคิดของตนเองและเพื่อน จนสามารถเห็น ความเหมือนหรือความแตกต่างของแนวคิดนำกลับมาปรับปรุงพัฒนาแนวคิดของตนเองสอดคล้องกับ National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) (1989) ที่กล่าวว่า นักเรียนควรที่จะได้รับการส่งเสริมคุณค่าและแม้กระทั่งการสร้างและ แก้ไขข้อผิดพลาดเพื่อให้นักเรียนมั่นใจในความ สามารถในการแก้ปัญหา และสร้างข้อโต้แย้งเกี่ยวกับ ความถูกต้องของคณิตศาสตร์ และนอกจากนั้นใน บริบทการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดมีแง่

มุมการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of learning) ในผลงานวิจัยของจิตจรลดา ใจกล้า (2557) ที่พบว่าการประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้วัตรกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดในรูปของการทดสอบประจำหน่วยในชั้นเรียน หรือการทดสอบระดับนานาชาติ เช่น แบบทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติพื้นฐาน (O-NET) เพื่อรายงานต่อผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดเป็นการเปลี่ยนบทบาทครู ที่ถูกเข้าใจว่ามีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน เปลี่ยนบทบาทเป็นทีมการศึกษาชั้นเรียนที่มีการ ประชุมร่วมกันก่อนการสอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ของ นักเรียนเพื่อออกแบบแผนการสอนโดยสร้าง สถานการณ์ปัญหาที่เปิดรับสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ ให้นักเรียนเข้าร่วมตามความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง มีการอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจของ ปัญหาและแนวคิดของแต่ละคน ช่วยกันปรับปรุง และพัฒนาแนวคิดให้สมบูรณ์ขึ้น สอดคล้องกับ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2561) ที่กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการประเมินเพื่อพัฒนา คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนในลักษณะคำแนะนำที่เชื่อมโยง ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ แก้ไข ความคิด ความเข้าใจเดิมที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งในชั้นเรียน ที่ใช้วัตรกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดนั้นข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนจะอยู่ในรูปแบบที่ นักเรียนโต้แย้งกันโดยมีผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์ ตลอดจนการให้ผู้เรียนสามารถตั้งเป้าหมายและ พัฒนาตนเองได้ และอาจจะกล่าวได้ว่าในชั้นเรียนที่ใช้ การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดให้ความ

สำคัญกับการประเมินเพื่อการเรียนรู้และการประเมินตนเองในฐานะเจ้าของการเรียนรู้ เนื่องจากแนวคิดจากการแก้ปัญหาทั้งหมดเกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมกลุ่มของนักเรียนซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด และผู้สอนเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกันของผู้เรียนและนำเอาข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นมาพัฒนาแผนการสอนต่อไป ตามวงจรของการศึกษาชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้อง Earl (2013) ที่กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญเกี่ยวกับการประเมินในชั้นเรียน คือ การประเมินเพื่อการเรียนรู้และการประเมินตนเองในฐานะเจ้าของการเรียนรู้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินในชั้นเรียนสามารถนำแนวทางการประเมินในงานวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการประเมินในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 การสนับสนุนการประเมินที่หลากหลาย การส่งเสริมการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อให้เห็นภาพรวมที่ครอบคลุมของการเรียนรู้และทักษะของนักเรียนที่จะเป็นประโยชน์ในการออกแบบแผนการสอนที่สอดคล้องกับนักเรียน

1.3 การให้ความสำคัญกับครูและการพัฒนาความรู้ของครู การให้ครูมีทรัพยากรที่เพียงพอในการร่วมกันสร้างแผนการเรียนรู้ที่จะตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน

1.4 การผลักดันให้ครูมีทีมการศึกษาชั้นเรียน เพื่อศึกษาการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึง

การสนับสนุนช่วงเวลาในการวางแผนการสอนร่วมกันของครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งถัดไปสามารถต่อยอดโดยการสร้างวงจรการศึกษาชั้นเรียนให้มีส่วนที่เกี่ยวกับการสอบประจำหน่วยเพื่อให้เห็นแง่มุมทั้ง 3 แง่มุมการประเมินในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ชั้นเรียนที่ใช้วัฏจักรการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดนั้นมุ่งเน้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แก้ปัญหาของตนเองด้วยตนเองผ่านการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด ซึ่งภายในวิธีการแบบเปิดนักเรียนจะมีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาของตนเอง (learning how to learn) ผ่านขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยตนเองและการอภิปรายแนวคิดร่วมกันทั้งชั้นเรียนจนสามารถตระหนักในวิธีการแก้ปัญหาและปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแนวคิดดังกล่าวให้สมบูรณ์ขึ้น กล่าวได้ว่า ชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดมุ่งเน้นไปที่แง่มุมการประเมินตนเองในฐานะเจ้าของการเรียนรู้ นอกจากนั้นยังเสริมบทบาทการปฏิบัติงานของทีมการศึกษาชั้นเรียนในการร่วมพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้เป็นวงจรรายสัปดาห์ในลักษณะแง่มุมการประเมินการเรียนรู้ โดยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. การประเมินตนเองในฐานะเจ้าของการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด หมายถึง การที่นักเรียนได้เข้าร่วมสถานการณ์ปัญหาพร้อมกับการนำปัญหาของตนเอง

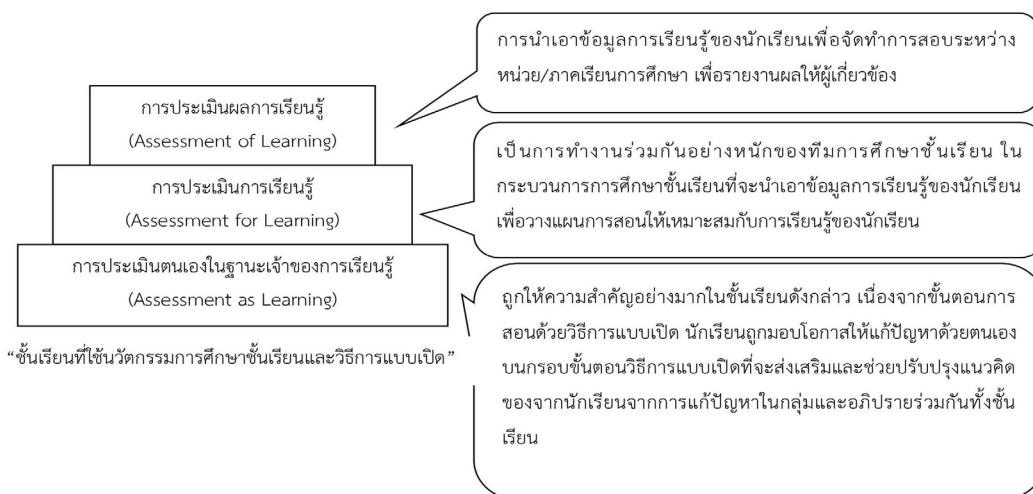

ออกมาเพื่อแก้ปัญหาและอภิปรายร่วมกันเพื่อตรวจสอบวิธีการแก้ปัญหาของตนเองจนสามารถพัฒนาและปรับปรุงแนวคิดของตนเองได้

2. การประเมินการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด หมายถึง การที่ทีมการศึกษาชั้นเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายเกี่ยวกับแผนการเรียนรู้และแนวคิดของนักเรียนที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างแผนการจัดการ

เรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนและร่วมกันสังเกต สะท้อนผลเกี่ยวกับการสอนเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาแผนการเรียนรู้เป็นวงจร

3. การประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด หมายถึง การสอบข้อสอบมาตรฐานทั้งในระดับโรงเรียนเพื่อรายงานผลลัพธ์ของการเรียนรู้เมื่อเทียบกับมาตรฐานให้กับผู้เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2561). *เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง นวัตกรรมการประเมินการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในกิจกรรมอบรมหลักสูตรเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สายการสอน ปี 2561*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2564). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดด้วยวิธีการแบบเปิด (Open Approach). *เอกสารประกอบการประชุมการเปิดชั้นเรียนระดับชาติครั้งที่ 14, 23-24 มีนาคม 2567*, (หน้า 1-147). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จิตรลดา ใจกล้า. (2557). การประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนที่ใช้วัดกรรมการศึกษาชั้นเรียน และวิธีการแบบเปิด. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สดี ไชยสุตา. (2557). การใช้การประเมินระหว่างการสอนของครูเพื่อปรับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Black, P. & Wiliam, D. (1998). Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment. *The Phi Delta Kappan*, 80(2), 139-148.

Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). *Active learning: creating excitement in the classroom*. Washington DC: School of Education and Human Development, George Washington University.

Cronbach, L. J. (1984). *Essentials of psychological testing*. New York: Harper & Row.

Dugan, J. E. (1955). Audio-Visual Methods in Teaching, Revised Edition, by Edgar Dale. The Dryden Press, 520 pp. *The Educational Forum*, 19(2), 244.

Earl, L. M. (2013). *Assessment as learning: using classroom assessment to maximize student learning (Second)*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. Reston, VA: Council.

Wiliam, D. (2011). *Embedded formative assessment*. Retrieved from https://cloudfront-s3.solutiontree.com/pdfs/Reproducibles_EFA/The-Main-Idea-Embedded-Formative-Assessment-March-2013.pdf

การศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย*

An Analytical Study of Gods in Hindu Philosophy That Influence Thai Society

วิจิตตรี ธรรมรักษ์, สุวิน ทองปั้น และจักรวรสรรณ วงศ์พวงวัน
Wijittree Dhammarak, Suwin Thongpan and Chakkapan Wongpornpavan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Wijittree999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู 2) ศึกษาเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย 3) วิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระเวท และเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

- ปรัชญาฮินดูกล่าวถึงเทพเจ้ามีอยู่ในสภาวะจิตซึ่งเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นสิ่งที่อยู่ชั่ววันรันดร์ เป็นสัพพัญญู เป็นผู้มีอำนาจไร้ขีดจำกัดสามารถบันดาลให้สรรพสิ่งเป็นไปตามอำนาจของตน ทรงสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง ทรงเป็นผู้สร้าง ผู้ทำลาย และผู้ปกครองหรือผู้รักษาสรรพสิ่งให้คงอยู่
- เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมีอยู่ 3 องค์ใหญ่ คือ 1) พระพรหมซึ่งเป็นพระเจ้าผู้สร้าง 2) พระศิวะซึ่งเป็นพระเจ้าผู้ทำลาย และ 3) พระนารายณ์ซึ่งเป็นพระเจ้าผู้รักษา เทพเจ้าทั้งสามองค์นี้เรียกว่าตรีมูลติ ส่วนเทพเจ้าองค์อื่นๆ เป็นเทพเจ้าที่เป็นบริวาร เช่น พระพิฆเนศ เจ้าแม่อุมา เป็นต้น ซึ่งเทพเจ้าเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท ถึงแม้ว่าคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูก็ยังมามีอิทธิพลสังคมไทยเป็นอย่างมากจนทำให้เทพเจ้าเหล่านี้กลายมาเป็นวิถีชีวิตของคนไทย
- วิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ในประเด็นที่คนไทยนำเอาเทพเจ้าที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาฮินดูมาเป็นแนวคิดในการแสดงออกและการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดย

*ได้รับบทความ: 5 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567
Received: September 5, 2023; Revised: March 30, 2024; Accepted: March 30, 2024

การนำความเชื่อมาเป็นข้อกำหนดหรือเป็นกฎระเบียบของสังคม และเป็นสัญลักษณ์ที่นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการเมืองการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านศิลปะ 4) ด้านวัฒนธรรมประเพณี 5) ด้านการดำรงชีวิต

คำสำคัญ: เทพเจ้า; ปรัชญาฮินดู; อิทธิพล; สังคมไทย

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the concepts of gods in Hindu philosophy, 2) to study the influences of gods in Hindu philosophy on Thai society, and 3) to analyze the influences of gods in Hindu philosophy on Thai society. It is documentary research. Collect information from primary are Vedas and secondary documents. Descriptive data were analyzed according to the inductive principle.

The results showed that:

1. Hindu philosophy states that gods exist in an abstract mental state. is something that is beyond nature It is something that exists eternally, is omniscient, has limitless power, able to influence all things according to his power. He was everywhere. He is the creator, destroyer, and ruler or preserver of all things.

2. There are 3 major deities in Hindu philosophy that influence Thai society: 1) Brahma, the creator, 2) Shiva, the destroyer, and 3) Vishnu, the preserver. These three gods are called Trimulti. The other gods are gods who are attendants such as Ganesha, Uma goddess, etc. The gods knew about the miracles in the Vedic legends so that Thai people could gain respect, but the gods in the gospels were so ignorant of Thai society that the Greek gods became the stories of the Thai people.

3. Analyze the gods in Hindu philosophy that influence Thai society. In the issue of Thai people adopting the gods that appear in Hindu philosophy as concepts for expression and conduct in daily life. By using beliefs as requirements or rules of society. And it is a symbol that leads to the behavior of people in society in 5 areas as follows: 1) Politics and government 2) Education 3) Arts 4) Culture and traditions 5) Living.

Keywords: God; Hindu philosophy; influence; Thai society

1. บทนำ

เทพเจ้าเป็นสิ่งที่มืออยู่กับมนุษย์โลกมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ ชาวอินเดียมีความเชื่อเทพเจ้ามาตั้งแต่บรรพบุรุษ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้มีเทพเจ้าจำนวนมากจนนับไม่ถ้วน ซึ่งมีหลักฐานปรากฏชัดเจนในคัมภีร์พระเวท จนมีคำกล่าว่ว่าประเทศอินเดียเป็นดินแดนต้นกำเนิดของเทพเจ้าทั้งหลาย และเทพเจ้าที่มีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดียได้มีอิทธิพลต่อ สังคมไทยในหลายด้าน สำหรับแนวคิดเรื่องเทพเจ้าซึ่งเป็นการเชื่อที่มีลักษณะเป็นวิญญาณนิยม (Animism) คือเชื่อว่าวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในสิ่งที่ตนนับถือ ซึ่งสามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงเกิดมีพิธีบูชาบวงสรวงเพื่อเอาใจวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ไม่ให้ดลบันดาลโทษภัยแก่มนุษย์ และเพื่อให้ดลบันดาลแต่คุณความดีแก่มนุษย์ จนในที่สุดวิญญาณศักดิ์สิทธิ์นั้นได้รับการยกย่องขึ้นเป็นเทพเจ้า และเชื่อว่าไฟเป็นทูตของเทพเจ้า ดังนั้น จึงทำการบูชาเทพเจ้าด้วยการนำเครื่องบูชาทั้งหลายเผาไฟ เพราะเชื่อว่า 1) เทพเจ้าได้เสวยแล้ว และ 2) ควันไฟที่ลอยขึ้นไปนั้นเป็นสื่อระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าเทพเจ้าที่ตนเคารพนับถือนั้น สถิตอยู่บนสวรรค์หรือบนยอดเขาสูง เช่น ยอดภูเขาหิมาลัย (สุนทรณ รัชชี, 2537)

แนวคิดเรื่องเทพเจ้าของชาวอินเดียได้มีอิทธิพลต่อแนวคิดของชนชาติตะวันออกมาก เพราะประเทศอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมของสายตะวันออก เทพเจ้าของชาวอินเดียจะมีหลักฐานปรากฏชัดเจนอยู่ในปรัชญาฮินดู และปรัชญาฮินดูมีพัฒนาการมาจากการผสมผสานกัน

ระหว่างแนวความคิดของ 2 ชนเผ่า คือ คนพื้นเมืองเดิม เรียกว่า มีลักษณะบ้าง ทัสยูบ้าง ดราวิเดียนบ้าง กับชนเผ่าอารยัน โดยถือว่าแนวคิดของคนพื้นเมืองเดิม เป็นระบบแนวคิดที่เกิดขึ้นก่อนแนวคิดที่ยึดถือตามคัมภีร์พระเวท และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก คือ แนวคิดทางปรัชญาและศาสนาของคนพื้นเมืองเดิมของอินเดียก่อนที่พวกอารยันจะอพยพลงมายึดครองนั้น คือ แนวคิดความเชื่อที่เคารพนับถือและบูชาโลกธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมทั้งต้นไม้ใหญ่และภูเขา

สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าเป็นอย่างมาก และเทพเจ้าจะมีอิทธิพลต่อคนไทยไม่ว่าจะเป็นด้านแนวคิด ปรัชญา ความเชื่อ จนกลายมาเป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่มีความเป็นอยู่ที่มีความผูกพันอยู่กับเทพเจ้าตั้งแต่เกิดจนตาย เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย สังคมไทยแม้จะมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ แต่ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าก็ยังมิถอย เช่น ความเชื่อในเรื่องกษัตริย์ว่าเป็นสมมุติเทพ ความเชื่อในพระอูมา พระพิฆเนศ เป็นต้น จนถึงกับมีเทวสถานในการจัดพิธีกรรมบูชาเทพเจ้า วรรณคดีคือศิลปกรรมประเภทหนึ่ง ที่สร้างสรรค์จากความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ ถ่ายทอดทางภาษาให้ผู้อ่านได้รับรู้ เข้าใจ เกิดอารมณ์สะท้อนใจไปตามถ้อยคำ และเรื่องราวต่างๆ

ในประเทศไทยมีการสร้างเทวสถานจำนวนมากมาย และยังมีการสร้างเทพเจ้าในวัดวาอาราม เพื่อเป็นสิ่งบูชาสักการะขอพรเพื่อเป็นความมงคลแก่ชีวิต เพื่อการสักการะในการขอให้เทพเจ้าประทานความสุข ขอความมั่งคั่งความร่ำรวยจาก

เทพเจ้า รวมถึงการขอความสมหวังสมความปรารถนา อธิฐานขอทรัพย์โชคลาภ เพื่อให้เทพเจ้าประทานพรให้สมหวัง เพื่อให้เทพเจ้าทรงปกป้องคุ้มครอง รวมถึงการกราบไหว้บูชาเพื่อให้เทพเจ้าช่วยทำลายศัตรู ขอพรให้ชนะศัตรู และการบูชาที่มีมากมายหลากหลายองค์เทพนั้น เราสักการะเทพจากคำบอกเล่า สักการะตามคำแนะนำกันปากต่อปาก จากสื่อชวนเชื่อ จนกระทั่งมาศรัทธาด้วยตนเอง เพราะได้สมพรปรารถนา ที่เป็นพรที่เห็นและสัมผัสได้ในชาตินี้เท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยนั้น ควรศึกษาในส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นแนวคิดเรื่องเทพเจ้าอย่างแท้จริง เพราะองค์ความรู้ในส่วนนี้มีผู้สนใจศึกษาและเผยแพร่ น้อยมาก ที่เห็นชัดเจนว่า เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ซึ่งคนไทยได้นำเอาเทพพระเจ้ามารับเป็นแนวคิดมาสู่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นกฎระเบียบของสังคม และเป็นสัญลักษณ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ

เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูมีอิทธิพลต่อสังคมไทยตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ปรากฏชัดเจน คือ เทพเจ้ามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และด้านการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทย จนนำไปสู่การกำหนดโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ เอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่วนหนึ่งสะท้อนออกมาทาง วรรณคดีวรรณคดีของไทยหากนับตั้งแต่พื้นฐานความเป็นมาของชาติไทย ที่เริ่มตั้งแต่สุโขทัยเป็นราชธานี จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ได้สะท้อน

ถึงสภาพสังคมค่านิยมในด้านความเป็นอยู่ และศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ (นราวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2562, หน้า 69-82)

ในด้านวรรณคดีไทยหลายเรื่องมักจะมีตัวละครที่เป็นเทพเจ้าปรากฏอยู่ เช่น พระนารายณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ พระอินทร์ในเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก พระยมในเรื่องสวาทรี เป็นต้น แต่เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่มีความสำคัญที่เป็นที่นิยม อ่อนนอบนุชากัน มากที่สุด ได้แก่ พระอิศวร พระพรหม และพระนารายณ์ เพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้บันดาลความทุกข์ ความสุข การเกิด การตาย ให้มากที่สุด กล่าวกันว่า พระพรหมทำหน้าที่เป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง พระนารายณ์ หรือพระวิष्ณุทำหน้าที่เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง รักษา ส่วนอิศวรหรือพระศิวะทำหน้าที่เป็นผู้ทำลายล้างโลกและจักรวาล เพื่อก่อให้เกิดการสร้างกับใหม่ (ธนาภิต, 2546, หน้า 25) จึงมีผู้คนเคารพศรัทธา ยึดโยงผสมผสานกับพิธีกรรมในสังคมไทย จนเกิดความเชื่อ ว่ากษัตริย์คือสมมุติเทพที่ลงมาปกปักษ์รักษาโลก แม้ว่าประเทศไทยจะมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีคนนับถือเป็นจำนวนมาก แต่ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า บางองค์ก็ยังฝังแน่นไม่เปลี่ยนแปลง (นราวัลย์ พูลพิพัฒน์, หน้า 69-82) ที่เห็นชัดเจนว่าเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ซึ่งคนไทยได้นำเอาเทพเจ้ามาเป็นแนวคิดมาสู่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นกฎระเบียบของสังคม และเป็นสัญลักษณ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการเมืองการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านศิลปะ 4) ด้านวัฒนธรรมประเพณี และ 5) ด้านการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทย

จากประเด็นที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เพื่อให้ได้น่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู
2. เพื่อศึกษาเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐม (Primary Sources) คือ ข้อมูลจากคัมภีร์พระเวทที่เป็นภาษาอังกฤษและคัมภีร์พระเวทที่แปลเป็นไทย และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิแล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบข้อมูลระหว่างข้อมูลที่ได้จากเอกสารปฐมภูมิกับเอกสารทุติยภูมิ แล้วเลือกเอาเฉพาะข้อมูลที่ตรงกันมาวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกันจะนำไปเพื่อการศึกษาต่อไป หลังจากได้ข้อมูลที่ตรงกันแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการพรรณตามหลักอุปนัยวิธี ในประเด็นเกี่ยว

กับเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ใน 5 ด้าน 1) ด้านการเมืองการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านศิลปะ 4) ด้านวัฒนธรรมประเพณี และ 5) ด้านการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ มีผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสามารถสรุปออกมาประเด็นๆ ได้ดังนี้

1.1 เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูในคัมภีร์พระเวท เวทานตะ มีนางสา และโยคะ ได้กล่าวถึงเทพเจ้าที่แตกต่างกันไปตามความคิดเห็นตน ตามคัมภีร์ที่ตนศึกษา จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มพหุเทวนิยม เป็นกลุ่มที่เชื่อว่าเทพเจ้ามีหลายองค์ ซึ่งแต่ละองค์ก็ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไป 2) กลุ่มเอกเทวนิยม เป็นกลุ่มที่เชื่อว่าเทพเจ้ามีองค์เดียวองค์ ส่วนที่เห็นเทพเจ้าหลายองค์เป็นเพียงการแปลงร่างของเทพเจ้าองค์เดียวเท่านั้น

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง ปรัชญาฮินดูเดียวที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พระเวทได้กล่าวถึงเทพเจ้าที่เป็นองค์หลักอยู่ 3 องค์ ได้แก่พระพรหม ซึ่งเป็นพระผู้สร้าง พระวิษณุหรือพระนารายณ์ ซึ่งเป็นพระผู้รักษา และพระศิวะ ซึ่งเป็นพระผู้ทำลาย เทพเจ้าทั้งทั้ง 3

องค์ในการแปลงร่างของเทพเจ้าองค์เดียว ซึ่งการกระทำอย่างนี้เรียกว่า ตรึงรูป เปลี่ยนจากร่างหนึ่งเป็นสามร่าง แนวคิดนี้ปรัชญาอินเดียใช้อธิบายการเกิดขึ้น (พระพรหม) ตั้งอยู่ (พระนารายณ์) และดับไป (พระศิวะ) ของโลกและจักรวาล ดังนั้นเทพเจ้า 3 องค์นี้มีอยู่เพื่อรักษาความสมดุลของโลกและจักรวาล

1.3 ความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมการบูชาเทพเจ้าเป็นการกระทำที่ดีที่ศาสนิกชนจะต้องปฏิบัติ การบูชาเทพเจ้านั้นจะประทานพรและทำให้มนุษย์มีความสุขและประสบผลสำเร็จในชีวิตตามที่ตนต้องการและทั้งหมดที่เกิดขึ้นในปรัชญาฮินดูล้วนมาจากแนวคิดที่เป็นระบบที่ได้มีการพัฒนามาเรื่อยๆจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็จะยังคงอยู่อย่างยาวนานและยังเป็นพื้นฐานสู่การพัฒนาให้กับแนวคิดอื่นๆ ได้อีกด้วย ซึ่งในแต่ละข้อเมื่อพิจารณาแล้วล้วนเป็นการอธิบายเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำความจริงแท้สูงสุดในศาสนาซึ่งเริ่มตั้งแต่ระบบพหุเทวนิยม (Polytheism) หรือ การนับถือเทพเจ้าหลายองค์ เทพแต่ละองค์เป็นตัวแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติ กลายมาเป็นเอกเทวนิยมที่นับถือเทพเจ้าเพียงองค์เดียว จนสุดท้ายมาเป็นเอกนิยมที่มีความเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายในสากลจักรวาลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แนวคิดเรื่องเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูเกิดจากความเชื่อเทพเจ้า คือพระนารายณ์ (หรือพระวิष्ณู) เป็นเทพสูงสุด และก็ยังนับถือเทพอื่นๆ ทั้งนี้พระองค์ถือว่าเป็นเทพแห่งการคุ้มครองปกป้องรักษาโลก นอกจากนี้เทพเจ้าเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้มีความสามารถที่ไม่มีที่สิ้นสุด การนับถือเทพเจ้านั้น

ได้รับอิทธิพลจากการบูชาบิดามารดา เมื่อบุตรบูชาบิดามารดาย่อมได้รับพรจากบิดามารดาด้วยดังนั้นจึงมีการบูชาเทพจุฑาหารดาด้วยกล่าวคือเทพเจ้านั้นจะคุ้มครองดูแลเหล่าสรรพสัตว์ให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย

การสวดบทสวดสรรเสริญเทพเจ้านั้นเป็นการสวดสรรเสริญเพื่อให้เทพเจ้าพอใจและประทานพร ประทานความสมหวัง ประทานความสำเร็จ ให้เห็นผลในชาตินี้ และแนวคิดการบูชาเทพเจ้าจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำหน้าที่สอนบุคคลให้เข้าใจหลักธรรมที่แทรกซึมอยู่ตามรูปแบบการแสดงความเคารพด้วยการบูชา ที่ต่างกันไปตามท้องถิ่น อันเป็นภาพที่ต่างกันในสังคม แนวคิดการบูชาเทพเจ้าฮินดูนี้ถือเป็นความเชื่อหนึ่งของผู้นับถือเทพเจ้าฮินดู และในขณะเดียวกันก็ถือว่าเป็นหลักในการดำรงชีวิตและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา

เทพเจ้าฮินดูได้ผ่านกระบวนการพัฒนาทางแนวคิดมาเป็นเวลาอันยาวนาน หลายยุคหลายสมัย โดยความเชื่อและการรับรู้ของสังคมที่กล่าวว่า พระพรหมทำหน้าที่เป็นพระผู้สร้าง พระอิศวรทำหน้าที่ผู้ทำลาย และพระนารายณ์ทำหน้าที่ปกป้องรักษาคุ้มครองโลก ปรัชญาฮินดูจึงมีพัฒนาการไปตามตามยุคสมัยที่ต่างกันไปตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท เช่น เวทานตะ มีมางสา และโยคะ เป็นต้น

ประเทศอินเดียสมัยนี้แบ่งเป็นยุคอินเดียภาคเหนือกับอินเดียภาคใต้ นับถือพระศิวะ เพราะถือว่าพระองค์เป็นเทพแห่งภูเขา ภาคใต้ส่วนใหญ่ นับถือพระวิष्ณูเพราะถือว่าเป็นเทพเจ้าแห่ง

ท้องทะเล พระวิษณุที่มีแนวคิดเรื่องอวตารซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีแล้วตามความเชื่อในไภษณพิกาย พระศิวะตามความเชื่อไศวนิกายซึ่งการลงมาของเทพเจ้าแต่ละองค์นั้นมีความแตกต่างกันตามแต่ละสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็น พระพรหมทรงมีนามหลากหลายตามกำเนิดของพระองค์ แต่ที่ได้รับการขนานนามมากที่สุดคือ ประชาบดี (พระผู้เป็นใหญ่ในประชา) และสยัมภู (เกิดขึ้นเอง) ในส่วนรายละเอียดที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ของพระพรหม พระองค์ประทับอยู่ ณ พรหมโลก คู่กับพระชายาพระนามว่า “สรัสวดี” ความเชื่อเกี่ยวกับพระพรหมในตอนต้นของพระเวทไม่ได้มีการกล่าวถึงนามพระพรหมไว้ แต่มาปรากฏเมื่อตอนที่เป็นศาสนาพราหมณ์แล้ว เป็นเทพเจ้าที่ได้รับการนับถือของพราหมณ์เป็นอย่างมาก เพราะในอดีตถือว่าพระองค์เป็นผู้สร้างโลกพระองค์ พระศิวะเป็นเทพเจ้าที่ศาสนาฮินดูให้การเคารพและศรัทธา

นอกจากรูปเคารพของพระองค์ตามปกติแล้วพระองค์ยังมีสัญลักษณ์เป็นสัญลักษณ์ตนเอง สืบเนื่องมาจากความเชื่อเดิมแถบลุ่มแม่น้ำสินธุแสดงออกให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นบ่อเกิดของสิ่งมีชีวิตทั้งปวงในโลก นอกจากนี้ยังเป็นมหาเทพอีกองค์หนึ่งในสาม บางแห่งเรียกพระองค์ว่า “มหาเทพ” พระองค์ได้รับขนานนามว่าเป็นผู้ทำลาย พระนางปารวตี หรือพระนางอุมาทวีเป็นชายาของพระศิวะ ภาพของพระนางที่ปรากฏจะมีทั้งภาพที่สวยงามและดุร้าย พระองค์มีโอรสกับพระศิวะ 2 องค์ คือ พระคเณศ และพระขันทุมาร พระพิฆเนศ พระพิฆเนศเป็นโอรสของพระศิวะและพระนางปารวตีโดยมีรูปเศียรเป็นช้าง

มี 4 กร 4 พระวรกาย มีสีแดงโดยปกติ แต่จะแตกต่างกันไปตามลักษณะกายที่ปรากฏตามความเชื่อที่แตกต่างกันไป พระตรีมูรติ คัมภีร์ของศาสนาฮินดูมีทั้งสอดคล้องกันและแตกต่างกัน พระองค์ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับการอวตารลงมาพร้อมกันของเทพเจ้าทั้งสามองค์ (พระพรหม, พระวิษณุ และพระศิวะ) นอกจากมีการนับถือพระตรีมูรติที่มีกลุ่มไภษณพิกาย (Vishnu) หรือวิษณุพิกาย นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพสูงสุดและไศวนิกาย (Shiva) หรือศิวะพิกาย นับถือพระศิวะหรือพระอิศวรแล้วศาสนาฮินดูยังมีการนับถือเทพบริวารอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นเทพบริวาร เช่น พระอินทร์, พระอัคนี, พระยม, พระสุริยะ, พระวรุณ, พระวาโย, พระกুবเระ และโสมเทพ เป็นต้น เทพบริวารชั้นรองอื่นๆ เช่นครุฑ หรือนาค ซึ่งคัมภีร์ทางศาสนาฮินดูกล่าวว่า นาคเป็นสัตว์กึ่งเทพ และเหล่าอสูรและสิ่งชั่วร้าย

ในชมพูทวีป จึงรับเอาความเชื่อและพิธีกรรมของพราหมณ์เข้ามาไว้ การรับเข้ามานี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดขึ้นระหว่างกษัตริย์ในดินแดนแถบนี้กับอินเดีย ลักษณะของความเชื่อโดยทั่วไปของยุคนี้คงเป็นการผสมผสานกันระหว่างผี พุทธ และพราหมณ์ โดยพราหมณ์ถูกนำมาใช้เพื่อการส่งเสริมพระราชอำนาจ และเพิ่มความยิ่งใหญ่อลังการให้กับศาสนาผีที่มีอยู่เดิม

ประเทศไทยได้รับปรัชญาฮินดูตั้งแต่มุขโหล่ก่อนประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยและอยุธยา ในการตั้งเมืองใหม่ในสมัยราชกาลที่ 1 พระราชาได้ทรงฟื้นฟูสนับสนุนศิลปวัฒนธรรม และพระราชพิธี

ให้พราหมณ์จากภาคใต้และจากที่อื่นๆ ที่ลี้ภัยสงครามกลับมารับราชการสนองบรมราชโองการเป็นพราหมณ์ประจำราชสำนักปฏิบัติพระราชพิธีสำหรับพระองค์ฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และอักษรศาสตร์

2. เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย พบว่า ประเทศไทยได้รับแนวคิดปรัชญาฮินดูมาตั้งแต่ยุคก่อนสุโขทัย และปรัชญาฮินดูยังไม่เคยหายไปจากประเทศไทย เมื่อเป็นเช่นนี้แนวคิดเรื่องเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูจึงมีอิทธิพลต่อคนไทยมาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำวิจัย ผู้วิจัยจึงแบ่งอิทธิพลแนวคิดปรัชญาฮินดูที่มีต่อสังคมไทยออกเป็น 4 ยุคดังนี้

2.1 อิทธิพลแนวคิดปรัชญาฮินดูสมัยสุโขทัย นักประวัติศาสตร์ส่วนมากสันนิษฐานว่าศาสนาพราหมณ์เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยก่อน สมัยสุโขทัย ซึ่งมีหลักฐานคือ โบราณสถานและรูปสลักเทพเจ้าเป็นจำนวนมาก ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนา เช่นรูปสลักพระนารายณ์ 4 กร ถือสังข์ จักร คชชา ดอกบัว สวมหมวกกระบอกเข้าใจว่าน่าจะมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 9-10 หรือเก่าไปกว่านั้น (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร) นอกจากนี้ได้พบรูปสลักพระนารายณ์ทำด้วยศิลา ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โบราณสถานที่สำคัญที่ขุดพบ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี เทวสถานเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในสมัยสุโขทัย ศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ควบคู่ไปกับพุทธศาสนาในสมัยนี้มีการค้น

พบเทวรูป รูปพระนารายณ์ รูปพระอิศวร รูปพระพรหม รูปพระแม่อุมา รูปพระหริหระ

ประเทศไทยได้รับอิทธิพลแนวคิดพราหมณ์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนถึงสมัยสุโขทัย ในสมัยสุโขทัยที่เห็นได้ชัดเจนคือการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานพระราชพิธีจะมีการประกอบพิธีกรรมตามคติความเชื่อแบบพราหมณ์ ในคราวสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยเป็นราชธานี ก็มีการประกอบพระราชพิธีตามแบบพราหมณ์ โดยมีพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมตามคติความเชื่อแบบพราหมณ์ผสมกับความเชื่อแบบดั้งเดิมคือมีการบูชาผีหรือบวงสรวงผีด้วย เพื่อบอกกล่าวผีและเทพเจ้า และอัญเชิญผีและเทพเจ้าให้มาเป็นผู้รักษาบ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัยจากข้าศึกและเพศภัยต่างๆ แม้แต่การออกศึกสงครามแต่ละครั้งก็ต้องมีการทำนายทายทักจากพราหมณ์กำหนดดวงชะตา โดยมีพราหมณ์เป็นผู้รับสนองบรมราชโองการ ตลอดจนแต่งตั้งให้มีพราหมณ์ประจำราชสำนักปฏิบัติพระราชพิธี และเป็นผู้ฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีสมัยสุโขทัยจะมีหลักฐานปรากฏชัดเจนคือมีการสร้างรูปของเทพเจ้าหรือเทวาลัยไว้บนกำแพงเมือง ชุมประตู่ และมีการสร้างเทวสถานไว้เป็นที่สักการบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลต่อบ้านเมืองและประชาชนทั่วไป

2.2 อิทธิพลแนวคิดปรัชญาฮินดูในสมัยอยุธยา ในสมัยอยุธยามีความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาพราหมณ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยา, เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองรามนครแห่งอินเดีย เจ้าเมืองรามนครได้ส่งพราหมณ์ให้มาเผยแพร่ศาสนาและสั่งสอนวิทยาการต่างๆ เป็นอย่างดีด้วยและ

พราหมณ์เหล่านี้ก็จะเข้ามารับใช้ในราชสำนัก กรุงศรีอยุธยาโดยเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ตามลัทธิ พราหมณ์ในวงราชการและในราชสำนักด้วย ในฐานะตำแหน่งพราหมณ์บุโรหิต ทำหน้าที่เป็น พระอาจารย์สอนศิลปวิทยาการต่างๆ เช่น สอน ศิลปศาสตร์ สอนเพลงอาวุธ โหราศาสตร์และ แพทย์ศาสตร์ เป็นต้น

ในสมัยอยุธยามีการบูชาพระคเณศ ปรากฏชัดเจนมากกว่าในสมัยสุโขทัย ส่วนหนึ่งอาจ เป็นเพราะพราหมณ์เข้ามามีบทบาทสำคัญในราช สำนัก โดยได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ และมีการอพยพจากพราหมณ์เข้ามาอยู่ในสังคม ไทยมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่คติความ เชื่อในการเคารพและการบูชาพระคเณศรวมถึง เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ผ่านพระราชพิธี พิธีกรรม และวรรณคดีต่างๆ จึงทำให้พระคเณศเริ่ม เป็นที่รู้จักและแพร่หลายในสังคมไทยมากขึ้น ทั้งใน ฐานะเทพเจ้าผู้จัดอุปสรรค เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยา และเทพเจ้าแห่งช้าง (พระเทวกรรม) ชื่อน่าสังเกต ความเชื่อที่พระคเณศเป็น “เทพเจ้าแห่งอุปสรรค” ตามคติความเชื่อในสังคมฮินดูอาจเปลี่ยนแปลงขึ้น ในสมัยนี้ เนื่องจากสังคมไทยให้การเคารพนับถือ ผู้อาวุโส และพระคเณศก็ทรงเป็นเทพเจ้าที่มี บทบาทสำคัญทางศาสนา โดยเป็นปฐมแห่งเทพที่ ต้องได้รับการบูชาก่อนเทพเจ้าอื่นๆ หรือแม้แต่พระ เป็นเจ้า ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และมี ประวัติมาอย่างยาวนาน สังคมไทยจึงให้ความเคารพบูชาพระองค์ในฐานะ “เทพเจ้าผู้อยู่เหนือ อุปสรรค” หรือ “เทพเจ้าผู้จัดอุปสรรค

2.3 อิทธิพลแนวคิดปรัชญาฮินดูใน

สมัยธนบุรีในปีพุทธศักราช 2310 เมื่อกรุงศรีอยุธยา พ่ายแพ้ในสงครามแก่พม่า เมืองถูกเผา ขนบ ธรรมเนียมประเพณีตำรับตำราต่างๆ ในการ ประกอบพระราชพิธีเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ ได้ถูกทำลายไปจำนวนมาก แต่ก็ยังมีหลักฐานระบุ ว่าโบสถ์พราหมณ์ได้ถูกสร้างขึ้นครั้งแรกหลังจาก เสียกรุงในสมัยกรุงธนบุรี นายธนอร์มันบาร์ตเลต์ ซึ่ง เคยพำนักอยู่เมืองไทยได้บันทึกไว้ว่าเทวสถานโบสถ์ พราหมณ์ในปีพุทธศักราช 2323 ตรงกับสมัยธนบุรี ในสมัยธนบุรี ถึงแม้ว่าอาคารสถานที่ ศิลป วัฒนธรรมจะถูกทำลายไปกับการที่กรุงศรีอยุธยา ถูกเผา แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถเผาได้และไม่สูญหายไปกับการเผาคือความเชื่อ ความศรัทธาต่อเทพเจ้า ไม่เคยหายไปจากคนไทย เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้าง เมืองใหม่คือกรุงธนบุรี จึงเป็นการสร้างตามคติ ความเชื่อของพราหมณ์ ซึ่งเราจะเห็นได้ชัดเจนว่า ในสำนักพระราชวังจะมีโหราจารย์ประจำ เป็นผู้ กำหนดวันเวลา เป็นผู้ชี้หรือกำหนดสถานที่สร้าง พร้อมทั้งประกอบพิธีกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พิธีกรรมก่อนการสร้างและพิธีหลังการสร้าง เสร็จ รวมทั้งสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้เป็นที่เคารพสักการ บูชา ซึ่งการกำหนดสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มาจาก โหราจารย์ทั้งสิ้น

2.4 อิทธิพลแนวคิดปรัชญาฮินดูใน สมัยรัตนโกสินทร์ พราหมณ์ยุครัตนโกสินทร์ได้แบ่ง ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) พราหมณ์พิธี 2) พราหมณ์โหราจารย์ 3) พราหมณ์พฤติบาท โดยมีหน้าที่หลักสำคัญได้แก่เป็นครูของพระมหากษัตริย์ สอนใช้ศาสตราวุธและเวทย์มนต์ต่างๆ ปกษาราชการแผ่นดิน ถวายคำแนะนำเรื่องการ

บริหารบ้านเมือง ทำนายดวงชะตาเหตุการณ์บ้านเมืองประกอบพิธีกรรมต่างๆ อำนาจความสวัสดิ์ในการรบ เป็นผู้พิพากษาคดีความ เป็นราชทูต ส่วนในรัตนโกสินทร์ตอนกลางตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ในบางอย่างเน้นพิธีกรรม บวงสรวงเทวดาอารักษ์ ให้คำปรึกษาพระเจ้าแผ่นดินบางเรื่อง ในช่วงรัชกาลที่ 7 จนถึงปัจจุบัน พราหมณ์ยังทำหน้าที่ทางพิธีกรรมเป็นหลัก เช่น พิธีมงคลแรกนาขวัญ เป็นต้น แต่บทบาทด้านอื่นๆ ถูกลดลงไปตามกาลสมัยนั่นเอง

3. วิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย คือศาสนาพราหมณ์เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่ยุคก่อนสุโขทัยและไม่เคยหายไปจากดินแดนแห่งนี้ จึงทำให้เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอิทธิพลเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมกับการศึกษาจากโบราณสถานประกอบ ทำให้พบว่าเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยนั้นมีอยู่หลายด้าน แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพียง 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการเมืองการปกครอง ประเทศไทยมีระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ และกษัตริย์จะดำรงอยู่ในฐานะประมุขสูงสุดของประเทศ กษัตริย์เปรียบเสมือนองค์จ้ำแลงของเทพเจ้าหรือเป็นอวตารของพระเจ้าที่ลงมาดูแลความสุขทุกข์ของปวงชนชาวไทย ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู เพราะฮินดูเชื่อว่าพระเจ้าเป็นสิ่งสูงสุดในฐานะเป็นผู้สร้าง และผู้ดูแล สำหรับการปกครอง

ไทยที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาฮินดู เช่น การตั้งชื่อเมืองก็เอาชื่อตามตำนานฮินดู และการตั้งชื่อกษัตริย์ก็ใช้พระนามของพระวิษณุมาตั้งเป็นชื่อเรียกของนามพระมหากษัตริย์ เช่น KING RAMA 9-10 ในปรัชญาฮินดูเชื่อว่าพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าผู้ปกครองโลกและจักรวาล พระองค์ทรงเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของสรรพสิ่งหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพระองค์ทรงเป็นราชาของสรรพสิ่ง ส่วนพาหนะของพระนารายณ์คือครุฑ และแนวคิดเรื่องพระนารายณ์ ได้มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองไทย คือระบบการปกครองไทยเชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นองค์สมมติเทพของพระนารายณ์ ดังนั้น พาหนะของกษัตริย์ไทยจึงใช้ครุฑเป็นพาหนะ เมื่อพระองค์เสด็จไป ณ ที่ใดจะใช้ครุฑเป็นพาหนะเดินทาง ถ้าพระองค์เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งจะมีครุฑเป็นตราประจำรถพระที่นั่งซึ่งติดอยู่หน้ารถนั้นก็หมายความว่าพระองค์ใช้ครุฑเป็นพาหนะในการเสด็จนั่นเอง ส่วนหน่วยงานราชการต่างๆ ก็ได้รับอิทธิพลแนวคิดจากเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู โดยการนำเอาเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูมาทำเป็นตราสัญลักษณ์ประจำหน่วยงาน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ใช้รูปพระพิรุณทรงนาค ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งฝน กระทรวงคมนาคม เป็นรูปพระรามทรงรถ กระทรวงพาณิชย์ เป็นรูปพระวิษณุกรรม เป็นต้น

3.2 ด้านการศึกษาจากหลักฐานที่ปรากฏเทพเจ้าในด้านการศึกษารักจะพบกับพระวิษณุกรรมจะถูกสร้างตามสถานศึกษาสาขาทางช่างทุกสถาบัน ท่านเป็นที่เคารพนับถือของวงการงานวิศวกรรมงานช่างการก่อสร้าง ช่างไทยในแขนง

สาขาต่างๆ นั้น ได้ให้ความเคารพบูชาต่อพระ
วิศวรรกรรมในฐานะครูช่าง หรือเรียกได้อีกอย่างว่า
เทพแห่งวิศวรรกรรมของไทย โดยนิยมสร้างอยู่สอง
ท่า คือ ท่าประทับนั่งห้อยพระบาท พระหัตถ์ข้าง
หนึ่งถือ ผีง (จอบสำหรับขุดไม้) และอีกข้างถือ ดิ่ง
และท่าประทับยืนมือขวาถือไม้เมตรหรือไม้ว่า มือ
ซ้ายถือลูกดิ่งและไม้ฉาก หากสถาบันใดเปิดสอน
วิชาชีพช่างก่อสร้าง มักอยู่ในท่ายืนมือถือลูกดิ่งและ
ไม้เมตร อันเป็นเครื่องมือของช่างก่อสร้างมาแต่
สมัยโบราณ ที่ใช้สำหรับวัดความเที่ยงตรง แต่สิ่งที่
นอกเหนือไปจากนั้นยังแฝงไปด้วยปรัชญาในการ
ดำเนินชีวิต คือความแม่นยำ เที่ยงตรง ไม่มีความ
เอนเอียงในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นข้อควรทำของช่างที่
ดี คือความมีคุณธรรมประจำใจ หากสถาบันใดเปิด
สอนวิชาชีพสาขาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ช่างก่อสร้างอยู่ด้วย
มักจะใช้ท่านั่ง เข้าใจว่าผู้สร้างคงจะชี้ให้เห็นเด่นชัด
ถึงสถาบันผู้ผลิตช่างก่อสร้าง อันเป็นช่างเก่าแก่มี
มาแต่ก่อนแล้วบางมหาวิทยาลัยที่ใช้เทพพระเจ้าใน
ปรัชญาฮินดูมาเป็นตราประจำประจำมหาวิทยาลัย
เช่น สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร คือ พระ
พิฆเนศวร ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความสำเร็จ ทั้งยัง
เป็นเทพแห่งศิลปวิทยาการและการประพันธ์
พระหัตถ์ขวามือถือตรีศูลพระหัตถ์ขวาล่างถือ
งาช้าง พระหัตถ์ซ้ายบนถือปาศะ (เชือก) พระหัตถ์
ซ้ายล่างถือครอบน้ำ ประทับบนบัลลังก์เมฆที่เขียน
ด้วยลายกนก ภายใต้มีอักษรว่า “มหาวิทยาลัย
ศิลปากร”

3.3 ด้านศิลปะศิลปะคืองานประดิษฐ์
หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นจากแนวคิดทาง
ปรัชญา คติความเชื่อ ผสมผสานกับวิถีชีวิต สำหรับ

ศิลปะในประเทศไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจาก
แนวคิดปรัชญาฮินดู เช่น การสร้างพระราชนาง สร้าง
ปราสาท สร้างวิหาร สร้างรูปเทพเจ้าต่างๆ หรือการ
สร้างเทวรูป ส่วนใหญ่จะเป็นเทพพระเจ้าในตำนาน
ปรัชญาฮินดู เช่น รูปพระอิศวร รูปพระพรหม รูป
พระวิษณุ เป็นต้น คนไทยได้ประมวลความเชื่อ
เหล่านี้แล้วถ่ายทอดลงสู่งานศิลปะ ซึ่งมีหลักฐาน
ปรากฏมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน
และงานศิลปะอีกอย่างหนึ่งปรากฏหลักฐานชัดเจน
คือกิจกรรมฝาผนัง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าภาพ
วาด ซึ่งการวาดภาพในสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น
ในสำนักพระราชวัง กำแพงเมือง อุโบสถตามวัดวา
อารามต่างๆ ซึ่งเป็นพุทธสถานก็มีการผสมผสาน
ระหว่างแนวคิดและคติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าใน
ปรัชญาฮินดู เช่น รูปพระพรหม รูปพระลักษณ
พระราม นางสีดา เป็นต้น เช่น งานจิตรกรรมที่
เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง
รามเกียรติ์เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนพระ
ระเบียงล้อมรอบอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
จากการศึกษาค้นคว้าทางวรรณกรรมและเอกสาร
ต่างๆ หลักฐานทางจารึกทางประติมากรรม
จิตรกรรมได้ปรากฏ ร่องรอยการเดินทางมาของ
พราหมณ์และพิธีกรรมและประเพณีความเชื่อทาง
ศาสนาซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพราหมณ์ที่มาจาก
อินเดียได้

3.4 ด้านวัฒนธรรมประเพณีคนไทย
ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีจากอินเดีย
โดยการมาผสมผสานกับคติความเชื่อของคนไทย
เดิม เช่น การบายศรีสู่ขวัญการรดประพรมน้ำมนต์

ที่คนไทยทำต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการกระทำตามคติความเชื่อของศาสนา พราหมณ์ ที่คนไทยได้รับวัฒนธรรมนี้มาจาก ประเทศอินเดียหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าได้รับ อิทธิพลจากปรัชญาฮินดู เมื่อเป็นเช่นนี้การบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นวิถีชีวิตของคนไทย ความเชื่อและพิธีทำขวัญเป็นกระบวนการที่แสดงความผูกพันและความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติระหว่างบุคคลกับครอบครัวและบุคคลกับชุมชน พิธีทำขวัญปรากฏในทุกภาคของประเทศ อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญต่อขวัญและพิธีทำขวัญมีความแตกต่างกัน มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.5 ด้านการดำรงชีวิตการดำรงชีวิตหรือวิถีของคนไทยนั้น ความเชื่อในพระเป็นเจ้าตรีมูรติ ทั้ง 3 องค์ คือ พระพรหม พระวิษณุ พระศิวะ ยังคงมีอิทธิพลควบคู่ไปกับการนับถือพุทธศาสนา ประกอบกับในโบสถ์ของชาวฮินดูมักจะตั้งพระพุทธรูปร่วมกับรูปปั้นของมหาเทพทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องอวตารของพระวิษณุทำให้คนไทยที่นับถือพุทธศาสนานิยมมาสวดอ้อนวอนขอพรและบนบานต่อมหาเทพเช่นการบนบานต่อพระพรหมหลายคนก็เข้าร่วมพิธีกรรมของฮินดูจึงเรียกได้ว่ามีผู้คนจำนวนมากที่นับถือพระพุทธรูปทั้งฮินดูผสมกันไป สำหรับเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ผู้วิจัยได้พบ

ประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อทำการอภิปรายผล ดังนี้

1. ปรัชญาฮินดูมีเทพเจ้าหลายองค์ ซึ่งเกิดจากการแปลงร่างของเทพเจ้าองค์เดียว เพื่อมาทำหน้าที่ต่างกันในโลกนี้เท่านั้น ซึ่งชาวฮินดูเรียกว่า “ตรีมูรติ” หมายถึง เทพเจ้าองค์เดียวแต่แปลงร่างมาเป็นเทพเจ้า 3 องค์ คือ พระผู้สร้าง พระผู้รักษา และพระผู้ทำลาย พระพรหมเป็นสัจธรรมสูงสุดไม่มีรูป แต่เมื่อจะสร้างโลกก็จะสำแดงตนเองเป็น 3 รูป (ตรีมูรติ) คือพระพรหม (ผู้สร้าง) พระวิษณุหรือนารายณ์ (ผู้รักษา) และพระศิวะ (ทำลาย) ซึ่งสอดคล้องกับสุนทร ภู รังสี (2537, หน้า 13) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ ที่ว่า มูลเหตุของการเกิดแนวคิดเรื่องตรีมูรติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น อาจแยกเหตุปัจจัยได้หลายส่วน ส่วนหนึ่งเกิดจากระแสภายนอกของความเข้มแข็งและกระแสตอบรับนับถือของพุทธศาสนาหายาน ประกอบกับความอ่อนแอของพุทธศาสนาเถรวาทเริ่มปรากฏให้เห็นในอินเดีย จึงเกิดปรากฏการณ์เข้าแทรกแซงด้วยการตีความหรืออรรถาธิบายคำสอนอ้างความเก่าแก่ของคัมภีร์ว่าเป็นปุราณะ (โบราณ) โดยยกเหตุผลให้เห็นว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นเพียงองค์อวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์เป็นต้นและสอดคล้องกับพระชาติชาย ชาติวิทโธ (สุขเอก) (2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏในปรัชญาฮินดู พบว่า พรหมันหรือพระพรหมเป็นสัจธรรมสูงสุดไม่มีรูปแต่เมื่อจะสร้างโลกก็สำแดงเป็น 3 รูป (ตรีมูรติ) คือ พระพรหมผู้สร้าง พระวิษณุหรือนารายณ์ผู้รักษา และพระศิวะหรือผู้ทำลาย มีกฎ

ธรรมชาติ เรียกว่า ฤๅษะทำหน้าที่ควบคุมความเป็นระเบียบของโลกเป็นต้น

2. เทพเจ้าในปรั๓ญาฮินดูได้มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ถึงแม้ว่าสังคมไทยส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา ชาวพุทธเองก็ยอมรับเทพเจ้าในปรั๓ญาฮินดู และคำสอนในทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธเทพเจ้าในปรั๓ญาฮินดู ที่เห็นได้ชัดเจนคือการสอนพระพุทธศาสนาได้มีการประยุกต์หรือได้มีการผสมผสานแนวคิดเทพเจ้าในปรั๓ญาฮินดูเข้ามาสอนชาวพุทธ เช่น การสอนเรื่องพระพรหมซึ่งทางพุทธศาสนายกมาเป็นบุคลาธิษฐานสอนส่วนว่าพระพรหมมีสี่หน้า คือเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเปกขา ถ้าใครมีคุณสมบัติเหล่านี้เรียกว่าเป็นพรหม ซึ่งสอดคล้องกับอรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2551, หน้า 3) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ ตริมูรติ: อภิมหาเทพของฮินดู สรุปความได้ว่า อารยธรรมที่แพร่เข้ามายังดินแดนเอเชียอาคเนย์น่าจะมาจากประเทศอินเดียและประเทศจีนเป็นส่วนใหญ่ แนวคิดเกี่ยวกับเทพเจ้านั้นเป็นเอกลักษณ์ชัดเจนที่ปรากฏอยู่กับทั้ง 2 ประเทศ ศาสนาฮินดูที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศอินเดียมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลายองค์ แต่ที่สำคัญมีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ คือ พระพรหม, พระวิษณุ และพระศิวะ โดยต่อมาเทพเจ้าทั้ง 3 องค์รวมเรียกว่า ตริมูรติ ความเชื่อนี้ได้ส่งอิทธิพลมาถึงความเชื่อที่อยู่ในประเทศทางเอเชียอาคเนย์รวมถึงประเทศไทยด้วย และสอดคล้องกับชนาภัทร วงศ์โรจนภรณ์ (2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคำสอนเรื่องพรหมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย พบว่า พระพรหมในศาสนาพราหมณ์ เป็นนพระผู้สร้างโลกมนุษย์

และสรรพสิ่งทั้งหลาย ได้รับการอธิบายในรูปของบุคลาธิษฐานพรหม เป็นพรหมที่มีรูปเป็นตัวบุคคล (Personal God) เป็นสรรพวิภูมิตะเป็นชาย มีครอบครัว ธรรมาธิษฐานพรหม เป็นพรหมในรูปของธรรมกายคือ วิญญูณสูงสุด ชาวฮินดูมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นส่วนที่แตกออกจากพรหม และการเกิดเป็นทุกขวิธิตับทุกขด้วยการศึกษาพรหมวิทยาและการประพติพรหมจรรย์ด้วยการบำเพ็ญตบะเพื่อกลับคืนสู่แหล่งเดิม หรือการเข้าถึงพรหม

ดังนั้น สังคมไทยส่วนใหญ่ก็นับถือพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาอเทวนิยม ซึ่งเป็นศาสนาที่ปฏิเสธอำนาจของเทพเจ้า แต่กลับยอมรับเทพเจ้าเนื่องจาก ประเด็นที่หนึ่งคือความอ่อนแอชาวพุทธในประเทศไทย ประเด็นที่สองเนื่องจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธเทพเจ้าในปรั๓ญาฮินดู ที่เห็นได้ชัดเจน คือการสอนพระพุทธศาสนาได้มีการประยุกต์เอาแนวคิดเทพเจ้าในปรั๓ญาฮินดูเข้ามาสอนชาวพุทธ เช่น การสอนเรื่องพระพรหมซึ่งทางพุทธศาสนายกมาเป็นบุคลาธิษฐานสอนส่วนว่าพระพรหมมีสี่หน้า คือเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเปกขา ถ้าใครมีคุณสมบัติเหล่านี้เรียกว่าเป็นพรหม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
การวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมไทยและการดำเนินชีวิตของคนไทย ควรทำการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ดังนี้

1.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนด้วย
แนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู

1.2 การสร้างและพัฒนาศิลปะด้วย
แนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู

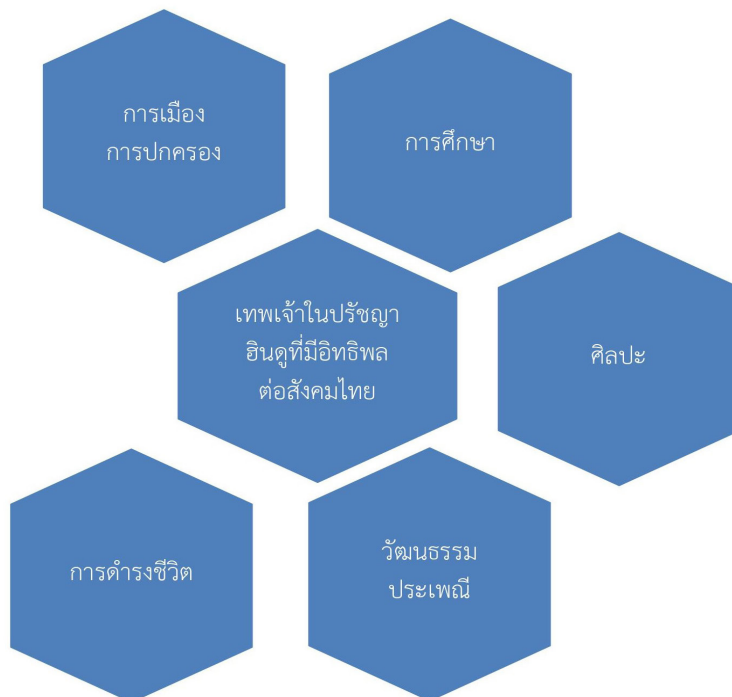
1.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี
ด้วยแนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู

1.4 การสร้างความสามัคคีในชุมชน
ด้วยแนวคิดเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เทพเจ้า

ในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทำให้ได้
องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ปรัชญา แนวคิด ความ
เชื่อ และวิถีชีวิต สำหรับเทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มี
อิทธิพลของต่อสังคมไทยที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน
เป็นรูปธรรม คือ ตาราสัญลักษณ์ กฎระเบียบของ
สังคม การศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และ
วิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งสามารถสรุปออกมาเป็น 5
ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการเมืองการปกครอง 2) ด้าน
การศึกษา 3) ด้านศิลปะ 4) ด้านวัฒนธรรม
ประเพณี 5) ด้านการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของ
คนไทยสามารถเขียนออกมาเป็นแผนภูมิภาพดังนี้

ภาพที่ 1 เทพเจ้าในปรัชญาฮินดูที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชนาภัทร์ วงศ์โรจนภรณ์. (2554). การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคำสอนเรื่องพรหมในคัมภีร์พระพุทธรศาสนาที่มีต่อสังคมไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธนาภิต. (2546). ดำเนินเทพเจ้าและอสูร. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- นราวัลย์ พูลพิพัฒน์. (2562). เทพเจ้าในวรรณคดีไทย: บทบาทในฐานะผู้สร้างและผู้ทำลาย. พิมพ์สวรรค์, 15(2), 69-82.
- พระชาติชาย ชาติวุฑโฒ (สุขเอก). (2550). การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏในปรัชญาฮินดู. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รังสี. (2537). ปรัชญาฮินดู: ประวัติและลัทธิ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2551). ศรีมูรติ: อภิมหาเทพของฮินดู. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก
เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง^{*}
The Area-Based Development of Phra Bundit Asa and
Phra Dhammacarika for Solutions of Poverty of the Highland
People

พระครูพิลาธธรรมสาร (ณัฐพล ประชุนหา), พระครูพิสุทธธยานุศาสตร์ (ชิตชัย สีดอกไม้),
สมบุญ ตาสอนธิ, เดชา ตาละนุก และบัวสวรรค์ จันทรพันดาว
Phrakhru Piladdhammakorn (Natthaphon Prachunha),
Phrakhru Pisutchayanusask (Chitchai Seedokmai), Somboon Tasonthi, Decha Talanuk
and Buaswan Junpundao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: natthaphon.pra@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง 2) ศึกษาบทบาทหน้าที่พันธกิจสภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง 3) ศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง 4) เสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่วิจัย 3 ชุมชน คือ 1) บ้านดอกแดง 2) บ้านห้วยบง 3) บ้านจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบสำรวจเชิงพื้นที่ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) แบบประเมินผลกระทบ ก่อน-หลัง นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบท สภาพทั่วไปของราษฎรบนพื้นที่สูงมีภูมิสังคมที่หลากหลายด้านเชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา หนี้สิน รายได้ อาชีพ พบว่า ปัญหาความยากจนยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม รายได้ที่ไม่เพียงพอ

^{*}ได้รับบทความ: 27 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

กับรายจ่าย มีหนี้สินสะสม อุปสรรค คือ สภาพภูมิศาสตร์ ขาดแคลนทรัพยากร การเข้าถึงบริการ และ ทรัพยากรสารสนเทศ ความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง คือ การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น พัฒนาการเกษตร และอุตสาหกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

2. บทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก คือ 1) เผยแพร่พระพุทธศาสนา 2) พัฒนาคุณภาพด้านจิตใจ 3) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 4) สร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ 5) ให้ความรู้ด้านพิษภัยของยาเสพติด

3. หลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธด้วยหลักทฤษฎีใหม่ กัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์สุขในปัจจุบัน เป็นธรรมหัวใจเศรษฐกิจในการแก้ไขปัญหาความยากจน

4. เสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ คือ 1) เน้นการพึ่งพาตนเอง 2) ส่งเสริม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 3) เน้นวัดเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาเชิงพื้นที่; ความยากจน; พระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก; ราษฎรบนพื้นที่สูง

Abstract

The aims of this research encompass several key objectives: 1) Investigate the contextual factors, prevailing conditions, challenges, barriers, and requirements essential for the progress of highland regions. 2) Examine the roles, responsibilities, mandates, and operational parameters of Phra Bundit Asa and Phra Dhammacarika in highland areas. 3) Explore the fundamental principles of community development in highland regions and devise innovative community solutions rooted in Buddhist principles to address poverty among highland inhabitants. 4) Propose a spatial development model integrating Buddhist innovations from Phra Bandit Asa and Phra Dhammacarika tailored for highland contexts. This research employs a blend of qualitative methods and participatory action research across three community research sites: Ban Dok Daeng, Ban Huai Bong, and Ban Chan, engaging with a cohort of 25 key informants. Methodological tools include spatial surveys, in-depth interview protocols, and before-after activity assessments, with data analyzed and findings summarized descriptively.

The research findings reveal the following insights:

1. Context: The highland populace exhibits a diverse social landscape encompassing factors such as ethnicity, religion, education, debt, income, and occupation. Despite this diversity, the issue of poverty persists without tangible resolution. Insufficient

income to cover expenses and mounting debts compound their challenges. Geographical constraints, resource scarcity, and limited access to services and information exacerbate their predicament. Addressing these challenges necessitates a focus on local economic promotion and the development of agriculture and industries suited to the environment.

2. Roles, duties, missions, and performance conditions of Phra Budit Asa and Phra Dhammacarika involve various facets: 1) Propagation of Buddhism. 2) Cultivation of mental well-being. 3) Preservation of arts and culture. 4) Advocacy for watershed forest conservation. 5) Dissemination of knowledge on the dangers of drug abuse.

3. Principles of highland community development and community innovation, rooted in Buddhist principles such as *tittḥadhammikattha* or virtues conducive to benefits in the present, emphasize: - Fostering a millionaire's mindset to address poverty. - Prioritizing self-reliance. - Advocating for the conservation of natural resources. - Leveraging temples as hubs for local wisdom dissemination. - Encouraging community involvement and participation.

4. Proposed model for spatial development integrating Buddhist innovations includes: 1) Empowering self-reliance among communities. 2) Advocating for the conservation of natural resources. 3) Leveraging temples as educational centers for local wisdom. 4) Facilitating active community participation in development initiatives.

Keywords: Spatial Development; Poverty; Phra Pandit Asa and Phra Dhammacarika; Highland people

1. บทนำ

การพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่บนพื้นที่สูงซึ่งมีต้นทุนทางภูมิสังคมที่หลากหลาย ต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่ส่งเสริมความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านปัจจัยสี่และการประกอบอาชีพ เพราะมนุษย์มีความปรารถนาหรือความต้องการที่จะเติมเต็มความสมบูรณ์แบบในชีวิตร (Self-actualized) ตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ใน 5 ขั้น คือ 1) ความต้องการทางกายภาพ Physiological 2)

ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย Safety 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ Love/Belonging 4) ความเคารพนับถือ Esteem 5) ความสมบูรณ์แบบ Self-actualization (Hawkins, Best and Coney, 1998, p. 367)

ด้วยสภาพชุมชนพื้นที่สูงซึ่งมีความลาดชันเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 35 เปอร์เซนต์ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง ยังคงมีการลักลอบบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตรเชิงเดี่ยว และปัญหาพัวพันเกี่ยว

กับยาเสพติด อีกทั้งการเข้าถึงระบบการศึกษาของราษฎร ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องไปจนถึงขั้นอุดมศึกษา ยังคงพบปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อการเกษตรและสร้างที่อยู่อาศัยตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว), 2564, หน้า 82) ซึ่งปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง พบว่า ก่อน พ.ศ. 2512 พื้นที่สูงของประเทศไทย มีชาวเขาอาศัยอยู่กว่า 275,000 คน โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ 20 จังหวัดของภาคเหนือและภาคอีสาน สภาพพื้นที่สูงส่วนใหญ่กันดารและอยู่ห่างไกลตามแนวชายแดนของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพยากจน เกษตรกรปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นอาชีพซึ่งได้ผลตอบแทนต่ำและมีการปลูกฝิ่นในช่วงปลายฤดูฝนและเก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาว มีการตัดไม้ทำลายป่า โดยการเผาและทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในช่วงฤดูแล้ง (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2562, หน้า 1)

จากการรวบรวมและสังเคราะห์ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติต่างๆ มีข้อเสนอให้ควรสนับสนุนใน 11 ประเด็น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว), 2564, หน้า 253) ความสำคัญด้านที่ 8 เรื่องการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ในการยกระดับขีดความสามารถด้านการผลิต ควบคู่กับการยกระดับรายได้และความกินดีอยู่ดี จำเป็นต้องดำเนินการอย่างคู่ขนานกับกลไกบริหารจัดการดิน น้ำ ป่า และระบบเกษตรทางเลือก

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหา

ความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง คณะวิจัยได้ศึกษาจากพื้นที่วิจัย 3 ชุมชน คือ 1) บ้านดอกแดง ต.บ่อสลี อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ 2) บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ 3) บ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูงของชุมชนทั้ง 3 แห่ง กับบทบาทหน้าที่พันธกิจสภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก และหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูง รวมถึงหลักการพัฒนา นวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในอาศรมอื่นๆ อีกกว่า 400 แห่ง ที่เป็นเสมือนศูนย์รวมใจของชุมชน คอยช่วยเหลือราษฎรบนพื้นที่สูงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่ดีมีสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง
2. เพื่อศึกษาบทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง
3. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง
4. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและ

พระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระบัณฑิตอาสา/พระธรรมจาริก 3 ราย กลุ่มผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน 3 ราย กลุ่มชาวบ้าน 12 ราย กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ 3 ราย และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงพื้นที่สูง 4 รายรวมจำนวน 25 รูป/คน

พื้นที่วิจัยจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ 1) อาศรมพระบัณฑิตอาสาบ้านดอกแดง ต.บ่อสลี อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ 2) อาศรมพระบัณฑิตอาสาวัดห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ และ 3) อาศรมพระธรรมจาริกวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสำรวจเชิงพื้นที่ เพื่อศึกษาบริบทชุมชน เช่น สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนากระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมครั้งที่ 1 การให้องค์ความรู้โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมวิถีพุทธ เรื่อง การพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ มีการใช้แบบประเมิน Pre-test และ Post-test เพื่อวัดผลความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการอบรม โดยมีผู้ร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ชาวบ้าน รวมจำนวน 12 รวมจำนวน 18 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมครั้งที่ 2 การให้องค์ความรู้ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ จัดกิจกรรมอบรมผ่านระบบ ZOOM โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการแปรรูปสินค้า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัตถุดิบในชุมชนและยกระดับสินค้าท้องถิ่น รองรับพฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภค ให้สามารถเพิ่มช่องทางการขายสินค้าชุมชนได้มากขึ้นและกว้างขวางในตลาดออนไลน์ต่อไป มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 22 รูป/คน จากตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน นิสิต และบุคคลทั่วไป มีการใช้แบบประเมินผลองค์ความรู้ที่ได้รับผ่านระบบด้วย Google Form เพื่อทราบถึงความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 102)

ลำดับต่อมาจัดกิจกรรมการประกวดออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูงของทั้ง 3

แห่ง เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการตลาดเพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากกิจกรรมครั้งที่ 2 โดยนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้ ร่วมอบรม ได้ทำการออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ในขั้นต้น ภายใต้สัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” ออกมา 6 แบบ และทำคัดเลือกโดยตัวแทนจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมในระบบ ZOOM จำนวน 10 ราย จนได้ออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูงของทั้ง 3 แห่ง จำนวน 1 แบบ ในขั้นต่อมาได้พัฒนารูปแบบที่ได้ร่วมกับตัวแทนจากทั้ง 3 ชุมชน และส่งต่อไปให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับออกแบบดำเนินการตกแต่งให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลข้อมูลและสรุปผล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการเปลี่ยนตัวผู้ทำการสัมภาษณ์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินผลก่อน-หลัง แปรผลข้อมูล เพื่อวัดระดับหรือเรียงลำดับ (Ordinal Scales) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดำเนินการสรุปผลข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ จำนวน 3 ชิ้น จาก 3 ชุมชนๆละ 1 ชิ้น ใน 10 ด้าน คือ 1) ตราสัญลักษณ์ 2) การกำหนดราคาสินค้า 3) ปริมาณสินค้า 4) ขนาดของสินค้า 5) การจัดหีบห่อสินค้า 6) ข้อมูลเรื่องเล่าชุมชน 7) การออกแบบสติ๊กเกอร์ 8) การตั้งชื่อสินค้า 9) การตั้งคำคุณลักษณะสินค้า และ 10) ภาพสินค้า โดยทำการประเมินผล 2 ครั้ง ดังนี้ (1) ประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ มีผู้ประเมินเป็นกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 100 รูป/คน และ (2) ประเมินความพึงพอใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ มีผู้ประเมินเป็นผู้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน จากทั้ง 3 ชุมชน และบุคคลทั่วไปจากการจัดแสดงสินค้าในกิจกรรมอบรมพระธรรมจาริก จำนวน 12 ราย รวม 30 รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลชุมชนจากพื้นที่อาศรมจำนวน 3 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกอญอและนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมและเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาบริบทชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมา ภูมิศาสตร์ ประชากร ภูมิสังคม ความเชื่อและศาสนาเศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รายได้และหนี้สิน เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการศึกษาการพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความยากจน คณะวิจัยสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหาอุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความยากจนยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ชาวบ้านมีความต้องการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ จากการสำรวจบริบทชุมชนด้านต่างๆ แล้ว คณะวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสำรวจเชิงพื้นที่โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 ราย รวบรวมข้อมูลได้ พบข้อมูลด้านต้นทุนชุมชน ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาเชิงพื้นที่สูงด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบน พื้นที่สูง ดังนี้

ตารางที่ 1 บริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาของชุมชนบนพื้นที่สูง จำนวน 3 ชุมชน

ข้อมูลชุมชน	บ้านดอกแดง ต.บ่อสลี อ.ฮอด	บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา	บ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา
ชนิดของสินค้า	ข้าวดอย ถั่วดำ มะเขือเทศ ผ้า ทอ สมุนไพร เครื่องจักสาน ไม้กวาด	กาแฟ ชา ผ้าทอ สมุนไพร ข้าวดอย เครื่องจักสาน น้ำผึ้ง พักทอง พืชผัก ผลไม้เมืองหนาว	กาแฟ ชา ผ้าทอ สมุนไพร ข้าวดอย เครื่องจักสาน พักทอง พืชผักผลไม้เมืองหนาว
วิธีการผลิตสินค้า	ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้านการ ผลิต	ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้านการผลิต	ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้าน การผลิต
ราคาขาย	50-100 บาท	80-200 บาท	80-300 บาท
ต้นทุน	น้อยกว่า 50 บาท	50-150 บาท	50-250 บาท
ความต้องการใน ด้านการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน	-ขาดช่องทางการจัดจำหน่าย สินค้า สถานที่ขายสินค้า และ อยากให้มีความรู้ในชุมชนที่จัด ตั้งร่วมกันของกลุ่ม -แนวทางในการตั้งชื่อแบรนด์ และการออกแบบโลโก้ -แนวทางในการแปรรูปสินค้า การพัฒนาคุณภาพสินค้า เทคนิคการถ่ายรูปสินค้า ออนไลน์ -ต้องการได้รับการอบรมหรือ ผู้มีความรู้ในการแปรรูปสินค้า มาสอน ด้านการออกแบบ โลโก้หรือบรรจุภัณฑ์	-ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน โอกาสคือได้ออกบูธเป็นบางครั้ง หรือช่วงงานหน้าหนาวมีนักท่องเที่ยว อุปสรรคคือขาดงบประมาณ ในการลงทุน -การรวมกลุ่มการจัดตั้งเครือข่าย อยากมีการรวมกลุ่มซึ่งมีการรวม กลุ่มอยู่บ้างแล้ว แต่ไม่มีเครือข่าย ในการตลาดที่มากพอในการเชื่อมโยง โอกาส -แนวทางในการตั้งชื่อแบรนด์ และ การออกแบบโลโก้ -แนวทางในการแปรรูปสินค้า การ พัฒนาคุณภาพสินค้า เทคนิคการ ถ่ายรูปสินค้าออนไลน์	-ต้องการแนวทางการ ออกแบบและดีไซน์ผ้าทอ เช่น กระเป๋า ของตกแต่ง บ้าน ชุดทำงาน -ต้องการได้รับการอบรม หรือผู้มีความรู้ในการ แปรรูปสินค้ามาสอน ด้าน การออกแบบโลโก้หรือ บรรจุภัณฑ์ -ต้องการจำนวนครั้งในการ จำหน่ายสินค้ากับภาคธุรกิจ เช่น งานแสดงสินค้าใน ระดับจังหวัดและในระดับ ประเทศ -แนวทางในการแปรรูป สินค้า การพัฒนาคุณภาพ สินค้า เทคนิคการถ่ายรูป สินค้าออนไลน์

จากตารางดังกล่าว สรุปได้ว่า ข้อมูลสินค้าและวัตถุดิบในชุมชนที่จะสามารถนำมาขายระดับได้ เพื่อหนุนเสริมแนวทางในการสร้างสัมมาชีพ พบว่าชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่เพาะปลูกพืชท้องถิ่นเพื่อบริโภค ทำนา และเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน นิยมปลูกมะเขือเทศและฟักทอง และผลไม้เมืองหนาวต่างๆ เพื่อจำหน่ายเป็นอาชีพหลัก และเสริมรายได้จากการทอผ้า จักสาน มีการจำหน่ายตามเทศกาลหรืองานสำคัญในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนโดยแกนนำชุมชนเป็นผู้ประสานงาน และมีต้นทุนทางภูมิสังคมที่เอื้อเพื่อเหมาะสม ต่อการยกระดับสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

2. เพื่อศึกษาบทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่าบทบาทของพระสงฆ์ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ เช่น มีกระบวนการหรือกิจกรรมคือวิทยุเสียงธรรมะ ให้แนวทางการคิดให้กับคนในชุมชน ให้มีความพอเพียงไม่โลภมากชี้แนวทางในการดำเนินชีวิต พระสงฆ์สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนและสนับสนุนการทำงานดำเนินงานด้านต่างๆ ให้กับคนในชุมชน ซึ่งชุมชนจะคอยความร่วมมือ

มือช่วยเหลือในด้านเอกสารการจัดกิจกรรมในบางครั้งด้วย กระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) คุณภาพชีวิตทางกาย 2) คุณภาพชีวิตทางใจ 3) คุณภาพชีวิตทางสังคม และ 4) การคุณภาพชีวิตทางปัญญา การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana 4 ประกอบด้วย (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development) โดยการน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับชุมชนในการดำเนินชีวิตที่ยากลำบาก ชุมชนบนพื้นที่สูงมีหลายครอบครัวต้องเผชิญกับความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับแก้ไขปัญหาคความยากจนที่ยั่งยืนแบบพุทธบูรณาการตามนัยแห่งกฎทันตสูตร เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้นและลุกลามในหมู่ประชาชน (กรณิศ ดวงใบ, 2559, หน้า 43-44)

3. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า พระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกมีกระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอน ในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ ดังนี้

ตารางที่ 2 หลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

กระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอนในการสร้างนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ	จุดแข็งและจุดเด่นที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ
1. กิจกรรมชุมชนวิถีพุทธ เช่น การสร้างความสามัคคี การรักษาระบบนิเวศ	1. บทบาทของและภาวะผู้นำพระสงฆ์ในชุมชน การมีส่วนร่วมในการหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอนในการสร้าง นวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ	จุดแข็งและจุดเด่นที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเชิง พื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ
2. ข้อตกลงในการอยู่ร่วมในชุมชน เช่น การไม่ทะเลาะวิวาท การไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ 3. การรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ธนาคาร ชุมชน 4. การส่งเสริมอาชีพและการฝึกอบรมให้ความรู้ 5. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน	2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมและปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชน 3. การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นกลไกใน การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ชุมชน 4. การสนับสนุนกระบวนการวิจัยจากมหาวิทยาลัย

4. เสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วย
นวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระ
ธรรมจาริกบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์
ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่ง
การเรียนรู้ (ศึกษา) เพื่อพัฒนาให้มีความเพียรใน
การประกอบสัมมาอาชีวะ ด้วยการเป็นศูนย์รวม

ชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับการ
สร้างเครือข่าย การวิจัยนี้ได้พัฒนาสินค้าชุมชนให้
เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยตราสัญลักษณ์ขายดีของ
ดอยจำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ คือ 1) ข้าวดอยดอกแดง
2) กาแฟห้วยบง 3) ผ้าทอวัดจันทร์ เพื่อส่งเสริมช่อง
ทางการจำหน่ายสินค้าชุมชนของราษฎรบนพื้นที่สูง

ภาพที่ 1 QR Code ตราสัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” และผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ข้าวดอยดอกแดง
กินดีมีแสบ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 2 QR Code ตราสัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” และผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ กาแฟห้วยบง คั่วจน
หลงดอย จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 QR Code ตราสัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” และผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ผ้าทอวัดจันทร์ ผูกพันสายใย จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธตามรูปแบบปะกาเกอญอ ซึ่งประกอบด้วย การส่งเสริมการศึกษา การเผยแผ่ธรรมะ และการพัฒนาสาธารณูปโภค มีกระบวนการพัฒนาแบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ 3) การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 4) การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน 5) การสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า การสร้างนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ (ศึกษา) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้มีความเพียรในการประกอบสัมมาอาชีวะ

5. อภิปรายผลการวิจัย

บริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง พบว่าการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่ทำงานกับชุมชนบนดอยสูง ท่ามกลางวิถีชีวิตชุมชนที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกอญอและนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ

เกษตรกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อำเภอทั้ง 3 แห่ง ด้านหนี้สิน รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่าชุมชนที่มีความพร้อมมากกว่าในด้านสถานศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค แหล่งค้าขาย จะมีรายที่มากกว่า แต่อาจจะมีหนี้สินที่มากกว่าตามมาได้ จึงสามารถอนุมานได้ว่าความเจริญทางวัตถุ ย่อมนำมาซึ่งความต้องการที่มากขึ้นตามเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

บทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง จึงต้องอาศัยกลไกที่หนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สมดุลทุกด้านอย่างยั่งยืน ซึ่งมีบทบาทสำคัญดังนี้ 1) เป็นพื้นที่กลางสำหรับช่วยหน่วยงานรัฐในการประสานงาน 2) เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจ ชีวทางแนวทางในเรื่องศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรมไทย 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้ราษฎรบนพื้นที่สูงเข้าร่วมสร้างบทบาทในกิจกรรมพัฒนาชุมชนพัฒนาทางวิชาการ พัฒนาทางอาชีพ พัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามวัตถุประสงค์ทางราชการ 4) มีหน้าที่ในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน สร้างความเข้มแข็งให้

เกิดขึ้นภายในชุมชน 5) เป็นสื่อกลางให้ความร่วมมือในการบริการต่างๆ จากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนา 6) เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับราษฎรบนพื้นที่สูง ระหว่างหน่วยงานราชการ และพระสังฆาธิการในพื้นที่ ตลอดจนถึงภัยความมั่นคงต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 7) ทำการสำรวจรวบรวมข้อมูลต่างๆ ในเขตรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์และช่วยในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมราษฎรบนพื้นที่สูงต่อไป รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อประธานคณะพระธรรมจาริก และ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หน่วยงานศูนย์พัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงจังหวัดนั้น

หลักการพัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงและหลักการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง พบว่าพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกได้นำเอาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา 2) อารักขสัมปทา 3) กัลยาณมิตตตา 4) สมชีวิตา (อง.อุฎฺธก. (ไทย) 23/54/340-343) ทั้งนี้เพราะบทบาทของพระสงฆ์บนพื้นที่สูงเปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณ ชาวบ้านให้ความศรัทธาและนับถือในการทำกิจกรรมต่างๆ ล้วนมีพระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญในการจัดการชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักพุทธธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง (พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี), 2562) พบว่า พระธรรมจาริกจะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ไม่เหมือนกับการเผยแผ่โดยทั่วไป จะต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาด้านอื่นๆ เพื่อ

เข้าถึงพื้นที่ เพื่อพัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงทั้งด้านกายและใจ หลักธรรมที่พบนำมาบูรณาการมากที่สุด คือ หลักสังคหวัตถุ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจหรือสร้างมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นก่อนเป็นการนำเข้าถึงพื้นที่ได้มากที่สุด ร่วมกับหลักพุทธธรรมอื่น เมื่อเข้าถึงจึงได้ใช้หลักการพัฒนาทั้งด้านกายภาพนา ศิลปนา จิตภาพนา และปัญญาภาพนา

รูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง พบว่าแบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ 3) การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 4) การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน 5) การสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า ซึ่งกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ต้องอาศัยหลักสารณียธรรมและสังคหวัตถุเป็นแกนการการขับเคลื่อน ทั้งนี้เพราะหลักการหรือแนวคิดต่างๆ ล้วนมีพื้นฐานมาจากหลักพุทธธรรม สอดคล้องกับศึกษาการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของท้องถิ่น ขณะที่ทาริตา แต่งเส็ง, ญัฐวิภา ทองรุ่ง และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2563, หน้า 239-253) พบว่า มืองค์ประกอบ5ประการในการจัดการชุมชน คือ 1) การจัดการชุมชนบนวิถีแห่งความเป็นจริง 2) การจัดการชุมชนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต 3) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความถูกต้อง 4) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความสบายใจ และ 5) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความความสามัคคีของคณในชุมชนจะเห็นว่าหัวใจของการจัดการชุมชนต้องอาศัยหลักแห่งเหตุผล ความจริง และความถูกต้อง กล่าวคือความเข้าใจใน

อริยสัจ 4 เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว พัฒนาชุมชนและสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข

รูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูงแบ่งออกเป็น 5 ประการ นี้ ยังสอดคล้องกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง (พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี), 2562) ในด้านการใช้หลักสังคมสงเคราะห์ คือ หลักสังคหวัตถุพรหมวิหารธรรมไปสู่พื้นที่ราษฎรบนพื้นที่สูงผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่เน้นรูปแบบที่ตายตัวเหมือนกันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วไป โดยอาศัยหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกมากกว่าเชิงรับเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนและภาคีเครือข่ายผ่านเครือข่ายออนไลน์หนุนเสริมช่วยเหลือการบริจาคเงินและเครื่องอุปโภคบริโภค และเป็นจิตอาสาในกิจกรรมของพระธรรมจาริก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สนับสนุนการโครงการวิจัยด้านพัฒนาเชิงพื้นที่สูงของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาพื้นที่พัฒนาคน พัฒนางาน และสร้างอาชีพ

1.2 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่วิถีพุทธโดยมีทุนทางวัฒนธรรมหลัก คือ ครอบครั้ว ศาสนา และสถานศึกษา หรือ “บวร” ในการขจัดความยากจนในพื้นที่ให้หมดไป สามารถสร้างรายได้ด้วยผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูง

1.3 ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ของราษฎรบนพื้นที่ราบสูงให้มีการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมั่นคง และยั่งยืนให้กับราษฎรบนพื้นที่สูง พัฒนาจากผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองที่มีอยู่สู่สินค้าในสังคมและประเทศชาติและต่างชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ควรขยายผลช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูง เช่น การขายในระบบออนไลน์ การทำความร่วมมือการขอพื้นที่จำหน่ายสินค้าชุมชน

2.2 ควรประสานหน่วยงานภาคการศึกษาและหน่วยงานพัฒนาชุมชนให้การอบรมทักษะการขาย การแปรรูปสินค้า การทำสื่อออนไลน์ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่คือ รูปแบบ PPNE กลยุทธ์ที่จะช่วยหนุนเสริมการพัฒนากระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูงได้ ตามรายละเอียด ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีตามพระราชดำริ 9 ขั้น ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ คือ (1) พอกิน (2) พอใช้ (3) พออยู่ (4) พอเย็น (5) บุญ (6) ทาน (7) เก็บ (8) ขยาย (9) ช่วย และ 2) แนวคิดปะกาเกอะญอ 5 ขั้น คือ (1) การพึ่งพาตนเอง (2) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (3) การสร้างวัดเป็น

ศูนย์กลางการเรียนรู้ (4) การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (5) การสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า

2. Product การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาต้นทุนทางบริบทชุมชนและภูมิสังคมใน ทุกมิติให้เกิดมูลค่า ต้องอาศัยความร่วมมือ งบประมาณ และการสนับสนุนส่งเสริมจากทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อพัฒนาสินค้าให้เกิดช่องทางการ สร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากต้นทุนของชุมชน 2 ลักษณะ คือ 1) สินค้าที่จับต้องได้ เช่น ผ้าทอมือ หัตถกรรม เครื่องจักสาน การแปรรูปอาหารพื้นถิ่น และพืชผลทางการเกษตร สมุนไพร เป็นต้น และ 2) สินค้าที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร พิธีกรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับข้าว การรักษา พยาบาล ศิลปะด้านดนตรี เป็นต้น และยกระดับสู่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สร้างความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูง

3. Network การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก หรือบันทึกความเข้าใจ

(MOU) ด้วยข้อตกลงร่วมกันร่วมกันกับองค์กรภาค เอกชนและหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาเช่น การ สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนตลาดสินค้าชุมชนบน พื้นที่สูงสุดตลาดการค้าออนไลน์ทั้งในประเทศและ นานาชาติ เพื่อขยายผลการนำผลงานวิจัยไปใช้ ประโยชน์และเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนในการตั้งรับ กับเทคโนโลยี

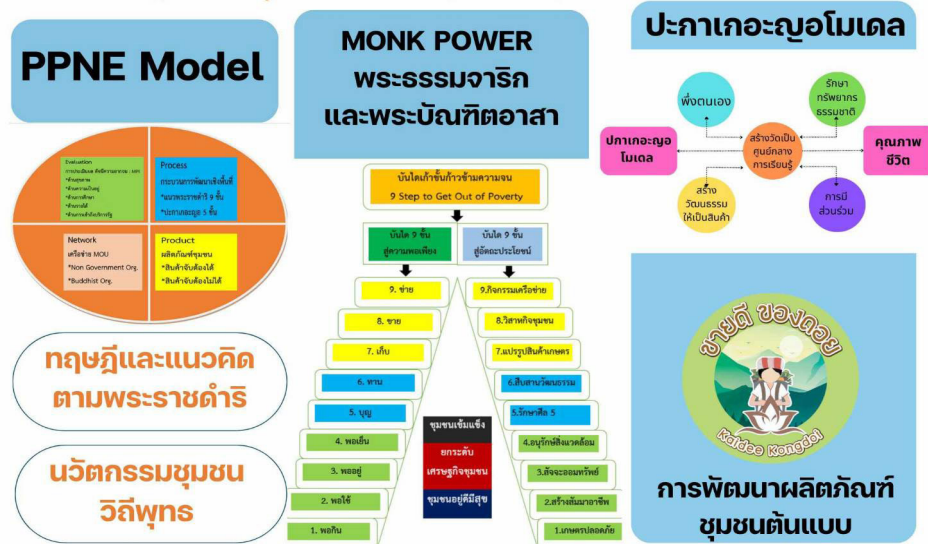
4. Evaluation การประเมินผลและ ติดตามอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการพัฒนา ด้วยการวัดดัชนีความยากจน ในแต่ละมิติตาม เกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ด้วย Multidimensional Poverty Index ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพ 2) ด้านความเป็นอยู่ 3) ด้าน การศึกษา 4) ด้านรายได้ และ 5) ด้านการเข้าถึง บริการรัฐ ซึ่งต้องอาศัยการดำเนินการที่ควบคู่ไป กับหน่วยงาน อบต. ในการทำบัญชีรายรับรายจ่าย ของชาวบ้าน และการทำประชาคมเห็นชอบงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแต่ละ ปีงบประมาณ

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระ
บัณฑิตอาสาและพระธรรม
จาริกเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

กระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่
ของพระบัณฑิตอาสาและพระ
ธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสา
ของพระบัณฑิตอาสาและพระ
ธรรมจาริกด้วยนวัตกรรมชุมชน
วิถีพุทธเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรณีศ ดวงใบ. (2559). การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยพุทธบูรณาการ. *วารสารสวนปรง*, 32(2), 43-44.
- ทริตา แต่งเส้ง, ณัฐวิภา ทองรุ่ง และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2563). การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 239-253.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี). (2562). *พระธรรมจาริก: กระบวนการ และรูปแบบ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์*. (วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน). (2562). *แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะที่ 8 ปี (พ.ศ. 2563-2570)*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน).

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว). (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: งานวิจัยและความท้าทาย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Hawkins, D. I., Best, R. J., & Coney, K. A. (1998). *Consumer behaviors: Building marketing strategy*. (7th ed.). MA: McGraw-Hill.

Guidelines for Promoting Passenger Tourism at Secondary City Airports in Thailand*

Waraphon Klinsreesuk¹, Jakkawat Laphet², Panida Rakklin³ and Tapsatit Gooncockkord⁴

Burapha University, Thailand^{1,4}

Sripatum University, Thailand^{2,3}

Corresponding Author, E-mail: waraphon.kl@go.buu.ac.th

Abstract

The article 'Guidelines for Promoting Passenger Tourism at Secondary City Airports in Thailand' has the following objectives: to study guidelines for promoting tourism in secondary cities in Thailand from various perspectives. It is found that tourism serves as a significant contributor to Thailand's economy, accounting for 10-20 percent of the GDP, with a notable share of approximately 3 trillion baht predominantly sourced from foreign tourists. However, this income is largely concentrated in a select few primary cities, fostering spatial inequality across only 15 provinces including Bangkok, Chonburi, Chiang Mai, Phuket, and Surat Thani. These cities collectively generate 88 percent of the total tourism revenue. Despite this concentration, the presence of over 55 secondary cities and 21 airports overseen by the Department of Airports, Ministry of Transport, offers potential for wider distribution of tourism-related income.

The airports include: Northern region: Nan Nakhon Airport, Pai Airport, Phitsanulok Airport, Phetchabun Airport, Phrae Airport, Mae Sot Airport, Mae Hong Son Airport, Lampang Airport, Northeastern region: Nakhon Phanom Airport, Buriram Airport, Roi Et Airport, Udon Thani Airport, Ubon Ratchathani Airport, Sakon Nakhon Airport, Loei Airport, Southern region: Chumphon Airport, Trang Airport, Nakhon Si Thammarat Airport, Narathiwat Airport, Ranong Airport, Betong Airport, Yala Province These airports cater to a substantial number of travelers annually. In 2022, passenger numbers surpassed 9,735,881, demonstrating a

*ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 กุมภาพันธ์ 2567

Received: November 16, 2023; Revised: February 21, 2024; Accepted: February 29, 2024

growing trend, further reinforced by a significant increase to over 5,924,591 passengers during the first five months of 2023. This escalating trend is expected to yield substantial economic implications. The Department of Airports has outlined plans for continual airport development spanning 2025-2027, signifying imminent transformation and contributing significantly to tourism promotion efforts in Thailand. The results of the study identified three key travel trends: Cultural Tourism, Natural Tourism, and Health Tourism. They highlight the significant role of secondary city airports in facilitating convenient travel, particularly within provinces possessing their own airports.

Keywords: Tourism Promotion; Secondary City Tourism; Secondary City Airport

1. Introduction

Thailand's tourism industry is diverse and sustainable, offering unique experiences that highlight the country's culture, traditions, and wisdom. This cultural aspect is highly valued by Thai tourists. The government and private sector are promoting tourism among Thais, especially in secondary cities, to generate community-based income. As a result, revenue from tourism in secondary cities increased by 24.91% in 2021, exceeding 2020 levels.

The analysis of the revenue distribution from tourism in secondary cities since 2018 reveals an average proportion of 16.3 percent, indicating the need for further stimulus and encouragement to

attract more tourism to these areas.

The objective is to achieve a revenue ratio where 80 percent comes from tourism in main cities and 20 percent from secondary cities. Moreover, Thailand must prioritize the promotion and continuous development of tourism in secondary cities, along with the implementation of specific measures to ensure safe tourism practices during the ongoing COVID-19 pandemic (Master Plan under the National Strategy, 2022).

Furthermore, air travel is gaining popularity for tourists, particularly for visiting secondary cities. Research indicates the presence of 21 secondary airports in 55 provinces across Thailand, based on Tourism Authority of Thailand (TAT).

Table 1 In 55 secondary cities in Thailand

Regions	Numbers of Provinces	Provinces
North	16	Chiang Rai, Phitsanulok, Tak, Phetchabun, Nakhon Sawan, Sukhothai, Lamphun, Uttaradit, Lampang, Mae Hong Son, Phichit, Phrae, Nan, Kamphaeng Phet, Uthai Thani, and Phayao
Northeast	18	Udon Thani, Ubon Ratchathani, Nong Khai, Loei, Mukdahan, Buriram, Chaiyaphum, Sisaket, Surin, Sakon Nakhon, Nakhon Phanom, Bueng Kan, Kalasin, Yasothon, Nong Bua Lamphu, and Amnat Charoen
South	9	Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, Trang, Satun, Chumphon, Ranong, Narathiwat, Yala, and Pattani.
Central and East	12	Lopburi, Suphan Buri, Nakhon Nayok, Sa Kaeo, Trat, Chanthaburi, Ratchaburi, Samut Songkhram, Phetchaburi, Chai Nat, Ang Thong, and Sing Buri

Tourism significantly contributes to Thailand's GDP, accounting for more than 10-20 percent, amounting to over 3 trillion baht, with the majority concentrated in the country's major cities, representing 88 percent of the total tourism income. Therefore, promoting tourism in secondary cities is crucial, as it helps alleviate the burden of high tourist density. Redirecting income to secondary urban areas is especially important, considering that a substantial portion of

tourists, especially foreign visitors, utilize services from various secondary city airports. According to the Airports of Thailand (2022), the number of tourists traveling domestically using Thailand's secondary airports has exceeded 13,328,844 (Department of Airports, 2023). Moving forward, it is imperative for the government and private sectors to continue their collaborative efforts in supporting the influx of tourists post the COVID-19 crisis.

2. Tourism Promotion in Thailand from Government

Thailand's Tourism Authority (TAT) prioritizes preserving its renowned tourist spots and enhancing its overall tourism system. The emphasis lies in attracting high-quality visitors, achieved through diversifying its tourism services to accommodate diverse traveler preferences. The strategy involves nurturing emerging tourism destinations while safeguarding the country's cultural heritage, traditions, and distinct Thai identity. Additionally, there is a concerted effort to highlight the importance of conserving the environment and natural resources.

At the operational level, the objectives include: (1) boosting tourism's contribution to Thailand's gross domestic product (GDP), (2) amplifying tourism earnings in secondary cities, and (3) bolstering Thailand's tourism sector's overall competitiveness. These endeavors are crucial in bolstering the national strategy for cultivating competitive capabilities. However, the onset of the COVID-19 pandemic since December 2019 has severely impacted global tourism. Ongoing

constraints on international travel have resulted in a significant decrease in the number of foreign tourists visiting Thailand, marking the most substantial decline in over a decade. Despite vaccination initiatives, effectively controlling the highly transmissible and mutating virus remains a significant challenge.

Data from the Ministry of Tourism and Sports reveals a significant 98 percent decrease in international tourist arrivals in Thailand for 2022, with only 11,065,226 tourists compared to 28,150,061 in 2023 (Ministry of Tourism and Sport, 2023) (accumulated numbers from January to October 2020). In response, the government has launched several initiatives to encourage tourists to explore secondary cities. These initiatives include projects like 'Amazing Thailand,' 'We Travel Together,' 'Half-Half,' 'Thai Tourism Year 2023,' and 'Visit Thailand Year 2023: Amazing New Chapters.' Additionally, there are plans for a 10,000 baht digital money project aimed at stimulating the national economy.

The government has notably extended strong support to various tourist attractions in the northern region.

Table 2 Tourist Attractions in Secondary Cities in Norten Region in Thailand

Provinces	Tourist Attractions
Chiang Rai	Phu Chi Fa, Doi Mae Salong, Wat Rong Khun, and the Golden Triangle
Nan	Wat Phumin, Gardenia TurgidaRoxb, Wat Prang, Doi Samer Dao, Pha Chu, Doi Phukha National Park, Wat Phra That BengSamkat, Wat Phuket, Wat Phra That Khao Noi, Bo KlueaSinthao, Khun Nan National Park
Phayao	Pangkha Royal Project Development Center, Pho Khun Ngam Mueang Monument, Doi Phu Nang National Park, PhuLangka Forest Park
Phrae	Wat Phra That Cho Hae, Wat Phra That Chom Chaeng, Phra That Doi Leng, etc.
Mae Hong Son	Wat Phra That Doi Kong Mu, Wat Chong Kham - Wat Chong Klang, Pang Ung, ThamPla National Park - NamtokPhaSuea, Ban Nam Phiang Din, Su Tong Pae Bridge, Ban Rak Thai, Doi Mae U lotus field. Neck, Mae Surin Waterfall National Park
Lampang	Wat Phra That Lampang Luang, Ratsadaphisek Bridge or White Bridge, Chae Son National Park
Phitsanulok	Lam Nam Khek, Wat Phra Si Rattana Mahathat Woramahawihan, Wat Nang Phaya, Chat Trakan Waterfall National Park
Sukhothai	Sukhothai Historical Park, Khao Luang, Tham Chao Ram

According to Table 2, even though the northern region has several Provinces without airports, travel is still convenient in many parts of the country, including major cities in Thailand.

Moreover, the Tourism Authority of Thailand has adopted the 'Value Over

Volume' strategy, prioritizing quality over quantity, thereby reshaping the domestic market's perception of travel within the country. This strategy aims to redefine Thailand's narrative by highlighting its unique Soft Power (5F) attributes and introducing a range of diverse and innovative

experiences. Emphasizing collaboration with stakeholders, entrepreneurs, and the general public, the initiative aims to encourage both Thai residents and international tourists to discover the country. Noteworthy projects aimed at stimulating tourism include the '365 Days of Miraculous Thailand,' 'Only 100 Project,' 'Travel and Get a Job,' 'Vijit Thailand 2023 Project,' 'Amazing Thailand Festival Experience 2023 Project,' and the 'Thailand Tourism Promotion Fair Project.'

3. Tourism Promotion in Thailand from Private Sectors

In 2023, the tourism sector in Thailand has experienced a notable resurgence, with concerted efforts from both government agencies and private enterprises to revive tourism. The private sector, especially in the hotel industry, is actively preparing to welcome tourists from various parts of the world following the impacts of the COVID-19 crisis. Each hotel has developed strategies to ensure a strong comeback of tourists, particularly from overseas, aiming for a more robust recovery compared to previous years. This includes an increase in visitors from Asian and Middle Eastern regions, as well as a rising number of European tourists

attending conferences and seminars organized by governmental and international bodies. The relaxation of public health regulations and disease control measures has significantly contributed to the surge in tourist arrivals.

Furthermore, the private sector has made comprehensive preparations for the full resumption of hotel and accommodation services in 2023, as reported by Kasikron Research. Division of TMBThanachart Bank PCL. Analysis suggests that the projected hotel business revenue for 2023 is expected to reach its pre-COVID-19 peak, estimated at 310 billion baht, signifying an 11% increase from the 2019 figures. Notably, the reopening of the country has been pivotal in driving a 45% year-on-year revenue increase, particularly within the major hotel chains segment. These large-scale enterprises have observed a surge in revenue from associated services, including food and beverage sales, as well as other auxiliary revenue from Mixed-Use Hotels. Consequently, the recovery rate for large hotel chains has surpassed that of medium and small-scale establishments. Projections for 2023 indicate that the revenue share for large hotels will increase to 59% from the previous 55% share of the

total revenue. (TTB Analytics, 2023)

The expansion within the hospitality sector has also prompted airlines to introduce new flight routes, particularly focusing on cost-effective travel options, leading to a significant rise in both flight frequency and the volume of travelers. This collaboration between the private sector and the government is a crucial element in revitalizing tourism in Thailand and rejuvenating the vibrancy of the sector following the challenges posed by the COVID-19 pandemic.

4. Tourism in Secondary Cities in Thailand

The Tourism Authority of Thailand (TAT) and the Domestic Marketing Administration have devised an extensive campaign plan to foster a vibrant travel culture within Thailand, notably through the 'Amazing Secondary City Project - Must Try, Must Love.' This initiative is geared towards revitalizing the secondary city tourism market and enticing the younger generation to explore the 55 provinces across the country. By redistributing income from major cities to secondary urban centers, the project aims to promote sustainable economic growth and elevate

the status of tourism in these regions, transforming it into a compelling trend that stimulates interest and encourages more domestic travel throughout 2023.

The TAT's emphasis lies in preserving these areas as dynamic tourism destinations by curating experiences that showcase the richness of cultural traditions, Thai identity, and local heritage. Through innovative storytelling methods, the initiative seeks to add value and foster a deeper understanding of local identity, thereby enhancing the overall tourism experience. The 'Amazing Secondary City Project - Must Try, Must Love' intends to stimulate domestic tourism among Thai travelers and redirect tourist flow to secondary cities. It strives to highlight the untapped potential of these regions through various initiatives, including unique travel experiences that accentuate the natural beauty, cultural abundance, and lesser-known tourist attractions across the 55 provinces.

This campaign aims to raise awareness about tourism in secondary cities, drive the distribution of tourist traffic, and bolster income generation within these regions, aligning with the government's efforts to revitalize the tourism industry, which has been adversely affected by the

recent COVID-19 pandemic. Furthermore, the TAT has garnered support from various collaborative groups and online travel media platforms, such as The Sneakout Escape, which offers insightful content on sample travel itineraries to inspire and motivate Thai tourists to explore beyond the main cities and discover the charm of secondary urban centers. This collective endeavor is aimed at encouraging increased domestic

tourism throughout 2023 (MGR, 2023).

5. Service Usages at Secondary Airports in Thailand

Previous studies have identified 25 secondary airports spread across 55 provinces in Thailand, with 21 of these airports falling under the Department of Airports, Ministry of Transport. The airports are distributed as follows:

Table 3 Secondary cities airports in each region of Thailand

Regions	Numbers of Airports	Airports
North	8	Nan Nakhon Airport, Pai Airport, Phitsanulok Airport, Phetchabun Airport, Phrae Airport, Mae Sot Airport, Mae Hong Son Airport, and Lampang Airport
Northeast	7	Nakhon Phanom Airport, Buriram Airport, Roi Et Airport, Udon Thani Airport, UbonRatchathani Airport, Sakon Nakhon Airport, and Loei Airport
South	6	Chumphon Airport, Trang Airport, Nakhon Si Thammarat Airport, Narathiwat Airport, Ranong Airport, and Betong Airport in Yala Province

These airports primarily serve secondary cities, with ongoing efforts for expansion and enhancement in accordance with the plans of the Department of Airports (Laphet, 2023).

An analysis conducted by the Authority of Airport (2023) for the Airport Action Plan, Phase 2 (2023-2027), utilizing the SWOT Analysis framework, identified the following key insights:

Strengths: The Department's strengths lie in its expertise in airport standards, a network of airports spanning all regions, and the facilitation of travel connectivity. Notable strengths include an infrastructure project plan aligned with the national strategy, a competent workforce with specialized knowledge, and well-equipped airports meeting international safety standards.

Weaknesses: Challenges include coordination issues between the central office and airports, potential personnel instability, and unclear performance structures, resulting in underutilization of resources, particularly in small and medium-sized airports. Inadequate planning for the development of these airports further impedes their growth and operational efficiency.

Opportunities: The agency can benefit from government policies supporting network development, the ASEAN Community integration, and emerging tourism trends. Competition among low-cost airlines and government initiatives promoting air travel and tourism present favorable prospects. Incorporating digital technology can streamline operations and enhance efficiency.

Threats: Challenges involve incomplete comprehensive airport development across all regions, inflexible budget management, and potential delays due to regulations, economic fluctuations, and political factors. Competing priorities in transportation infrastructure development and the dynamic global situation necessitate agile strategies for effective budget management and airport standardization.

By addressing these factors and capitalizing on opportunities, the Department of Airports can strengthen its infrastructure and services, facilitating a robust and sustainable air travel ecosystem across the secondary cities in Thailand.

6. Secondary Cities Tourism Trends in the Future

The COVID-19 resilience, the Tourism Authority of Thailand introduced the "Thailand Tourism Year 2023" and "Visit Thailand Year 2023: Amazing New Chapters" projects, reiterating its commitment to showcasing the essence of Thai tourism through Soft Power and experiential travel. These initiatives are aimed at strengthening the tourism supply chain, establishing sustainability standards, and encouraging collective participation from all sectors to

promote a hospitable culture. The revenue target set for 2023 is 2.38 trillion baht.

In 2022, Thailand experienced a positive trend with 11.8 million foreign tourists and 189 million domestic tourists (Tourism Authority of Thailand, 2023) Surpassing the expected targets. This resurgence in tourism underscores a promising trajectory for the industry's recovery. As Thailand aims to fully restore its tourism sector in 2023, the Tourism Authority of Thailand is dedicated to reviving the economy through a comprehensive tourism strategy. Key promotional efforts include the "Thai Tourism Year 2023" campaign targeting the domestic market and the "Visit Thailand Year 2023: Amazing New Chapters."

Forecasting the future, the tourism industry will undergo a significant transformation, placing greater emphasis on sustainable and high-value tourism, while also bolstering its supply chain to accommodate experiential tourism. This approach involves presenting tourism products and services centered around Soft Power attributes such as (5F: Food, Festival, Film, Fight, and Fashion), with a strong focus on sustainability standards. These efforts aim to provide an exceptional travel experience and foster

Meaningful Travel, positioning Thailand as a destination that embodies rich cultural values and significance. Key principles include Jai Rak-Sam Nuk Dee, signifying a commitment to community well-being and environmental conservation, a dedication to delivering quality tourism products and services, and a heartfelt desire to revisit Thailand in the future.

Moreover, to cater to the evolving needs of emerging markets (New Area) and new segments of tourists (New Segment), the focus will be on promoting high-value tourism, particularly in the realms of Health & Wellness. Emphasis is placed on forging partnerships to establish safety and sustainability standards through key initiatives such as the Good Host Project, New Chapters Season 2, the SHA Project, and the 14th Thailand Tourism Awards. These endeavors are geared towards elevating the standard and sustainability of Thailand's tourism industry, fostering sustainable growth, and reinforcing the nation's Soft Power in the global tourism landscape.

7. Thai Tourism Promotion Guidelines

In response to the challenges posed by the COVID-19 outbreak, Thailand

has implemented relaxed measures for travelers visiting the country. As of March 1, 2023, tourists are not required to present documentation related to the COVID-19, such as vaccination certificates or test results. The mandatory Thailand Pass registration and quarantine requirements have been waived for both Thai citizens and international visitors, irrespective of their vaccination status. Furthermore, the obligation to purchase health insurance has been eliminated, although travelers have the option to acquire voluntary travel insurance if desired.

The Thai authorities have discontinued the requirement for the display of vaccination certificates, RT-PCR or Professional ATK test results, as well as insurance documentation covering COVID-19 treatment. For individuals previously infected with the COVID-19, it is necessary to ensure the absence of symptoms, including normal temperature and the absence of fever, before embarking on travel to Thailand. Moreover, for passengers transiting through Thailand airports, both in transit and transfer formats, no Thailand Pass registration, proof of vaccination, or COVID-19 test results are mandated if they are not passing through

Thai Immigration. The presentation of medical insurance documents, amounting to a minimum of 10,000 USD, is also not required.

However, travelers are advised to reconfirm the specific requirements concerning travel documents with their respective airlines and destination countries to ensure compliance with the latest guidelines. These regulatory adjustments have led to a significant surge in flight volume, with Aeronautical Radio of Thailand Company Limited (AEROTHAI) forecasting a total of 858,387 flights in 2023, marking a 65% increase from the 520,367 flights recorded in 2022. Notably, more than 5,924,591 passengers have utilized secondary city airports in the initial five months of 2023, as per data from the Airport of Thailand (2023).

8. Conclusion and Discussion

This study is about the main trends that promoting tourism in secondary cities in Thailand, emphasizing the importance of Cultural, Natural, and Health Tourism. They highlighted the significant role of secondary city airports in facilitating convenient travel, particularly within provinces possessing their own airports.

The benefits extend to airlines servicing these routes, and government initiatives, like the “We Travel Together” project, “HALF HALF” project, and tax reduction initiatives, to support travelers to travel with projects such as 10,000 THB Digital Wallet. Moreover, the private sector, particularly the hotel industry, has regained momentum post-COVID-19, with both domestic and international tourists, notably from Asia, the Middle East, and Europe, contributing to the resurgence. Secondary cities such as Nan, Loei, Phetchabun, and Bueng Kan have gained popularity, and the Tourism Authority of Thailand's efforts in providing information and facilitating various tourist services have significantly boosted the current and future prospects of effective tourism promotion.

Tourism brings a substantial income annually, mainly from Asian tourists, with fewer visitors from the Middle East and

Europe. Despite, the hotel industry has fully recovered after the COVID-19 outbreak, and there's a notable resurgence in Thai tourists, particularly in lesser-known cities like Nan, Loei, Phetchabun, Bueng Kan, and more, which have gained significant popularity recently. The Tourism Authority of Thailand is involved in assisting tourists, offering a range of services such as information provision and overall facilitation. These efforts greatly contribute to the promotion and smooth functioning of tourism, both presently and in the foreseeable future.

9. Knowledge received

The Three key trends of Travel Trends that found from this study are Cultural, Natural, and Health Tourism. They highlight the significant role of secondary city airports in facilitating convenient travel, particularly within provinces possessing their own airports. According to the figure 1.

Figure 1 The Picture from KTC Word data (2020), Pathomsuntronchai (2021), Amazing Thailand (2023)

References

- Amazing Thailand. (2023). *Koh Lipe*. Retrieved from <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/lipe>
- Comas, M. A. (2020). *The role of airport service quality in destination Selection* Haaga-Helia University of Applied Sciences. Retrieved from <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/340980/THESIS.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Department of Airport. (2023). *Airport Operations Plan*. Retrieved from <https://www.airports.go.th/backend/uploads/files/8a5d3802a8c22b6381fe4a7fb4dd7940.pdf>
- Kasikorn research. (2023). *travel trends*. Retrieved from <https://www.kasikornresearch.com/th>
- KTC Word data. (2020). *7 places to visit in Chiang Khan, Loei Province*. Retrieved from <https://www.ktc.co.th/ktcworld/travel-service/travel-story/thailand/7-attractions-chiang-khan>
- Laphet, J. and Witthawassamrankul, L. (2022). *Behavior and Service Quality Satisfaction of Secondary City Airport users and Guidelines for Secondary City Airport Management to Support the Growth of Tourism in Thailand after Covid-19 Pandemic*. Retrieved from <https://apdi.kbu.ac.th/Research%20database/APDI%20lecturers/2564/Proceeding>

- MGR Onlines. (2023). *Tourism campaign under the Amazing Secondary City project*. Retrieved from <https://mgronline.com/entertainment/detail/9660000042917>
- Ministry of Tourism and Sport. (2023). *International Tourist Arrivals to Thailand*. Retrieved from <https://www.mots.go.th/news/category/706>
- Pathomsuntroncha, P. (2021). *15 places to visit in Lampang*. Retrieved from <https://www.traveloka.com/en-th/explore/destination/lampang-15-spots-photogenic-en/92404>
- Post today. (2018). *Get to know 55 provinces worth visiting in secondary cities*. Retrieved from <https://www.posttoday.com/lifestyle/587425>
- Prachachat News. (2023). *Airport statistics for the first 5 months*. Retrieved from <https://www.prachachat.net/local-economy/news-1314469#>:
- Ramadan, A. (2019). *Strategic quality management in the single-terminal airport: An investigation with a focus on the passenger operational processes*. National University of Ireland, Galway. Retrieved from <https://aran.library.nuigalway.ie/bitstream/handle/10379/15650/Ramadan%20Abugeddida%20Thesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- SCB. (2023). *Search Marketing*. Retrieved from https://www.scbam.com/medias/campaign/2018/landingpage/lineoa_21122018.html?utm_source=lineoa&utm_medium=rich_message&utm_campaign=21122018
- Srikhwan, B. & Boonyanmethaporn, W. (2020). Secondary Airport Management Guidelines to Service Quality Elevation of Secondary Airport in the Southern Provinces, Thailand. *Dusit Thani College Journal*, 14(3), 34-50.
- Srisuchinwong, U. (2022). *Promoting tourism in secondary cities*. Retrieved from <https://brandinside.asia.com>
- Tourism Authority of Thailand. (2023). *9 new trends in the future of tourism*. Retrieved from <https://thai.tourismthailand.org/Articles>
- TTB Analytics. (2023). *Business industry*. Retrieved from <https://www.ttbbank.com/th/analytics/business-industry/real-estate/20230718-ttb-analytics-hotel-outlook2023>

แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงการปล่อยตัวชั่วคราว*

Approaches to Reducing the Disparity in Access to Temporary Release

กานุวัฒน์ บุญยัง¹ และไทรรงค์ ตันกสุ²

Phanuwat Boonyoung and Trairong Tantasuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม¹

มหาวิทยาลัยศรีปทุม²

Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

Sripatum University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: trairong_t@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งนำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวในการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อแก้ปัญหาที่ผู้สวมใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวต้องเผชิญกับการถูกมองในเชิงลบของสังคมด้วย ภาพลักษณ์ภายนอกที่สวมใส่อุปกรณ์อันเป็นเสมือนเครื่องพันธนาการของผู้กระทำผิดทั้งที่การพิจารณาคดียังไม่เป็นที่สิ้นสุดและยังไม่ได้รับการพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง เสี่ยงต่อการไม่ได้รับการจ้างงาน ซึ่งกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้สวมใส่มีความกลมกลืนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติไม่รู้สึกแปลกแยก โดยแนวคิดการพัฒนาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การพัฒนาด้านรูปร่างให้มีลักษณะเล็กลง พัฒนาให้คล้ายนาฬิกาอัจฉริยะหรือทำให้เล็กลงในรูปแบบโมโครชิปและทำการฝังไว้ใต้ผิวหนัง 2) การพัฒนาด้านระบบ โดยใช้สัญญาณจีพีเอส หรือดาวเทียมต่างๆ รวมถึงระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เข้ามาช่วย

คำสำคัญ: แนวทาง; ความเหลื่อมล้ำ; การปล่อยตัวชั่วคราว

*ได้รับบทความ: 5 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 26 กรกฎาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 28 มีนาคม 2567

Received: April 5, 2023; Revised: July 26, 2023; Accepted: March 28, 2024

Abstract

This academic article aims to present approaches to reduce the disparity in access to temporary release by developing electronic monitoring devices for the temporary release of suspects or defendants. This is to address the issue faced by those wearing such electronic monitoring devices who must confront the negative societal perception, represented by the image of wearing a device that is seemingly a symbol of wrongdoing. This is especially concerning when the consideration of the case is not yet concluded and they have not been convicted of any wrongdoing, as it puts them at risk of unemployment which affects their everyday life. Therefore, the development of electronic monitoring devices is important to allow wearers to blend in and live normally in society without feeling alienated. The development concept can be divided into 2 categories: 1) Shape development to make the device smaller, similar to a smartwatch or microchip format to be implanted under the skin. 2) System development using GPS signals or various satellites as well as Geographic Information System (GIS).

Keywords: Approaches; Disparity; Temporary release

1. บทนำ

เมื่อบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาหรือถูกดำเนินคดีว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญา ในการดำเนินคดีต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายซึ่งระหว่างกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจของรัฐเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างเรียบร้อย และป้องกันการหลบหนีหรือทำลายพยานหลักฐานและนำผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายต่อไป (การุณ ตั้งเจริญกิจสกุล, 2564, หน้า 327-347) ทั้งนี้ระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นขึ้นอยู่กับอัตราโทษของข้อหาที่ต้องหาว่าได้กระทำความผิดโดย

ศาลจะสั่งขังผู้ต้องหาไว้ในเรือนจำ (สมชาย รัศมี สอาด หอมมณี และคมสัน สุขมาก, 2561, หน้า 60-67) กระบวนการการควบคุมตัวดังกล่าวย่อมกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสิทธิ (Right) หรือสิทธิความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมี (บุรสิทธิ์ ตันตสุทธิกุล และธานี วรภัทร์, 2563) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะถูกกล่าวหาและอยู่ระหว่างกระบวนการควบคุมตัว แต่ตามหลักการการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ระบุหลักการสำคัญประการหนึ่งว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ

จำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด” (Presumption of innocence) ซึ่งหลักการดังกล่าวมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากล (อภิวัฒน์ สุดสาว, 2559, หน้า 107-128) สอดคล้องกับถ้อยคำในปฏิญญาสากลในข้อ 11(1) ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ที่สหประชาชาติได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยมีเนื้อความว่า

“Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defense บุคคลทุกคนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญานั้น ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งตัวของบุคคลนั้นถือเป็นหลักประกันที่จำเป็นต่อการต่อสู้สำหรับคดีของตนเอง” (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550)

จากถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ซึ่งยังไม่ได้รับการพิพากษาหรือตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้ได้รับความเป็นธรรมและจะยังคงมีอิสรภาพจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจริง เพราะหากบุคคลดังกล่าวถูกลงโทษหรือถูกสังคมตัดสินโดยปราศจากหลักฐานข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนนั้น

จะเปรียบเสมือนเป็นการถูกตีตราบาปและได้รับการกระทำที่ไม่เป็นธรรมอันขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน แม้ว่าจะเป็นเพียงข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจเป็นผู้กระทำความผิดแต่เมื่อยังไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้นั้นก็ไม่ควรถูกจับกุมคุมขังโดยพลการและได้รับการปฏิบัติเยี่ยงนักโทษคนหนึ่ง ดังคำที่เซอร์วิลเลียม แบล็กสโตน (Sir William Blackstone) นักกฎหมายชาวอังกฤษได้กล่าวไว้ว่า “ปล่อยคนผิดสิบคน ดีกว่าดำเนินคดีกับคนบริสุทธิ์หนึ่งคน” (Blackstone อ้างถึงใน กฤตนาถ มະสะนิง, 2564, หน้า 1-12) จะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างมากและมนุษย์ไม่สมควรถูกพรากอิสรภาพไปจนกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาตัดสินอันชี้ชัดว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับความเป็นธรรมและอีกนัยหนึ่งเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ถูกลงโทษในความผิดที่มีได้กระทำ ส่งผลให้ในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมจึงต้องกระทำโดยรัดกุมและเป็นธรรม (อริยพร โพธิ์ใส, 2564)

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้ตั้งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ Sustainable Development Goals (SDGs) ในเป้าหมายที่ 16 ที่มุ่งส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดรับชอบและครอบคลุมในทุกระดับ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build

effective, accountable and inclusive institutions at all levels) ซึ่งรวมไปถึงส่งเสริมนิติธรรมทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศ และสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมแก่ทุกคน อีกทั้งการสร้างหลักประกันว่าจะมีกระบวนการตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบ ครอบคลุม มีส่วนร่วมและมีความเป็นตัวแทนที่ดีในทุกระดับการตัดสินใจ รวมถึงสร้างหลักประกันว่าสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีการปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศและความตกลงระหว่างประเทศ

จากความสำคัญของการให้สิทธิและความยุติธรรมแก่มนุษย์ ดังนั้นในการควบคุมตัวต้องเป็นไปตามการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเฉพาะบุคคลภายใต้กระบวนการยุติธรรมโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิต่อสู้ข้อกล่าวหาอันได้อย่างเป็นธรรมและย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องการขอปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งเป็นมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เข้ามาคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาภายใต้หลักการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้การดำเนินการตามกระบวนการมีความสอดคล้องกับหลักการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเสรีภาพของบุคคลซึ่งสำหรับประเทศไทยศาลใช้ดุลยพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราว

2. การปล่อยตัวชั่วคราว

การขอปล่อยตัวชั่วคราวเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง (Rights to bail) ตามบทบัญญัติในมาตรา 4

ว่า “ภายใต้บทบัญญัติของมาตรานี้ บุคคลมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว” (อรรถรณ ไทยวานิช, 2539) และเป็นหนึ่งในสิทธิของผู้ต้องหาตามหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภายใต้มาตรฐานสากล ได้แก่ 1) สิทธิที่จะแจ้งข้อกล่าวหาแจ้งเรื่องราวที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่าเป็นความผิดอาญาใด 2) สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง 3) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีระยะเวลาที่เพียงพอในการเตรียมคดี 4) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน เป็นสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง 5) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ 6) สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือทางคดี และ 7) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (พจมานพจี ทวีสว่างผล, 2563, หน้า 211-225) ซึ่งการปล่อยตัวชั่วคราว คือการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาระหว่างถูกดำเนินคดีโดยไม่ต้องถูกควบคุมหรือกักขัง ได้รับอิสรภาพไปในช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือระหว่างที่มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน หรือการไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาคดีของศาล เป็นมาตรการทางอาญาที่ผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกจับหรือถูกควบคุม ตามหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงดังนั้นการไม่จำกัดสิทธิโดยการกักขังหน่วงเหนี่ยวจึงมีความจำเป็นด้วยมิให้กระทบ

กระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิเสรีภาพตามมาตรา 28 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับอิสรภาพชั่วคราวตามหลักการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว (ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์ และคมสัน สุขมาก, 2563, หน้า 98-107) การปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ปรากฏหลักฐานในกฎหมายพระอัยการลักษณะตระลาการ ที่ให้อำนาจตุลาการผู้ได้รับอำนาจจากพระมหากษัตริย์ให้มีหน้าที่ตัดสินความมีอำนาจในการควบคุมกักขังคู่ความซึ่งหมายถึงทั้งโจทก์และจำเลยและมีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราวด้วยผู้ประกันจะเป็นตัวความเองหรือบุคคลอื่นก็ได้ การประกันนั้นผู้ประกันต้องได้รับความยินยอมจากบุตรและภรรยา โดยการสลักหลังสัญญาค้ำประกันเพื่อใช้ในการบังคับเอาสินไหมพินัยจากบุตรและภรรยาของนายประกันหากมีการผิดสัญญา เรียกว่า ประกันแบบเทครัวเรือน ซึ่งกฎหมายลักษณะตระลาการนี้ได้ถูกใช้สืบทอดเรื่อยมาและสิ้นสุดเปลี่ยนแปลงในสมัยรัตนโกสินทร์ (วันชัย โตความรู้, ม.ป.ป.)

ซึ่งปัจจุบันนี้การปล่อยตัวชั่วคราวจะทำการพิจารณาของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 หมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 106-119 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา สรุปความโดยรวมได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมได้รับสิทธิใน

การยื่นคำร้องและพึงอนุญาตขอปล่อยตัวชั่วคราว ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีประกันหรือหลักประกันหรือไม่ ย่อมได้รับสิทธิในการเข้าถึงการปล่อยตัวชั่วคราวทั้งสิ้น (คณะวิชาการ, 2566) อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องปฏิบัติตามกฎหมายโดยสัญญาว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานหรือศาลโดยจะไปตามนัดหรือหมายเรียกของศาลในระหว่างการสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล พนักงานสอบสวนหรือศาลจะใช้ดุลยพินิจในการเรียกหลักประกันเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการพิจารณาคดี ได้แก่ การกำหนดวงเงินสตสำหรับการประกันตัวหรือขอปล่อยตัวชั่วคราวหรือใช้ตำแหน่งทางราชการของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง หรือใช้บุคคลเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ หรือใช้หลักทรัพย์ เช่น ที่ดิน พันธบัตร สมุดบัญชีเงินฝาก มาเป็นหลักประกันเพื่อใช้ประกอบการปล่อยตัวชั่วคราว การที่ศาลให้ความสำคัญกับหลักประกันเพราะเชื่อว่าจะเป็นเครื่องประกันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี ทว่าหลักประกันดังกล่าวได้กลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน

หากพิจารณาอีกมิติหนึ่งหากเป็นกรณีที่บุคคลไม่มีทรัพย์สินที่จะนำมาเป็นหลักประกันต่อเจ้าหน้าที่หรือศาล ก็ต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจของรัฐซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำที่เห็นได้อย่างชัดเจน ในขณะที่ผู้มีฐานะสามารถยื่นทรัพย์สินเพื่ออิสรภาพของตนเองได้ กลายเป็นการตีราคาของความยุติธรรมเกิดขึ้นความเหลื่อมล้ำนี้เป็นปัญหาในสังคมไทยและเป็นช่องโหว่ของกระบวนการยุติธรรมจนเกิดเป็นวลีว่า “คุกมีไว้ขังคนจน”

(การณ ตั้งเจริญกิจสกุล, 2564, หน้า 327-347) ซึ่งปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำดังกล่าวปัจจุบันได้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring: EM) หรือกำไลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นแนวปฏิบัติให้ศาลในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อลดการเรียกหลักประกันจากผู้ต้องหาหรือจำเลยและลดการคุมขังโดยไม่จำเป็นทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น (กัญญา นะรา, ม.ป.ป.)

3. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring)

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) หรือกำไล EM เกิดขึ้นหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ลงมติเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 เห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงได้ตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 อนุญาตให้ใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์เข้าใช้ในการตรวจสอบ จำกัดการเดินทาง หรือติดตามตัวผู้ถูกปล่อยชั่วคราว เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีในชั้นปล่อยชั่วคราว ปัญหาปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำมีปริมาณมากจนเกิดความแออัด และให้มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมากขึ้นกำไล EM จึงถูกนำมาใช้ครั้งแรก เมื่อวันที่ 6 มี.ค. 2561 (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2561) เป็น

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้สำหรับติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยจะสวมใส่อุปกรณ์นี้ไว้ที่ข้อมือหรือข้อเท้า ตัวเครื่องประกอบด้วยอุปกรณ์ส่งสัญญาณ (Transmitter Device) ที่ทำหน้าที่รับส่งสัญญาณและสามารถตรวจสอบตำแหน่งของผู้สวมใส่ EM ได้ และสายรัด (Strap) ถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันการทำลายอุปกรณ์ซึ่งจะส่งสัญญาณแจ้งเตือนไปยังศูนย์ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์กลาง (Central computer system) ทั้งนี้หากพบความผิดปกติของตัวเครื่องเช่นถูกตัดหรือทำลายซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ควบคุมฯ จะสามารถตอบสนองติดตามเหตุการณ์ได้ทันที กรณีกำไลอิเล็กทรอนิกส์ชำรุดเสียหายหรือสัญญาณขาดหายไปอาจถูกเจ้าหน้าที่หรือศาลสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี โดยกฎหมายระบุไว้ว่า หากอุปกรณ์ติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลที่ได้รับการปล่อยตัวถูกทำลายหรือทำให้ใช้การไม่ได้ ให้สันนิษฐานว่าผู้ได้รับการปล่อยตัวจะหนีหรือหลบหนี ตามมาตรา 117 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งถูกแก้ไขโดยมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2558 (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) หากเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีการควบคุมอุปกรณ์ผ่านเจ้าหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมงจากส่วนควบคุมฯติดตามการปล่อยตัวชั่วคราวและบังคับตามคำสั่งศาลโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ศูนย์รักษาความปลอดภัย (ศูนย์ EM) สังกัดศาลยุติธรรม โดยศูนย์ EM จะรับข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลยทั่วประเทศที่ได้ใช้กับศาลต่างๆ โดยสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวอยู่ใน

พื้นที่ที่ศาลกำหนดไว้หรือไม่ หากมีการฝ่าฝืนคำสั่ง
กำไล EM จะส่งสัญญาณมาทางศูนย์ EM ทุก 2
นาที ส่วนกรณีเป็นผู้ถูกคุมประพฤติ จะอยู่ภายใต้
การกำกับดูแลของศูนย์ควบคุมอิเล็กทรอนิกส์
ติดตามตัว หรือศูนย์ EMCC (Electronic Monitoring
Control Center) กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
(Department of Probation) มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ
งาน 24 ชั่วโมง ฝ้าระวังติดตามสัญญาณอุปกรณ์
และประสานข้อมูลส่งต่อให้พนักงานคุมประพฤติ
เจ้าของสำนวนในพื้นที่ (ศิริพร อิงไพเราะ, 2561)
วัตถุประสงค์หลักของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) มี 3
ประเด็กลหลักได้แก่ 1) การใช้เพื่อการควบคุม
(Detention) เพื่อประโยชน์ในการควบคุมตัวผู้
ต้องหาหรือจำเลยในสถานที่ที่กำหนดไว้ 2) การใช้
เพื่อเป็นการจำกัด (Restriction) มิให้บุคคลเข้าไป
ในเขตพื้นที่หรือเข้าถึงตัวบุคคลที่กำหนด เช่น โจทก์
เหยื่อ หรือคู่ความ และ 3) การใช้เพื่อการสังเกตเฝ้า
ระวัง (Surveillance) เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถ
ติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาหรือจำเลย
ได้ตลอดเวลา (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และฐิตยา
เพชรมณี, 2559, หน้า 26-50)

ภาพที่ 1 อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) (ประชาชาติธุรกิจ, 2566)

4. ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่กระเทือนสิทธิ ของผู้สวมใส่อุปกรณ์ EM

จากที่นำเสนอมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า
มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว
(Electronic Monitoring: EM) หรือกำไลอีเอ็มมา
ใช้เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของการปล่อยตัว

ชั่วคราว แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่ากำไล
อีเอ็มดังกล่าวนี้ยังมีช่องโหว่อันอาจนำมาซึ่งการก
ระทบสิทธิหรือก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้สวม
ใส่ได้ จากภาพที่ 1 ตัวอย่างของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) จะเห็น
ว่า อุปกรณ์ EM นั้นมีขนาดที่ใหญ่สะดุดตาและ

เปรียบเทียบเครื่องพันธนาการนักโทษทั้งที่ผู้สวมใส่ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดี ด้วยความเด่นชัดนี้ทำให้ผู้พบเห็นอาจเกิดความหวาดระแวงหรือตัดสินว่าบุคคลผู้สวมใส่นั้นเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายหรือเป็นบุคคลอันตรายที่มีภัยต่อสังคม ทำให้กระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน การทำงานของผู้สวมใส่ และอาจกระทบต่อสวัสดิภาพความปลอดภัย ไปจนถึงกระทบด้านความรู้สึกจิตใจที่รู้สึกเป็นผู้แปลกแยกจากสังคม เครื่องพันธนาการนี้เป็นการรบกวนทั้งสิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เนื่องจากจำเลยหรือผู้ต้องหา ยังคงถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์และตัดสินพิพากษาว่ามีความผิดจริงตามกฎหมาย (ธีรชญา นศิริชวลวงศ์, อรปริยา หวังนุรักษ์ และชูไฮลา กือโด, 2562)

ผู้เขียนมองว่าประเด็นนี้ เป็นปัญหาและส่งผลต่อสิทธิขั้นพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การถูกตัดสินจากสังคมโดยปราศจากข้อเท็จจริงและคำพิพากษาของศาล ทำให้เสี่ยงต่อการได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมในสังคม การที่มนุษย์รู้สึกถูกแปลกแยกนั้นย่อมส่งผลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน พระพรหมคุณาภรณ์ (อังกฐิโน สาร สมนะริฐ, 2556, หน้า 66-74) ได้กล่าวถึงธรรมชาติมนุษย์และความแปลกแยกว่า มนุษย์เรานั้นเป็นสัตว์สังคม และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมกันในหมู่เพื่อนมนุษย์อย่างมีความสุขตั้งแต่การอยู่ร่วมกันกับครอบครัว เพื่อน บุตรหลาน เป็นต้น และมนุษย์ต้องทำกิจกรรมตลอดเวลาซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการดำเนินชีวิต ความแปลกแยกจัดเป็น

ปัญหาและอุปสรรคอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย ความรู้สึกนี้เป็นภาวะที่มนุษย์ถูกแยกออกจากความเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตซึ่งส่งผลให้บุคคลถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลงในสังคมสมัยใหม่มนุษย์ต้องเผชิญกับความแปลกแยกในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความแปลกแยกจากตัวเองความแปลกแยกจากการงาน ความแปลกแยกจากสังคมวัฒนธรรม และความแปลกแยกจากธรรมชาติแวดล้อม

แต่ไม่ว่าจะเป็นในด้านใดก็ตามความแปลกแยกคือยาพิษที่ทำร้ายจิตใจมนุษย์อย่างมาก จะเห็นได้ว่ามนุษย์เรานั้นต้องทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมซึ่งหากเกิดความรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือรู้สึกด้อยค่ากว่าผู้อื่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเกิดความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติของสังคมมนุษย์ การสวมใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้สวมใส่เสี่ยงต่อการถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมด้วยภาพลักษณ์ภายนอกที่มีลักษณะคล้ายถูกเครื่องหมายจองจำ ทำให้ผู้พบเห็นมองว่าบุคคลดังกล่าวเป็นนักโทษซึ่งนอกจากจะกระทบด้านจิตใจของผู้ต้องหรือจำเลยแล้วนั้น ยังกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเขาอีกด้วย ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนไม่ได้มีฐานะที่ร่ำรวยหรือมั่นคง ในหลายรายต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตนและครอบครัว บางคนเป็นเสาหลักของครอบครัวเมื่อได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวก็ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพแต่เมื่อได้ชื่อว่าเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยประกอบกับมีเครื่องหมายติดตามตัว

พันธุการอยู่ทำให้เกิดภาพลักษณ์เชิงลบแม้ว่าจะยังไม่ได้รับการตัดสินหรือพิพากษาจากศาลก็ตาม แต่กลับถูกสังคมตัดสินล่วงหน้าเสียก่อนซึ่งกระทบต่อการทำงานอาจส่งผลให้ไม่ได้รับการว่าจ้างงาน เมื่อไม่มีงานทำก็ไม่มีรายได้จนเจือตนเองและครอบครัวซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของชีวิตอย่างมาก จะเห็นได้ว่ามิได้เดือดร้อนเพียงผู้สวมใส่เพียงคนเดียวแต่ยังกระทบถึงครอบครัว/คนรอบข้างของผู้สวมใส่อีกด้วยซึ่งไม่ได้เกี่ยวพันกับคดีความแต่อย่างใดกลับต้องมารับผลกระทบที่ร้ายแรงเพียงเพราะภาพลักษณ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยอันเป็นบุคคลในครอบครัวนั้นเป็นไปอย่างไม่เหมือนคนปกติในสังคมด้วยการถูกสวมใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงปัญหาอันมาจากลักษณะทางกายภาพของอุปกรณ์ที่เด่นชัดจนเกินไปจึงเป็นที่มาของความสนใจในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวเพื่อช่วยแก้ปัญหาการลดการกระทำความผิดอันจะนำไปสู่ปัญหาความความเหลื่อมล้ำและการรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมของผู้สวมใส่ด้วยยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญ มุ่งให้จำเลยหรือผู้ต้องหาสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติโดยไม่กระทบถึงสิทธิในชีวิตประจำวันจนกว่าคดีจะเป็นที่สิ้นสุด โดยอาจจะพัฒนาให้มีรูปแบบที่เล็กลงหรือเหมาะกับสภาพและสรีระของแต่ละบุคคล อาจไม่จำกัดว่าต้องเป็นกำไลที่ติดที่ข้อเท้าหรือข้อมือเท่านั้นหรือหากต้องติดที่ข้อมืออาจพัฒนาให้มีลักษณะคล้ายนาฬิกาทำให้เมื่อสวมใส่แล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความ

รู้สึกว่าการอุปกรณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องประดับชิ้นหนึ่งในร่างกายที่ไม่มีความโดดเด่นจนเกินไปเพื่อลดความรู้สึกถูกพันธุการและถูกตัดสินจากสังคมทั้งยังสามารถช่วยลดอุปสรรคในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพอีกด้วย

5. แนวทางการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM)

1. การพัฒนาด้านรูปร่าง ดังที่กล่าวถึงปัญหาหลักของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ที่รูปร่างและขนาดของอุปกรณ์นั้นกระเทือนการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงเห็นว่าควรปรับและพัฒนาให้อุปกรณ์ EM มีขนาดเล็กลง ซึ่งผู้เขียนมองว่าปัจจุบันสามารถนำเทคโนโลยี/นวัตกรรม เข้ามาปรับใช้กับอุปกรณ์ได้สำหรับการสวมใส่ที่ข้อมือหากปรับให้ใกล้เคียงกับนาฬิกาก็จะดูกลมกลืนไปกับการแต่งกายเพราะนาฬิกาก็เปรียบเสมือนเครื่องแต่งกาย/เครื่องประดับชิ้นหนึ่งของมนุษย์เช่นกันและเป็นสิ่งธรรมดาสามัญของการสวมใส่ในชีวิตประจำวันสำหรับประเภทนาฬิกาที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความน่าสนใจในการนำมาปรับใช้กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) คือ นาฬิกาอัจฉริยะ หรือสมาร์ทวอตช์ (Smart Watch) ด้วยเป็นนาฬิกาที่ถูกพัฒนามีระบบการใช้งานที่หลากหลายมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สวมใส่ได้ ซึ่งบทบาทปัจจุบันมักใช้งานกับกลุ่มคนรักสุขภาพที่สวมใส่เพื่อวิเคราะห์การออกกำลังกาย เป็นผู้ช่วยส่วนตัวเรื่องฟิตเนส การติดตามและประเมินผลวิเคราะห์คุณภาพการนอนหลับพักผ่อน อีกทั้งสามารถป้อน

ระบบการแจ้งเตือนให้ผู้สวมใส่ดื่มน้ำตามจำนวน และปริมาณที่กำหนดได้อีกด้วย นอกจากนี้เรื่อง สุขภาพแล้ว Smart Watch ยังมีเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับแผนที่หรือการระบุเส้นทาง แหล่งที่ตั้ง พร้อมการเดินทางที่ละเอียด รวมถึงมีระบบการแจ้งเตือนต่าง ทั้งเตือนการนัดหมายประจำวันเตือนการทำกิจกรรมที่จำเป็น (To do list) (ทัศนะ สุขสวัสดิ์ และชัยพุกษ์ แก้วพรหมมัลย์, 2564, หน้า 116-139)

ซึ่งระบบและความสามารถทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติที่สามารถใช้งานได้ตรงกับความต้องการและวัตถุประสงค์ของอุปกรณ์ติดตามตัว เพราะด้วยความสามารถด้านการระบุตำแหน่งที่ตั้ง การแสดงแผนที่เดินทาง เป็นประเด็นหลักที่ทางศูนย์ควบคุมต้องทราบถึงความเคลื่อนไหวของผู้สวมใส่ว่าอยู่ในที่ตั้งบริเวณใด และเมื่อเข้าไปในพื้นที่หรืออาณาเขตที่ไม่ควรล่วงล้ำเข้าไป เช่น บ้านของคู่คดี แหล่งที่อยู่ของพยานบุคคลและวัตถุ โดยสามารถส่งสัญญาณแจ้งเตือนไปยังศูนย์ควบคุมได้เพื่อให้เจ้าหน้าที่รับรู้และสื่อสารกับผู้สวมใส่ผ่านนาฬิกาอัจฉริยะในรูปแบบการส่งข้อความโดยตรง และแสดงผลมายังหน้าจอหรือการติดต่อสื่อสารด้วยเสียงผ่านทางนาฬิกา แนวคิดดังกล่าวนี้ได้มีงานวิจัยรองรับถึงความเป็นไปได้ ที่ผ่านมามีงาน

วิจัยที่ศึกษาและพัฒนาสายรัดข้อมือเพื่อให้ตอบ โจทย์กับการใช้งานซึ่งอยู่ในมิติของการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่าแนวโน้มของการนำเทคโนโลยีของนาฬิกา หรือสายรัดข้อมือ (Smart Band and Smart Watch) มีความเป็นไปได้และสามารถนำมาปรับใช้พัฒนาเพื่อใช้งานได้หลากหลายมากขึ้น (ณัฐธิดา บุญปิตร์, 2560) อีกทั้งรูปร่างของนาฬิกาอัจฉริยะหรือสมาร์ทวอช (Smart Watch) นั้นมีความเรียบง่าย ไม่ฉูดฉาดหรือโดดเด่นจนเกินไป ระบบการรองรับเพื่อใช้งานต่าง มีงานวิจัยรองรับว่าสมาร์ทวอชมีประโยชน์มากกว่านาฬิกาทั่วไป มีข้อดีมากกว่าข้อเสียและเป็นเทคโนโลยีที่มีประโยชน์สำคัญและจำเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน (สิทธิพร ปานเปาว์, 2560) เหมาะสมกับขนาดที่มีความพอดีเหมาะแก่การสวมใส่ไม่ได้เป็นภาระในเรื่องน้ำหนักและเป็นอุปกรณ์ที่ใช้กันเป็นที่ทั่วไปอย่างแพร่หลาย หากพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ให้มีรูปร่างและขนาดได้ใกล้เคียงกับ Smart Watch จะทำให้ผู้สวมใส่ดูกลมกลืนไปกับผู้คนในสังคมไม่กระเทือนต่อการถูกเพ่งเล็งหรือต้องเผชิญกับความหวาดระแวงในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังภาพตัวอย่าง Smart Watch นี้

ภาพที่ 2 Smart Watch จาก Xiaomi Smart Band 6 (Manuals, 2023)

นอกจากแนวคิดด้านการนำเทคโนโลยีนาฬิกาอัจฉริยะ หรือสมาร์ทวอตช์ (Smart Watch) มาปรับใช้เพื่อการใช้งานของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) แล้วนั้นอีกรูปแบบของการพัฒนาด้านรูปร่างที่มีความน่าสนใจและมีความเป็นไปได้ในการนำมาปรับใช้กับการติดตามตัวสำหรับผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวคือ “การฝังไมโครชิป” แนวคิดการฝังไมโครชิปไว้ใต้ผิวหนังมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นจริงและมีแนวโน้มถูกพัฒนาเพื่อการใช้งานที่หลากหลายมากขึ้น ที่ผ่านมามีการพัฒนาเทคโนโลยีนิวตริตรัมและทำการฝังวัสดุ/สิ่งต่าง ไว้ใต้ผิวหนังมนุษย์ อาทิ ในทางการแพทย์มีการฝังยาคุมกำเนิดโดยการฝังไว้ที่บริเวณท้องแขนข้างที่ไม่ถนัดซึ่งไม่ต้องทำการผ่าตัดใหญ่แต่อย่างใด (อรุณโรจน์ เนียะอัน, ม.ป.ป.) และเคยมีการนำเทคโนโลยีการฝังไมโครชิปในพนักงานบริษัทจากรัฐ Wisconsin อีกด้วย บริษัทดังกล่าวคือ Three Square Market ได้ถูกนำเสนอข่าวว่าพนักงานจำนวนกว่าแปดสิบคนได้เข้ารับฝังไมโครชิป บริเวณบนหลังมือบริเวณระหว่างนิ้วชี้และนิ้วโป้ง โดยการฝังชิปดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน เช่น ใช้เป็นคีย์การ์ดที่เป็นข้อมูลของตัวเองในการล็อกอินเวลาทำงานของการเข้าออกบริษัท การเข้าถึงคอมพิวเตอร์อุปกรณ์การทำงานของตนเองไปจนถึงใช้งานกับตู้กดอัตโนมัติ ซึ่งพนักงานไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องแปลกแต่อย่างใด นอกจากนี้ตามรายงานของ BBC ได้เผยเรื่องราวว่าในปี 2019 แพททริก พัวแมน (Patrick Paumen) ชายอายุ 37 ปี ได้ทำการฝังไมโครชิปเพื่อสำหรับชำระค่าซื้อสินค้าโดยไม่ต้อง

พกเงินหรือบัตรเครดิต จากการสำรวจในปี 2021 จากกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 4,000 คน ทั่วสหราชอาณาจักรและสหภาพยุโรปพบว่า 51% พิจารณาที่จะฝังชิป นอกจากนี้ในปี 2018 ที่ผ่านมามีทางสำนักข่าว NPR รายงานว่าชาวสวีเดนหลายพันคนพากันฝังไมโครชิปบริเวณเท้าแมลต์ข้าวเพื่อใช้แทนคีย์การ์ดเข้าบ้าน เข้ายิม หรือเข้าสำนักงาน หรือใช้จ่ายค่าใช้บริการขนส่งสาธารณะซึ่งสะดวกสบายและคล่องตัว เพียงแค่นำแขนไปยื่นที่อุปกรณ์อ่านไมโครชิปเท่านั้นและเมื่อทางการสวีเดนออกกฎหมายให้ผู้เข้าร่วมงานอีเว้นต์ที่มีคนรวมตัวกันเกิน 100 คนแสดงใบรับรองการฉีดวัคซีน หรือวัคซีนพาสปอร์ต พบว่าจำนวนคนที่พากันไปฝังไมโครชิปก็เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 6,000 คน (Post today, 2564) ทั้งนี้ยังคงมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงการฝังไมโครชิปดังกล่าวเพราะบางส่วนมีความคิดเห็นว่าเป็นการล่วงล้ำความเป็นส่วนตัว หากถูกนำไปใช้งานในทางที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์อาจส่งผลร้ายมากกว่าหรือไม่ (โสภณ ศุภมั่งมี, 2562)

ซึ่งประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่าหากนำเทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อนำมาใช้สำหรับการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมสามารถทำได้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) ที่มุ่งเน้นเรื่องการติดตามตัวเพื่อระบุตำแหน่งที่ตั้งของผู้สวมใส่เป็นสำคัญ อีกทั้งเป็นเงื่อนไขที่ผู้สวมใส่ยอมรับเพื่อแลกกับการปล่อยตัวชั่วคราว ดังนั้น จึงเห็นว่าการนำเทคโนโลยีการฝังไมโครชิปมีความน่าสนใจที่จะพัฒนาและนำมาปรับใช้ให้มีความเสถียรภาพ มีประสิทธิภาพของการใช้

งานมากขึ้นและด้วยการเติบโตอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยีทำให้ผู้เขียนมองว่าในอนาคตสามารถพัฒนาและทำสิ่งนี้ให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ อย่างไรก็ตามด้วยการใช้งานของเทคโนโลยีการฝังไมโครชิปนี้ต้องการฝังลงใต้ผิวหนังของมนุษย์ การพัฒนาและทดลองก่อนการนำมาใช้งานเพื่อการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อย

ตัวชั่วคราวควรต้องพัฒนาภายใต้ความร่วมมือและการดูแลคู่ขนานของทางการแพทย์ร่วมด้วยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันและถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ ดังนั้นควรได้รับการศึกษาจนมั่นใจว่าการใช้งานดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพและไม่กระทบต่อสุขภาพของผู้ได้รับการฝัง

ภาพที่ 3 การฝังไมโครชิปไว้ใต้ผิวหนัง (Blockdit, 2566)

จากการนำเสนอแนวคิดด้านการพัฒนารูปร่างของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) ผู้เขียนวิเคราะห์ถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ร่วมกับหลักสิทธิมนุษยชน หากสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นจริงและนำไปใช้กับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ จะทำให้แก้ปัญหาการกระทำความผิดได้ ทำให้ผู้สวมใส่สามารถออกมาดำเนินชีวิตได้โดยไม่รู้สึกละเลย ไม่เผชิญกับความเสี่ยงของภาวะการกักขังอันนำมาซึ่งการขาดรายได้ การสูญเสียภาพลักษณ์และมิตรภาพ มีนัยยะถึงการลดความ

เหลื่อมล้ำทางสังคม

2. การพัฒนาด้านระบบ ในส่วนของระบบเทคโนโลยีควรพัฒนาให้สัญญาณมีความเสถียรแม้จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือสภาพอับสัญญาณ โดยอาจจะใช้สัญญาณ GPS หรือดาวเทียมต่างๆ เข้ามาช่วย โดยอาจจะเทียบเคียงกับเทคโนโลยี Air tag ของบริษัท Apple และควรมีมาตรการรองรับหากผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรืออับสัญญาณอันอาจจะมีโอกาสทำให้เกิดความผิดพลาดของการส่งสัญญาณได้สูงสำหรับประเภทของสัญญาณที่นำมาใช้กับอุปกรณ์

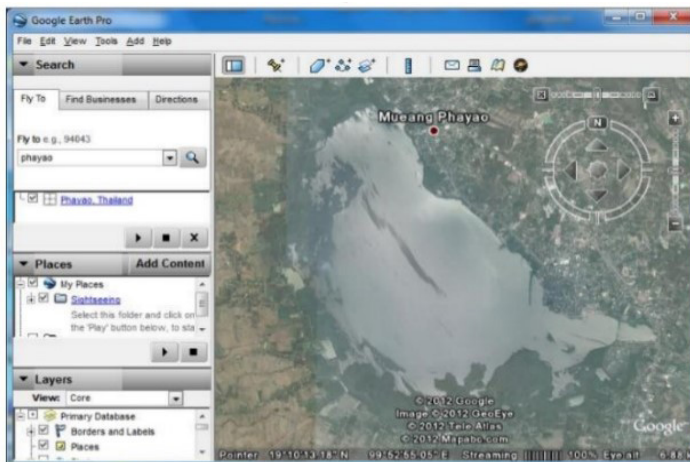

ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มีการใช้สัญญาณอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) การส่งสัญญาณแบบวิทยุคลื่นสั้น (Radio frequency-RF) ใช้ติดตามตัวผู้ถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์ควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์ในระยะทางที่แน่นอนโดยติดตั้งเครื่องกระจายสัญญาณที่ที่อยู่อาศัยของผู้กระทำผิดทำให้ทราบความเคลื่อนไหวทราบเท่าที่ผู้กระทำผิดยังอยู่บริเวณเครื่องรับสัญญาณซึ่งข้อมูลจะถูกส่งไปยังศูนย์เฝ้าติดตามผ่านทางโทรศัพท์บ้านหรือระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ และ 2) การส่งสัญญาณด้วยระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System-GPS) เป็นระบบบอกตำแหน่งบนพื้นผิวโลกโดยอาศัยการคำนวณพิกัดจากดาวเทียมระบุตำแหน่ง ทำให้สามารถขึ้นบอกตำแหน่งได้ทุกแห่งบนโลกตลอดเวลา 24 ชั่วโมง เฝ้าติดตามการเคลื่อนไหวของบุคคลบนพื้นผิวโลกทั้งในบ้านและนอกบ้านยกเว้นบริเวณใต้ดิน ทว่าการใช้ระบบนี้ยังคงต้องมีการใส่ tag และสายรัดที่ข้อเท้า (Roman et al., 2012 อ้างถึงใน ปิยะพร ตันณีกุล, 2559, หน้า 121-149) นอกจากการพัฒนาและนำมาปรับใช้ในด้านระบบสัญญาณ อีกระบบที่มีความน่าสนใจในการนำมาบูรณาการณศาสตร์ร่วมด้วย คือ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ที่ว่าด้วยการนำแผนที่มาทำงานร่วมกับระบบฐานข้อมูลให้กลายเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ให้สามารถแสดงและรายงานผลข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์เป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับข้อมูลอื่น (พุทธจักร ช่วยราย และ อาจินต์ สงทับ, 2563, หน้า 229-236) หากนำศาสตร์

นี้มาปรับใช้ในการติดตามตัวบุคคล การแสดงพิกัดที่อยู่ที่แน่นอนจะทำให้มีความมั่นใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะไม่กระทำการหลบหนี คุณสมบัติของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) สามารถทำงานโดยการป้อนข้อมูลทางภูมิศาสตร์ เช่น ภาพแผนที่ภาพถ่ายผ่านดาวเทียม ตัวเลข ตัวอักษร ระยะทาง เข้าไปวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งการคำนวณและแสดงผลข้อมูลนั้นมีความถูกต้องแม่นยำสูง สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้หลายด้าน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2554) ระบบสารสนเทศนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระบบสารสนเทศประเภทอื่นเนื่องจากพัฒนาขึ้นสำหรับการทำงานกับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ที่อ้างอิงด้วยระบบพิกัดทางภูมิศาสตร์ (Geographic Coordinates) โดยเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงคุณลักษณะหรือข้อมูลเชิงบรรยายอันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ ระบบสารสนเทศศาสตร์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายด้าน เช่น 1) ด้านป่าไม้ ที่ทำการสำรวจระยะไกลและสำรวจทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ 2) ด้านการเกษตร ที่ประยุกต์ร่วมกับภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อกำหนดศักยภาพพื้นที่ทำการเพาะปลูก 3) ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจการวางแผนใช้ประโยชน์จากที่ดิน 4) ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดมลพิษต่าง และอีกหลายด้านที่สามารถนำไปประยุกต์ร่วมด้วยรวมถึงด้านอาชญากรรมเช่นกันที่ GIS สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม

เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนป้องกันและปราบปราม ได้ (ปรัชญา อารีกุล, 2560)

ภาพที่ 4 ตัวอย่างภาพถ่ายจากข้อมูลภูมิสารสนเทศ (ปรัชญา อารีกุล, 2560)

จากภาพดังกล่าวอันเป็นตัวอย่างจากดาวเทียมที่แสดงผลตำแหน่งบริเวณกว๊านพะเยา จะเห็นได้ถึงสภาพแวดล้อมของตำแหน่งที่ตั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แยกเห็นสัดส่วนชัดเจนถึงบริเวณที่เป็นพื้นดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมองว่าระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) อันมีจุดเด่นด้านแผนที่นั้น หากนำมาปรับใช้กับเทคโนโลยีการติดตามตัวจะทำให้ศูนย์ควบคุมสามารถติดตามความเคลื่อนไหวและสืบค้นตามสัญญาณโดยอาจติดตั้งระบบและแสดงผลข้อมูลโดยทำสัญลักษณ์ผู้สวมใส่ให้ปรากฏให้เห็นบนแผนที่เพื่อระบุแหล่งที่ตั้งของตำแหน่งปัจจุบันของผู้สวมใส่ได้อย่างแม่นยำและชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการติดตามตัวหากมีแนวโน้มการเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ขึ้น

6. สรุป

จากที่นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) ที่ได้นำเสนอไปในข้างต้นทั้งแนวคิดด้านการพัฒนาด้านรูปแบบและด้านการพัฒนาระบบ อันมีจุดประสงค์ในการพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อให้สิทธิเสรีภาพและรักษาความยุติธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีและระหว่างการพัฒนาอันนั้นไม่ควรต้องถูกคุมขังหรือถูกจำกัดอิสรภาพจนกว่าจะได้รับการพิสูจน์จนตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจริง ดังที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 33 วรรคหนึ่ง, รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 39 วรรคสอง และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ความว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้

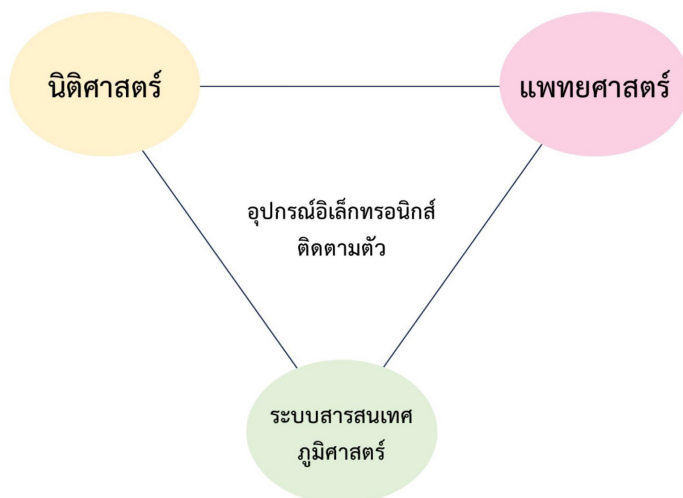

ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวแต่ยังมีข้อบกพร่องอันเป็นเหตุให้กระทบต่อภาพลักษณ์และสิทธิเสรีภาพของผู้สวมใส่ ด้วยลักษณะของตัวเครื่องที่มีขนาดใหญ่และเด่นชัดทำให้ผู้สวมใส่ตกเป็นจำเลยสังคมและถูกมองในเชิงลบแม้ว่าการพิจารณาตีความยังไม่สิ้นสุด ภาพลักษณ์ได้ถูกทำลายลงและรู้สึกถูกลดทอนศักดิ์ความเป็นมนุษย์ ในบางรายกระทบต่อการดำรงชีวิตเช่น การไม่ได้รับโอกาสในการทำงาน อันส่งผลต่อความมั่นคงของชีวิตตนและครอบครัว ความไม่เป็นธรรมที่ผู้สวมใส่อุปกรณ์ติดตามตัวนี้ต้องเผชิญได้ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน หากสุดท้ายแล้วผลการตัดสินพบว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ การที่ถูกสังคมตัดสินมองว่าเป็นบุคคลต้องโทษ การสูญเสียโอกาสในชีวิตและการสูญเสียมิตรภาพ เป็นสิ่งที่เรียกย้อนกลับมาไม่ได้ซึ่งการป้องกันความเสี่ยงและแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเห็นสมควรต้องพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM: Electronic Monitoring) ให้มีขนาดเล็กลงโดยปรับให้กลมกลืนไปกับการแต่งกายเปรียบเสมือนเป็นเครื่องประดับหรือเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ไม่เป็นที่เด่นชัดจนเกินไปอันระบุได้ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีความ อีกทั้งทั้งการพัฒนาระบบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งการนำระบบติดตามตัว GPS และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System:

GIS) มาเป็นกรอบแนวคิดในการปรับใช้กับอุปกรณ์ติดตามตัว เพื่อรักษาสมดุลระหว่างความยุติธรรมทางกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความนี้ผู้เขียนในฐานะนักกฎหมายที่ตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชนเห็นว่าการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ควรได้รับอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก และแม้ในทางกฎหมายจะมีการกระบวน การปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อลดปัญหาดังกล่าวแต่ยังไม่เพียงพอและมีผลกระทบตามมาซึ่งเป็นที่กระทบสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในที่สุดอีกทั้งจะเป็นความสูญเสียอันประเมินค่าไม่ได้หากท้ายที่สุดแล้วการพิสูจน์คดีเป็นที่สิ้นสุดแล้วพบว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์มิได้กระทำความผิดจริงแต่กลับถูกสังคมพิพากษาและตีตราว่าเป็นผู้มีความผิดเสียแล้ว ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าหากมองเฉพาะในมุมมองของนิติศาสตร์อาจไม่เพียงพอ จึงพยายามมองในภาพรวมและหาความเชื่อมโยงบูรณาการศาสตร์ระหว่างนิติศาสตร์และศาสตร์ด้านอื่นๆ ร่วมด้วย ซึ่งได้แก่ แพทยศาสตร์ และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เมื่อทำการวิเคราะห์แล้วจึงเห็นได้ว่าแนวคิดที่ได้จากการสรุปบทความนี้สามารถนำไปใช้ต่อยอดเป็นแนวทางในการพัฒนาอุปกรณ์ติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยขณะปล่อยตัวชั่วคราวอันจะไม่กระทบสิทธิและภาพลักษณ์ในการดำรงชีวิตของผู้สวมใส่ซึ่งจะทำให้ไม่เผชิญกับความเหลื่อมล้ำและสามารถดำรงอยู่ในสังคมอยู่ได้ภายใต้ความยุติธรรมตามกฎหมาย

ภาพที่ 5 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตตานนท์ มะสะนิง และจุฑาทิธน์ เอื้ออำนาจ. (2564). ปราบปรามการจับผิดตัวในสังคมไทยและนโยบายการช่วยเหลือของรัฐ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 15(1), 1-12.
- กัญญา นระ. (ม.ป.ป.). *การใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวโดยการกำหนดเงื่อนไขการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และการตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว กรณีศึกษาในศาลอุทธรณ์ภาค 9*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรมเฉลิมพระเกียรติ หอสมุดศาลยุติธรรม.
- การุณ ตั้งเจริญกิจสกุล. (2564). ปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกัน. *วารสารบัณฑิตศึกษา นิติศาสตร์*, 14(1), 327-347.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณะวิชาการ. (2566). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- ณัฐนิชา บุญปริตร. (2560). *การศึกษาปัจจัยการออกแบบสายรัดข้อมือเพื่อสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทัศน์ะ สุขสวัสดิ์ และชัยพฤกษ์ แก้วพรหมมาลย์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อนาฬิกาอัจฉริยะของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 18(1), 116-139.
- ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์ และคมสัน สุขมาก. (2563). ปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือหลักประกันในชั้นสอบสวน. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 15(2), 98-107.
- ธีรชญาณ ศรีซัซาลวงศ์, อรปริยา หวังนุรักษ์ และชูไฮลา กือโด. (2562). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring: EM) ต่อผู้กระทำความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี: ศึกษาเฉพาะการกระทำความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลจังหวัดนครราชสีมา. *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10, 12-13 กรกฎาคม 2562*, (หน้า 815-840). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บุรสิทธิ์ ตันตสุทธิกุล และธานี วรภัทร์. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา: ศึกษากรณีการแถลงข่าวต่อสาธารณชน. *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15, 13 สิงหาคม 2563*, (หน้า 2238-2247). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2566). เจื่อนไข ถอดก้าไล (EM) ของนักโทษ เกิดขึ้นได้ กรณีใดบ้าง. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/general/news-1192427>
- ปรัชญา อารีกุล. (2560). คู่มือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เทคนิคการสำรวจระยะไกล และการสำรวจด้วย GPS เพื่อใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการด้าน smart farm ตามนโยบาย Thailand 4.0. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ปิยะพร ตันณีกุล. (2559). แนวทางพัฒนาการนำระบบการควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดในประเทศไทย. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 24(2), 121-149.
- พจมานพจิ ทีวีสว่างผล. (2563). การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา. *วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*, 6(2), 211-225.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30). (2558, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอน 127ก, หน้า 1-4.
- พุทธจักร ช่วยราย และอาจินต์ สงทับ. (2562). การประยุกต์ใช้ระบบภูมิสารสนเทศในงานสาธารณสุข. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 6(3), 229-236.
- วันชัย โตความรู้. (ม.ป.ป.). *หลักนิติธรรมกับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ศิริพร อังไพเราะ. (2561). *ปัญหาการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณาโยใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2561). 'ติด 'EM' ไว้กับตัวผู้ต้องหาลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิประกันตัว?'. เข้าถึงได้จาก <https://tlhr2014.com/archives/9867>
- สาคร สมเสร็จ. (2556). ความแปลกแยกของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่. *สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์*, 33(3), 66-74.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2554). *GIS คืออะไร?*, รายการวันละนิดวิทย์เทคโน กับสวทช. ตอน GIS คืออะไร?. เข้าถึงได้จาก https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/gis/
- สิทธิพร ปานเปาว์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้สมาร์ทวอตช์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สมุนทิพย์ จิตสว่าง และจิตติยา เพชรมณี. (2559). แนวทางการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Monitoring) มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในประเทศไทย. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 24(2), 26-50.
- โสภณ ศุภมั่งมี. (2562). การฝังไมโครชิพให้พนักงานบริษัทจำเป็นจริงหรือ?. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/microchipimplanted-in-employees>
- อภิวัฒน์ สุตสา. (2559). ปัญหาเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลในระบบกฎหมายของประเทศไทย. *จุลนิติ: คมความคิด เข้มทิศรัฐธรรมนูญ*, 13(3), 107-128.
- อรรถธรณ ไทยวานิช. (2539). *การปล่อยชั่วคราว*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2564). *การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา*. เข้าถึงได้จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/11al/all88.pdf
- อรุณโรจน์ เนียะอัน. (ม.ป.ป.). *รู้จักยาฝังคุมกำเนิด*. ราชบุรี: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี.
- Blockdit. (2566). *การฝังชิพในมนุษย์อนาคตข้างหน้าที่จะเกิดขึ้น*. เข้าถึงได้จาก <https://www.blockdit.com/posts/5f3902d1cbc63b0c8ad04c7f>
- Manuals. (2023). *Xiaomi Smart Band 6*. Retrieved from <https://manuals.plus/xiaomi/smart-band-6-manual#axzz7wsGDJupN>
- Post today. (2564). *สุดเจ๋ง! ฝังชิพได้ผิวหนังแทนใบรับรองวัคซีนพาสปอร์ต*. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/hits/671673>

อุปมาแห่งกาม: เปรียบเทียบคุณและโทษของกาม

จากความปรารถนาที่ไร้การควบคุม*

The Simile of Kama: Comparing the Benefits and Disadvantages of Kama from Uncontrolled Desire

พระมหาสมบัตินุณโสโก, พระมหาวิรุธ วิโรจโน และพระครูสังฆรักษ์ ทวี อภโย

Phramaha Sombat Kunesako, Phramaha Wiruth Wirojano and Phrakhru Sangkarak Thawee Abhayo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: wiruth2009@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการเปรียบเทียบเรื่องกามกับสิ่งที่มนุษย์มองเห็นได้ชัด เห็นอยู่ทุกวัน จนบางครั้งอาจมองข้ามไป จนนึกไม่ถึงว่า พฤติกรรมที่แสดงออก สภาพจิตที่ส่งผล แท้จริงแล้วถูกแรงขับผลักดันออกมาจากอิทธิพลของกาม ที่เรามักจะเห็นว่าความสุขที่เราประสบพบเจอนั้น เป็นความสุขที่แท้จริง สุขนอกเหนือจากที่เราพบเจอนั้นไม่มีอีกแล้ว เราทั้งหลายจึงมีมุมมองเรื่องกามเฉพาะด้านเดียว ประเด็นเดียวนั้นคือ กามคุณ กามนั้นมีคุณ คุณแห่งกามมีอยู่ เมื่อกามมีคุณแล้ว ประโยชน์อะไรที่เราๆ ท่านๆ จะปฏิเสธ กามคุณ ในเมื่อกามมีคุณ จึงยึดติดอยู่กับกามคุณเรื่อยไป โดยมองไม่เห็นโทษของกาม มองเห็นแต่คุณแห่งกามโดยถ่ายเดียว เพราะเหตุดังนี้ ท่านจึงเปรียบเทียบกามไว้ในพระไตรปิฎกให้เห็นชัด นำไปสู่การพิจารณาให้เข้าใจง่ายขึ้นว่า ในเมื่อกามเปรียบเหมือนสิ่งนี้แล้ว การที่เราที่ยึดติดอยู่ในกาม ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า มีคุณน้อย แต่มีโทษมาก โดยที่ยังมองไม่เห็นโทษแห่งกาม จึงนับว่ายังไม่ใช้การดำรงตนสู่ความเป็นนักปฏิบัติเพื่อให้ตนเองพ้นจากบ่วงแห่งกาม หรืออำนาจแห่งกามไปได้เลย เมื่อเรามองเห็นข้อเปรียบเทียบกามกับอุปมาต่อไปนี้คือ กามเปรียบเหมือนความฝัน สมบัติที่ยืมเขามา หลุมถ่านเพลิงอันร้อนแรง คนถือคบเพลิงที่ทำด้วยหญ้าลุกลิง, สุนัขหิวแทะท่อนกระดูกติดเนื้อ, ชื่นเนื้อที่เร่งคาบปิ่นมา และต้นไม้มีผลตกอยู่ในป่า เมื่อรู้ชัดอย่างนี้แล้วจึงจะสามารถสลัดออกจากกามได้อย่างแท้จริง และยังสามารถแนะนำผู้อื่นให้ออกจากกามได้เช่นกันในที่สุด

คำสำคัญ: อุปมาแห่งกาม; กามคุณ; การสลัดออกจากกาม

*ได้รับบทความ: 19 สิงหาคม 2564; แก้ไขบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2565; ตอรับตีพิมพ์: 4 มีนาคม 2567

Received: August 19, 2021; Revised: February 2, 2022; Accepted: March 4, 2024

Abstract

An This article aims to present a comparison of Kama with something that humans can clearly see, see every day, to the point that sometimes we may overlook it, to the point that we do not realize that the behaviors that are expressed, the mental conditions that result, are actually driven and pushed by the influence of Kama, which we often see as the happiness that we experience as true happiness. There is no more happiness apart from what we experience. So, we all have a one-sided view of sensual pleasures, one aspect: sensual pleasures. Sensual pleasures have qualities. When sensual pleasures have qualities, what is the use of rejecting sensual pleasures? When sensual pleasures have qualities, we continue to cling to sensual pleasures, not seeing the disadvantages of sensual pleasures, seeing only the qualities of sensual pleasures. For this reason, he made a comparison with Kama in the Tripitaka to make it clear, leading to easier contemplation and understanding that since Kama is like this, our clinging to lust, which the Buddha said has few benefits but many disadvantages, without yet seeing the disadvantages of Kama, is not considered to be living as a practitioner in order to escape from the bonds of Kama or the power of Kama.

Keywords: Simile of lust; sensual pleasures; escaping from Kama

1. บทนำ

ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็ว การแข่งขันมีมากขึ้นอยู่ในทุกระดับชั้นของกลุ่มสังคม การศึกษาที่ยังไม่อาจปรับหลักสูตรให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ จึงทำให้ผู้คนในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ปรับตัวได้ไม่เท่าทันกับความรวดเร็วเร่งรีบนี้ เมื่อธรรมชาติของมนุษย์ยังคงยินดีพอใจกับความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมบางกลุ่มจึงทำให้ไม่อาจผลักดัน กระตุ้นเตือนให้คนทั้งหมดในสังคมเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงได้ในทันทีทันใด จำต้องใช้เวลา และรอคอยให้ความเปลี่ยนแปลง

เหล่านี้ค่อยๆ กลืนวิถีชีวิตคนดั้งเดิมให้เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงทีละน้อย จนนำไปสู่ความเป็นเอกภาพได้ในที่สุด ความพอใจยินดีกับสรรพสิ่งที่มนุษย์ประสบพบพานในแต่ละวันเวลาที่ผ่านไป จึงเป็นเรื่องที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่เป็นอวัยวะสำคัญ หรืออาจจะเรียกว่าอายตนะให้สอดคล้องกับศัพท์เฉพาะทางศาสนา จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความยอมรับความจริง และปรับตัวของตนๆ ให้รู้เท่าทันกับกามที่ประสบทางประสาทสัมผัสดังกล่าวได้อย่างมีหลักเกณฑ์อ้างอิงและศึกษา หากไม่

พิจารณาเสพสื่อต่างๆ ที่ประเดประดังหลั่งไหลเข้ามาให้พบเห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหูอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน เมื่อสังคมไทยมีความล่อแหลมต่อสิ่งที่น่าทำหยาใน ยุคดิจิทัลเช่นนี้แล้ว หากคนในสังคมต่างลุ่มหลง เสพสื่อต่างๆ เหล่านี้อย่างไม่พินิจพิจารณา ย่อม สามารถจะส่งผลให้เกิดความวุ่นวาย เตือรื้อนด้วย พฤติกรรมเลียนแบบ จากการเสพคุ่นอยู่กับสิ่งที่มี ประสาทสัมผัสอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เสมอด้วยตา เสียงที่ได้ยินด้วยหู เป็นต้น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550)

หลักโยนิโสมนสิการจึงจำเป็นต่อการ พิจารณาให้คุณและโทษของกามได้ชัด และยัง ชัดเจนมากขึ้นหากมีอุปมาเป็นเครื่องประกอบการ พิจารณาให้ถ้ถ้วน ความถูกต้องเหมาะสมแห่งวิธี การที่จะนำมาใช้ให้เกิดผลจริงจะต้องมีข้อเปรียบ เทียบกับสิ่งที่พบเจออยู่เป็นประจำ หากเปรียบเทียบแล้วเห็นจริง เห็นคุณและโทษจริงอย่างข้อ อุปมานั้น ย่อมง่ายดายขึ้นต่อการที่จะหาวิธีการละ หรือสลัดกามให้หลุดพ้นออกจากจิตใจ แทนที่จะ เกิดขึ้นมาด้วยธรรมชาติที่เกิดจากวิจาร์ณญาณอัน สุขุมรอบคอบด้วยอำนาจแห่งสติสัมปชัญญะแล้ว ย่อมน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ ต้องอาศัยการหล่อหลอมจากแบบพิมพ์ที่ถูกที่ควร จึงมีอยู่บ่อยครั้งที่พบเจอปัญหาจากเด็กสมาธิสั้น เด็กที่ทำผิดกฎหมายแต่้วยเยาว์ เป็นต้น ซึ่ง พฤติกรรมต่างๆ ที่เราประสบกันอยู่ในปัจจุบันนี้ หากพิจารณาเปรียบเทียบกับสังคมไทยในอดีตแล้ว ก็พอมองเห็นความแตกต่างบางประเด็นปัญหาอยู่ บ้าง เช่นในอดีตเด็กมีโอกาสน้อยใกล้ชิดผู้ปกครอง มากกว่าในสมัยปัจจุบัน โอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรม

นอกลุ่มนอกทางจึงทำได้ยาก เมื่ออยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ ย่อมมีโอกาสได้รับการอบรมสั่งสอนมากกว่าที่เด็ก จะแสวงหาความรู้จากอินเทอร์เน็ต ภัยอันตราย จากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สามารถ ทำให้เด็กไทยซึ่งเป็นเยาวชนเปลี่ยนพฤติกรรมไปได้ อย่างที่ปรากฏเห็นอยู่ในปัจจุบันชนิดหน้ามือเป็น หลังมือได้ อาจเป็นเพราะความยับยั้งชั่งใจ ความ อุดหนุนรอย ความอดกลั้นต่อความเพลิดเพลินที่ ยั่วชวนให้เกิดการราคะนั้นยังมีน้อย ไม่มีกำลังพอที่ จะหักห้ามความรู้สึกมักมากในกามได้ จึงส่งผลให้ ผลอไพละกระทำสิ่งที่ไม่น่าจะกระทำลงไปได้ อย่าง ที่ปรากฏให้เห็นและสร้างความหตุใจให้เกิดขึ้นกับ ใครหลายๆ คนที่ประสบพบเห็นข่าวสารต่างๆ ที่ไม่ น่าจะบังเกิดขึ้นได้ในสังคมไทยปัจจุบัน

2. อะไรเรียกว่า “กาม”

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายของกามไว้ว่า กาม หมายถึง ความใคร่ ความใคร่ทางเมถุน

ความหมายของกามในลักษณะนี้จำกัดอยู่ ที่ความหลงใหลได้ปลื้มและหมกมุ่นอยู่กับการเสพ เมถุนเท่านั้น ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว กามมีความ หมายกว้างขวางกว่านั้นมาก เพราะความใคร่ใน กามที่ว่าจะต้องครอบคลุมทั้ง 2 เรื่องคือทั้งกิเลส กามและวิตุกาม ความกำหนดในเมถุน จัดอยู่ใน กิเลสกามเพียงอย่างเดียว จึงนับว่ายังไม่ครอบคลุม ถึงความหมายของกามทั้งหมด เพราะยังมีวิตุกาม คือความใคร่ในบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย ทรัพย์สินเงิน ทองของตนที่ครอบครองอยู่ด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ บุคคลต้องสอต่อส่งเผื่อระวังอยู่เสมอว่าสิ่งที่ตนเอง

ครอบครองรักใคร่จะสูญหายไปเมื่อใด หรือคนรักของตนจะหลุดมือไปกลายเป็นของคนอื่นเมื่อใด รักมากก็ทุกข์มาก ดังภาษิตว่า ปิยโต ขายเต โสโก ความโศกเศร้าพิริ้วไร้พ้นย่อมเกิดมาแต่ของที่รัก ทำนองว่ายิ่งรักมาก ก็ย่อมทุกข์มากขึ้น ตามอำนาจแห่งความลุ่มหลงรักใคร่นั่นๆ กลายเป็นว่ากามคุณ คือคุณแห่งกามนี้ มีคุณเพียงนิดหน่อย แต่มีทุกข์โทษอันเกิดแต่ของที่ลุ่มหลงรักใคร่นี้อย่างมหันต์ รักมากก็ทุกข์มาก

ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงกาม จึงสอดคล้องกับที่ มินักรวิชาการทางศาสนาให้ไว้อย่างครอบคลุมว่า กามมีความหมายครอบคลุมถึงกิเลสกาม และวัตถุกาม ความจริงสิ่งเหล่านี้อยู่ใกล้ตัวเรามาก หากไม่เข้าใจลึกซึ้ง เราก็จะยึดติดอยู่กับสิ่งที่เรียกว่ากาม อย่างแยกไม่ออก ความสุขความสมหวังที่เราได้รับจากการเสพ ใช้สอย ลิ้มรส ดอมดม สัมผัส ยลยิน ขึ้นเนินเบิกบานเวลาได้รับคำชม จึงเป็นการเสพกาม ตรงๆ โดยที่เราไม่รู้ตัวเลย หากจิตใจหลงใหลได้ปลื้ม มัวเมาอยู่กับสิ่งที่เราประสบพบเห็นอย่างถอนตัวไม่ขึ้น เราก็จะประสบความทุกข์กับสิ่งนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน เหตุนี้จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องของกามให้ดี และพิจารณาใคร่ครวญให้ถี่ถ้วน จึงจะเข้าใจชัด และเพียรละความใคร่ในกามนี้อยู่เรื่อยๆ เป็นเช่นนี้แล้ว โอกาสที่จะละกามได้ หรือปล่อยวางสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากกลไกของกามกำหนด ทุกข์ของเราก็จะเริ่มน้อยลง จนอาจจะหมดสิ้นไปจากใจได้หากพากเพียรพยายามพอที่ท่านเรียกว่า “ธรรมานุธรรมปฏิบัติ” ข้อนี้จึงเข้าได้กับความหมายของกามดังที่จะกล่าวต่อไป

คำว่ากามในความหมายที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2560) ให้ไว้ หมายถึงกาม 2 อย่าง คือ กิเลสกาม และวัตถุกาม เช่น ความกำหนัดในเมถุน เป็นต้น ชื่อว่ากิเลสกาม ความกำหนัดในบุตถุภรรยา พวักพ้อง สัตว์ของเลี้ยงที่เรียกว่าวิญญูณกทริพย์ และความกำหนัดในทริพย์สมบัติเงินทองที่ บ้านนา สวน และเครื่องใช้สอยที่เรียกว่า อวิญญูณกทริพย์เหล่านี้ชื่อว่าวัตถุกาม กิเลสกาม ความกำหนัดใน กิเลสมีราคะ ซึ่งแปลว่าความกำหนัด ความยินดีในกาม ความติดใจหรือความน้อมใจติดในอารมณ์

ส่วนพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2550) ได้ให้ความหมายของคำว่ากาม แปลว่า ความอยาก ความต้องการ ความปรารถนาความใคร่ โดยท่านยกอุบายวิเคราะห์ประกอบว่า “กามยติ รติจฺจ อุปฺปาทยิตฺติ กาโม ภาวะที่ทำให้ปรารถนา (กมุ ธาตุ ในความหมายว่า ปรารถนา ณ ปัจจัย พหุर्थี อ เป็น อา) หรือวิเคราะห์ว่า “กามยติติวากาโม ภาวะอันสัตว์โลกปรารถนา (เหมือนนิ. ต้น)”

ความหมายของกามตามทัศนะด้านบนนี้เป็นความหมายกลางๆ เพราะกาม แปลว่าความปรารถนา โดยรักษาความหมายจากธาตุเดิมของศัพท์นี้ไว้ เพราะคำว่ากามนี้มาจาก กม ธาตุในความปรารถนา แปลออกมาให้ชัดขึ้น ง่ายขึ้นกว่าเดิมอีก คือ ความต้องการ กิเลสกาม ความต้องการกิเลส วัตถุกาม ความต้องการวัตถุ เช่นอยากได้เงินของคนอื่น เงินเป็นวัตถุ ความอยากได้คือโลภะ เป็นกิเลส รวมความว่า ความอยากได้เงินคนอื่น เป็นได้ทั้งกิเลสกาม และวัตถุกามในพฤติกรรมเดียว ซึ่งพฤติกรรมเดียวนี้นี้สามารถก่อให้เกิดความเดือด

ร้อนได้จากการที่เราไม่พิจารณาหักห้ามความอยากนั้นลงให้ได้ แล้วพิจารณาถึงผลเสียที่จะเกิดตามมา จากความอยากที่ไม่หักห้ามนี้ เมื่อเราล่วงละเมิดห้ามความอยากไม่ได้ ปล่อยให้อำนาจความโลภเหนือกว่าความสำรวมระวัง ความโลภก็จะผลักดันให้กายทำการลักขโมยมา เราได้เงินนั้นมาสมใจอยาก นำเงินนั้นไปใช้สอยจนหมดไป สุดท้ายเจ้าของเงินแจ้งความนำไปสู่การสืบสวน จับได้ว่าเราขโมยไป ความผิดเกิดขึ้น การลงโทษก็ตามมา ชื่อเสียก็เสียไป ถูกปรับเงินทองชดใช้การกระทำที่ล่วงละเมิดไป เพียงเพื่อสนองความอยากโดยไม่หักห้ามเสียแต่ต้นมือ นี่คือการบวการเกิดขึ้นของกาม ที่เราควรพิจารณาให้เห็นชัดเพื่อหาทางระวังการเกิดขึ้นของกามให้ได้ เพราะคำนึงถึงผลที่จะเกิดตามมาอันจะก่อให้เกิดความทุกข์อย่างไม่มีจุดสิ้นสุด

ตามทัศนะของศาสนาพุทธเถรวาทได้ให้ความหมายของคำว่า กาม คือ “ความอยากในกาม ความเยื่อใยในกาม โดยทั่วไปหมายถึงความอยากในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ” และถือว่า “ใจความสูงสุดของกามตัณหา หมายถึงความยินดี ความติดใจ ความพอใจในกามภพอันเป็นที่เกิดของผู้ยังเกี่ยวข้องด้วยกามซึ่งพร้อมมูลด้วยกามได้แก่โลกมนุษย์และเทวโลก” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550)

ความหมายที่ครอบคลุมอีกความหมายหนึ่งที่ควรพิจารณาให้รู้เท่าทันความอยากในกาม คือคุณที่เกิดจากกามทั้ง 5 ที่เรียกว่ากามคุณ หากเราติดอยู่ในคุณของมัน กามคุณก็จะกลายเป็นกามราคะ ความยินดีในกามคุณ หรือท่านเรียกภาษาพระว่าความกำหนัด ใช้กันทั่วไปว่า ยินดี กำหนัด

ยินดีในรูปที่เราเห็น เสียงที่เราได้ยิน กลิ่นที่เราสูดดม รสที่เราลิ้มลอง และสิ่งที่เราสัมผัสจะต้องแล้วเกิดความรู้สึกที่เป็นสุข รูปสวยๆ ที่เรามองเห็น ย่อมทำให้เราใคร่หลงไหล เรียกกามตัณหา ชนิดกามตัณหารูปไม่สวยที่เราเห็น เราไม่ชอบ ไม่ชวนให้รักใคร่หลงไหล ก็เป็นกามตัณหาเช่นกัน แต่เป็นชนิดวิเวกตัณหา ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ไม่อยากได้ เพียงเราประสบกับกามคุณเพียงอายตนะเดียว คือตาเห็นรูป ยังอาจสร้างทุกข์โทษให้เราได้ถึงเพียงนี้ เพียงตาเห็นรูป แล้วถ้าต้องประสบกับกามคุณครบทั้ง 5 อายตนะ หรือครบทั้งห้าทางแถมด้วยธรรมารมณ์อีกซึ่งเกิดทางใจ ในวันหนึ่งๆ เราต้องสำรวมระวังขนาดไหน หรือระมัดระวังเบอร์ไหนถึงจะเพียงพอที่จะหลีกเลี่ยงเสียจากการชวนให้รักชกให้ใคร่พาใจให้ลุ่มหลงของกามคุณทั้ง 5 ได้เล่า นี่แลท่านจึงเรียกว่าทำความเพียร เพียงเพื่อไม่ให้เกิดความพอใจในกามภพอันเป็นที่เกิดของผู้ยังเกี่ยวข้องด้วยกามซึ่งพร้อมมูลด้วยกาม ซึ่งได้แก่โลกมนุษย์เรานี้เองกับทั้งเทวโลก คือรวมโลกเทวตาเข้าด้วยที่จะต้องตกอยู่ใต้อำนาจการบังคับบัญชาของกาม

ในทางตรงกันข้าม ความหมายของกามตามทัศนะของศาสนาฮินดูกล่าวว่า กามเป็นหนึ่งในเป้าหมายสี่ประการของชีวิตมนุษย์ (The Hindu Kama Shastra Society, 1925) กามถือเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเป้าหมายอันดีต่อสุขภาพของชีวิตมนุษย์เมื่อได้ทำตามหากแต่ต้องไม่ละทิ้งเป้าหมายอีกสามประการที่เหลือ คือ ธรรม อรรถ และโมกษะ (Sharma, 1999, pp. 223-256) เป้าหมายทั้งสี่ประการของชีวิตที่กล่าวมานี้เรียกรวมกันว่าเป็นปुरुชาละ

การที่อินดูมีมุมมองว่ากามเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้อาศัยกามเป็นเหตุจูงใจในการทำสิ่งหนึ่งประการใดที่ทำให้สิ่งที่ทำนั้นสำเร็จเสร็จสิ้นลงไปได้ ความหมายของกามในแง่นี้เป็นแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นให้บังเกิดแก่นมนุษย์ มนุษย์จึงต้องอาศัยกามเป็นแรงผลักดันให้ก้าวไปข้างหน้าด้วยขุมพลังอันเกิดแต่กาม คนกลุ่มนี้จึงเห็นคุณค่าของกาม เมื่อกามผลักดันให้ถึงซึ่งความสำเร็จนั้นแล้ว สมปรารถนาแล้ว หากแต่เป้าหมายที่บรรลุถึงนั้นเป็นเพียงเป้าหมายแห่งความสำเร็จในชีวิตชั้นโลกียสุขธรรมดา ใครๆ ก็ไปถึงได้ ถามว่ามีความสุขที่แท้จริงหรือไม่ เป็นความสุขอย่างยั่งยืนเพียงใด ท้ายที่สุดก็ต้องกลับมาสู่วังวนแห่งความทุกข์อยู่ดีเพราะไม่ใช่เป้าหมายอันสูงสุดที่เป็นโลกุตระอย่างแท้จริง เป็นสุขจอมปลอมเพียงชั่วคราวชั่วคราวเป็นสุขเพียงประเดี๋ยวประด๋าว ท้ายที่สุดก็หายวับไปกลายเป็นวิมานในอากาศเท่านั้น ฉะนั้นในมุมมองอินดูจึงไม่ให้มองข้ามหลักการอื่นๆ ที่จะหนุนให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์จากการตั้งความหวังและก้าวเดินไปสู่ความสมหวังได้อย่างยั่งยืนได้นั้นจะต้องอาศัยธรรมะ หลักธรรมดำเนินชีวิต ธรรมะ ประโยชน์ที่พึงได้จากการปฏิบัติธรรม และโมกษะ คือความหลุดพ้นที่เกิดจากผลแห่งการปฏิบัตินั้น การผลักดันหรือแรงจูงใจแห่งกามจึงจะไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ในบั้นปลายได้ในที่สุด

ส่วน Macy (1975, pp. 145-160) มองถึงความหมายโดยกว้างขวางของกาม จึงให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า แนวคิดของกามนั้นครอบคลุมความหมายกว้างๆ ว่าความต้องการ ความหวัง ความใคร่ ความปรารถนา ความสุขใจอันเกิดจาก

ผัสสะ ความต้องการถึง ปรารถนาถึงการมีความสุขไปกับสุนทริยภาพ ชีวิต ความรักใคร่ ความหลง การมีความสุขกับความรัก

ส่วนนันทาทัศนะจากนักวิชาการต่างชาติหลายท่านดังที่กล่าวด้านบนนี้โดยสรุปเป็นเพียงการมุ่งให้มีความสุขไปกับสิ่งที่เกิดจากการสัมผัสกับสรรพสิ่งที่มากระทบ เมื่อสัมผัสกับมันแล้วทำให้เกิดมีความรักใคร่ หลงใหล มีความสุขไปกับความรัก ซึ่งมองว่าเป็นความสุนทรี หรือสุนทริยภาพ คือความเป็นสิ่งสวยงามในชีวิต ซึ่งไม่มีประโยชน์อะไรที่จะหักห้ามหรือปฏิเสธความสวยงามนี้ได้เลย โอกาสที่จะถอนตัวความลุ่มหลงในกามที่ไร้ขีดจำกัดจึงเป็นไปได้น้อยมากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะมองเห็นว่าท้ายที่สุดกามจะส่งผลเป็นความทุกข์อันร้ายแรงให้เกิดแก่ผู้หลงใหลอย่างรุนแรงสักเพียงใด ซึ่งพุทธศาสนาได้แสดงจุดเสียหายของกามให้ผู้คนได้ถูกคิด และสำรวจระวังไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการชักพาของกามมากเสียจนถอนตัวไม่ขึ้นและจมจมอยู่กับความทุกข์ที่เกิดแต่กามอยู่รำไป กล่าวได้ว่าเมื่อหนทางเดินแตกต่างกัน ผลลัพธ์ก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วยอย่างเห็นได้ชัดในทัศนะข้อนี้

กล่าวโดยสรุป เมื่อประมวลความหมายของกามทั้งหมดทั้งมวลที่นักวิชาการทั้งหลายได้กล่าวไว้ กามจึงน่าจะหมายถึง ความอยาก ความปรารถนา ความใคร่ ความหลงใหล ความหวังของมวลมนุษย์ต่อสิ่งต่างๆ ที่ประสบในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต เมื่อสิ่งที่พบเป็นความสุข จิตใจก็เป็นสุขตามไปด้วย เมื่อสิ่งที่พบเป็นความทุกข์ จิตใจก็พลอยเป็นทุกข์ตามไปด้วยเช่นกัน หากจะรับมือกับ

สิ่งที่ประสบในแต่ละครั้งได้จำต้องอาศัยการพิจารณาใคร่ครวญให้ได้ว่าสิ่งที่เราพบหากเป็นสุขอย่าติดในสุขจนเกินไป หากเป็นทุกข์ ก็อย่าได้ทุกข์ไปกับสิ่งนั้นมากเกินไป เพราะสรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยงเมื่อสุขได้ก็ย่อมทุกข์ได้เช่นเดียวกัน เมื่อทุกข์แล้วก็อาจแปรเปลี่ยนเป็นความสุขได้ตลอดเวลา เพราะไม่มีสิ่งใดเป็นตัวตน แต่เป็นอนัตตาความเป็นธรรมชาติที่ไม่มีตน ยึดมั่นถือมั่นไปตามอำนาจแห่งตัณหา ก็เป็นทุกข์วนเวียนอยู่อย่างนี้โดยไม่สิ้นสุด เพราะเป็นกามตัณหาคือความปรารถนาในกามจนนำไปสู่กามราคะคือความยินดีในกามในที่สุด

3. เหตุใดจึงต้องสลัดออกจาก “กาม”

ในธรรมจกัปปวัตตนสูตรกล่าวถึงที่สุด 2 อย่างที่เรียกว่าความสุดโต่ง ความไม่พอดีพองามที่ภิกษุจะต้องหนีให้ห่าง หลีกให้พ้น สลัดให้หลุด รักษาระยะให้ไกลหาไม่แล้วจะไม่มีโอกาสพบหนทางพ้นทุกข์ได้เลย ดังปรากฏข้อความว่า ภิกษุทั้งหลายที่สุดสองอย่างนี้ คือกามาสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมณานุโยค บรรพชิตไม่ควรเสพ เฉพาะที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ กามาสุขัลลิกานุโยค เป็นเหตุผลสำคัญที่จะต้องสลัดออกจากกามให้จงได้ เพราะการหมกมุ่นครุ่นคิดอยู่ด้วยความสุขอันเกิดจากกามเป็นความเลวทราม ขึ้นชื่อว่าความเลวทรามเมื่อมีอยู่ที่ใด จะต้องสลัดทิ้งให้พ้นไปจากที่นั้นๆ จึงจะชอบ เหตุผลแรกที่จะต้องสลัดให้พ้นจากกามคือ หิโน เป็นของเลวทราม คมโม เป็นของชาวบ้าน โปถุชนิกโก เป็นของปุถุชน อนริโย ไม่ใช่ของพระอริยะ และอนตถสยหิโต ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันเลวทราม (หิโน) เพราะกามเป็นของเลวทรามจึงเป็นเหตุต้องสลัดกามออกจากใจ พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า หิโน เพราะเป็นความเสื่อมลงของสภาวะจิต ผู้ใดข้องแวะส้องเสพกามย่อมเข้าสู่ความเป็นผู้เลวทราม เพราะสภาพจิตเสื่อมลงจากคุณงามความดี เดิมทีสภาพจิตเดิมของมนุษย์เป็นจิตประภัสสร ผ่องใส ไม่เศร้าหมองด้วยกามราคะ นานไปถูกอำนาจแห่งกามย้อมใจอยู่เรื่อยๆ เกิดความกำหนดยินดีพอใจมากขึ้น ติดในสุขอันเกิดแต่กามมากขึ้น เพราะได้รับการสนองตอบความปรารถนาตลอดเวลา เมื่ออะไรก็ได้ดังใจ ไม่มีอะไรขัดข้องหมองมัวเสียแล้ว ความมักมากในกามก็เพิ่มกำลังมากขึ้น โอกาสที่จะสลัดให้หลุดออกจากจิตใจก็ยิ่งย้อมยุ่งยากตามขึ้นไปด้วย เมื่อเราพิจารณาเห็นโทษของกาม เพราะเหตุแห่งการเข้าไปคลุกคลีข้องแวะ ส้องเสพกามอยู่รำไป ย่อมไม่พ้นจากความเป็นผู้เลวทราม และพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ จนอาจเข้าสู่ทุกข์ได้ในที่สุด หากไม่เร่งรีบสลัดออกจากจิตให้เร็วที่สุด อย่าให้ปัญจธรรมคือความเนิ่นช้า ทำให้กามครอบงำจิตของเราอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่มีเวลาแล้วสำหรับผู้ที่จะรีบเร่งปฏิบัติให้เข้าถึงความพ้นทุกข์อย่างแท้จริงได้

เพราะเป็นของชาวบ้าน (คมโม) เพราะกามเป็นของชาวบ้านจึงเป็นเหตุให้ต้องสลัดกามออกจากไป ชีวิตของคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน เป็นชีวิตที่จำต้องต่อสู้ดิ้นรน ก่อร่างสร้างตัว อะไรไม่มีก็ทำให้เกิดให้มีอย่างเท่าเทียมกับคนที่มั่งมีอะไรที่มีแล้วก็พยายามให้มีมากยิ่งขึ้น ทำกำไรให้ได้มากขึ้น สิ่งสมสิ่งทีเรียกว่ากามให้พอกพูนเพิ่มขึ้นในใจอยู่ตลอดเวลา เสมือนหนึ่งว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำให้

สมปรารถนาอยู่เรื่อยไป เช่นดังที่มักจะสมมติการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ไว้เป็นแบบบว่าชีวิตนี้มีความเป็นไปได้สามอย่างที่ห้ามมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้บนโลกใบนี้คือกิน กาม เกียรติ เป็นชีวิตที่ขาดอาหารการกินไม่ได้ ขาดไปแม้เพียงมือเดียว ก็หิวจนตายแล้ว หากหยุดกินอาหารหลายวันเข้าก็พาลจะตายจากไปได้ง่ายๆ ชีวิตมนุษย์จึงต้องอาศัยกวีฬิงการอาหาร อาหารคือคำข้าว ซึ่งในแต่ละวันจะต้องหาอาหารชนิดนี้เข้ามาป้อนเพื่อป้องกันเวทนาเก่าไม่ให้เกิดขึ้นแล้วสร้างความทุกข์ทรมานให้เกิดขึ้นแก่ร่างกายด้วยความหิว ลำดับที่สองคือกาม คือการหาสิ่งต่างๆ เข้ามาสนองความต้องการของมนุษย์ให้ได้ เมื่อหาไม่ได้ก็นั่งนอนทนทุกข์กระสับกระส่ายด้วยอำนาจของตัณหาคือความทะยานอยาก トラบใดที่ยังหาสิ่งสนองความต้องการไม่ได้ จิตก็เป็นทุกข์トラบเท่าที่ยังหาไม่ได้ แต่เมื่อใดหาได้แล้ว สมความปรารถนาแล้ว จึงเป็นสุข ชีวิตมนุษย์จึงดิ้นรนต่อสู้ในแต่ละวันที่ผันผ่านไปด้วยสิ่งผลักดันคือกาม เพียงแต่ไม่ได้พิจารณาละเอียดถี่ถ้วน คิดว่าเป็นความมานะพากเพียรพยายามเท่านั้น เหตุนี้ท่านจึงเรียกกามว่าเป็นของชาวบ้าน ลำดับสุดท้ายคือเกียรติ เป็นชื่อเสียง ความชื่นชม การยกย่องชมเชยจากสังคม นับเป็นอภิวรรณธรรม อารมณ์ที่ผู้คนชื่นชอบ ไม่มีใครหรือไม่อยากไม่ชอบการชื่นชม บางครั้งการทำคุณงามความดีอาจไม่ได้หวังเพียง ทำดีเพื่อความดี แต่บางคนอาจทำดีหวังเพียงมีคนมาชื่นชม จึงนับว่าดี เช่นนี้เป็นการกำหนดเป้าหมายแห่งการทำความดีที่ผิดไปจากที่ควรจะเป็น ชีวิตชาวบ้านที่เป็นอยู่ท่ามกลางการแข่งขัน จึงดีจึงเด่น การได้รับเกียรติ

ยกย่องชมเชย จึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะผลักดันให้มนุษย์ทำทุกวิถีทางเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียงอันเป็นชีวิตของชาวบ้านที่ดำเนินไปอยู่บนพื้นฐานนี้

เพราะเป็นของปุถุชน (ปุถุชนนิโก) เพราะกามเป็นของปุถุชนคนที่อาจทำให้กิเลสหนาขึ้นได้ จึงเป็นเหตุต้องสลัดกามออกไปจากใจ คำว่าปุถุชนหมายถึงคนที่ทำกิเลสหนาให้เกิด กิเลสจะหนาแน่นขึ้น พอพูนมากขึ้นแก่บุคคลย่อมเกิดแต่กามเป็นตัวผลักดันให้เกิด สรรวมระวังในกามได้ จะสามารถลดทอนอำนาจของกิเลสให้เบาบางลงได้ แต่คฤหัสถ์ทั่วไปใช้จะมีกิเลสหนากันทุกคน บางคนก็ปล่อยอำนาจจิตใจให้ไหลไปตามกิเลส สนองตอบความต้องการ ความปรารถนาของกิเลสอยู่อย่างไม่ลดละ ย่อมเป็นการสั่งสมกิเลสให้มากขึ้นโดยไม่รู้ตัวในทางกลับกัน คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนกลับสรวมระวังในการหักห้ามความปรารถนาแห่งกามได้ พากเพียรเฝ้าดูมันสลัดความใคร่ในกามทั้งกิเลส กาม และวัตถุกามลงไปเรื่อยๆ ย่อมมีโอกาสละกามได้ในกาลข้างหน้า หากพยายามอย่างต่อเนื่องโดยไม่ประมาท ความรู้สึกรักใคร่หลงไหลในรูปร่างที่สวยงามเป็นต้น เมื่อไม่สรวมระวัง อำนาจแห่งกามส่วนนี้จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น จนทำให้ขาดสติลงได้ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีไม่มี อาจนำพาให้ผิดศีลธรรม ไม่หักห้ามความอยากไว้ให้หนักแน่น ย่อมล่อลวงละเมิดความผิดในกามได้ ซึ่งมีพบเห็นเป็นตัวอย่างอยู่ในสังคมไม่น้อย แม้แต่ความรักใคร่ที่ได้มาด้วยความถูกต้องชอบธรรม ได้รับการยอมรับทั่วไปในสังคม มีการหมายมั่นแต่งงานแต่งงานอย่างเอิกเกริกใหญ่โต เข้าตามตรอกออกตามประตูแล้วก็ตาม

ก็ด้วยอำนาจผลักดันแห่งกาม เป็นตัวสร้างความผูกพันระหว่างคนสองคนไว้อย่างเหนียวแน่นจนนำไปให้เกิดชีวิตคู่ หากคู่ใดไม่รู้จักพอ ไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่ซื่อตรงต่อกัน เมื่อประสบพบเจอรูปร่างหน้าตาที่สวยงามของบุคคลอื่นในสังคม แล้วไม่สำรวมระวัง ผลอล่วงละเมิดผิดศีลธรรมไปก็ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง คู่ครอง ลูกหลาน วงศ์วานวุ่นเครืออย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากไม่หักห้ามใจเปลืองใจไปสนองความใคร่แห่งกาม ซึ่งเป็นการพอกพูนกิเลส ทำให้กิเลสหนาขึ้นอย่างไม่มีความยับยั้งชั่งใจ

เพราะไม่ใช่ทางของพระอริยเจ้า (อนริโย) เพราะกามไม่ใช่ทางของพระอริยเจ้าจึงเป็นเหตุให้ต้องสลัดกามออกจากใจ ความไม่ประเสริฐ ไม่ดีงามนี้เรียกว่า อนริโย หมายความว่าสิ่งที่ปฏิบัติอยู่อาจจะยังไม่ใช่ทาง อาจจะไม่ถูกทาง เพราะประสบความสุขในสมาธิ แล้วพึงพอใจยินดีอยู่แต่จำเพาะสมาธิที่เกิดขึ้นนั้น โดยที่ไม่พัฒนาตนเองขึ้นสู่สมาธิขั้นสูง ซึ่งสามารถต่อยอดพัฒนาให้เกิดปัญญาได้เป็นลำดับลำดับ ซึ่งแนวทางนี้พระพุทธองค์ทรงประสบพบเจอแล้วเมื่อครั้งปฏิบัติอยู่กับอุทกดาบส และอาฬารดาบส อาจารย์ทั้งสองแนะนำพร้าสอนสมาบัติ 8 ซึ่งเป็นเพียงสุขที่เกิดแต่ฌานทั้งสองแบบคือรูปฌาน 4 และอรุณฌาน 4 เท่านั้น ยังไม่ไปหน้ามาหลัง พระพุทธองค์จึงทรงพิจารณาหาหนทางปฏิบัติใหม่ที่ไม่ใช่กามเมส กามาสุขัลลิกานุโยโคที่สวดในธรรมจักร เพราะการติดสุขในสมาธิย่อมไม่ใช่ทางคันหาอยู่แน่นอน เพราะเป็นความสุขที่ยังยั้ง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไปไม่เที่ยงแท้ถาวร หากยังพอใจอยู่เพียงความสุขอันเกิดแต่ฌานโลกียะนี้ย่อม

ไม่ใช่ทางแน่นอน พระองค์จึงพิจารณาเห็นสายพินที่หย่อนยานย่อมไม่อาจติดให้เกิดเสียดนตรีที่ไพเราะได้ ฉะนั้นใด การประพฤติปฏิบัติที่ย่อหย่อนไม่พัฒนาไปสู่แนวทางที่ถูกต้องย่อมไม่ใช่หนทางแห่งการตรัสรู้ได้ฉะนั้น นับแต่พิจารณาเห็นอุปมาธรรมเช่นนี้แล้ว พระพุทธองค์ทรงเริ่มตั้งตนไว้ชอบ ประกอบความเพียรเสียใหม่ให้ถูกทาง เริ่มบำเพ็ญเพียรทางใจ ละเว้นหนทางที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยความปรารถนาแห่งใจที่วนเวียนอยู่แต่ในอำนาจแห่งกามท้ายที่สุดพระพุทธองค์ทรงสลัดพระองค์ออกจากกามได้ พ้นจากบ่วงแห่งกาม ละกิเลสอันเป็นเหตุข้องเกี่ยวอยู่กาม เข้าสู่ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้ในที่สุด

เพราะเป็นสิ่งที่หาประโยชน์มิได้ (อนตถสยหิโต) เพราะกามไม่มีประโยชน์จึงเป็นเหตุให้สลัดออกจากใจให้ได้ เป็นการปรับมุมมองเสียใหม่ให้เห็นทุกขโทษจากกามถ้อยเดียว หาประโยชน์ไม่ได้เลย หากติดอยู่ในกามคุณย่อมไม่มีทางพ้นทุกข์แน่นอน สำคัญที่ว่าทำอย่างไรจึงจะมองกามให้เห็นว่าไร้ประโยชน์จริงๆ แล้วควบคุมระมัดระวังจิตใจให้สำรวมระวังไม่ไยดีในกาม รักใคร่ในกามให้ได้ ย่อมต้องอาศัยการปฏิบัติ เจริญจิตภาวนาอยู่อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจึงจะมองเห็นชัดเจนได้ว่ากามเป็นสภาวะที่ไม่มีประโยชน์จริงๆ ความสุขเพียงชั่วครั้งชั่วคราวที่สัมผัสจากกามโดยผ่านอายตนะทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นอายตนะภายในทั้ง 6 นั้น ตัวเจ้าของอายตนะเองจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนด้วยว่า รูปที่เห็นทางตา เสียงที่ได้ยินทางหู กลิ่นที่ได้สูดทางจมูก รสชาติที่ได้ลิ้มทางลิ้น สัมผัสที่ได้รับการถูกต้องทาง

กาย รวมทั้งอารมณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งมากระทบกับใจ เป็นอย่างไร หยาบหรือประณีตเพียงไหน สวยงามหรือซีเหร่เพียงใด ไพเราะเพราะพริ้งหรือไม่อย่างไร อร่อยหรือขมฝาดเปรี้ยวจัดขนาดไหน หอมหรือไม่อย่างไร นุ่มนวลหรือแข็งกระด้างสักปานใด ดีต้อใจหรือไม่เมื่อได้ยินเสียงคำว่า หรือคำชื่นชมสรรเสริญ แล้วเพียรพิจารณาให้เห็นทุกข์โทษจากความรู้สึกทั้งหมดทั้งมวลเหล่านั้นให้ชัด แล้วเพียรละ เพียรสลัดความรู้สึกรักใคร่ พอใจในสิ่งที่เป็นอริยธรรม อารมณ์ฝ่ายสุข รวมถึงวางเฉย ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับอนิยธรรม อารมณ์ฝ่ายทุกข์ที่ประสบเฉพาะหน้า ฝ่าพิณิจพิจารณาอยู่อย่างนี้ ย่อมทำให้เราเห็นว่ากามนี้ แท้ที่จริงแล้วหาประโยชน์อะไรไม่ได้เลย ทั้งอารมณ์ฝ่ายดีหรือไม่ดี สุขหรือทุกข์ ล้วนแล้วแต่เป็นของไม่จีรังยั่งยืน เป็นของเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวแล้วตั้งอยู่ ดับไปอย่างควบคุม บังคับบัญชาไม่ได้เลย ฉะนั้นประโยชน์อะไรที่เราจะยึดมั่นถือมั่นให้เกิดทุกข์โทษแก่ใจของเราต่อไปอีกเล่า จะต้องปล่อยวาง สลัดออก อย่าให้ความรู้สึกผิดส่วนนี้ส่งผลให้เราไม่รู้ต้นสายปลายเหตุที่มาที่ไป แล้วแก้ปัญหาไม่ถูกจุด ท้ายที่สุดก็ยังทุกข์อยู่เรื่อยไปอย่างไม่รู้เลยว่ากามเป็นตัวต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เรายังทุกข์อยู่ตลอดอนันตกาลเช่นนี้

4. อุปมาแห่งกาม 7 ประการ

กามเปรียบเหมือนความฝัน, สมบัติที่ยืมเขามา, หลุมถ่านเพลิงอันร้อนแรง, คนถือคบเพลิงที่ทำด้วยหย้าลูกโพลง, สุนัขหิวแทะท่อนกระดูกติดเนื้อ, ขึ้นเนื้อที่แรงคาบิบินมา และต้นไม้มีผลตกอยู่ในป่า

กามเปรียบเหมือนความฝันเป็นสิ่งที่ไม่มีจริง แม้เหตุการณ์ในความฝันจะทำให้เรารู้สึกรับรู้เรื่องความฝันจริงๆ ก็ตาม แต่สิ่งที่เห็นนั้นไม่จริงเลย บางครั้งความฝันเป็นสิ่งที่งดงามน่าอภิมรย์ เป็นสิ่งสมความปรารถนาทุกอย่าง ได้รับสิ่งต่างๆ ที่เป็นความต้องการปรารถนาของผู้คนได้อย่างสมหวังตั้งใจ แต่สิ่งดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ฝันเกิดความสุขสมหวังได้เพียงแค่วะเวลาที่อยู่ในความฝันเท่านั้น เมื่อหยุดฝัน ตื่นขึ้นมาสู่โลกแห่งความเป็นจริงเสียแล้ว ทุกสิ่งกลับมลายหายสูญไปสิ้นโดยที่ไม่สามารถไขว่คว้ากลับคืนมาได้เลยแม้เพียงเรื่องเดียว โลกแห่งความฝันจึงเป็นเพียงมายา ไม่มีจริง เสมือนการสร้างวิมานในอากาศ ย่อมประสบความว่างเปล่าไร้ค่าไปเมื่อห่างหายจากความฝันไปในที่สุด การเปรียบเทียบกามกับความฝัน จึงทำให้เรารู้ชัดได้ง่ายขึ้นในการเปลี่ยน mind set หรือมุมมองเรื่องกามเสียใหม่ให้เห็นว่า มันเป็นสุขไม่จีรังยั่งยืน ย่อมต้องหายไป จะให้กามตอบสนองเราให้มีความสุขจากการได้สัมผัสกับกามตลอดไป อยู่กับความสุขอันเกิดแต่กามเรื่อยไปนั้น เป็นไปไม่ได้ เพราะกามไม่ต่างอะไรกับความฝัน ที่จะต้องหายไปเมื่อตื่นขึ้นและสิ้นสุดกระบวนการทุกอย่างหลังจากตื่นจากฝันเป็นต้นไป และย่อมรับความจริงเมื่อโลกแห่งความเป็นจริงบังคับให้ต้องยอมรับ แต่ไม่ได้เกิดจากปัญญาความรอบรู้อันเกิดจากการพิจารณาใคร่ครวญด้วยตนเอง แต่ความรู้เกิดได้เพราะความเป็นจริงบังคับให้ต้องยอมรับ ธรรมชาติของพระพุทธองค์จึงทนต่อการพิสูจน์ หากยังสงสัยไม่รู้จริงอยู่ย่อมสามารถจะทดลอง ทดสอบ วิเคราะห์ วิจัยจนกระทั่งเกิดความรู้ชัดได้ในที่สุด เหตุนี้เองพระอรหัน

กถาจารย์จึงเปรียบเทียบกามกับความฝันไว้ให้เรา
ตรึกตรองมองเห็นโทษแห่งกามได้ง่ายขึ้น แทนที่จะ
ฝันเพื่องและส้องเสพอยู่กับสิ่งที่เบ็นเสมือนความ
ฝันนี้เรื่อยไปอย่างไรหนทางที่จะสลัดกามออกไป

กามเปรียบเหมือนสมบัติที่ยืมเขามา
ร่างกายที่เราใช้สอยทำประโยชน์ในปัจจุบันนี้
เสมือนสมบัติที่เรายืมธรรมชาตินาใช้ ไม่สามารถ
ผูกขาดเป็นของเราได้ เมื่อใช้จนเข้าสู่วัยเฒ่าชรา
แก่ชราแล้ว จำต้องเสื่อมโทรมคร่ำคร่าไปตามวัน
เวลาที่ผ่านไป เมื่อใช้สอยไม่ได้แล้วจนถึงที่สุด
ย่อมต้องละทิ้งร่างกายนี้ปล่อยให้กลับคืนสู่ความ
เป็นสมบัติธรรมชาติเช่นเดิมนั่นคือ ความเป็นธาตุ
ดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟในที่สุด ฉะนั้น
แม้แต่ร่างกายยังเป็นของยืม ส่วนประกอบของร่าง
กายอื่นๆ ที่ตามร่างกายมาเกิดคือตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ ก็ย่อมเสื่อมสลายไปตามกฎไตรลักษณ์
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไปด้วย อายุตนะภายในซึ่ง
เป็นบ่อเกิดแห่งกาม คือความรักใคร่ไหลหลง เมื่อ
กามทำงานหลังจากไปกระทบกับอายตนะภายนอก
คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์
แล้ว ย่อมเกิดเวทนาคือความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉยๆ
กลางๆ สุดแท้แต่อารมณ์ที่มากกระทบเป็นเช่นไร
กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นต่อเนื่องไม่ขาดสาย รอบ
แล้วรอบเล่า ไม่มีวันสิ้นสุด จนกระทั่งถึงเวลาที่
มนุษย์ตายจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้าเท่านั้น จึงจะพ้น
จากอำนาจแห่งกามครอบงำได้ ช่วงที่ร่างกายสูญ
สลาย ละร่างวางกายตายจากไป จึงเสมือนหนึ่งเรา
คืนสมบัติที่ยืมเขามา เพราะแต่เดิมก็ไม่ใช่ของของ
เรา เราไม่มีสมบัติที่เป็นของของเราเอง ต้องอาศัย
การยืมยืมธรรมชาตินาใช้ เมื่อใช้แล้วก็ต้องคืน

เจ้าของเดิมคือธรรมชาติไป กามก็เช่นกันเกิดขึ้น
ตั้งอยู่ ดับไป เมื่อถึงคราวดับไปนี้แล มนุษย์จึง
ตระหนักว่าจะต้องคืนกามที่ยืมธรรมชาตินาใช้
แล้วกลับคืนไปสู่ธรรมชาติเดิมในที่สุด

กามเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงอันร้อน
แรงกามคุณที่ดูเสมือนว่ามีคุณอยู่บ้างนิดหน่อย เมื่อ
เปรียบเทียบกับอุปมาข้อนี้แล้ว แทบไม่เหลือคุณ
ใดๆ เลย เพราะหลุมถ่านเพลิงที่เต็มไปด้วยเปลวไฟ
อันร้อนแรง ซึ่งกำลังมอดไหม้ถ่านแดงๆ อย่างร้อน
ระอุอยู่ตลอดเวลา กลับถูกเปรียบเทียบกับกามให้
เห็นชัดถึงโทษของมัน อย่างไรจึงเป็นความร้อนแรง
จากถ่านเพลิงที่กำลังไหม้ระอุเช่นนี้ ท่านมุ่งเปรียบ
เทียบกามในช่วงใด จึงเป็นความร้อนแรง เมื่อ
วิเคราะห์แล้วจึงสรุปได้ว่า ผลอันเกิดจากความไม่
สำรวมระวัง ไม่หักห้ามความอยากที่เกินพอดี ไม่รู้
จักพอในความปรารถนา ความต้องการในกาม จน
นำไปสู่การทำผิดมหันต์ เช่นผิดลูก ผิดเมียคนอื่น
จนทำให้เกิดความเคียดแค้น หึงหวง นำไปสู่ความ
พยาบาทเบียดเบียน ทำร้ายร่างกายจนทำให้เกิด
บาดเจ็บล้มตายถึงแก่ชีวิต แม้ไม่ถึงตาย ก็ย่อมเดือด
ร้อนจากการหลบหลีกหนีเร้นให้พ้นจากความเดือด
ร้อนร้อนใจจากความผิดที่ได้กระทำไป เพราะไม่รู้
จักหักห้าม สำรวมระวังในกามเป็นเหตุ แม้เพียง
พิจารณาด้วยปัญญาก็ย่อมจะเห็นชัดถึงผลที่จะได้
รับภายหลังการกระทำที่เกิดจากการกระตุ้นแรงเร้า
ของกาม ให้ทำผิดพลาดไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ
ก็ตามแต่ หากถูกอำนาจแห่งกามชวนให้รัก ชักให้
ใคร่ พาใจให้ลุ่มหลงแล้วไซ้ ย่อมเป็นอันคาดหวัง
ล่วงหน้าไว้เลยว่า จะต้องเดือดร้อนแน่นอน หากยัง
พิจารณาไม่ชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว ให้มองดูสิ่งที่ท่าน

อุปมาเปรียบเทียบไว้กับหลุมถ่านเพลิงที่เผาไหม้ ถ่านจนแดงฉาน เมื่อเข้าใกล้ย่อมถูกอำนาจแห่ง ความร้อนจากเปลวไฟนั้นแผดเผาจนเข้าใกล้ไม่ได้ จำต้องถอยห่างออกมาเสียให้ไกล ซึ่งหากเรา พิจารณาเห็นผลจากการยินดีในกาม จนไม่มีการหัก ห้ามเสียแล้ว ก็ย่อมร้อนรนเช่นเดียวกับถูกความ ร้อนแห่งหลุมถ่านเพลิงยิ่งอยู่ใกล้ยิ่งร้อนรุ่มขึ้น ต่อ เมื่อถอยห่างแล้วจึงค่อยเย็นลงฉะนั้น

กามเปรียบเหมือนคนถือคบเพลิงที่ทำด้วย กล้วยาลูกโพล่งท่านเปรียบกามเหมือนคนถือคบกล้วยา ที่เพลิงลูกโพล่งอยู่เที่ยวเดินถือพลาง ลมพัดต้องคบ เพลิงนั้น สะเก็ดไฟที่ลูกโพล่งอยู่นั้นก็กระเซ็น กระสายกระจายตกสู่อวัยวะน้อยใหญ่ของร่างกาย มีแขน ขา ไหล่ หลัง ลูกโหม้ ทำความร้อนรนให้เกิด แก่ผู้ถือคบเพลิงที่เดินไปได้ลมอยู่รำไป ข้อนี้ท่าน เปรียบให้เห็นถึงไฟแห่งความร้อนรุ่มจากการรักใคร่ ในกามลุ่มหลงปรารถนาในกาม ผลแห่งความลุ่ม หลงนั้นก่อความเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่ผู้ไม่สำรวม ระวังในกามอยู่ตลอดเวลาที่ไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วน ด้วยปัญญา หรือที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ ปกติคบ เพลิงกล้วยาเป็นของไหม้ไฟได้ง่าย ลูกกลามไปเร็ว เหมือนไฟไหม้ฟาง เมื่อลูกโพล่งขึ้นแล้ว เปลวไฟจะ ลูกเป็นกองใหญ่ไหม้ได้บริเวณกว้าง ลูกกลามไปอย่าง รวดเร็ว เพราะเชื้อไฟง่ายต่อการลุก ข้อนี้จึงพอมอง ภาพออกว่า ไฟที่ลูกโหม้จากอำนาจกิเลสมีราคะ โทสะ และโมหะ เมื่อลูกโพล่งขึ้นมาในใจแล้วย่อม ไหม้ลูกกลามไปอย่างรวดเร็ว ทันทีทันใด เกินความ สามารถที่จะดับได้ทันการณ์ ย่อมเผาผลาญจิตใจให้ ร้อนรุ่ม เหมือนเผาไหม้แขนขา เวลาที่เปลวไฟลาม เลี้ยวจากแรงลม ซึ่งหากเราพิจารณาเห็นชัดแล้ว

ย่อมรู้ชัดได้มากขึ้นว่า หากไม่ปล่อยทิ้งคบเพลิง กล้วยานี้ให้เร็ว หากปล่อยเวลาล่วงเลยไป ย่อมทำ อันตรายให้แก่ผู้ถือคบเพลิงนี้อยู่ได้ทุกเมื่อ กามเช่น เดียวกัน ย่อมส่งผลให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ผู้ มีกามราคะ กำหนดยินดีในกาม หากวันใดวันหนึ่ง ไม่พินิจพิจารณาให้ดีแล้ว ย่อมสามารถทำความ เดือดร้อนให้แก่ผู้ส่งใจรุ่มคิด หมกมุ่นอยู่ในอำนาจ แห่งกามได้แน่แท้

กามเปรียบเหมือนสุนัขหิวโซทะนงท่อน กระดุกติดเนื้อโดยธรรมชาติของท่อนกระดุกที่มี เนื้อติดอยู่บ้างนิดหน่อย อาจยังมีประโยชน์อยู่บ้าง จะทิ้งก็เสียดาย อย่างน้อยพอครวญไปตมทำน้ำซุบ ได้ก็จะทำเนา แต่ส่วนใหญ่เมื่อใช้สอยตาม วัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ย่อมจะทิ้งขว้างไปอย่าง ไรเอื่อยโยจะทำประโยชน์ต่อ เมื่อทิ้งแล้ว เหล่าสัตว์ เลี้ยงมีสุนัขเป็นต้น ย่อมฉุดกระชากลากถูกระดุกติด เนื้อชิ้นนั้น นำไปทะเล็มตามสัญชาตญาณแห่งการ ลิ้มรสของสัตว์กัดแทะ เมื่อพิจารณาเห็นกิริยาของ สุนัขทำเช่นนั้นแล้ว เห็นความสุขเล็กน้อยที่ประสบ ขณะทะเล็มกระดุกติดเนื้อชิ้นนั้นแล้ว ได้ข้อคิดว่า เนื้อที่ติดกระดุกอยู่เพียงเล็กน้อย พอมีรสให้สุนัขได้ กัดแทะอยู่บ่อยๆ เพียงเพื่อให้ได้ขบกัด เกิดสุขอยู่ แม้เพียงน้อยนิด หากคุณค่าจากสารอาหารใดๆ ไม่ได้มากนักจากกิริยาอาการเหล่านั้น ช้ำร้ายต้อง แลกมาด้วยกำลังแห่งการขบกัดด้วยฟันกรามอย่าง อ่อนล้าเหน็ดเหนื่อยกว่าจะได้ลิ้มรสชาติของเนื้อติด กระดุกนี้ก็ตามที่ ถึงกระนั้น สุนัขนั้นก็ยังมียินดี การกัดแทะอยู่อย่างนั้นโดยตลอดเพราะความ เพลิดเพลินยินดีในการขบกัดนั้น ข้อนี้ทำให้ พิจารณาได้ว่า กามเป็นของมีคุณค่าเพียงเล็กน้อย แต่

โทษกลับมากายมหาศาล หากเราเพลิดเพลินยินดี ในกามคุณอยู่เรื่อยไป ไม่มีปัญญาพิจารณาเห็นว่า ความหลงใหลได้ปลื้มยินดีที่ไปรักใคร่หลงใหล ในกามแล้ว อาจก่อให้เกิดความยินดีเพียงเล็กน้อย แต่ผลที่ได้หลังจากนั้นไป แทบจะพูดได้ว่าเป็นการ กระทำที่สูญเปล่า จำต้องพิจารณาให้เห็นว่า หากจะส้องเสพในกามอยู่เช่นนี้ แล้วยินดีการเสพ กามอยู่อย่างนั้น ไม่ทันได้พิจารณาเห็นโทษจาก ความใคร่ในกามที่ไม่สามารถระงับก็ไม่ต่างอะไรจาก สุนัขที่กัดแทะก่อนกระดุกที่หวังเพียงลิ้มรสเนื้อที่ ติดกระดุกอยู่เท่านั้น สู้ไปแสวงหาชิ้นเนื้อดีๆ มาลิ้มรสจะดีกว่าหรือที่จะเสียเวลาขบกระดุกอยู่ อย่างไม่มีดี ข้อนี้นับเป็นเรื่องน่าพิจารณาให้เกิด หนทางในการสลัดกามออกใจเสียได้โดยเร็วอีก อุปมาหนึ่ง เช่นนี้กามทั้งหลายจึงมีทุกข์มาก มีความ คับแค้นมาก

กามเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อที่แรงกาคาบบิน มาท่านเปรียบกามเช่นกับชิ้นเนื้อที่แรงคาบไว้ใน ปาก เพราะกามเป็นสิ่งที่ต้องแย่งชิงเพื่อให้ได้มาซึ่ง สิ่งที่ต้องการ การแลกมาซึ่งชิ้นเนื้อนี้อาจจะต้องใช้ วิธีการแย่งชิง อาจถึงขั้นต้องปล้นสะดมแย่งเอา มาเจ้าของชิ้นเนื้อนี้ก็หวงไม่ยอมให้ผู้ใดมาแย่งชิงเอา ไปได้เช่นเดียวกัน จำต้องทำทุกวิถีทางที่จะพิทักษ์ รักษาของของตนไว้ให้เหนียวแน่นที่สุดแม้ต้องแลก มาด้วยชีวิตก็ตาม สัตว์อื่นๆ ที่ต้องการชิ้นเนื้อนั้น เช่นเดียวกัน ก็ย่อมจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้แย่ง มาได้แม้จะต้องแลกด้วยการทำร้ายกันให้พลี ยงพล้ำถึงแก่ชีวิตไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตาม ก็ต้องทำ เพื่อความอยู่รอด หรือเพียงเพื่อสนองความต้องการ สิ่งที่ย่างชิงนั้นให้ได้ ข้อนี้นพิจารณาเห็นว่า ท่าน

เปรียบเทียบกามไว้ค่อนข้างชัดเจนน่าพิจารณาให้เห็น โทษแห่งการยึดถือครอบครองสิ่งอันตราย อันเป็น ที่หมายปองของใครๆ ไว้อย่างเหนียวแน่นไม่ยอม ปลอมมือไปง่ายๆ อันตรายย่อมตกแก่ผู้ถือครองอยู่ ตลอดเวลาที่ของของนั้นยังอยู่ในความครอบครอง นั้นคือหากเรายังใช้ชีวิตให้ดำเนินไปด้วยแรงผลักดัน แห่งกามแล้วกำหนดยินดีเพลิดเพลินในกามอย่าง ไม่สามารถระงับด้วยสติปัญญาแล้ว กามนั้นย่อมจะ ก่อความทุกข์ ความเดือดร้อนให้แก่เราได้ตลอด เวลาที่เรายังส้องเสพขบเคี้ยวอยู่ในกาม เหมือน อย่างชิ้นเนื้อที่ทนแรง นกเหยี่ยว นกกา นกตะกรุม คาบชิ้นเนื้อที่หาได้มาไว้ในปาก トラบใดที่ชิ้นเนื้อ ยังคาอยู่ที่ปากนก トラบนั้นอันตรายจากการแย่ง ชิง จ้องตะครุบจากสัตว์ตัวอื่นๆ ย่อมมีได้ตลอดเวลา การโผบินบินเข้าไปจิกตี ยื้อแย่งด้วยกำลังแห่งการ ถาโถมเข้าใส่จึงมี อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บล้มตาย จากชิ้นเนื้อที่แย่งนั้นได้ แต่หากชิ้นเนื้อนั้นถูกกลืน กินเข้าไป หรือหลุดหล่นไป กลายเป็นความครอบ ครองของสัตว์ที่แข็งแรงกว่า สามารถคว้า ตัว เจ้าของชิ้นเนื้อนั้นย่อมปลอดภัยจากการยื้อแย่งไป ได้ในขณะนั้น ซึ่งหากพิจารณาในประเด็นที่เป็นข้อ เปรียบเทียบนี้แล้วย่อมทำให้เกิดมุมมองที่เห็นช่อง ทางในการสลัดกามออกจากใจเสียได้โดยเร็วได้โดย พิจารณาถึงข้ออุปมาข้อนี้ กามทั้งหลายจึงมีทุกข์ มาก มีความคับแค้นมากเช่นนี้

กามเปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีผลตกอยู่ในป่า ข้ออุปมานี้เช่นเดียวกับชิ้นเนื้อ ที่ต่างก็เป็น ที่ปรารถนาแย่งชิงมาเป็นของตน ท่านเปรียบกามไว้ ว่าเป็นเหมือนต้นไม้ ชนิดไม่ผล มีผลไม่รสชาติอร่อย น่าติดใจลิ้มลอง เป็นของยอดเยี่ยมปรารถนาของใครๆ

ไม่ว่าใครต่างหมายปองเสาะหามารับประทานด้วยความติดใจในรสอร่อยนั้น แต่พอถือว่าผลไม้นั้นนี้ไหลไปเกิดบนกิ่งก้านที่แตกแขนงออกไปกว้างขวางน้อยใหญ่ และกิ่งก้านเหล่านั้นก็อยู่สูงแผ่สยายอยู่บนต้นที่สูงใหญ่ ยากแก่การปีนป่ายขึ้นไปเก็บผลมาได้ง่ายๆ จำต้องระมัดระวังเวลาปีนป่าย หรืออาจต้องหาวิธีการในการเก็บสอยผลไม้ด้วยวิธีการอันหลากหลายยุ่งยาก ครั้นจะเก็บผลไม้นั้นๆ ให้ได้มากๆ จำต้องไต่ต้นไม้ขึ้นไปจนถึงยอด จึงจะสำเร็จสมประสงค์เก็บผลไม้ได้ทั้งต้น แต่ต้องแลกมาด้วยความเสี่ยงที่อาจจะต้องถูกกิ่งก้านพาดสะบัดโบกตีให้ถึงแก่บาดเจ็บล้มตาย ย่อมเกิดขึ้นได้ในขณะไต่ต้นไม้ หรือสอยเก็บผลไม้นั้นๆ อุปมานี้พิจารณาได้ว่าการเหมือนของที่ต้องแย่งชิงให้ได้มาเป็นของตนสุดแต่ผู้ใดจะใช้วิธีใดให้ได้มา อาจจะเป็นวิธีที่ถูกต้องเหมาะสม หรืออาจจะป็นวิธีที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม หากไม่เลือกวิธีปฏิบัติ ฝืนทำไปโดยไม่ยับยั้งชั่งใจ ย่อมอาจทำให้เกิดความเดือดเนื้อร้อนใจจากการกระทำนั้นๆ ได้ อันเนื่องมาจากการไม่หักห้ามความอยาก ความใคร่ในกามลงไป เผลอใจไปทำสิ่งที่กามชักชวน ให้สนองความปรารถนาแห่งกามให้ได้ โดยปราศจากสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องหักห้ามกีดกันความปรารถนานั้นๆ ย่อมไม่อาจสลัดกามออกไปจากใจได้เลย แทบไร้หนทางเลยทีเดียว เมื่อพิจารณาอุปมาข้อเปรียบเทียบนี้แล้ว ย่อมมองเห็นภาพโทษแห่งกามว่ามีทุกขมาก มีความคับแค้นมาก เช่นนี้ จำต้องพิจารณาหนทางในการสำรวมระวังในกามให้มาก เพื่อจะพัฒนาตนเองให้สลัดกามออกไปจากใจให้ได้ด้วยอุปมาแห่งกามข้อนี้

5. โทษของกาม

โทษของกามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หรือโทษของกามราคะคือความกำหนัดยินดีในกาม พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า สัตว์ทั้งหลายผู้กำหนัดยินดีด้วยราคะย่อมตกไปสู่กระแสตัณหาเหมือนแมลงมูมติดใยที่ตนถักไว้เอง บุคคลที่ยังละราคะไม่ได้ย่อมตกอยู่ในอำนาจของมารย่อมถูกกิเลสมารครอบงำถึงแม้จะเป็นพระภิกษุ ถ้ายังละราคะไม่ได้ก็ไม่อาจข้ามทะเลคือสังสารวัฏได้ หากผู้ใดหลงใหลยินดี ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งกามชักนำ ไม่ต้านทานอำนาจแห่งกาม ใช้ชีวิตด้วยการขึ้นจากกาม ไม่พิจารณาฝืนอำนาจแห่งกาม ไม่สำรวมระวังเอาใจใส่ละกาม ย่อมตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหา ที่เป็นตัวผลักดันให้สนองตอบความต้องการของกาม เมื่อรู้ว่าตัวตนเหตุที่แท้จริงคือตัณหาแล้ว ย่อมพิจารณาละตัณหา นั้นเสียโดยเร็ว ละตัณหาเสียได้แล้ว กามย่อมไม่ส่งผลอะไรให้จิตใจเกิดความมืดมนหลงใหลหลงติดอยู่ในกามได้ ความเป็นอิสระย่อมเกิดขึ้น สุขอันแท้จริงย่อมมีขึ้น ผลที่เป็นความทุกข์จากกามย่อมไม่มีผลอะไร เหมือนอย่างแมลงมูมที่ถักทอใยไว้เพียงเพื่อล่าสัตว์อื่นมาเป็นอาหาร นานวันเข้าหากไม่ระมัดระวังเยื่อใยที่ถักทอไว้ย่อมติดพันแมลงมูมเสียเองไม่วันใดก็วันหนึ่งแทนที่จะผูกมัดรัดรั้งเหยื่อเช่นที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์ตรัสย้ำถึงผู้ที่ป็นภิกษุ ซึ่งควรจะเห็นภัยในสังสารวัฏ หากละราคะไม่ได้แล้ว ท่านว่าย่อมไม่อาจข้ามทะเลหลวงหรือทะเลใหญ่แห่งสังสารวัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิดไปสู่ภavn้อยภพใหญ่อย่างไม่มีจุดสิ้นสุดลงได้เลย

อีกประการหนึ่ง บุคคลผู้มีราคะ ถูกราคะครอบงำมีจิตถูกราคะกลุ้มรุม ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียน

ตนเองบ้าง เพื่อเบียดเบียน ผู้อื่นบ้างเพื่อเบียดเบียน ทั้ง 2 ฝ่ายบ้าง เสวยทุกข์ทรมานสทางใจบ้าง ย่อม ประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริตบ้าง เพราะกามเป็นเหตุ เพราะกามเป็นต้นเหตุ เพราะ กามเป็นเหตุเกิด เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ข้อนี้พิจารณาได้ว่า การเบียดเบียนใดๆ ที่พึงบังเกิดขึ้น ย่อมอาศัยราคะเป็นเหตุ เพราะราคะแผดเผาจิตใจ กลุ่มรุมจิตใจให้เกิดความร้อนรันทึ่งจะทำทุกวิถีทาง ให้เกิดการสนองตอบความต้องการ ความปรารถนา แห่งกาม จึงมีความคิดที่จะเบียดเบียนขึ้นมา ซึ่งการ เบียดเบียนนั้นทำได้แม้แต่เบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนทั้งสองอย่าง เมื่อ เบียดเบียนเข้าแล้วย่อมเกิดความทุกข์ทางใจ เพราะ กามนี้แหละเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความ ประพฤติผิดทางกาย ทางวาจา และทางใจขึ้น ก่อ ให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายไม่สิ้นสุดอันเนื่องมา แต่ความทะยานอยากในกามเป็นเหตุ

นอกจากนี้แล้ว เพราะเหตุแห่งกามนี้แล เป็นเหตุให้พระราชาทรงวิวาทกับพระราชาก็ได้ กษัตริย์วิวาทกับกษัตริย์ก็ได้ พรหมณ์วิวาทกับ พรหมณ์ก็ได้ คหบดีวิวาทกับคหบดีก็ได้ มารดา วิวาทกับบุตรก็ได้ บุตรวิวาทกับมารดาได้ บิดา วิวาทกับบุตรได้ บุตรวิวาทกับบิดาได้ พี่ชายน้อง ชายวิวาทกับพี่ชายน้องชายก็ได้ พี่ชายน้องชาย วิวาทกับพี่สาวน้องสาวก็ได้ พี่สาวน้องสาววิวาทกับ พี่ชายน้องชายก็ได้ สหายวิวาทกับสหายก็ได้ ชน เหล่านั้นก่อการทะเลาะ ก่อการแก่งแย่งและก่อการ วิวาทกันในที่นั้น ทำร้ายกันและกันด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศัสตราบ้าง ชนเหล่านั้นจึงเข้าถึงความตายบ้าง ทุกข์ปางตาย

บ้าง ซึ่งล้วนแล้วมีต้นเหตุมาจากความกำหนัดยินดี ในกามทั้งสิ้น

แม้ข้อนี้ก็ถือว่าเป็นโทษแห่งกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่จะพึงเห็นได้เอง มีกามเป็นเหตุ มี กามเป็นต้นเหตุ มีกามเป็นเหตุเกิด เกิดเพราะเหตุ แห่งกามทั้งหลายนั้นแล (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, 2539)

6. แนวทางการสลัดออกจาก “กาม”

แนวทางการสลัดออกจากกาม จะเกิดขึ้น มาได้จะต้องมีสติระลึกได้ สัมปชัญญะ รู้ลึกทั่วว่า กามเป็นอย่างไร อย่างไรเรียกว่ากามราคะ อยางไร เรียกว่ากามคุณ กามมีคุณอย่างไร กามมีโทษ อยางไร ทำอยางไรจึงได้ชื่อว่าไม่ตกอยู่ภายใต้ อำนาจของกาม ทำอยางไรจึงต้องสลัดกามออกไป จากจิตใจให้ได้ จะสลัดกามออกไปได้อย่างไร จึง ต้องหาวิธีการทำตนเองให้พ้นจากอำนาจบ่วงแห่ง กาม ซึ่งวิธีการเหล่านั้นล้วนเกิดขึ้นได้จากโยนิโส มนสิการ คือการพิจารณาหาวิธีการด้วยอุบายอัน ละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบรัดกุม จนสามารถสรุป แนวทางในการสลัดออกจากกามได้ดังนี้ การสลัด ออกจากกามด้วยการพรรณนาให้เห็นโทษของกาม, การสลัดออกจากกามด้วยการรู้คุณและโทษของ กาม, การสลัดออกจากกามด้วยการกำจัดฉันท ราคะเสียได้ และการสลัดออกจากกามด้วยการ โยนิโสมนสิการในอสุภนิมิต

แนวทางที่ 1 การสลัดออกจากกามด้วย การพรรณนาให้เห็นโทษของกาม พระพุทธองค์ได้ ตรัสพรรณนาโทษแห่งกามไว้ดังต่อไปนี้ คือ “ภิกษุ ทั้งหลาย อะไรเล่า? เป็นโทษแห่งกามทั้งหลาย คือ

กัลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีวิตด้วยการมีศิลปะใด คือ ด้วยการนับคะแนน การคำนวณ การนับจำนวน การไถ การค้าขาย การเลี้ยงโค การยิงธนู การรับราชการ หรือด้วยศิลปะ อย่างใดอย่างหนึ่ง อดทนต่อความหนาว ทรากตรำต่อความร้อน เตือดร้อน เพราะสัมผัสแห่งเลื้อบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน(และ) ตายเพราะความหิวกระหาย ... ถ้าเมื่อ กัลบุตรนั้นขยัน พากเพียร พยายามอยู่อย่างนี้ โภคสมบัติเหล่านั้นย่อมไม่สัมฤทธิ์ผล เขาเศร้าโศกลำบาก รำพัน ตีอกคร่ำครวญ ถึงความหลงเพ้อว่า ‘ความขยันของเราเป็นโมฆะหนอ ความพยายามของเราก็ไม่มีผลเลยหนอ’ แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า เป็นโทษแห่งกามทั้งหลาย เพราะเหตุที่ว่าความพยายามที่ ทำไปทั้งหมดเหมือนไร้ผล ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ลำบากลำบากที่ทำไปนั้นสูญเปล่า เพราะหวังเพียงจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดผลกำไร มีรายได้ เป็นกอบเป็นกำ หากแต่ยังไม่ถึงเวลาที่ผลจากการลงทุนลงแรงไปนั้นจะให้ผล ก็กลับครุ่นคิดด้วยความเคร่งเครียดว่า จะไม่ได้อะไร คือคิดปรุงแต่งไปเอง ก่อนผลลัพธ์ที่พึงประสงค์จะเกิดขึ้น แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจึงเป็นความทุกข์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นี่ คือตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการใช้กามคือ ความต้องการปรารถนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นตัวตั้ง หรือ เป็นสารตั้งต้น เมื่อผลที่จะเกิดขึ้นต่อมากลับไม่เป็นไปตามที่วางแผนเอาไว้ ความผิดหวังเสียใจก็เกิดขึ้น ทุกข์จึงเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเป็นกองทุกข์ที่จะพึงเห็นได้เอง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเหตุ มีกาม เป็นเหตุเกิด เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะเหตุนี้แล ขึ้นชื่อว่ามนุษย์ผู้มีใจสูง ไม่ประพฤติ

ต่ำทรามเพราะอำนาจแห่งกามชักนำ จึงเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่แยกคนออกจากสัตว์ได้ สัตว์ใช้ชีวิตอยู่ด้วยสัญชาตญาณการเอาชีวิตรอด นั่นคือ เท่ากับว่าสัตว์ก็มีกามเป็นตัวพาให้หาหนทางเอาชีวิตรอดไปจนกว่าจะตายจากไป การอยากมีชีวิตอยู่ต่อไป ทำให้สัตว์ดิ้นรน แสวงหาอาหาร การสืบพันธุ์ขยายสมาชิก การพักผ่อนหลับนอน มีกามเป็นตัวหนุนนำให้มีชีวิตต่อไป โดยสัญชาตญาณแล้ว สัตว์จึงไม่มีวิจาร์ณญาณ คือความรู้อันเกิดจากการคิดใคร่ครวญถึงความเหมาะสม ถูกต้องชอบธรรม ในสิ่งที่ตนกระทำ คงทำไปเพียงเพื่อให้มีชีวิตต่อไปเท่านั้น ซึ่งต่างจากมนุษย์ที่มีวิจาร์ณญาณ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ถูกต้องเหมาะสมก่อนแล้ว จึงกระทำ สำแดงพฤติกรรมออกไปเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้อื่นซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม มนุษย์จึงมีความคิดที่จะพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ที่จะปรับตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพียงเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับตนเอง แล้วคนอื่นยินยอมให้อยู่ร่วมในสังคมหมู่ใหญ่ได้ด้วยการยอมรับนั้น ฉะนั้นมนุษย์จึงพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งสามารถฝึกให้รู้แจ้งธรรมได้ พระพุทธศาสนาใช้วิธีการแห่งสิกขา ซึ่งแปลว่า การศึกษา หมายถึงการพัฒนาพฤติกรรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติสำหรับการ พัฒนากาย วาจา ใจ ให้เจริญงอกงาม จนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้น หรือนิพพาน (จิรพร ชีวะธรรม และอุทัย สติมัน, 2564, หน้า 95-106)

แนวทางที่ 2 การสลัดออกจากกามด้วยการรู้คุณและโทษของกาม นอกเหนือจากการทำความเข้าใจเรียนรู้ให้เห็นแจ้งชัดในเรื่องโทษของ

กามแล้ว จะต้องเท่าทันกับคุณของกามด้วย หากไม่แล้ว จะไม่สามารถสลัดตนออกไปจากการพันธนาการของกามได้เลย เพราะหลงผิดว่า กามมีคุณ มีประโยชน์อยู่บ้าง เมื่อเห็นประโยชน์ ก็ย่อมเพิ่มความปรารถนาใคร่ในกามมากเข้าๆ เมื่อเพิ่มความรักรัใคร่หลงในกามอยู่ตลอดเวลาการเข้าจะถอนตัวออกจากกามเมื่อไม่มีแม้เพียงโอกาสอึดตัวได้เลย จึงเป็นของยากในภายหลัง ลำบากในการละ ในการสลัดตนออกจากกามได้เมื่อปลายมือจึงมักได้ยินคำกล่าวที่ว่า เหยียญมีสองด้าน มีดีก็ต้องมีชั่ว มีชวาก็ต้องมีดำ มีสุขก็ต้องมีทุกข์ หรือแม้แต่มีคุณก็ต้องมีโทษ เป็นของคู่กันมา เป็นธรรมชาติแห่งยุคธรรม ธรรมชาติของสิ่งที่เป็นคู่กัน ความเข้าใจแจ้งชัดในทุกเหลี่ยมมุมของทุกประเด็นปัญหาจึงสำคัญมากต่อการพิจารณาให้เกิดผลอันเลิศตามมานั้นคือ ความสามารถอันเยี่ยมยอดในการสลัดตนให้หลุดพ้นจากบ่วงแห่งกามได้ในที่สุด ดังปรากฏข้อความในมหาทุกขกัณฑ์ธสุตที่แสดงให้เห็นกองทุกข์ใหญ่ๆ ที่มนุษย์ประสบจากการถูกระงำด้วยวิธีการอันหลากหลาย ล้วนแล้วแต่ก่อทุกข์โทษให้เกิดแก่ผู้ถูกระงำ ซึ่งผู้กระทำจำต้องทาลงไปด้วยเป็นข้อตกลงกันแล้วว่าเป็นการลงโทษให้เกิดความเจ็บปวดรวดร้าว เพียงเพื่อให้ทราบจำ ไม่ล่วงละเมิดกระทำในสิ่งที่ห้ามไว้เป็นข้อตกลงที่ทำกติการ่วมกัน แต่เพียงเพราะเหตุแห่งกามเป็นตัวชักนำให้เกิดความปรารถนาอันแรงกล้าจนไม่อาจหักห้ามได้ จึงทำให้ต้องถูกลงโทษให้ประสบกองทุกข์ใหญ่ที่กล่าวไว้บางตอนว่า “เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลาย คนทั้งหลายตัดช่องย่องเบาบ้าง ขโมยยกเค้าบ้าง ปล้นบ้านบ้าง ดักจี้ในทาง

เปลี่ยวบ้าง ละเมิดภรรยาผู้อื่นบ้าง พระราชาก็รับสั่งให้จับเขาลงอาญาด้วยประการต่างๆ คือ เขียนด้วยแสบ้าง เขียนด้วยหวายบ้าง ตีด้วยไม้พลองบ้าง ตัดมือบ้าง ตัดเท้าบ้าง ตัดทั้งมือและเท้าบ้าง ตัดใบหูบ้าง ตัดจมูกบ้าง ตัดทั้งใบหูและจมูกบ้าง วางก้อนเหล็กแดงบนศีรษะบ้าง ถลกหนังศีรษะแล้วขัดให้ขาวเหมือนสังข์บ้าง เอาไฟยัดปากจนเลือดไหลเหมือนปากราหูบ้าง เอาผ้าพันตัวรัดแน่นแล้วจุดไฟเผาบ้าง พันมือแล้วจุดไฟต่างคบบ้าง ถลกหนังตั้งแต่คอถึงข้อเท้าให้ลุกเดินเหยียบหนังจนล้มนั่งบ้าง ถลกหนังตั้งแต่คอถึงบั้นเอวทำให้มองดูเหมือนนั่งผ้าคารองบ้าง สวมปลอกเหล็กที่ข้อศอกและเข้าแล้วเสียบหลาวทั้งห้าทิศเอาไฟเผาบ้าง ใช้เบ็ดเกี่ยวหนังเนื้อเอ็นออกมาบ้าง ฉีกเนื้อออกเป็นแฉ่นๆ เหมือนเหยียญภาษาปณบ้าง ฉีกเนื้อเอ็นออก เหลือไว้แต่กระดูกบ้าง ใช้หลาวแทงช่องหูให้ทะลุถึงกันบ้าง เสียบให้ติดดินแล้วจับเขาหมุนได้รอบบ้าง ทุบกระดูกให้แหลกแล้วถลกหนังออกเหลือไว้แต่กองเนื้อเหมือนตั้งใบไม้บ้าง รดตัวด้วยน้ำมันที่กำลังเดือดพล่านบ้าง ให้สุนัขกัดกินจนเหลือแต่กระดูกบ้าง ให้นอนบนหลาวทั้งเป็นบ้าง ตัดศีรษะออกด้วยดาบบ้าง คนเหล่านั้นจึงเข้าถึงความตายบ้าง ทุกข์ปางตายบ้าง แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า เป็นโทษแห่งกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่จะพึงเห็นได้เอง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเหตุ มีกามเป็นเหตุเกิด เกิดเพราะเหตุแห่ง กามทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) เมื่อไม่ต้องการจะประสบทุกข์ทรมานจากการถูกระงำอย่างที่กำลังมาข้างหน้า จะต้องตระหนักตนเองเตือนตนเอง หักห้ามตนเองให้สำรวมระวังในทุก

ขณะจิตที่กำเริบเร้า ชักนำ หรือชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้ลุ่มหลง พิจารณาให้เห็นคุณแห่งกามอย่างแจ่มชัด ใคร่ครวญถึงโทษแห่งกามอย่างแจ่มแจ้ง เมื่อระมัดระวังตนเองได้เช่นนี้แล้ว ย่อมเป็นเหตุให้สลัดตนออกจากกามได้

แนวทางที่ 3 การสลัดออกจากกามด้วยการกำจัดฉันทราคะเสียได้ หนึ่งในวิธีการพาตนเองให้หลุดพ้นจากทุกข์อันเกิดจากความรักใคร่ ลุ่มหลงในสิ่งที่กามเย้ายวนให้หลง คือ จะต้องรู้ให้ได้ว่าต้นเหตุที่แท้จริงคืออะไร? ต้องสืบสาวราวเรื่องให้ถึงสมุฏฐานคือตัวก่อให้เกิดกามราคะคือความยินดีในกามแล้วเพิ่มกำลังก่อทุกข์โทษให้เกิดความเศร้าหมองขุ่นมัวแก่จิตเป็นลำดับๆ เรื่อยมาจนเข้าสู่ขณะจิตปัจจุบัน เมื่อพิจารณาแล้ว ใคร่ครวญให้ถี่ถ้วนต้นเหตุที่ว่าคือ ฉันทราคะ แปลได้ความว่าความพอใจยินดี เมื่อจิตมีฉันทราคะปรากฏย่อมเกิดความเพิลิดเพลिनเบิกบานสำราญใจตามมา เพราะกามนั้นส่งผลที่เป็นความสมปรารถนาสนองตอบความต้องการได้ตรงจุด จุดที่จิตปรารถนาต้องการได้รับการเติมเต็มให้จนเกิดความพอใจยินดีขึ้นมา จากนั้นจิตที่ยึดเกาะลุ่มหลง ยึดมั่นอยู่กับผลคือความพอใจยินดีนี้โดยไม่ยอมปล่อยไปง่ายๆ ยึดมั่นมาก ก็ทุกข์มาก ยึดมั่นน้อยก็ทุกข์น้อย ข้อพิจารณานี้ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ในขณะที่ฉันทราคะทำงานป้อนความยินดีพอใจให้จิตอยู่ทุกขณะ ความสามารถของสติก็อ่อนแรงลง อินทรีย์ก็ทรมากำลัง ไม่มีพละกำลังใดๆ ที่จะฉุดรั้งจิตให้หลุดพ้นจากกามได้เลย หากฉันทราคะครองงำอย่างที่ได้แสดงไปโดยลำดับ เมื่อต้องการสลัดกามออกไปจากจิต จึงไม่อาจมองข้ามหลักการแห่งสมุฏฐานแห่งทุกข์ที่แท้จริงไปได้

นั่นคือการพิจารณาหาต้นเหตุที่แท้จริง เพราะโทษแห่งกามเกิดที่ไหน ก็ต้องดับทุกข์อันเกิดแต่กามที่นั่น กามมีโทษให้เกิดความทุกข์ โทมนัสแก่จิตได้แล้วอะไรเล่า? ที่ทำให้เกิดโทษเช่นนั้น ขอนี้จึงย้ำให้เห็นว่า ทุกข์อันเกิดแต่กามเกิดจากฉันทราคะ คือความพอใจยินดีในกามเป็นเหตุ ย่อมต้องละสมุทัยคือเหตุของมันอันแท้จริง คือตัณหา หรือเรียกขานให้ตรงกับประเด็นในแนวทางที่ 3 นี้ว่า “ฉันทราคะ” เป็นตัวต้นเค้าที่แท้จริง ก็ดับตัวต้นเค้านี้ให้ได้ ด้วยสติที่ระลึกตามพิจารณาอย่างแน่วแน่มตามติดอย่างไม่ลดละจากการปฏิบัติ เจริญจิตภาวนาให้มีกำลังพอที่จะเกิดคุณชาตหนึ่งขึ้นมาคือ “ปัญญา” ดับฉันทราคะให้ได้ ก็ย่อมสามารถดับทุกข์อันเกิดแต่กามได้เป็นที่สุด ดังที่พระองค์ได้ตรัสถึงวิธีการสลัดออกจากกามไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อะไรเล่าเป็นการสลัดออกไปจากกามทั้งหลาย การกำจัดฉันทราคะ การละฉันทราคะในกามทั้งหลายนี้ ชื่อว่าการสลัดออกไปจากกามทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ฉันทราคะในจักขุนี้เป็นความเศร้าหมองแห่งจิต... เมื่อใดภิกษุละความเศร้าหมองแห่งจิตในฐานะ 6 ประการนี้ได้ ฐานะทั้ง 6 ประการคือรูปที่เห็นด้วยตา, เสียงที่ได้ยินด้วยหู, กลิ่นที่ได้สูดดมด้วยจมูก, รสที่ได้ลิ้มลองด้วยลิ้น, สัมผัสที่ได้แตะต้องด้วยกาย และความรู้สึกที่ได้รับรู้ด้วยใจ เมื่อนั้นจิตของเธอที่โน้มไปในเนกขัมมะ อันเนกขัมมะอบรมแล้ว ควรแก่การงานปรากฏในธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันรู้ยิ่ง, ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย ผัสสายตนะ 6 ประการนี้ที่บุคคลไม่ฝึก... นรชนทั้งหลายผู้ดำทรมามีปัญญะสัญญาปรุงแต่งอยู่ เป็นสัตว์ที่มีสัญญาวนเวียนอยู่ หากบุคคลบรรเทาใจที่อาศัยเรือนทั้งปวง

แล้ว ย่อมทำจิตให้ประกอบด้วยเนกขัมมะ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

แนวทางที่ 4 การสลัดออกจากกามด้วยการโยนิโสมนสิการในอสุกนิมิต การจะหาหนทางในการละ หรือสลัดสิ่งใดก็ตามให้หลุดพ้นไปจากใจของผู้ปฏิบัติธรรม จะต้องอาศัยการพิจารณาใคร่ครวญอย่างละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบรัดกุม เปลี่ยนมุมมองความคิดใหม่ๆ ที่เคยยึดถืออยู่แต่เดิม ให้จากคลายความยึดมั่นนี้ลงไปได้ ซึ่งจะใช้วิธีการหักดิบ บังคับให้เปลี่ยนหรือบังคับให้เชื่อเพียงเพื่อให้เป็นไปตามที่ชี้แนะในตำรา คงไม่ได้ เพราะทำได้เพียงปลูกสัญญาคือความจำได้หมายรู้ให้จำได้เพียงชั่วครั้งชั่วคราว ท้ายที่สุดก็ต้องล้มเลิกไปด้วยความไม่จริงยั่งยืนแห่งสัญญา ท่านจึงสอนให้ใช้วิธีที่เรียกกันให้เฉพาะศัพท์เทคนิคว่า “โยนิโสมนสิการ” แปลตรงๆ คือการทำไว้ในใจโดยแยบคาย คือการสร้างความเข้าใจอันดีและถูกต้องให้เกิดกับใจจริงๆ จึงจะเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในสิ่งที่ เป็นความรู้จากประสบการณ์นั้นๆ ได้แท้จริง เป็นความรู้ที่สรุปลงอย่างลงใจได้แล้วโดยแยบคาย หรือละเอียดถี่ถ้วนนั่นเอง ถึงตอนนี้ จะสลัดตนออกจากพันธนาการหรือการผูกมัดตรึงแห่งกามเสียได้ จะต้องทำอะไรไว้ในใจให้แยบคาย ข้อนี้จึงต้องพิจารณาถึงนิมิตหรือความกำหนดจดจำในอสุก คือความไม่สวยไม่งามแห่งสิ่งต่างๆ ที่เกิดการกระทบระหว่างอวัยวะภายในที่มีกับสิ่งที่อวัยวะไปสัมผัส จนเกิดความรู้ขึ้น ต่อมาเกิดความรู้สึกขึ้น หากสัมผัสกับสิ่งที่สวยงามน่าหลงใหล, ได้ยินเสียงไพเราะแห่งดนตรีหรือคำหวาน, ได้สูดดมกลิ่นอันน่ารัญจวนใจ, ได้ลิ้มรสอาหารอันโอชะน่า

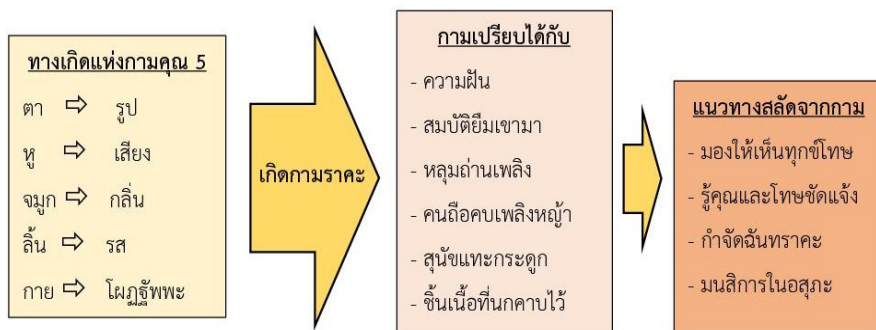
เอร็ดอร่อย, ได้สัมผัสผิวพรรณอันอ่อนนุ่มน่าสัมผัสเคล้าคลึง และได้รับรู้ถึงคำชื่นชมสรรเสริญเยินยอจนซาบซ่านเข้าไปถึงทรวงใน ซึ่งตัวอย่างเหล่านี้คือสภาวะที่จิตประสบกับสภาพที่สวยงามน่ายินดีหลงใหลได้ปลื้ม ซึ่งเป็นสภาวะที่ตรงข้ามกับอสุกนิมิตคือการรำลึกนึกถึงความไม่สวยงามอันเป็นเหตุให้เราฉุกละหุก เกิดสติสัมปชัญญะถอนจิต ถอนตัวขึ้นมาให้ได้ ก่อนที่จะจมปลักลงหลงจนถอนตัวไม่ขึ้นกับความสวยงามในที่สุด ในพระไตรปิฎกได้ระบุถึงการพิจารณาให้เห็นความไม่สวยงามเป็นนิมิตไว้ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงว่า “ภิกษุทั้งหลาย อสุกนิมิตมีอยู่ การทำให้มากฯ ซึ่งโยนิโสมนสิการในอสุกนิมิตนั้นๆ นี้เป็นอาหารเพื่อความไม่เกิดแห่งกามที่ยังไม่เกิด หรือเพื่อละกามที่เกิดขึ้นแล้ว” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การพิจารณาให้เห็นโทษของกามจากความหลงใหลในความสวยงามแห่งรูปที่เห็น, เสียงไพเราะที่ได้ยิน, กลิ่นหอมที่ได้ดม, รสอร่อยที่ลิ้มลอง, สัมผัสอ่อนนุ่มที่กายถูกต้อง และอารมณ์ดีงามที่กระทบใจ จึงเป็นเพียงกามคุณ ความรู้สึกเพลิดเพลินพอใจ แม้จะเห็นว่าเป็นเรื่องดี เพราะมีคุณให้พอใจ แต่โทษที่ตามมานั้น หรือผลที่เป็นทุกข์ระยะยาวจากการไม่พิจารณานั้น จะส่งผลต่อบุคคลที่ไม่ฝึกตนต่อใครๆ ก็ตามทีปล่อยให้ใจล่องลอย ลุ่มหลง และจมปลักอยู่กับความพอใจแห่งกาม ทุกข์จากกามย่อมตามส่งผลให้ผู้นั้นโดยไม่สิ้นสุดยุติลงได้เลย ปัญจธรรม ธรรมคือความเนิ่นช้าเสียเวลา ก็เกิดขึ้นโดยเปล่าประโยชน์และเสียโอกาสที่ถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นของที่ได้โดยยากอย่างน่าเสียดาย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ประกอบแห่งการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่อยู่ท่ามกลางกิน กาม เกียรติ ที่มีกล่าวถึงเพียงเพื่อให้ผู้คนในสังคมได้ตระหนักว่าชีวิตที่ดำเนินไปนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับกามอย่างปฏิเสธไม่ได้ หากแต่ความรักใคร่หลงใหลในกามจะมีมากหรือน้อย บรรเทาเบาบาง หรือไม่ยึดติดในความรักใคร่ในกามมากเสียจนไม่อาจจะลึกซึ้งในธรรมสำนึกในใจได้ เป็นเรื่องของแต่ละคนแต่ละท่าน ที่จะต้องมีการควบคุมภาษาพระเรียกว่าสำรวมระวังในกามให้มาก เพื่อให้กามเป็นเพียงเครื่องชูใจให้มีความวิริยะอุตสาหะมุ่งไปสู่ความสำเร็จในชีวิตตามคติของศาสนาฮินดู แต่บนแรงจูงใจในความมุ่งมั่นนั้นจะต้องประกอบ

ด้วยสติ สัมปชัญญะอันแน่วแน่มั่นคงใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมความใคร่หรือความปรารถนาแห่งกามไม่ให้มีอำนาจครอบงำผู้คนให้ลุ่มหลงในกาม เสียจนเสียความเป็นผู้รู้จักผิดชอบชั่วดีไป สูญเสียมโนธรรมสำนึกในใจเพราะถูกอำนาจแห่งกามครอบงำเป็นเหตุ บกความนี้จึงได้อุปมาการไว้เพื่อให้เกิดข้อเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ที่ผู้คนจำเป็นต้องมองเห็นได้ชัดในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อนำไปสู่การตระหนักรู้กาม และผลของกามที่จะก่อให้เกิดทุกข์โทษแก่ผู้มีกามราคะ คือผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งความกำหนัดยินดีในกาม จนเป็นอุปายวิธีในการสลัดกามออกจากใจตนเองได้โดยลำดับ โดยพิจารณาจากอุปมาแห่งกามแต่ละข้อนั้นเป็นสำคัญ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จิรพร ชีวะธรรม และอุทัย สติมัน. (2564). การวิเคราะห์การพัฒนาชีวิตตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎก. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 7(1), 95-106.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาศาสนา ชุดคำศัพท์วิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: เหลียงเจียง.

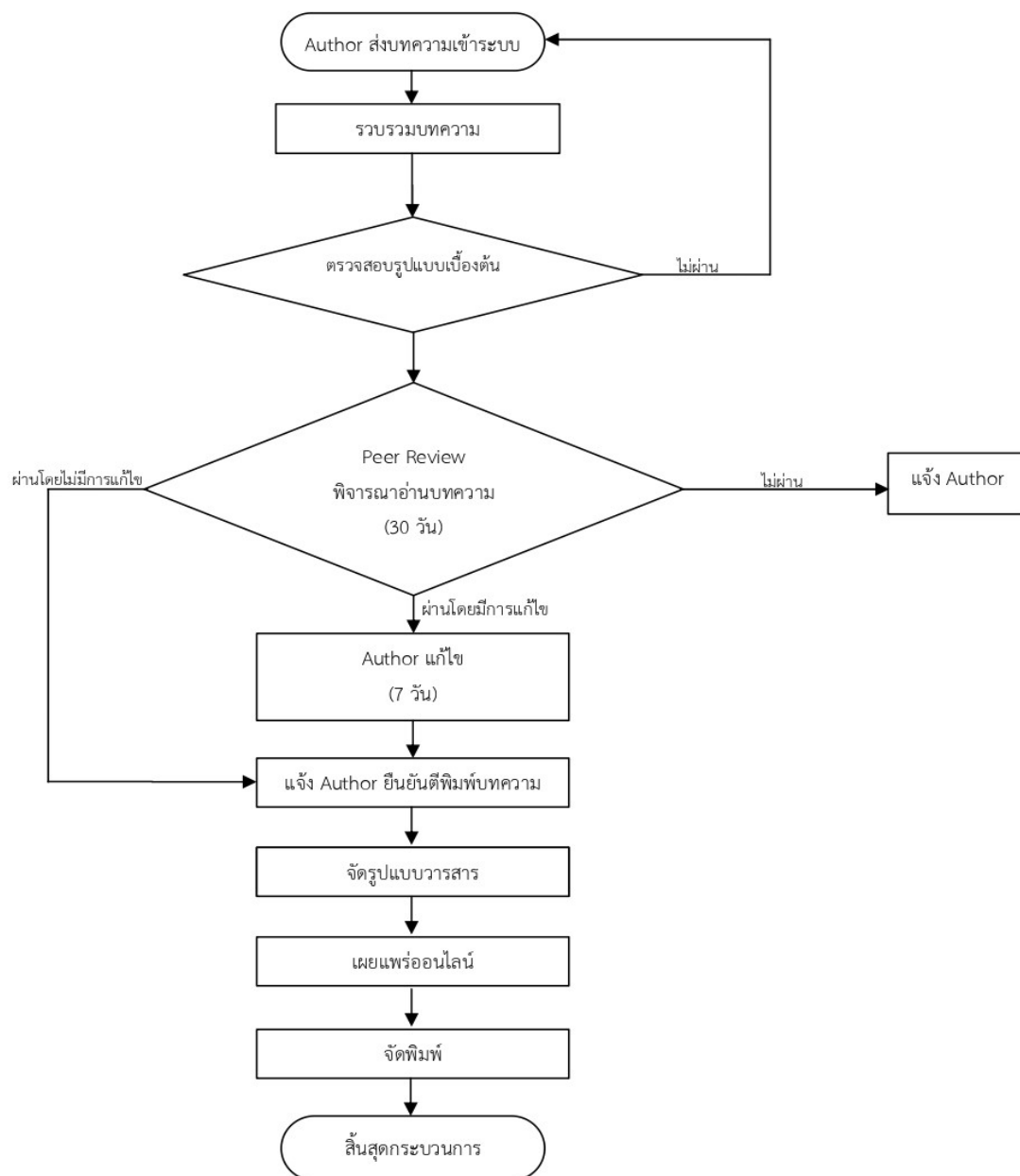
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง*. (พิมพ์ครั้งที่ 48). กรุงเทพฯ: พลิธัมม์.
- Macy, J. (1975). The Dialectics of Desire. *Numen*, 22(2), 145-160.
- Sharma, A. (1999). The Puruṣārthas: An Axiological Exploration of Hinduism. *The Journal of Religious Ethics*, 27(2), 223-256.
- The Hindu Kama Shastra Society. (1925). *The Kama Sutra of Vatsyayana*. Canada: University of Toronto.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 085-752-1693

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

(Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โบบาง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธรรมาจารย์ ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทน์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ ตอนที่/, หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ เข้าถึงได้จาก/ <http://www.xxxxxxx>

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ วันที่สืบค้น./ จาก/ <http://www.xxxxxxx>

วิกิพีเดีย. (2561). *ข่าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2560*. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

เว็บไซต์: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

- 1) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล 088-578-1671
- 2) น.ส.สาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

